

Økonomiske analyser

4/2010

28. årgang

Innhold

Konjunkturtendensene	3
1. Internasjonal økonomi	4
2. Konjunkturutviklingen i Norge	11
<i>Helge Brunborg og Inger Texmon: Befolkningsframskrivninger 2010-2060</i>	28
<i>Tom Langer og Randi Johannessen: Nytt i konsumprisindeksen. Nasjonalregnskapet – ny vektkilde</i>	40
<i>Ann Christin Bøeng: Konsekvenser for Norge av EUs fornybardirektiv</i>	48
Forskningspublikasjoner	59
Innholdsfortegnelse for Økonomiske analyser de siste 12 måneder	61
Tabell- og diagramvedlegg	
Konjunkturindikatorer for Norge	1*
Nasjonalregnskap for Norge	17*
Makroøkonomiske hovedstørrelser for Norge, regnskap og prognoser	52*

Redaksjonen ble avsluttet tirsdag 31. august 2010.

Spørsmål om konjunkturutviklingen i:

- | | |
|-------------|---|
| – Norge: | Torbjorn.Eika@ssb.no, tlf. 21 09 48 07
Roger.Bjornstad@ssb.no, tlf. 21 09 48 17 |
| – utlandet: | Andreas.Benedictow@ssb.no, tlf. 21 09 47 98
Roger.Hammersland@ssb.no, tlf. 21 09 43 02 |

Signerte artikler står for forfatterens regning.

Konjunkturtendensene og artiklene er tilgjengelig på internett: www.ssb.no/oa/

Redaksjonen: Torbjørn Hægeland (ansv.), Helge Brunborg, Fride Eeg-Henriksen, Torbjørn Eika, Taran Fæhn, Bente Halvorsen, Elin Halvorsen, Johan Heldal, Tom Kornstad og Knut Sørensen.

Redaksjonssekretær: Aud Walseth, telefon: 21 09 47 57, telefaks: 21 09 00 40

Redaksjonens adresse: Statistisk sentralbyrå, Forskningsavdelingen, P.b. 8131 Dep, NO-0033 Oslo

Trykk: Statistisk sentralbyrå

Økonomiske analyser

utgis av Forskningsavdelingen i Statistisk sentralbyrå. Forskningsavdelingen ble opprettet i 1950 og har ca. 90 ansatte. Knapt halvparten av virksomheten finansieres av eksterne oppdrags-givere, hovedsakelig forskningsråd og departementer. Avdelingen er delt i 7 grupper og ledes av *forskningsdirektør Torbjørn Hægeland*.

- Skatt, fordeling og konsumtentatferd
Forskningsleder Thor Olav Thoresen
- Klima- og energiøkonomi
Forskningsleder Mads Greaker
- Makroøkonomi
Forskningsleder Roger Bjørnstad
- Arbeidsmarked og bedriftsatferd
Forskningsleder Arvid Raknerud
- Offentlig økonomi
Forskningsleder Rolf Aaberge
- Økonomisk vekst og miljø
Forskningsleder Mads Greaker
- Demografi- og levekårsforskning
Forskningssjef Randi Kjeldstad

**Økonomiske analyser utkommer med 6 nummer i året.
Neste utgave publiseres 21. oktober 2010.**

Standardtegn i tabellen	Symbol
Oppgave mangler	..
Tall kan ikke offentliggjøres	:
Null	0
Foreløpige tall	*

Konjunkturtendensene

Ekspansiv politikk for å bekjempe konjunkturnedgangen i tilknytning til finanskrisen har skapt store statsfinansielle underskudd i mange land. Mange europeiske land har derfor varslet innstramninger i finanspolitikken for å oppnå eller beholde troverdighet i politikken slik at finansieringskostnadene ikke skal bli for store. Disse innstrammingene har antakelig i liten grad påvirket de makroøkonomiske indikatorene som er observert hittil, men i tiden framover vil effektene bli mer tydelige. Den senere tids høye veksttall for noen EU-land kan derfor ikke tas som en indikasjon på et robust konjunkturomslag. I USA er utviklingen svakere enn sist vinter. Den gryende oppgangen vi da så, kan ha blitt avløst av en ny konjunkturnedgang. Også i Asia er veksten på vei ned, men stort sett fra høye vekstrater.

Vi står således overfor et blandet bilde av konjunktursituasjonen i utlandet for tiden. Det er også grunn til å regne med at veksten framover kommer til å bli lav sammenliknet med hva som er vanlig i begynnelsen av en konjunkturopgang. Vi legger til grunn at veksten hos Norges handelspartnere blir vel 2,5 prosent i 2010, men så dempes til om lag 2 prosent årlig de neste to årene. I eurolandene regner vi med at veksten blir om lag et prosentpoeng lavere i begge år. Faren for et nytt tilbakeslag internasjonalt er fortsatt til stede. Skulle det skje, vil den økonomisk politikken ikke kunne legges om i ekspansiv retning i det omfanget vi så høsten 2008. Styringsrenter er allerede svært lave og budsjettunderskuddene problematiske, slik at de fleste land har lite ”tørt krutt” på lager. Det kan således være en asymmetri i hvordan verdensøkonomien vil reagere på nye sjokk: Med en mer positiv utvikling vil en kraftigere konsolidering av offentlige finanser virke dempende, mens mer negative impulser i liten grad vil kunne bli motvirket.

I norsk økonomi viser de siste tallene at konjunkturnedgangen er langt mer moderat enn for vel et år siden. Justerer man for spesielle faktorer i 2. kvartal i år, kan tallene fra kvartalsvis nasjonalregnskap tolkes slik at norsk økonomi nå er i nærheten av en konjunkturbunn. Sentralt i konjunkturutviklingen har en stund vært at bruttoinvesteringene i fastlandsnæringene samt boliger har falt, mens konsumveksten har vært ganske høy. I 2. kvartal 2010 derimot økte investeringene klart, mens konsumet falt. Vi forventer investeringene vil fortsette å øke i løpet av andre halvår 2010 og at de svake tallene for husholdningenes konsum i 2. kvartal var av forbıgående karakter. Dette vil bidra til vekst i BNP Fastlands-Norge nær trendveksten en god stund framover, noe som gjør det vanskelig å gi en presis tidfesting av et konjunkturomslag. I 2013 regner vi imidlertid med at konjunkturopgangen er mer markert.

I lys av det markerte tilbakeslaget i norsk økonomi gjennom 2008 og 2009 har økningen i arbeidsledigheten vært moderat. AKU-ledigheten er nå om lag 3,5 prosent. Med moderat vekst en tid framover må man imidlertid regne med at ledigheten kan stige noe fra dagens nivå, men likevel holde seg klart under nivået i forrige lavkonjunktur. Det vil legge en viss demper på innenlandsk lønns- og kostnadsvekst som fortsatt er høyere enn hos handelspartnerne. Konjunkturnedgangen og en styrking av krona har bidratt til at den underliggende inflasjonen målt med KPI-JAE er moderat. Antakelig vil inflasjonen forbli lav en god stund. I tiden framover er det grunn til å regne med høyere produktivitetsvekst enn i foregående år. Det vil bidra til lav inflasjon og høyere reallønnsvekst. Svakere utvikling i energiprisene har allerede bidratt til å dempe samlet konsumprisvekst. Denne utviklingen vil bidra til fortsatt vekst i husholdningenes realinntekter. Dermed stimuleres veksten i husholdningenes etterspørsel.

1. Internasjonal økonomi

Den siste tiden har vi sett en sprikende utvikling i internasjonal økonomi, med avtakende vekst i USA og Asia, og tiltakende vekst i Europa. Vi ser også tegn til en todeling i Europa, med høy vekst i nord og lav vekst i sør. I Europa viste særlig tysk økonomi friske takter i 2. kvartal, men også i Storbritannia og Sverige økte aktiviteten mye. Vi tror imidlertid at den høye veksten i Europa er av forbigående karakter, og venter markert lavere vekstrater framover. Ikke minst når effektene av kontraktiv finanspolitikk og lavere vekst utenfor Europa melder seg.

Oppsvinget etter finanskrisen har vært preget av midlertidige faktorer som ekspansiv penge- og finanspolitikk og lagerjusteringer. Mens turbulens i statsobligasjonsmarkedet tvinger myndighetene i flere europeiske land til å stramme inn kraftig i finanspolitikken, vil amerikanske myndigheter trolig i større grad tilpasse finanspolitikken etter konjunktursituasjonen. Formuestap som følge av boligprisfall, samt lønnskutt og høyere skattetrykk vil bidra til beskjeden etterspørrelsesevnt fra husholdningene i de fleste europeiske land de nærmeste årene, til tross for lave renter. Vi venter at veksten avtar markert i euroområdet fram mot årsskifte, og at veksten blir meget moderat i 2011. Vi legger deretter til grunn at veksten vil ta seg gradvis opp, og at konjunkturbunnen først passerer i 2013. Også i USA vil høy gjeld og svakt arbeidsmarked dempe husholdningenes etterspørsel framover, og også her må en forvente en betydelig innstramming i finanspolitikken i løpet av de nærmeste par årene. Vi venter derfor moderat vekst i amerikansk økonomi framover, men etterhvert betydelig høyere enn i euroområdet, og har lagt til grunn at veksten tar seg gradvis opp mot slutten av neste år, og passerer konjunkturbunnen sommeren 2012. I Kina er det nå tegn til at veksten avtar, etter en kraftig gjeninn-

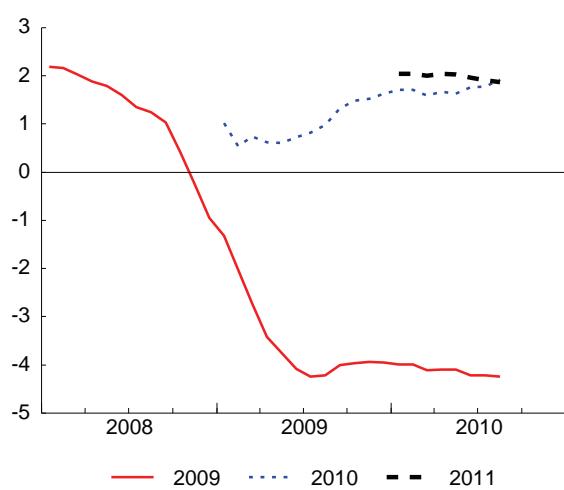
henting gjennom fjoråret. Høyere renter har bidratt til det. Vi legger til grunn for våre prognosenter at det kun kommer en moderat avmatning av veksten i Kina. Fortsatt relativt høy vekst i Kina er en forutsetning for våre prognosenter om stigende råvarepriser framover. Dersom veksten i Kina blir betydelig lavere enn vi anslår kan det få store ringvirkninger til OECD-området, der mange land er avhengige av eksportledet vekst. Det ville også kunne medføre betydelig lavere råvarepriser enn vi har lagt til grunn.

Med utsikter til kraftig innstramming i finanspolitikken i en allerede svak konjunktursituasjon må en forvente svært lave renter de nærmeste årene, og også andre ekspansive tiltak som kjøp av statsobligasjoner. I euroområdet legger vi til grunn at styringsrenta ikke heves før i 2012, og at tremåneders pengemarkedsrente stiger gradvis til 2,4 prosent i 2013. Svært lave renter over lang tid øker imidlertid faren for nye bobler i finans- og boligmarkeder, til tross for moderat vekst i realøkonomien.

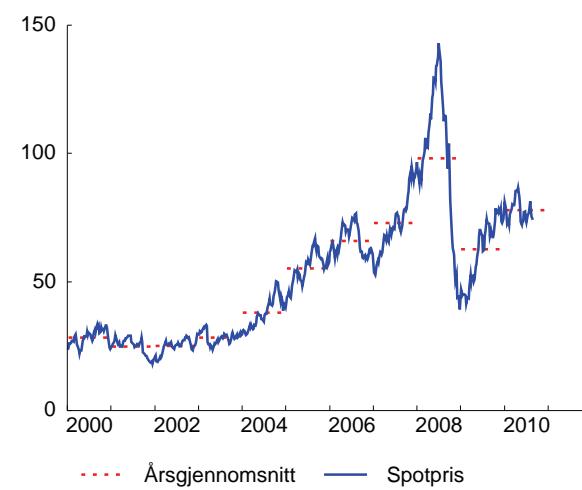
1.1. Avtakende vekst i amerikansk økonomi

Vi ser nå en klar avmatning av veksten i amerikansk økonomi. Den relativt høye veksten gjennom vinterhalvåret kan for en stor del forklares med midlertidige faktorer som lagertilpasning og finanspolitiske stimulanser. Imidlertid er lagernivåene fortsatt lave og den ekspansive finanspolitikken vil trolig opprettholdes, men ikke gi nye positive stimulanser. Dessuten har den amerikanske sentralbanken varslet videreføring av den svært ekspansive pengepolitikken. Dette vil bidra til å dempe nedturen framover. Vi venter fortsatt svak vekst gjennom høsten og inn i 2011. Etter et fall i BNP på 2,6 prosent i fjor, venter vi at amerikansk økonomi vil

Figur 1.1. BNP-vekstanslag for Norges handelspartnerne for årene 2009-2011 gitt på ulike tidspunkter. Prosent



Figur 1.2. Spotprisen på råolje, Brent Blend. Dollar per fat



vokse med 2,7 prosent i år og 1,9 prosent neste år, før veksten tar seg opp igjen til 2,4 og 3,1 prosent i henholdsvis 2012 og 2013. Det relativt høye vekstanslaget for inneværende år skyldes for en stor del overhenget fra de høye vekstratene i fjorårets siste og årets første kvartal.

I årets 2. kvartal vokste den amerikanske økonomien med 1,6 prosent, sesongjustert og målt i årlig rate, en nedgang fra henholdsvis 3,7 og 5,0 prosent i de to foregående kvartalene. I alle de tre siste kvartalene kan rundt halvparten av veksten tilskrives endringer i lagre, som nå gjenoppbygges etter den kraftige nedbyggingen i 2008 og 2009. Et lyspunkt var næringslivets investeringer, som vokste på bred basis. Dessuten økte eksporten markert for fjerde kvartal på rad, i tråd med det markerte oppsvinget i internasjonal etterspørsel. Eksportveksten har imidlertid avtatt, noe som må ses i lys av en markert styrking av dollaren gjennom første halvår i år. Dollarstyrkingen har også bidratt til en markert importvekst. Husholdningenes konsumvekst var på anstendige 2 prosent årlig rate i 2. kvartal. Konsumveksten ble i sommer markert revidert ned for de fem foregående kvartalene, og har således vært svakere enn tidligere antatt.

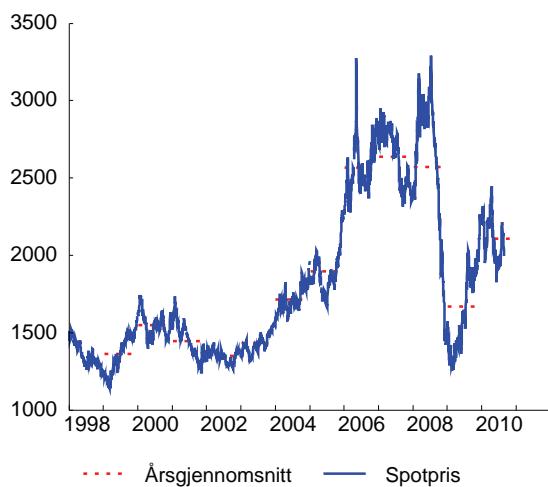
Detaljhandelen, som tok seg godt opp fra slutten av fjoråret, har falt noe tilbake i sommer. Det er flere faktorer som taler for en svak utvikling i konsumet framover. Høy gjeld og stort formuesfall som følge av prisfall på bolig og aksjer bidrar til at husholdningene fortsatt vil legge vekt på å nedbetale gjeld framover. Arbeidsmarkedet er meget svakt, og lønnsveksten blir lav framover. Sysselsettingen falt markert i juni og juli, etter et oppsving i vår. Både oppsving og nedtur kan imidlertid i stor grad forklares med at mange ble midlertidig ansatt for å gjennomføre folketelling i våres. Disse er nå ferdige, og har i stor grad returnert til de arbeidslediges rekker. I privat sektor har sysselsettingen vokst siden årsskiftet, men også her har veksten vært

svak de siste tre månedene, godt under halvparten av gjennomsnittlig tilvekst de siste 30 årene. Samlet er det nær 8 millioner færre sysselsatte enn ved toppen sent i 2007. Ledigheten har ligget rundt 10 prosent siden i fjor sommer. En liten nedgang siden i vinter må ses i sammenheng med en markert reduksjon i arbeidsstyrken.

Boligmarkedet er svært viktig for utviklingen i husholdningenes konsum. En ny oppgang ser ut til å la vente på seg. Ifølge nasjonalregnskapet økte riktignok boliginvesteringene markert i 2. kvartal, men månedsstatistikk for oppstart av boligbygging falt markert fra mai til juli. I juli falt omsetningen av brukte boliger med hele 27 prosent. Det skjedde etter en økning før en midlertidig skatterabatt på boligkjøp ble avviklet. Fallet var langt større enn ventet, og ga en klar historisk bunnnotering. Siden toppen i 2005 har omsetningen falt med nær 50 prosent. Også nyboligsalget har falt markert i sommer. Faren er at en økt beholdning av usolgte boliger skal gi et nytt fall i boligprisen, og med det underminere husholdningenes etterspørsel ytterligere. Strenge lånebetingelser gjør det ikke enklere. De offentlige boliglåns-gigantene Freddie Mac og Fannie Mae står nå for nesten alle nye boligslån. Det rapporteres også om en kraftig økning i mislighold av boliglånn. Case-Shillers boligprisindeks indikerer at amerikanske boligpriser nærmest har stått stille siden i vinter, etter et lite oppsving på 3-5 prosent i fjor høst. Før det falt boligprisene med nær 30 prosent. Målt med Federal Housing Finance Agency's nasjonale indeks har boligprisene falt gjennom første halvår i år, med om lag 2 prosent. Tvangssalg av boliger til lave priser bidrar til å holde prisene nede.

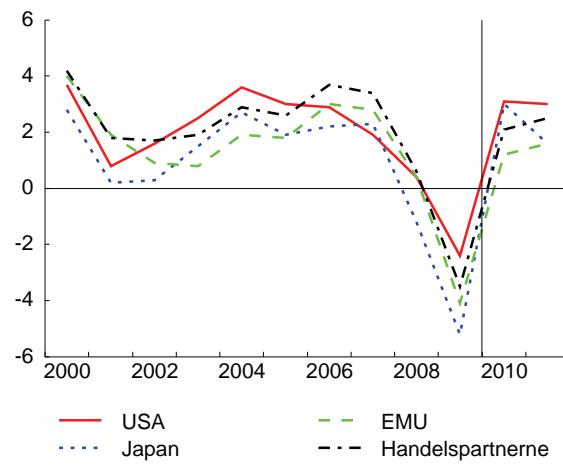
Næringslivets investeringer viste en positiv utvikling i 2. kvartal. Investeringene i næringsbygg økte for første gang på to år. Andre næringslivsinvesteringer viste en relativt bred oppgang for tredje kvartal på rad. Dette oppsvinget kan til dels tilskrives gjeninnhenting, etter en periode med kraftige fall i investeringene. Kapasi-

Figur 1.3. Spotprisen på aluminium. Dollar per 100 pund (lbs.)



Kilde: Reuters EcoWin.

Figur 1.4. BNP-vekst for USA, Japan, euroområdet og Norges handelspartnere



Kilder: Gj.sn. av anslag fra IMF, OECD, NIESR og Consensus Forecasts.

Tabell 1.1. Makroøkonomiske anslag ifølge ulike kilder. Årlig endring i prosent

	BNP-vekst							Prisvekst						
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
USA														
NIESR ¹	1,9	0,4	-2,4	3,1	3,0	2,7	3,3	0,2	1,7	2,0
ConsF ²	1,9	0,4	-2,4	2,9	2,8	2,9	3,8	-0,3	1,6	1,4
OECD	1,9	0,4	-2,4	3,2	3,2	2,9	3,8	-0,4	1,9	1,1
IMF	1,9	0,4	-2,4	3,3	2,9	2,9	3,8	-0,4	2,1	1,7
SSB	1,9	0,4	-2,4	2,7	1,8	2,4	3,1
Euroområdet														
NIESR ¹	2,8	0,4	-4,1	1,3	1,8	2,1	3,3	0,3	1,6	1,7
ConsF ²	2,8	0,4	-4,1	1,2	1,4	2,1	3,3	0,3	1,5	1,6
OECD	2,8	0,4	-4,1	1,2	1,8	2,1	3,3	0,3	1,4	1,0
IMF	2,8	0,4	-4,1	1,0	1,3	2,1	3,3	0,3	1,1	1,3
SSB	2,8	0,4	-4,1	1,5	1,1	1,2	1,7	2,1	3,3	0,3	1,7	1,6	1,7	1,9
Handelspartnere³														
NIESR ¹	3,4	0,5	-3,7	2,5	2,3	2,0	3,4	0,8	1,8	1,7
ConsF ²	2,7	0,1	-4,3	2,0	1,9	2,1	3,4	0,2	1,5	1,7
OECD	3,2	0,6	-3,6	2,0	2,7	2,3	3,5	0,1	1,6	1,3
IMF	3,2	0,6	-3,6	1,8	3,0	2,3	3,4	0,2	1,7	1,6
SSB	3,4	0,6	-3,5	2,7	1,9	2,0	2,6

¹ Prisanslagene fra NIESR for land utenfor EU gjelder konsumdeflatoren.

² Uten Kina

³ Euroområdet, USA, Storbritannia, Sverige, Japan og Kina

Kilde: Kilde: NIESR og IMF i juli, Consensus Forecasts i august og OECD i mai. IMFs inflasjonsanslag er fra april.

Historiske tall finnes i vedlegg bakerst i rapporten

tetsutnyttelsen i industrien har tatt seg markert opp siden bunnen sommeren 2009, men er fortsatt ikke høyere enn bunnen i forrige lavkonjunktur på begynnelsen av 2000-tallet. Lav kapasitetsutnyttelse vil bidra til å dempe investeringsveksten framover.

I industrien har gjeninnhentingen fortsatt i sommer, og produksjonen har nå tatt igjen om lag halvparten av fallet på 17 prosent fra toppen sent i 2007 til bunnen sommeren 2009. En stor del av denne økningen har gått til eksport og gjenoppbygging av lagre. Dollaren er betydelig styrket siden årsskiftet, om lag 7 prosent handelsvektet og nær det dobbelte mot euro. Det kan bidra til å dempe eksporten framover. Ordretilgangen har også falt markert i sommer og indikerer en svakere utvikling i industriproduksjonen framover. Dette vil også kunne legge en demper på investeringslysten.

Inflasjonen målt med 12-månedersveksten i konsumprisindeksen har falt fra i overkant av 2,5 prosent ved årsskiftet til i noe over av 1 prosent i juli, etter å ha svingt kraftig med råvarereprisen de foregående to årene. 12-månedersveksten i konsumprisene utenom mat- og energivarer har falt jevnt og trutt siden før finanskrisen i 2008, og var i juli 1 prosent. Utviklingen i sesongjusterte tall indikerer imidlertid at den underliggende prisstigningen er enda lavere: Konsumprisindeksen er uendret siden årsskiftet, mens KPI utenom mat- og energivarer har steget med 0,4 prosent i den samme perioden. Lav lønnsvekst og dollarstyrkingen vil bidra til lav prisstigning framover.

Med avtakende økonomisk vekst og svært lav inflasjon var det ingen overraskelse at den amerikanske sentralbanken beholdt styringsrenta nær null også ved siste rentemøte i midten av august. Det ble gjentatt at renta kommer til å være eksepsjonelt lav i en utvidet periode. Videre gjorde sentralbanken det klart at kapitalen som flyter tilbake fra investeringer i blant annet boliglåns-sikrede obligasjoner skal reinvesteres i statsobligasjoner med lengre løpetid. På den måten opprettholder banken sin stimulanse, og den varslede tilbaketrekkningen skyves lenger ut i tid. I usikre tider vurderer dessuten markedsaktørene fortsatt amerikanske statsobligasjoner som en sikker plassering, tross høy og raskt økende statsgeld. Dette bidrar også til å senke obligasjonsrentene. Boliglånsrenta er for amerikanske husholdninger i stor grad knyttet opp mot obligasjoner med lang løpetid. Renta på statsobligasjoner med 10 års løpetid har falt med rundt 1,5 prosentpoeng siden april, og er nå om lag 2,5 prosent. Boliglånsrentene har vist en tilsvarende utvikling, noe som bidrar til å lette situasjonen for gjeldstynge husholdninger.

Også finanspolitikken brukes svært aktivt i USA. Statsgjelden stiger imidlertid hurtig, og USA ligger an til et underskudd på nær 10 prosent av BNP i år som i fjor. Ifølge anslag fra myndighetene skal underskuddet reduseres til 3 prosent i 2012. I lys av svake vekstutsikter forventer vi imidlertid at myndighetene vil være tilbakeholdne med å reversere finanspolitikken den nærmeste tiden.

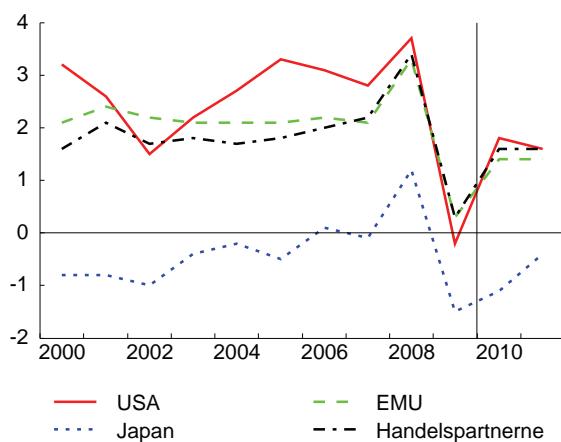
1.2. Solgløtt til tross, ingen grunn til stor optimisme i Europa

En historisk kraftig vekst i tysk økonomi bidro til at euroøkonomien vokste med hele 1 prosent fra 1. til 2. kvartal i år. Den sterke veksten for euroområdet under ett skjulte store vekstforskjeller landene imellom. For mens den tyske økonomien vokste med hele 2,2 prosent, lå veksten i land som Spania, Italia og Frankrike i intervallet 0,2 til 0,6 prosent. Ser vi på de mindre landene i euroområdet, var også der vekstbildet blandet. Økonomien i land som Tsjekkia og Slovakia vokste med henholdsvis 0,8 og 1,2 prosent, mens land som Ungarn og Portugal kunne vise til nær nullvekst. Hellas rapporterte om et kraftig kvartalsvis fall på hele 1,5 prosent i 2. kvartal. Det kan således synes som om det nå er i ferd med å dannes et to-delt Europa med store underliggende vekstforskjeller regionene imellom; lav vekst i landene i Sør-Europa og høy vekst i nord. De store vekstforskjellene landene i mellom må sees i lys av den statsfinansielle krisen som rammet mange av landene i Sør-Europa i løpet av 2. kvartal, men som også bidro til en svak euro og stimulerte tysk eksport. Den svake veksten i Hellas er for øvrig et klart varsel om hva vi kan ha i vente dersom den planlagte finansielle konsolideringen i euroområdet iverksettes i tråd med signalene som er gitt.

Ser vi nærmere på de tyske nasjonalregnskapstallene kan veksten – som for øvrig var den sterkeste siden gjenforeningen i 1990 – denne gang føres tilbake til en økning både i innenlandsk og utenlandsk etterspørsel. Det største bidraget til veksten stod nettoeksporten og investeringene for. Investeringene ligger imidlertid fortsatt på et lavt nivå etter tøsifrede fall under finanskrisen i 2008/2009. Det rapporteres dessuten om at investeringsveksten i bygg- og anleggssektoren til en viss grad reflekterer gjeninnhentingseffekter etter en relativt kald vinter. Utviklingen både i privat og offentlig konsum bidro også til BNP-veksten. Dette reflekterer både forholdene på arbeidsmarkedet – der arbeidsledigheten i Tyskland i det siste har fallt under det den lå på før finanskrisen – samt at det fortsatt drives omfattende motkonjunkturpolitikk. At sistnevnte er tilfelle vitner ikke minst den omfattende opprustningen av veinettet som for tiden foregår i Tyskland om.

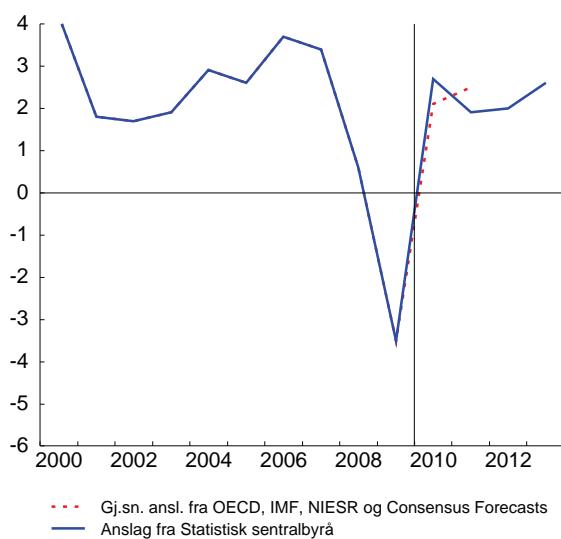
Også i Frankrike ble det i 2. kvartal rapportert om sterke vekst enn ventet. Veksten som var på 0,6 prosent fra kvartalet før ble i følge foreløpige tall hovedsakelig drevet av innenlandske faktorer som investeringer samt offentlig og privat konsum. På den andre siden kan det anføres at bidraget fra nettoeksporten var kraftig negativt, og det til tross for at perioden var kjennetegnet ved en relativt sterk svekkelse av euroen. Utviklingen i nettoeksporten kan til en viss grad føres tilbake til sterk importvekst. Det er for øvrig verdt å merke seg at selv om fransk industriproduksjon økte med 0,8 prosent fra 1. til 2. kvartal, falt industriproduksjonen kraftig i juni, hovedsakelig som følge av et fall i bilproduksjonen på hele 7,4 prosent. Fallet i bilproduksjonen må sees på bakgrunn av en utfasing av den franske vrakpant-

Figur 1.5. Konsumprisvekst for USA, Japan, euroområdet og Norges handelspartnerne

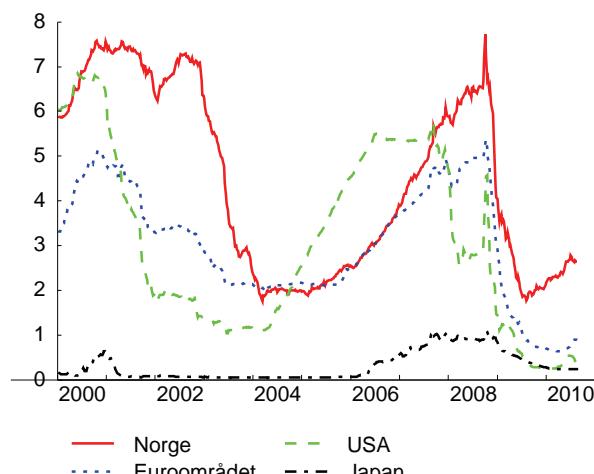


Kilder: Gj.sn. av anslag fra IMF, OECD, NIESR og Consensus Forecasts.
Prisanslagene fra NIESR gjelder konsumdeflatoren.

Figur 1.6 BNP-vekst for Norges handelspartnerne



Figur 1.7. Internasjonale renter. 3-måneders pengemarkedsrente



Kilde: Norges Bank.

ordningen. Også detaljhandelen falt relativt kraftig i juni og kan sammen med fallet i industriproduksjonen indikerer lavere vekst i 3. kvartal. Fallet i privat konsum kom forøvrig hovedsakelig som følge av et fallende salg av elektroniske produkter og møbler, mens bilsalget ble rapportert å holde seg oppe på samme nivå som i mai. Sistnevnte utvikling må sees på bakgrunn av et svært sterkt fall i månedene før. Lagerkorreksjonen var forøvrig svært viktig for 2. kvartalsveksten, da det uten denne ville ha vært nullvekst.

Ser vi på landene utenfor euroområdet, var utviklingen i 2. kvartal sterkt i både Sverige og Storbritannia. I Sverige ble det rapportert om en vekst på 1,2 prosent. Dette er et høyt tall sett på bakgrunn av at svensk økonomi vokste med hele 1,5 prosent kvartalet før. Veksten var hovedsakelig drevet av en oppgang i realinvesteringene på 1,8 prosent, men både privat og offentlig konsum bidro også til vekst. Svensk økonomi falt imidlertid kraftig ved inngangen til og i begynnelsen av 2009 slik at en viss gjeninnhenting fra et lavt nivå måtte påregnes. Utenrikshandelen bidro negativt til veksten i 2. kvartal. Det svenske statistikkbyrået rapporterte for øvrig om nok et kraftig vekstbidrag fra lagerkorreksjon i 2. kvartal, noe som indikerer at Sverige kan stå ovenfor en avmatning i veksten fremover. Den svenske kronen har fortsatt å styrke seg så langt i 3. kvartal.

Også i Storbritannia var veksten sterkere enn ventet i 2. kvartal i år, med hele 1,2 prosent, og skyldtes i stor grad en oppgang på 8,5 prosent i bygg- og anleggsvirksomheten. Med dette hentet denne næringen inn mer enn halvparten av fallet siden finanskrisen for alvor slo til i 3. kvartal 2008. Da mye av gjeninnhentingen således allerede er unnagjort, er det lite som tyder på at produksjonsveksten vil bli like sterkt i tiden som kommer. Etterspørselssiden av økonomien gir dessuten et mer entydig negativt bilde av framtidssutsiktene. Nasjonalregnskapstallene avslører at lagerkorreksjon har bidratt sterkt til vekst i tre påfølgende kvartaler, og i 2. kvartal viste tallene for første gang at lagrene bygges kraftig opp. Dette er en effekt som vil være midlertidig. Ser vi på utenriksdelen av regnskapet er situasjonen heller ikke lys. Nettoeksporten ga et negativt vekstbidrag i 2. kvartal og det til tross for et svært svakt pund. I tillegg vil den forestående finanspolitiske innstramningen bidra til å gi sterkt negative vekstimpulser i tiden som kommer. Det kan i den forbindelse nevnes at den britiske koalisjonsregjeringen planlegger å øke momsen fra 17,5 til 20 prosent fra 1. januar 2011, og overføringene til de ulike departementene er planlagt redusert med rundt 25 prosent innen 2014-2015. Det vil også være snakk om store kutt i overføringene til husholdningene.

Selv om vi fortsatt er generelt pessimistiske til konjunkturforløpet på kort til mellomlang sikt, kan løpende månedstall for euroområdets økonomi tyde på at veksten blir relativt god også i 3. kvartal. Industriproduksjonen i euroområdet falt riktignok i juni, men dette fallet kommer etter to måneder med sterkt vekst. Industriordretallene

viste dessuten fortsatt sterkt vekst i juni. Dette tyder på at produksjonsveksten ikke vil stoppe opp med det første. Imidlertid er det betydelig nedsiderisiko med hensyn til det fremtidige vekstforløpet. For det første har euroen styrket seg markert siden juni. Dette vil bidra til å svekke konkurranseposisjonen til europeiske eksportører. Dessuten indikerer både svake makrotall fra USA og Japan samt svakere vekst i Kina, at veksten i den globale etterspørselen kan komme til å bli svekket framover. At veksten i Kina og andre utviklingsland ser ut til å bli lavere er spesielt urovekkende for Tyskland som eksporterer mye til disse landene. Sett i lys av en slik utvikling er kanskje det store spørsmålet i Europa for tiden om Tyskland vil kunne erstatte et potensielt bortfall av utenlandsk etterspørsel med økt innenlandsk etterspørsel i tiden som kommer. Den kraftige økningen i investeringstakten kombinert med en relativt sterkt økning i det private konsumet i 2. kvartal, var avgjort positivt i så henseende. Imidlertid vil en eventuell videreføring av et slikt forløp måtte sees i sammenheng med effektene av den finanspolitiske tilstramningen som nå står på trappene både i Tyskland og i store deler av Europa.

Et annet forhold som skaper nedsiderisiko til våre prognosører er at den nasjonale gjeldskrisen i Europa neppe er over. Markedet vil av den grunn trolig komme til å kreve høyere risikopremier for noen av euroområdets medlemmer dersom forholdene skulle bli mer utfordrende. Renteøkningen som i det siste har kommet på irske statsobligasjoner som følge av krisen i Anglo Irish Bank samt bokføring av tap i banken Nama, er et eksempel på en slik utvikling. Ellers viser prisene på det å forsikre seg mot statsgjeldsmislyhold at markedet for tiden fortsatt ser for seg at Hellas før eller senere vil bli tvunget til å sanere deler av sin gjeld. Dette er for øvrig et utfall den store stressesten av det europeiske banksystemet i juli ikke tok hensyn til, der kun 7 banker av i alt 91 strøk i den forstand at de ble funnet å ha for lav kjernekapitaldekning. Et annet forhold som også underbygger tvil til testenes relevans, er om bankene vil klare å møte et krav til risikojustert kjernekapital. Et på forhånd spesifisert krav til kjernekapital kan fort blir irrelevant for en banks evne til å overleve når kapitalmarkedene fryser til. Faktisk møtte de fleste institusjonene som måtte legge ned virksomheten i forbindelse med finanskrisen kravene til kjernekapital den dagen de gikk konkurs. En mer relevant solvenstest kunne derfor fokusere på hvorvidt en bank er i stand til å håndtere en midlertidig tørke i kapitalmarkedene i stedet for hvorvidt en bank er solvent under mer mindre normale omstendigheter.

ESBs månedlige utvalgsundersøkelse vedrørende utlån fra banker viste for øvrig at bankene strammet usedvanlig kraftig inn på kredittbetingelsene i bedriftsmarkedet gjennom 2. kvartal. I følge bankene skjedde dette hovedsakelig som følge av vanskeligheter med å finansiere seg i kapitalmarkedene – spesielt i den korte delen av pengemarkedet – i forbindelse med uroen i finansmarkedet knyttet til gjeldskrisen. Den siste

Boks 1.1. Utviklingen på oljemarkedet

Spotprisen på Brent Blend steg fra om lag 45 dollar per fat i begynnelsen av januar i fjor til noe under 80 dollar i begynnelsen av 2010. Deretter har oljeprisen gjennomgående variert mellom 70 og 85 dollar fatet, og lå i slutten av august rundt 75 dollar. Som gjennomsnitt over fjoråret var prisen vel 63 dollar per fat, mens den har vært i overkant av 77 dollar i gjennomsnitt i de første åtte månedene i 2010.

En årsak til at oljeprisen steg gjennom 2009 var at OPEC reduserte oljeproduksjonen ved tre anledninger gjennom 2008. I tillegg tok også den økonomiske veksten etter hvert seg opp de fleste steder etter den internasjonale finanskrisen i 2008. På tross av store oljelagre i de fleste regioner i OECD har oljeprisen holdt seg høy gjennom 2010. Dette kan skyldes forventninger om økt fremtidig etterspørsel utenfor OECD.

IEA (International Energy Agency) forventer at den globale etterspørselen etter råolje vil øke med 1,8 millioner fat daglig fra 2009 til 2010 og med ytterligere 1,3 millioner fat i 2011. Økningen neste år er forventet å komme i Kina, India og andre asiatiske land, Midt-Østen, og til dels Latin-Amerika og Afrika. IEA forventer at etterspørselen i OECD vil falle marginalt neste år, etter å ha holdt seg noenlunde konstant fra 2009 til 2010.

Råoljeproduksjonen utenfor OPEC anslås av IEA til å øke med 0,7 millioner fat daglig fra 2009 til 2010 og med ytterligere 0,4 millioner fat i 2011. Økningen utenfor OECD neste år er spesielt forventet å komme i Brasil, Colombia og i den kaspiske regionen. Tilnærmet konstant produksjon i Nord-Amerika samt reduksjoner i Norge, Storbritannia og Mexico, ventes å medføre at produksjonen i OECD-området sett under ett også reduseres i 2011, i likhet med de ni foregående årene.

Det er forventet en viss økning i produksjonen av våtgass (Natural Gas Liquids) i OPEC gjennom 2010 og 2011, og

denne produksjonen er ikke omfattet av OPEC sitt kvotesystem. OPEC vedtok å redusere råoljeproduksjonen med til sammen 4,2 millioner fat daglig i 2008. Mens OPEC i fjor reduserte produksjonen med 80 prosent av de varslede kutlene, er reduksjonen nå bare halvparten. Dette innebærer at dersom kartellet holder produksjonen av råolje på dagens nivå, vil de globale lagrene øke noe gjennom andre halvår i 2010. Det er vanskelig å si noe om hvordan denne økningen fordeler seg i og utenfor OECD, men det kan være tilstrekkelig til å fylle lagrene av fyringsolje i OECD til vintersesongen uten at det legges et press oppover på oljeprisen. Fra og med andre kvartal i 2011 ventes de globale lagrene å bli bygget ned. Ifølge IEA er nå lagrene av råolje og ferdigprodukter over gjennomsnittet for de siste fem årene de fleste steder i OECD. Det hersker likevel usikkerhet om i hvilken grad lagersitasjonen i OECD vil påvirke oljeprisen. På tross av at oljelagrene har steget noe gjennom det siste året, har oljeprisen holdt seg relativt høy. Det er vanskelig å finne gode tall for lagrene av råolje i land utenfor OECD. Siden all økning i etterspørselen de siste årene har kommet utenfor OECD, ville pålitelige lagertall derfra gitt viktig informasjon om den fremtidige markedssituasjonen.

Etterspørselen som er rettet mot OPEC vil øke med 0,9 millioner fat daglig gjennom 2011. Det hersker usikkerhet om størrelsen på OPECs ledige produksjonskapasitet, men de fleste analyticere mener den er på 5-6 millioner fat per dag. I tillegg er det forventet en viss økning i kapasiteten over prognoseperioden.

Vi legger til grunn at oljeprisen vil holde seg relativt høy i tiden fremover og at den vil øke noe gjennom 2011 og nærmere seg 100 dollar per fat ved utgangen av 2013. En slik utvikling er betinget av at den økonomiske veksten etter hvert tar seg opp internasjonalt og at OPEC begrenser sin råoljeproduksjon.

tidens utvikling i markedet for statsobligasjonsgjeld og statsgjeldsforsikring tyder på at stressstestene som ble foretatt i juli ikke har endret på dette bildet.

I følge foreløpige tall for euroområdet var inflasjonen målt ved 12 måneders konsumprisvekst 1,7 prosent i juli i år, opp fra 1,4 prosent måneden før. Oppgangen i tolvmånedersveksten skyldes delvis momsøkninger i sør-europeiske land som er rammet av den statsfinansielle krisen. Et fortsatt svakt konjunkturforløp, økt konkurranse og den modererende effekten en fortsatt høy ledighet kombinert med statsfinansiell konsolidering vil ha på lønnsveksten, bidrar til at inflasjonen fortsatt forventes å holde seg lav framover. En styrket eurokurs vil dessuten bidra til å holde inflasjonen nede på helt kort sikt. Ser vi framover i tid vil forhold som høyere råvarepriser, spesielt på råolje, samt avgiftsøkninger i forbindelse med den pågående konsolideringsprosessen trekke i motsatt retning. På litt lengre sikt gjelder dette også ESBs likviditetspolitikk. ESB fortsetter å kjøpe opp statsobligasjoner til land i trøbbel. På sikt kan disse fak-

torene samlet bidra til at inflasjonen tar seg gradvis opp til 2 prosent mot slutten av prognoseperioden.

Prisstigningen i euroområdet er fortsatt relativt lav, og det er ikke utsikter til inflasjonspress. Sammen med svake internasjonale makrotall, fortsatt uro relatert til statsfinansene til enkelte land i euroområdet samt en nært forestående konsolidering av offentlige budsjetter, har dette fått ESB til å opprettholde sin ekspansive pengepolitiske innretning med lav styringsrente og tilførsel av store mengder med likviditet i pengemarkedet. De helt korte rentene ligger for tiden på om lag 0,4 prosent. Dette er fortsatt godt under midtpunktet på 1 prosent i ESBs styringsintervall, men noe høyere enn i juni og kan være et tegn på at ESB har begynt å stramme noe inn på likviditetstilførselen. Tremåneders pengemarkedsrente har fortsatt å øke noe siden sist, og lå i slutten av august på rundt 0,9 prosent. Denne økningen skyldes trolig både endringer i ESB's likviditetspolitikk og økt risikopåslag på grunn av uro i finansmarkedene.

I våre prognoset har vi lagt til grunn at tremåneders pengemarkedsrente vil holde seg nær dagens nivå det kommende året. Deretter venter vi en gradvis økning. Økningen i pengemarkedsrenta ventes i første omgang å komme som følge av en normalisering av likviditetspolitikken. Vi ser ikke for oss en hevning av ESB's styringsrente før tidligst i 2012, og ikke mer enn at pengemarkedsrenta ender på 2,4 prosent ved prognosperiodens slutt i 2013.

2. Konjunkturutviklingen i Norge: Er bunnen nådd?

Etter at konjunkturnedgangen gradvis ble mer markert i 2008 og inn i 2009 med fall i produksjonen, begynte BNP Fastlands-Norge å øke igjen i andre halvår 2009. Veksten var imidlertid moderat slik at konjunkturnedgangen i Norge fortsatte, om enn mer avdempet. De foreløpige tallene fra kvartalsvis nasjonalregnskap (KNR) viser at den moderate veksten fortsatte i første halvår 2010. Tallene for 2. kvartal er imidlertid påvirket av spesielle forhold knyttet til kraftproduksjon, kald vinter og streik i forbindelse med årets lønnsoppgjør.

Justerer man for disse forholdene, antyder KNR-tallene en vekst nær det vi anslår som trendveksten for norsk økonomi og som tilsvarer en årlig vekst på i overkant av 2,5 prosent. Selv om det er for tidlig å slå fast at konjunkturnedgangen har stoppet opp, er det flere indikatorer som tyder på at norsk økonomi nå er nær en konjunkturbunn.

Omslaget fra et fall i BNP Fastlands-Norge til en moderat vekst det siste året, er ganske bredt basert. En viss

Tabell 2.1. Makroøkonomiske hovedstørrelser. Regnskapstall for 2008-2010. Vekst fra forrige periode. Prosent

	2008*	2009* -	Sesongjustert		
			09:3	09:4	10:1
					10:2
Realøkonomi					
Konsum i husholdninger mv.	1,6	0,2	1,1	1,3	0,4
Konsum i offentlig forvaltning	4,1	4,7	1,1	-0,6	1,4
Bruttoinvesteringer i fast realkapital	2,0	-9,1	-4,6	3,2	-10,4
Fastlands-Norge	-1,4	-11,7	-5,5	6,3	-11,2
Utvinning og rørtransport	5,1	5,7	-6,7	0,4	-5,2
Etterspørsel fra Fastlands-Norge ¹	1,6	-1,1	-0,1	1,6	-1,5
Eksport	1,0	-4,0	3,2	0,8	-0,3
Råolje og naturgass	-2,0	-1,2	3,5	-2,0	-1,5
Tradisjonelle varer	4,2	-8,2	7,5	0,1	0,1
Import	4,3	-11,4	2,0	2,2	0,2
Tradisjonelle varer	-0,5	-13,1	2,1	-0,4	3,4
Bruttonasjonalprodukt	0,8	-1,4	0,4	0,1	0,2
Fastlands-Norge	1,8	-1,4	0,4	0,5	0,2
Arbeidsmarkedet					
Utførte timeverk	3,5	-1,8	-0,3	-0,2	-0,2
Sysselsatte personer	3,2	-0,4	-0,3	0,0	-0,1
Arbeidsstyrke ²	3,4	0,0	-0,8	0,2	0,4
Arbeidsledighetsrate, nivå ²	2,6	3,2	3,2	3,3	3,5
Priser og lønninger					
Lønn per normalårsverk ³	6,0	3,6	3,0	2,9	3,8
Konsumprisindeksen (KPI) ³	3,8	2,1	1,8	1,4	2,9
KPI justert for avgiftsendringer og uten energivarer (KPI-JAE) ³	2,6	2,6	2,4	2,3	2,0
Eksportpriser tradisjonelle varer	2,4	-6,1	2,4	-4,2	2,8
Importpriser tradisjonelle varer	4,7	-1,3	-0,8	-2,7	1,3
Utenriksregnskap					
Driftsbalansen, milliarder kroner	449,1	311,8	66,8	92,0	85,0
MEMO (ujusterte nivåtall)					
Pengemarkedsrente (3 mnd. NIBOR)	6,2	2,5	1,9	2,1	2,3
Utlånsrente, banker ⁴	7,3	4,9	4,2	4,3	4,4
Råoljepris i kroner ⁵	536,4	388,1	421,2	429,2	452,5
Importveid kronekurs, 44 land, 1995=100	90,8	93,8	94,1	90,0	89,3
NOK per euro	8,2	8,7	8,7	8,4	8,1

¹ Konsum i husholdninger og idelle organisasjoner + konsum i offentlig forvaltning + bruttoinvesteringer i Fastlands-Norge.

² Ifølge AKU.

³ Prosentvis vekst fra samme periode året før.

⁴ Gjennomsnitt for perioden.

⁵ Gjennomsnittlig spotpris Brent Blend.

Kilde: Statistisk sentralbyrå og Norges Bank.

økning i veksten internasjonalt har trukket norsk eksport og industriproduksjon opp. Bruttoinvesteringene i fast kapital økte klart i 2. kvartal etter stort sett å ha falt siden starten av 2008. Det har gitt positive impulser til bygg og anleggsvirksomheten. Tall for igangsetting av bygg utenom bolig viser nå klar oppgang, mens tallene for boliger er mer stabile. Fallet i boliginvesteringer har imidlertid stoppet opp, og det er viktig for et omslag i norsk økonomi. Prisene på bruktboliger viser ganske høy vekst og stimulerer til igangsetting av nye byggeprosjekter. Finanspolitikken har på sin side sørget for høy vekst i offentlig sektor og har stimulert aktiviteten i privat sektor. Den svake utviklingen i husholdningenes konsum i 2. kvartal var overraskende og bidro til å trekke veksten klart ned. Spesielle forhold kan forklare noe av denne nedgangen, men neppe alt. Vi regner med at husholdningenes konsum vil øke klart i tiden framover. Det er vanskelig å se for seg en konjunkturoppgang framover hvis det ikke skjer. En slik drahjelp fra husholdningenes konsum er særlig viktig fordi vekstbidraget fra offentlig sektor reduseres i 2011 ettersom finanspolitikken da sannsynligvis strammes noe til.

Tilbakeslaget i norsk og internasjonal økonomi har bidratt til økning i arbeidsledigheten, men i Norge har økningen vært meget beskjeden i en internasjonal målestokk, og nivået er ikke høyt. De siste tallene fra Arbeidskraftundersøkelsen (AKU) viser en utflating i ledigheten på rundt 3,5 prosent av arbeidsstyrken. Svak vekst i arbeidsstyrken, dels som følge av økt utdanningstilbøyelighet og dels av andre konjunktuelle grunner, bidrar til dette. Sysselsettingsnedgangen har stoppet opp. Det er likevel ikke grunn til å regne med vekst av betydning i sysselsettingen. Snarere vil en eventuell økt produksjonsvekst normalt falle sammen med høyere produktivitetsvekst rundt konjunkturbunnen.

Inflasjonen er blitt vesentlig dempet de siste par årene. Fra å ha ligget i overkant av inflasjonsmålet hvis vi bruker KPI justert for avgifter og uten energivarer som indikator, er nå inflasjonstakten klart lavere enn målet. Også den samlede KPI-veksten er blitt klart lavere etter at vinterens høye strømpriser har falt i løpet av våren og sommeren. Nominell lønnsvekst er trolig nesten halvert fra det høye nivået i 2008 til knappe 3,5 prosent i 2010. Reallønnsveksten antas å ha falt fra 2,5 til 1 prosent fra 2008 til 2010, men vil antakelig kunne øke litt framover fordi KPI-veksten ventes å avta noe.

I de nærmeste kvartalene vil stimulansene fra penge- og finanspolitikken gradvis avta. Rentebunnen er passert og finanspolitikken vil bli strammet noe inn. Det synes rimelig å legge til grunn at politikken blir om lag konjunktturnøytral. Reduserte stimulanser fra den økonomisk politikken gjør at et viktig bidrag til omslag i veksttakten vil være at fallet i fastlandsinvesteringene snur til oppgang. Vi tror det høye 2. kvartalstallet ikke var et bluff, men starten på en periode med økende investeringer. Særlig innen kraftforsyning vil veksten kunne bli betydelig framover, mens

industriinvesteringene vil fortsette å falle – om enn i et lavere tempo enn hittil. Investeringene i petroleumssektoren vil trolig øke noe framover og bidra med vekstimpulser til norsk økonomi.

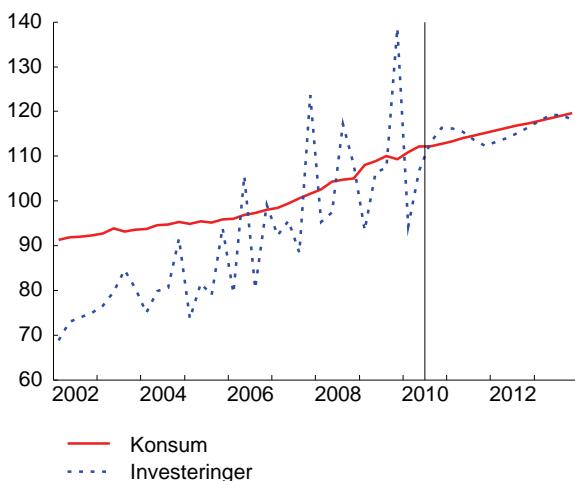
Et bredt basert konjunkturomslag er avhengig av at vi også internasjonalt får en moderat oppgang som trekker med seg høyere norsk eksport. Store budsjettunderskudd i Europa fører til innstramming i finanspolitikken og økt usikkerhet i finansmarkedene. Det kan dempe den svake oppgangen i eurolandene og bidra til at veksten i norsk eksport neppe blir sterkt framover. Signaler om svak utvikling i USA trekker i samme retning. I Asia er veksten høy, men likevel noe svakere enn i slutten av 2009. Vi legger til grunn at veksten hos handelspartnene blir ganske moderat framover, i tråd med hva man ofte har observert i etterkant av finansielle kriser.

Med moderat vekst i norsk økonomi framover, vil antakelig arbeidsledigheten øke noe de nærmeste kvartalene. Lønnsveksten vil trolig holde seg om lag på dagens nivå en tid framover, noe som innebærer en svakt økende reallønnsvekst. Med beskjeden vekst i utlandet, lav prisvekst på importerte varer og svak kostnadsvekst innenlands, vil inflasjonen i Norge bli lav en tid framover. Mot slutten av prognoseperioden vil inflasjonstakten igjen havne nær inflasjonsmålet.

Vi anslår en vekst i BNP Fastlands-Norge på om lag 1,5 prosent i 2010. Fra neste år vil veksten i fastlandsøkonomien kunne bli nesten det doble og dermed litt over trendveksten i fastlandsøkonomien. I 2013 venter vi at norsk økonomi er i en markert konjunkturoppgang slik at vi mot slutten av året nærmer oss en konjunkturnøytral situasjon. Den kommende konjunkturoppgangen blir i så fall moderat sammenliknet med oppgangen fra 2003 til 2005 da norsk økonomi sist gikk fra en konjunkturbunn til en konjunkturnøytral situasjon. I årene 2004-2005 opplevde vi en vekst i fastlandsøkonomien på 4,5 prosent årlig, mot bare 3 prosent i følge prognosene for årene 2011-2013. Samlet økning i produksjonen er altså om lag 9 prosent i begge periodene, men vi mener nå at vi skal bruke lengre tid på å nå en konjunkturnøytral situasjon enn vi gjorde for sju år siden. Vi vil her peke på følgende momenter som forklarer denne forskjellen:

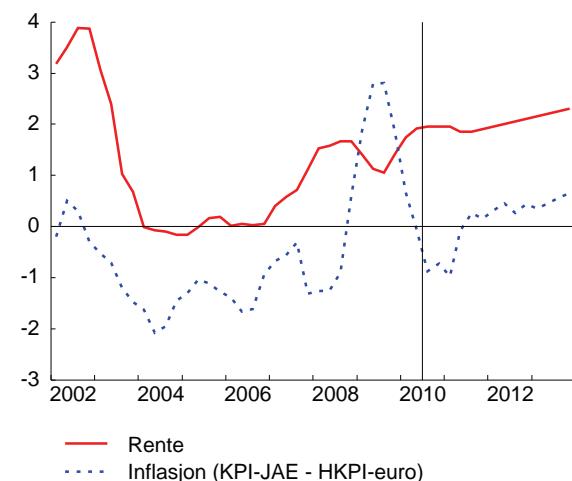
- Stimulansene fra markedsveksten hos handelspartnere antas å bli klart lavere og bidrar til å bremse eksporten.
- Veksten i petroleumsinvesteringene antas nå å ville bli svak.
- Reallønnsveksten antas å bli mer moderat nå fordi bytteforholdsgevinsten er mindre.
- Høyere gjeldsbelastning gir en svakere inntektsvekst og konsumvekst i husholdningene selv om realrenten etter skatt er om lag den samme som under forrige konjunkturoppgang.
- Finanspolitikken ga positive stimulanser til veksten i 2004 og 2005, mens den framover vil gi svakere impulsar.

Figur 2.1. Offentlig forvaltning. Sesongjusterte volumindeks, 2007=100



Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Figur 2.2. Rente- og inflasjonsforskjeller mellom Norge og euroområdet. Prosentpoeng



Kilde: Norges Bank og Statistisk sentralbyrå.

2.1. Mindre ekspansiv finanspolitikk

Foreløpige tall fra KNR viser at veksten i konsumet i offentlig forvaltning regnet som årlig rate var om lag på samme nivå i første halvår 2010 som i 2009. Konsumveksten i første halvår 2010 kom i hovedsak i kommuneforvaltningen. Bruttoinvesteringene i offentlig forvaltning var i første halvår i år på samme nivå som i tilsvarende periode i 2009. Den reelle veksten i offentlige overføringer til husholdningene var nærmere 4 prosent i første halvår regnet i forhold til samme periode i 2009. Finanspolitikken har således fortsatt å gi klare stimulanser til fastlandsøkonomien så langt i år. I Revidert nasjonalbudsjett 2010 (RNB) ble underliggende reell utgiftsvekst på statsbudsjettet for 2010 anslått til 2,5 prosent. De foreløpige tallene antyder at veksten kan ha vært noe høyere enn dette i første halvår 2010, og det er derfor grunn til å tro at impulsene kan bli noe svakere gjennom resten av 2010. Vårt anslag for konsumveksten i offentlig forvaltning innebefatter praktisk talt nullvekst gjennom andre halvår 2010 sammenliknet med nivået i 2. kvartal. Når vi ser bort fra militære investeringer i fregatter innebefatter vårt anslag for bruttoinvesteringer i offentlig forvaltning en investeringsvekst på vel 1 prosent fra 2009 til 2010. Offentlig kjøp av varer og tjenester antas å gi ubetydelige etterspørselsimpulser i andre halvår 2010, mens realveksten i overføringene til husholdningene vil gi om lag samme impulser som i første halvår.

Regnet i forhold til fondskapitalen var strukturelt, oljekorrigert budsjettunderskudd (SOBU) 4,8 prosent i 2009 i følge RNB. Anslaget for SOBU i 2010 var i RNB 5 prosent, noe som er lavere enn i perioden 2001–2005. Regjeringen har signalisert at den tar sikte på en mindre ekspansiv politikk fra og med 2011 for relativt raskt å vende tilbake til 4-prosentbanen for finanspolitikken. Det ligger til grunn for våre anslag. For 2011 forutsettes det at finanspolitikken vil strammes noe til i forhold til 2010 gjennom redusert vekst i offentlige utgifter. Veksten i offentlig kjøp av varer og tjenester er

antatt å bli lavere enn trendveksten i norsk økonomi. Konsumveksten anslås til vel 2 prosent, mens bruttoinvesteringene i offentlig forvaltning justert for endringer i kjøp av fregatter, er om lag uendret sammenliknet med 2010. Vi har lagt til grunn inflasjonsjusterte skatte- og avgiftssatser i hele prognoseperioden.

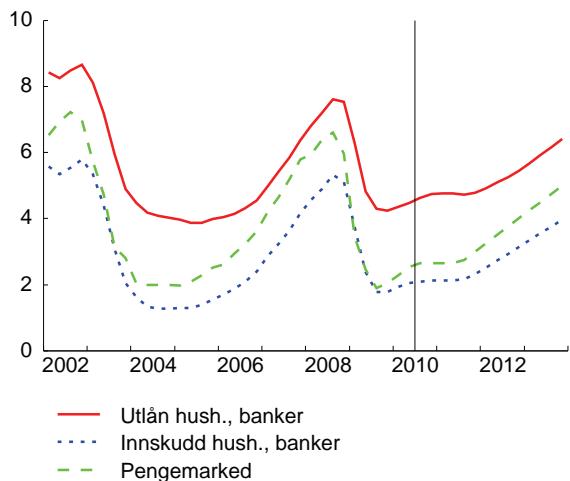
Finanspolitikken antas å gi mindre impulser også i 2012 i tråd med at veksten i økonomien tar seg noe opp. Våre anslag er basert på at innstrammingen i budsjetten skjer ved en moderat vekst i offentlig kjøp av varer og tjenester. Økt kapital i Statens pensjonsfond utland bidrar til at vi i følge våre anslag er om lag på 4 prosentbanen i 2012. Ifølge våre beregninger er norsk økonomi nær en konjunkturøytral situasjon ved slutten av 2013. Vi forutsetter at det økte handlingsrommet i finanspolitikken i 2013 delvis utnyttes til økte bruttoinvesteringer i offentlig forvaltning, men anslagene innebefatter at det brukes noe mindre enn 4 prosent av anslått verdi på Statens pensjonsfond utland i 2013.

I årene framover vil utgiftene til alderspensjoner øke mye fordi store barnekull fra slutten av andre verdenskrig og årene deretter kommer i pensjonsalderen. Veksten i alderspensjoner målt i antall G (grunnbeløp) kan øke fra om lag 2,5 prosent årlig til vel 4 prosent ved slutten av vår prognoseperiode. Individuell frihet i tilpasningen av pensjoneringstidspunktet sammen med endrede regler medfører imidlertid en ekstra stor usikkerhet i anslagene for utgifter til alderspensjon. En nedgang i sykefraværet sammen med en utflating i veksten i utgiftene til dagpenger ved arbeidsledighet fra neste år (reelt sett) og en avdemping i veksten i antall uførepensjonister gjør at den samlede reelle stønadsveksten til husholdningene trolig ikke blir så høy framover.

2.2. Ett år uten renteøkninger

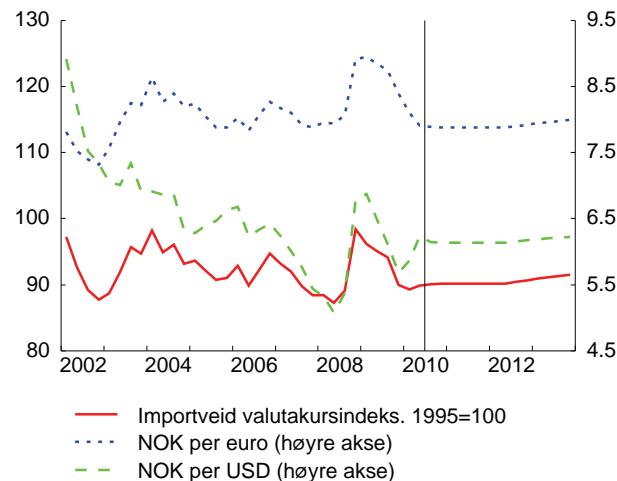
Rentesettingen til Norges Bank tar sikte på å stabilisere inflasjonen på 2,5 prosent på mellomlang sikt, hensyn tatt til en stabil utvikling i produksjon og sysselsetting.

Figur 2.3. Norske renter. Prosent



Kilde: Norges Bank og Statistisk sentralbyrå.

Figur 2.4. Valutakurser



Kilde: Norges Bank.

Inflasjonen målt ved 12-månedersveksten i konsumprisindeksen justert for avgiftsendringer og uten energivarer (KPI-JAE) har falt noe siden årsskiftet og var i juli på 1,3 prosent. Samtidig er BNP Fastlands-Norge klart under trendnivået.

Krisen i verdens finansmarkeder og dystre konjunkturutsikter gjorde at Norges Bank fra høsten 2008 og gjennom ni måneder satte styringsrenta ned med 4,5 prosentpoeng, slik at den i juni 2009 var 1,25 prosent. Etter den tid er styringsrenta satt opp tre ganger, siste gang i begynnelsen av mai i år. Hver av renteøkningene har vært på 0,25 prosentpoeng, slik at styringsrenta nå er 2,0 prosent.

Som en direkte følge av finanskrisen økte forskjellen mellom pengemarkedsrenta og styringsrenta. Før finanskrisen fulgte pengemarkedsrenta stort sett styringsrenta med et påslag på 0,25 prosentpoeng. Siden sommeren 2007 har påslaget vært vesentlig større, og i månedsskiftet september/oktober 2008 var det oppe i over 2 prosentpoeng. Siden november 2009 har påslaget ligget mellom 0,5 og 0,75 prosentpoeng. Pengemarkedsrenta har i august 2010 ligget mellom 2,6 og 2,7 prosent.

Gjennom virkningen på samlet etterspørsel påvirker rentesettingen publikums kredittekst, som i sin tur er viktig for den finansielle stabiliteten i økonomien. Den innenlandske kreditteksten, målt ved 3-måneders glidende gjennomsnitt i veksten i publikums innenlandske bruttogsjeld (K2), var i underkant av 1,5 prosent fra 1. kvartal til 2. kvartal i år. Dette er om lag samme vekst som fra 4. kvartal i fjor til 1. kvartal i år, men høyere enn veksten fra 3. til 4. kvartal i fjor som var på under 0,5 prosent. Kreditteksten er likevel kraftig redusert i forhold til årene før finanskrisen, da veksten var over 2,5 prosent hvert kvartal, eller over 10 prosent målt som årlig rate. Kreditteksten i ikke-finansielle foretak økte med 0,9 prosent fra 1. til 2. kvartal i år, etter at

den falt med nesten 2 prosent fra 3. til 4. kvartal i fjor. Husholdningenes kredittekst avtar derimot noe og var i underkant av 1,5 prosent fra 1. kvartal til 2. kvartal i år.

Den norske krona svekket seg kraftig mot dollar og euro gjennom andre halvår i 2008. Denne svekkelsen ble i stor grad reversert gjennom 2009. Målt med en importvektet kronekurs styrket krona seg med i overkant av 12 prosent fra desember 2008 til januar 2010. Siden nyttår og fram til midten av mai i år har det bare vært kortiktige svingninger rundt et ganske stabilt nivå i kronas verdi, målt med den importvektede kronekursen. I denne perioden har krona styrket seg mot euro og svekket seg mot dollar. I midten av mai svekket krona seg med om lag 2 prosent målt med den importvektede kronekursen, og siden da har det igjen bare vært kortiktige svingninger rundt et ganske stabilt nivå i kronas verdi.

Innstramninger i finanspolitikken i mange land – tvenget fram av høy statsgjeld – medfører trolig at det internasjonale rentenivået vil holde seg på et lavt nivå framover. Det taler for at renta holdes lav også i Norge for å unngå at en høyere rentedifferanse styrker kronekursen. Vi tror derfor at det ikke blir ytterligere økninger i styringsrenta før neste sommer. Pengemarkedsrenta vil dermed trolig ligge på dagens nivå ut 2010 og et stykke inn i 2011. To eller tre renteøkninger i siste halvdel av 2011 vil bringe pengemarkedsrenta opp i 3-3,25 prosent ved årsskiftet 2011/2012. Etter hvert vil rentenivået gradvis normaliseres som følge av en normalisering av konjunktursituasjonen, og de korte rentene er antatt å komme opp i 5 prosent ved utgangen av 2013. Pengemarkedsrenta antas å ligge rundt 2 prosentpoeng høyere i Norge enn i euroområdet i hele prognoseperioden.

Våre prognosene innebefatter små endringer i kronas verdi fra dagens nivå. Vi legger til grunn at én euro vil koste

mellan 7,85 og 8,00 kroner i hele prognoseperioden, mens krona målt mot andre valutaer vil svinge i takt med euroen. Som årsgjennomsnitt innebærer dette likevel en betydelig kronestyrking fra 2009 til 2010 på 9 prosent mot euro og i overkant av 4 prosent målt med den importvektede kronekursen. Målt mot euro vil krona styrke seg med om lag 1 prosent i 2011 og svekke seg med om lag 1 prosent i 2013. Svekkelsen skyldes at noe av effekten fra den vedvarende rentedifferansen vil være uttømt og at den norske inflasjonen da er høyere enn i euroområdet.

2.3. Klar konsumvekst framover

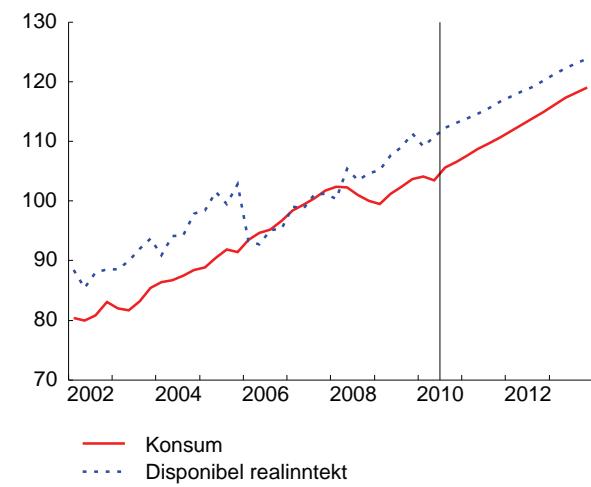
De siste sesongjusterte KNR-tallene viser at konsumet i husholdninger og ideelle organisasjoner falt med 0,6 prosent i 2. kvartal i år regnet fra kvarstalet før. Høye strømregninger og unormalt mye forskuddsbetalinger av skatt svekket husholdningenes likviditet og bidro til konsumnedgangen. Konsumfallet kom etter fire kvar-taler på rad med god konsumvekst og kan i stor grad føres tilbake til fall i varekonsumet i samme periode. Mye av reduksjonen i varekonsumet i 2. kvartal skyldtes fallet i elektrisitetsforbruket som fulgte etter det høye forbruket i de to forutgående kvaralene på grunn av den kalde vinteren. Også andre viktige varegrupper som matvarer, mørbler og hvitevarer viste en nedgang i 2. kvartal i år. Bilkjøpene økte derimot, om enn svakt i samme periode. Tjenestekonsumet viste i motsetning til varekonsumet en viss oppgang i forrige kvartal. Det var særlig post- og teletjenester samt hotell- og restaurant-tjenester som bidro til utviklingen.

Ifølge foreløpige nasjonalregnskapstall økte husholdningenes disponible realinntekter med 4,6 prosent i 2009, mot 3,4 prosent året før. Vesentlig lavere renteutgifter i kjølvannet av finanskrisen og nær halvering av konsumprisveksten bidro til økningen i realinntektsveksten. Lønnsinntektene, som er den største inntektskilden for husholdningene, bidro mer beskjedent til inntektsveksten ettersom konjunkturedgangen ga svakere lønnsvekst og lavere sysselsetting i 2009 enn året før. Veksten i husholdningenes disponible realinntekter ventes å bli rundt 3 prosent årlig i inneværende år og ut prognoseperioden.

Boligformuen vil fortsette å øke med stigende boligpriser og bidra til at konsumveksten i år kan komme opp i vel 3 prosent som årsgjennomsnitt, mot om lag null-vekst i fjor. Selv om veksten i lønnsinntektene ventes å ta seg mer markert opp med bedrede konjunkturer, vil noe høyere renter og etter hvert økende konsumprisvekst moderere veksten i disponibel realinntekt i årene 2011-2013. Økende boligformue vil fortsatt bidra til å trekke konsumveksten opp slik at den samlet sett anslås å bli liggende stabilt på rundt 4 prosent årlig i perioden 2011-2013.

Den finansielle konsolideringen som fulgte i kjølvannet av finanskrisen førte til en dobling av spareraten fra 2008 til 2009. Selv med økte realrenter ventes husholdningenes sparerate (sparing regnet som andel av

Figur 2.5. Inntekt og konsum i husholdninger mv.
Sesongjusterte volumindeks, 2007=100



Kilde: Statistisk sentralbyrå.

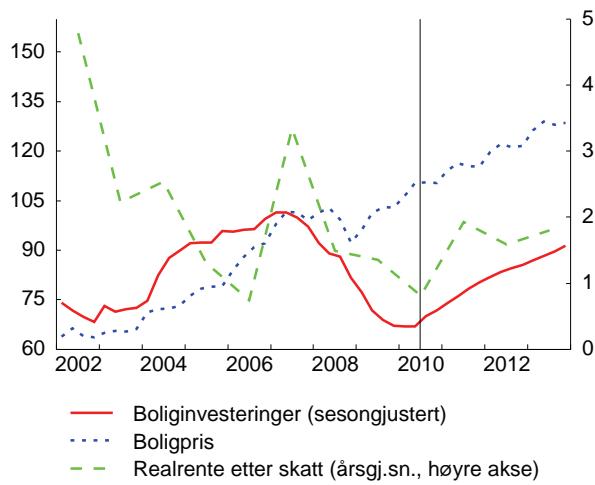
disponibel inntekt) i inneværende år å synke med om lag et halvt prosentpoeng fra et nivå på rundt 7,5 prosent i 2009. Deretter ventes spareraten å falle gradvis til om lag 5 prosent i 2013, i takt med stigende boligpriser som isolert sett reduserer behovet for finansiell konsolidering hos husholdningene. Nettofinansinvesteringene vil, i takt med fallet i sparingen og økende boliginvesteringer, synke gjennom prognoseperioden. Husholdningene anslås å redusere sine nettofinansinvesteringer fra et nivå på om lag 46 milliarder kroner i 2009 til et nivå på om lag 6 milliarder kroner i 2013.

2.4. Boliginvesteringene tar seg opp

I 2008 og 2009 falt boliginvesteringene med henholdsvis 12 og 19 prosent, målt mot året før. I følge de sesongjusterte KNR-tallene har nedgangen gradvis blitt redusert og fra 1. kvartal til 2. kvartal i år økte boliginvesteringene med 0,1 prosent, etter at de falt med 0,2 prosent i kvarstalet før. Igangsettingen av boliger flatet ut gjennom 2009, men viser foreløpig ikke klare tegn til oppgang. Utsikter til bedrede konjunkturer og videre vekst i boligprisene tilslir nå en vekst i igangsettingen av nye boliger, slik at boliginvesteringene antakelig vil ta seg opp i løpet av inneværende år og ut prognose-perioden. I både 2011 og 2012 anslår vi en økning på om lag 10 prosent, mens veksten trolig blir noe lavere i 2013. Til tross for en slik vekst i boliginvesteringene framover vil nivået på boliginvesteringene i 2013 ligge om lag 10 prosent under toppnivået i 2007.

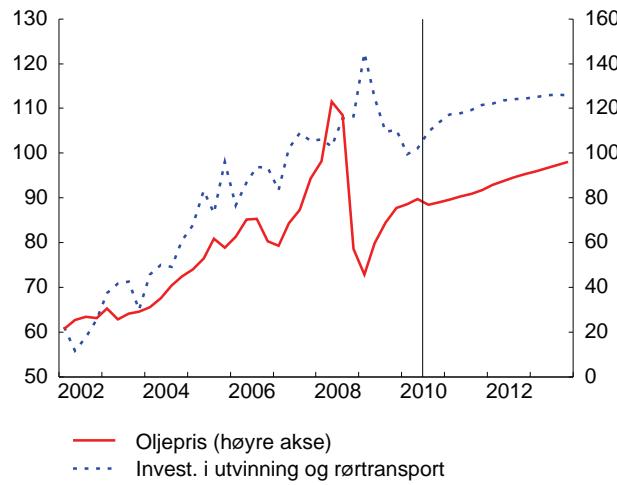
I følge SSBs boligprisindeks falt boligprisene samlet sett kraftig gjennom andre halvår av 2008 i kjølvannet av finanskrisen. Prisnedgangen var på om lag 10 prosent fra 2. til 4. kvartal det året. Prisene har deretter steget markert og mer enn oppveid den forutgående nedgangen. Boligprisveksten fra 1. til 2. kvartal i år var på 3,7 prosent. Fra 4. kvartal 2008 til 2. kvartal 2010 steg boligprisene med 19,6 prosent. Boligprisene var i 2. kvartal 7,5 prosent høyere enn ved den forrige pristoppen to år tidligere.

Figur 2.6. Boligmarkedet. Venstre akse indeks, 2007=100, høyre akse prosent



Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Figur 2.7. Petroleumsinvesteringer og oljepris i USD. Sesongjusterte volumindekser, 2007=100



Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Vi venter at boligprisene vil stige ytterligere ut året slik at veksten som årsjennomsnitt blir 8-9 prosent. For resten av prognoseperioden anslår vi at boligprisene vil stige med vel 5 prosent årlig i tråd med en bedring av konjunktursituasjonen og en jevn og moderat høy inntektsvekst.

2.5. Fra nedgang til svak økning i petroleumsinvesteringene

Det har vært en svak utvikling i petroleumsinvesteringene helt siden investeringstoppen i 1. kvartal 2009. I følge de siste KNR-tallene falt petroleumsinvesteringene med 5,2 prosent fra 4. kvartal 2009 til 1. kvartal 2010, men den økte med 1,3 prosent fra 1. kvartal til 2. kvartal. Den beskjedne utviklingen gjennom vinteren kan føres tilbake til at aktiviteten innen oljeleting og produksjon av nye plattformer har avtatt klart. Dette henger blant annet sammen med at leteinvesteringene var svært høye i fjor og at det i begrenset omfang har blitt påbegynt nye plattformer i 2010 etter at flere oljeplattformer ble ferdigstilt i 2009. Investeringer i oljeutvinningsplattformer, rigger og moduler falt i følge KNR med over 23 prosent fra første halvår i fjor til første halvår i år. Høy aktivitet innen oljeboring bidro til at investeringene i oljeboring, oljeleting og rørledninger bare falt med 3,8 prosent.

Petroleumsinvesteringene ventes å ta seg opp i løpet av andre halvår 2010. Flere nye prosjekter har allerede kommet i gang og vil i løpet av året bidra til å øke investeringene i oljeplattformer. Økningen forventes ikke å bli større enn at det blir en klar nedgang i investeringene fra 2009 til 2010.

Stadig lavere oljeproduksjon samt økte oljepriser ventes å prege utviklingen i petroleumsinvesteringene de nærmeste årene. Produksjon av naturgass ventes derimot å øke i flere år framover, og flere av de nye feltene som bygges ut kommer til å produsere gass. Det er derimot mer usikkert hvordan prisene på gass vil utvikle seg.

Ny teknologi knyttet til utvinning av gass kan føre til en kraftig økning i tilbuddet, men usikkerheten rundt disse prosjektene er fremdeles stor. I våre prognoser har vi lagt til grunn en økning i eksportprisen på gass på 18 prosent gjennom prognoseperioden, mot en økning i eksportprisen på olje på 24 prosent.

Vi har lagt til grunn at mindre funn og satellitter til eksisterende funn bygges ut i tråd med høyere priser. Forlenget produksjon fører også til et behov for å oppgradere de eldste feltene. Dette innebærer at veksten i de samlede investeringene i første rekke kommer i form av nye oljeplattformer og videreutvikling av eksisterende felt. Utviklingen framover vil framstå som moderat. Investeringsnivået vil først i 2012 komme opp på samme nivå som i toppåret 2009.

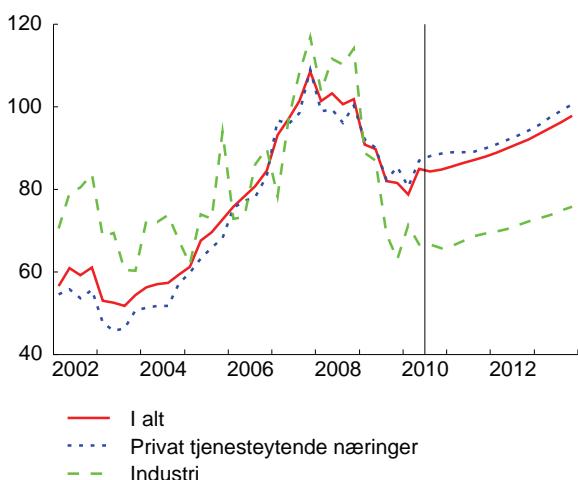
Råolje- og naturgassproduksjonen er nå like store, målt i energiinnhold. På grunn av betydelig høyere pris på olje er imidlertid produksjonsverdien i år langt høyere enn for gass. Dette forteller at selv om gass vil stå for en stadig større del av norsk petroleumsproduksjon er det likevel fra oljeproduksjonen at de store inntektene genereres.

2.6. Økte fastlandsinvesteringer framover

Investeringene i fastlandsnæringene har stort sett falt gjennom hele 2008 og 2009. Først i 2. kvartal 2010 ble denne trenden brutt. Investeringene i fastlandsnæringene økte med i underkant av 8 prosent i forhold til kvartalet før når det justeres for normale sesongvariasjoner.

Investeringer i industri og bergverk falt med 6,7 prosent i 2. kvartal 2010. Nivået i 2. kvartal var likevel 5,7 prosent høyere enn nivået i 4. kvartal 2009, men også hele 43 prosent lavere enn investeringstoppen notert i 4. kvartal 2007. SSBs siste investeringstelling indikerer at investeringene i industrien vil bli om lag 10 prosent

Figur 2.8. Investeringer i fastlandsnæringer. Sesongjusterte volumindeks, 2007=100



Kilde: Statistisk sentralbyrå.

lavere i 2010 i forhold til året før. I 2009 falt investeringene med om lag 30 prosent. Basert på normal underrapportering i investeringstellingen i august året før investeringsåret ligger det an til om lag uendret nivå i 2011. Investeringsaktiviteten i industrien har de siste fem årene utgjort rundt 15 prosent av de totale investeringene i fastlandsnæringene.

Investeringstellingen indikerer videre en økning i investeringer innen kraftforsyning med rundt 10 prosent i 2010 og ytterligere 25 prosent i 2011. Dette må sees i lys av svært høye anslag for investeringer i overføring og distribusjon av elektrisk kraft grunnet økt fokus på oppgradering og utbygging av elektrisitetsnettet. Våre investeringsanslag for industri og kraftforsyning er i tråd med SSBs siste investeringstelling.

Etter nedgang siden 2008 er det i 2. kvartal i år registrert en oppgang i igangsetting av stort sett alle typer næringsbygg. Etter kontorbygg er det industri- og lagerbygg som hadde størst økning, både i areal og prosent. Innenfor industri og lager representerte igangsettingen en økning på 30 prosent i 2. kvartal 2010 regnet fra samme kvartal året før.

Framover ventes det økte investeringer i takt med en bedret konjunktursituasjon innenlands. For Fastlands-Norge samlet anslår vi et investeringsfall på 3,9 prosent i 2010 og at investeringene vil øke med om lag 5 prosent i årene framover. Veksten i investeringene i fastlandsnæringene vil øke fra i overkant av 3 prosent i 2011 til om lag 6 prosent i 2013.

2.7. Eksportprisvekst øker handelsoverskuddet

Det samlede norske eksportvolumet i 2. kvartal i år var 2,4 prosent lavere enn i 1. kvartal. De sesongjusterte KNR-tallene viser at nedgangen i stor grad kan tilskrives redusert eksport av petroleumsprodukter, samt forretningmessige tjenester. Tradisjonell vareeksport,

som innbefatter store varegrupper som metaller samt kjemiske og mineralske produkter, økte med nesten 1 prosent. Både i 1. og 2. kvartal i år falt samlet eksportvolum i forhold til kvartalet før, men på grunn av oppgangen i andre halvår i fjor ligger samlet eksport i første halvår i år nesten 1 prosent over volumet i første halvår i fjor – men langt under volumet i første halvår i 2008, før finanskrisen satte fart i den internasjonale konjunkturedgangen. I første halvår i år har eksport av tradisjonelle varer og naturgass økt litt i forhold til samme periode i fjor, mens tjenesteeksporten har gått litt ned. Den mangeårige og svakt nedadgående trenden i produksjon og eksport av olje fortsetter, og det er denne trendmessige nedgangen som dominerer utviklingen i samlet eksport i år. Utvinning og eksport av gass fortsetter derimot å vokse, og utgjør nå i verdi om lag 2/3 av oljeeeksporten.

Økningen i eksportverdien av tradisjonelle varer og av tjenester har så langt i år vært størst til store handelspartnere som USA, Sverige og Storbritannia, mens den viser størst nedgang til Kina og Sør-Korea. Den internasjonale konjunkturedgangen i kjølvannet av finanskrisen og en svekket etterspørsel etter norske eksportprodukter preget både pris- og volumutviklingen i fjor. I første halvår i år har prisene derimot steget, og mer i 2. kvartal enn i 1. kvartal. Prisveksten er bredt basert. De viktigste bidragene kom fra olje, gass og petroleumsprodukter, der veksten i prisene målt i norske kroner ble forsterket av en stigende dollarkurs. I norske kroner nådde prisveksten nesten 7 prosent i 2. kvartal. For tjenester og tradisjonelle varer steg eksportprisene med i overkant av 2 prosent i 1. kvartal og i overkant av 4 prosent i 2. kvartal.

Konjunktursituasjonen internasjonalt er fortsatt svak. Selv om utviklingen hos flere viktige handelspartnere nå viser positive tegn har vi beholdt bildet fra forrige konjunkturrapport av en svak internasjonal konjunkturutvikling i prognoseperioden. Våre modellberegninger anslår at samlet eksportvolum for prognoseårene 2010-2013 omrent reproduuserer nivåene fra årene 2005-2008, men med en vekst på 1-2 prosent hvert år. Mens oljeeeksporten trendmessig avtar, så venter vi en vekst i tradisjonell vareeksport på om lag 3-5 prosent årlig, samt 4-5 prosent vekst i tjenesteeksporten fra og med neste år. På grunn av sterkt vekst i 4. kvartal i fjor og et fall i 1. kvartal i år vil tjenesteeksporten for inneværende år ventelig gå ned fra i fjor. Beregnet vekst i samlet eksport utenom olje og gass ligger under den anslatte veksten i importen hos våre handelspartnere, slik at norske eksportbedrifter trolig mister markedsandeler gjennom prognoseperioden. Vi venter prisvekst for alle eksportprodukter, mest for olje og gass, og minst for tjenester. Prisveksten for tradisjonelle eksportvarer, som i stor grad er drevet av innenlandsk kostnadsvekst, anslås å ligge på 3 til drøye 5 prosent årlig framover og denne veksten vil bidra til tapet av markedsandeler.

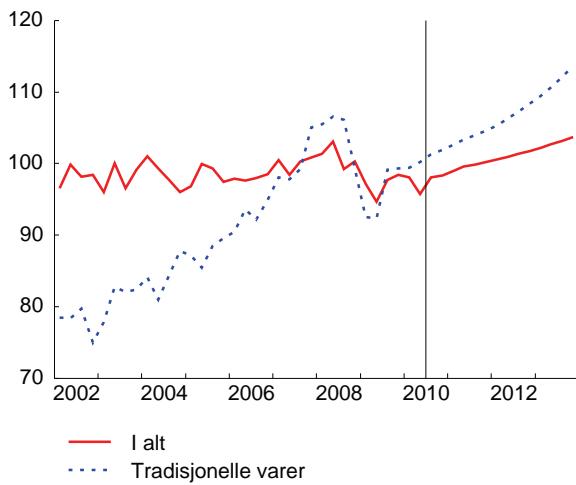
Tabell 2.2. Makroøkonomiske hovedstørrelser 2009-2013. Regnskap og prognosør. Prosentvis endring fra året før der ikke annet framgår

	Regnskap 2009*	Prognosør									
		2010			2011		2012		2013		
		SSB	FIN	NB	SSB	NB	SSB	NB	SSB	NB	
Realøkonomi											
Konsum i husholdninger mv.	0,2	3,3	4,3	3 1/2	3,9	4	3,7	3 1/4	4,0	2 3/4	
Konsum i offentlig forvaltning	4,7	2,7	2,4	2 1/2	2,2	2 1/4	1,9	..	1,9	..	
Bruttoinvestering i fast realkapital	-9,1	-5,5	-3,6	..	4,0	..	4,4	..	5,1	..	
Utvinning og rørtransport ¹	5,7	-5,9	-2,5	-2 3/4	4,5	4	3,2	5	0,9	4	
Fastlands-Norge	-11,7	-3,9	-3,5	-4 1/4	5,3	6 1/2	4,2	..	5,5	..	
Næringer	-15,4	-4,2	-7,8	..	3,1	..	4,3	..	5,8	..	
Bolig	-18,9	-3,7	-1,5	..	11,6	..	8,7	..	5,9	..	
Offentlig forvaltning	7,0	-3,5	5,1	..	4,6	..	-0,4	..	4,6	..	
Etterspørsel fra Fastlands-Norge ²	-1,1	1,8	2,3	1 3/4	3,7	4	3,3	3 1/4	3,7	2 1/2	
Lagerendring ³	-2,1	1,6	0,2	..	0,0	..	0,0	..	
Eksport	-4,0	1,0	0,8	..	1,9	..	1,5	..	1,7	..	
Råolje og naturgass	-1,2	-2,2	-3,0	..	-1,3	..	-0,9	..	-1,0	..	
Tradisjonelle varer ⁴	-8,2	5,3	4,7	4 3/4	2,8	2 1/4	3,0	..	4,2	..	
Import	-11,4	6,8	3,7	2 3/4	5,4	5 1/4	4,4	..	4,8	..	
Tradisjonelle varer	-13,1	7,8	4,7	..	6,8	..	5,3	..	6,2	..	
Bruttonasjonalprodukt	-1,4	1,0	0,9	3/4	2,4	1 3/4	2,2	2 1/4	2,5	1 3/4	
Fastlands-Norge	-1,4	1,5	2,1	1 3/4	2,9	2 3/4	2,8	2 3/4	3,3	2 3/4	
Arbeidsmarked											
Sysselsatte personer	-0,4	-0,6	-0,1	-1/4	0,8	3/4	1,4	1	2,2	1/2	
Arbeidsledighetsrate (nivå)	3,2	3,6	3,5	3 1/2	3,7	3 3/4	3,8	3 1/2	3,4	3 1/2	
Priser og lønninger											
Årlønn	4,2	3,5	3 1/4	3 1/2	3,4	4	3,7	4 1/2	4,7	4 3/4	
Konsumprisindeksen (KPI)	2,1	2,5	2,2	2 1/2	1,5	1 1/2	2,1	2 1/4	2,5	2 1/4	
KPI-JAE ⁵	2,6	1,4	1,3	1 1/2	1,4	1 3/4	2,0	2 1/4	2,4	2 1/4	
Eksportpris tradisjonelle varer	-6,1	3,0	1,9	..	5,3	..	5,1	..	4,3	..	
Importpris tradisjonelle varer	-1,3	-0,4	-0,4	..	1,3	..	1,4	..	2,2	..	
Boligpris	1,9	8,6	5,3	..	5,1	..	5,5	..	
Utenriksøkonomi											
Driftsbalansen, mrd. kroner	311,8	350,4	385,6	..	367,1	..	396,3	..	426,8	..	
Driftsbalansen i prosent av BNP	13,1	14,0	15,2	..	14,0	..	14,3	..	14,4	..	
MEMO:											
Husholdningenes sparerate (nivå)	7,5	7,0	5,9	..	6,0	..	5,5	..	5,0	..	
Pengemarkedsrente (nivå)	2,5	2,5	2,7	2,6	2,8	2,9	3,6	3,7	4,6	4,2	
Utlånsrente, banker (nivå) ⁶	4,9	4,6	4,8	..	5,2	..	6,0	..	
Råoljepris i kroner (nivå) ⁷	388	475	475	..	499	..	543	..	584	..	
Eksportmarkedsindikator	-8,9	6,4	4,5	..	4,7	..	6,0	..	
Importveid kronekurs (44 land) ⁸	3,3	-4,2	-5,1	-4	0,4	1	0,2	0	0,9	1	

¹ Finansdepartementets anslag inkluderer tjenester tilknyttet oljeutvinning.² Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner + konsum i offentlig forvaltning + bruttoinvesteringer i fast kapital i Fastlands-Norge.³ Endring i lagerendring i prosent av BNP.⁴ Norges Bank gir anslag for tradisjonell eksport, som også inkluderer en del tjenester.⁵ KPI justert for avgiftsrendinger og uten energivarer (KPI-JAE).⁶ Gjennomsnitt for året.⁷ Gjennomsnittlig spotpris, Brent Blend.⁸ Positivt tall innebærer svekket krone. Finansdepartementet gir anslag på konkurranseprisindeksen.

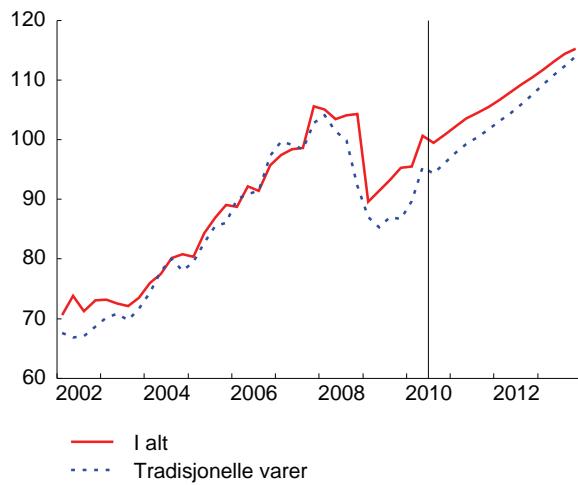
Kilde: Statistisk sentralbyrå (SSB), Finansdepartementet, St.meld.nr.2 (2009-2010), (FIN), Norges Bank, Pengepolitisk rapport 2/2010 (NB).

Figur 2.9. Eksport. Sesongjusterte volumindekser, 2007=100



Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Figur 2.10. Import. Sesongjusterte volumindekser, 2007=100



Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Mens det samlede norske eksportvolumet stort sett har holdt seg konstant siden årtusenskiftet, viste samlet importvolum en trendmessig vekst inntil konjunkturedgangen i 2008. Gjennom 2009 og inn i 2010 fortsatte veksten – men da fra et mye lavere nivå – og overskred fem prosent i 2. kvartal i år, i følge sesongjusterte KNR-tall. Importveksten var bredt basert, med sterke impulser fra investeringer på vei opp fra bunnen i 2009. Tradisjonell vareimport økte med over henholdsvis 3 og 6 prosent i årets to første kvartaler. Tjenesteimporten holdt grovt sett nivået fra fjoråret.

Tradisjonelle importvarer falt i pris gjennom 2009. I 1. kvartal i år stoppet fallet, og i 2. kvartal steg prisene med 1,5 prosent. Prisøkningen det siste kvartalet kom i hovedsak av økte priser på råvarer, blant annet malm og metall som i hovedsak benyttes som innsatsvarer i industrien. Prisene på råvarer er på vei oppover fra et lavt nivå i kjølvannet av finanskrisen. Betydelig reduserte importpriser på tjenester, skip, oljeplattformer og fly medførte at prisindeksen for samlet norsk import falt nesten 1 prosent i 2. kvartal i forhold til kvartalet før.

Veksten vi anslår for konsumet i husholdningene og særlig i investeringene vil gi stimulerende impulser til importen i årene som kommer. Forsvaret vil importere en fregatt, et Herkules fly og 14 helikoptre i løpet av prognoseperioden. Flyselskapet Norwegian har bestilt 44 passasjerfly til en samlet verdi på nær 20 milliarder kroner for levering fram til 2014. Vi venter en vekst i samlet import på mellom 4,5 og 7 prosent årlig i prognoseperioden 2010-2013, med grovt sett 1 prosent høyere vekst i importen av tradisjonelle varer. Mens veksten i importvolumet fortsetter å ligge over veksten i eksportvolumet i hele prognoseperioden, så antar vi at importprisene vil stige vesentlig mindre enn eksportprisene. Det vil medføre en bytteforholdsgevinst hvert år i prognoseperioden. Vi forventer fortsatt relativt lave importpriser – og voksende importandeler – for

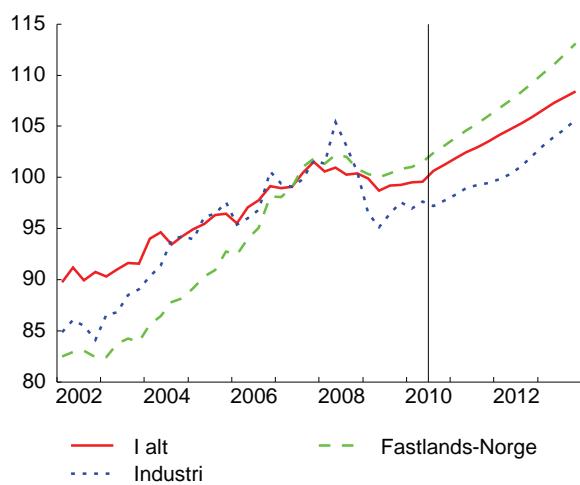
konsumvarer fra Kina og andre lavkostland i Asia og Øst-Europa.

Finanskrisen og konjunkturedgangen bidro til at prisene på olje og gass og tradisjonelle norske eksportvarer falt mye mer enn prisene på importerte produkter i 2009. Det reduserte overskuddet på handelsbalansen overfor utlandet med over en fjerdedel i fjor. I prognoseperioden vil en årlig bytteforholdsgevinst dominere over utviklingen i handelsvolumene, slik at handelsoverskuddet igjen øker. Vekstraten blir nok vesentlig mer moderat enn vi har sett i de fleste årene siden årtusenskiftet fordi veksten internasjonalt er redusert etter finanskrisen i 2008. Handelsoverskuddet ventes å stige fra nesten 365 milliarder kroner i år til opp mot 420 milliarder kroner i 2013, vel 60 milliarder kroner under toppnivået fra 2008. Legger vi til et forventet minkende underskudd på rente- og stønadsbalanse overfor utlandet vil driftsbalanse vise et overskudd på rundt 14 prosent av BNP hvert år i prognoseperioden.

2.8. Er konjunkturbunnen nådd?

Norsk økonomi er fortsatt i en lavkonjunktur, men aktivitetsveksten har tatt seg opp. Fire kvartaler med fall i BNP Fastlands-Norge ble i 3. kvartal 2009 avløst av moderat vekst. I 2. kvartal 2010 var økningen 0,5 prosent som tilsvarer 1,9 prosent regnet som årlig rate. Dette er fremdeles lavere enn det vi betrakter som trendveksten i norsk økonomi, som vi anslår til noe over 2,5 prosent. Nasjonalregnskapets tall for veksten i BNP Fastlands-Norge kan imidlertid undervurdere den underliggende produksjonsveksten i økonomien. En kald og tørr vinter bidro til at kraftproduksjonen falt markert fra 1. til 2. kvartal. Trekker vi ut kraftforsyning var 2. kvartalsveksten i BNP Fastlands-Norge 3,0 prosent regnet som årlig rate. Streik reduserte også aktiviteten i kommunal forvaltning og i bygge- og anleggsnæringen i 2. kvartal. Det er imidlertid for tidlig å si at konjunkturedgangen har stoppet opp.

Figur 2.11. Bruttonasjonalprodukt. Sesongjusterte volumindeks, 2007=100



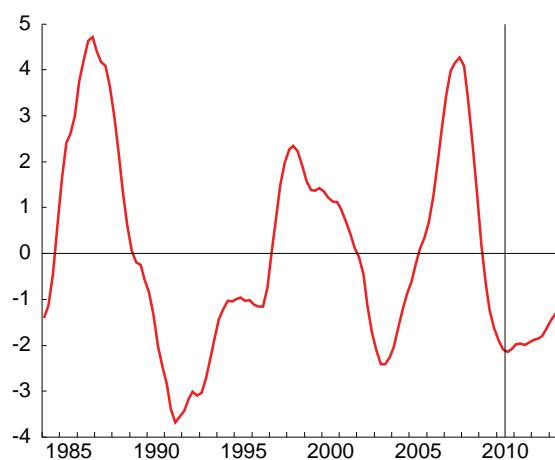
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Ser man bort fra kraftforsyning, var det i 2. kvartal vekst i aktiviteten i alle hovednæringer i Fastlands-Norge og dermed et mer enhetlig bilde enn i de foregående kvartalene. Streiken i kommunene bidro til at aktiviteten økte minst i offentlig forvaltning, med 0,3 prosent – klart ned fra 1. kvartal da veksten var 0,9 prosent. I privat tjenesteyting økte bruttoproduktet med 0,9 prosent, om lag som i kvartalet før. For industri- og bergverksnæringene var det et blandet bilde, men samlet var det en vekst på 0,7 prosent, etter en tilsvarende nedgang kvartalet før. I annen vareproduksjon utenom kraftforsyning var økningen hele 2,8 prosent etter en nesten like stor nedgang kvartalet før.

Vi definerer en lavkonjunktur med at aktivitetsnivået er lavere enn trendnivået. Trendnivået kan imidlertid ikke observeres, det må anslås. En indikasjon på at norsk økonomi fremdeles er i lavkonjunktur er at BNP Fastlands-Norge i 2. kvartal var lavere enn nivået i 2. kvartal 2008, kvartalet før finanskrisen for alvor slo til. I dette toårsperspektivet er det store forskjeller i produksjonsutviklingen mellom hovednæringene. Bruttoproduktet i industri og bergverk lå hele 7 prosent under nivået to år tidligere. I næringen annen vareproduksjon var også produksjonen klart lavere, men ser vi bort fra kraftforsyning er nivået det samme. Bak denne utviklingen ligger imidlertid at bruttoproduktet i bygge- og anleggsnæringen var nær 2 prosent lavere enn to år tidligere, noe som ble motvirket av en sterk økning i fiske, fangst og fiskeoppdrett. I privat tjenesteyting lå bruttoproduktet 1 prosent høyere enn to år tidligere, mens offentlig forvaltning lå vel 5 prosent høyere.

Veksten i privat innenlandsk etterspørsel ventes å ta seg litt opp i tiden framover, mens veksten i offentlig etterspørsel vil reduseres. Samlet kan det gi en relativt stabil vekst i etterspørsele. Etterspørselsveksten i norske eksportmarkeder, som økte klart gjennom første halvår i år, ventes å gå ned det nærmeste året, men deretter å stige ut prognoseperioden. Høyere kostnadsvekst i

Figur 2.12. BNP Fastlands-Norge. Avvik fra beregnet trend i prosent



Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Norge enn i våre konkurrentland, vil imidlertid dempe produksjonsutviklingen i konkurranseutsatte næringar. Ordretilgangen i industrien var 33 prosent høyere i 2. kvartal 2010 enn på samme tid i fjor, og dette har bremset opp fallet i ordrereservene. Økt ordretilgang fra aktører på norsk sokkel bidrar til dette. Samtidig viser tall fra lagerstatistikken at nedgangen gjennom 2009 i lagerbeholdningen for norsk ordrebaseret industri stoppet opp i første halvår i år. Industriproduksjonen ventes derfor å vokse moderat de nærmeste årene, og kraftigere i 2013.

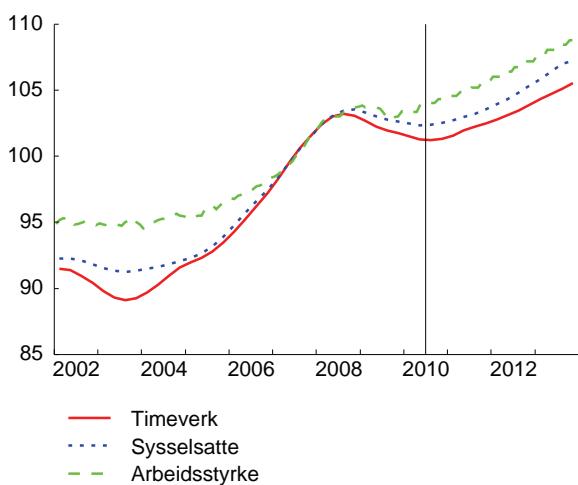
Aktiviteten i bygge- og anleggsbransjen vil fortsette å øke når investeringsnedgangen er snudd til oppgang. Den fastlandsbaserte tjenesteproduksjonen er i hovedsak rettet mot hjemmemarkedet og aktiviteten ventes å øke framover, men ikke like kraftig som i første halvår. På årsbasis regner vi med at vekstratene gradvis øker i årene som kommer. Økningen i bruttoproduktet i offentlig forvaltning ventes å stå for en vesentlig mindre del av den samlede aktivitetsveksten i tiden framover, etter hvert som aktiviteten i privat sektor tar seg opp og veksten i offentlige produksjon reduseres i takt med mindre ekspansiv finanspolitikk.

Veksten i BNP Fastlands-Norge ventes å holde seg om lag som i forrige kvartal ut året, og deretter øke noe. Vi regner nå med at vi vil få en moderat konjunkturoppgang i 2011 og 2012 og litt mer markert i 2013 hvor veksten i BNP Fastlands-Norge anslås til 3,3 prosent. Mot slutten av 2013 vil norsk økonomi kunne være om lag i en konjunkturøytral situasjon hvor aktivitetsnivået i fastlandsøkonomien er nært trenden.

2.9. Ledigheten opp før den går ned

Arbeidskraftsundersøkelsen (AKU) fra Statistisk sentralbyrå viser at de arbeidsledige utgjorde 3,5 prosent av arbeidsstyrken i perioden mai-juli i år når man justerer for normale sesongvariasjoner. Ledigheten har vært tilnærmet uendret gjennom første halvår i år,

Figur 2.13. Arbeidsstyrke, sysselsetting og timeverk.
Sesongjusterte og glattede indekser, 2007=100



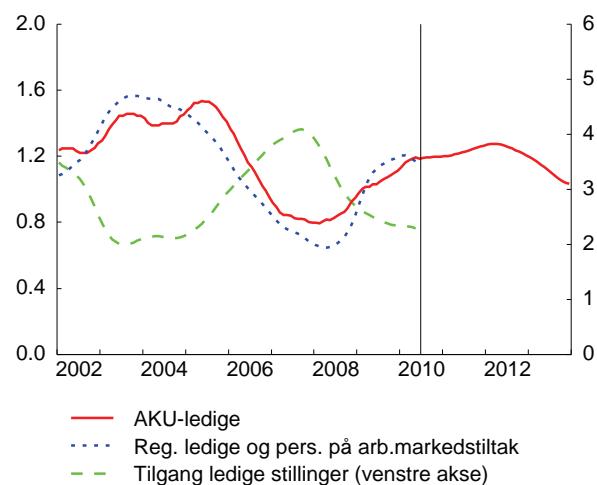
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

men lå 0,5 prosentpoeng høyere enn i samme periode i 2009. Det siste året har antall sysselsatte i AKU holdt seg om lag uendret, mens arbeidsstyrken (summen av sysselsatte og arbeidsledige) økte med 12 000 personer. Arbeidsstyrken, målt i antall personer, befinner seg på et historisk høyt nivå. Målt som andel av befolkningen i yrkesaktiv alder var den i 2. kvartal i år på 72,5 prosent. Dette er en nedgang fra 73,6 prosent i samme kvartal året før. Nedgangen må ses i sammenheng med en økning i befolkningen i alderen 15-74 år på 57 000 personer i perioden, og endringer i befolkningssammensetningen. Av dem utenfor arbeidsstyrken var det 22 000 flere personer som oppga utdanning som sin hovedsakelige virksomhet i 2. kvartal 2010 enn ett år tidligere, mens 27 000 flere personer oppga ulike former for pensjon som sin hovedsakelige virksomhet.

SSBs befolkningsstatistikk viser at befolkningen var 62 500 høyere per 1. juli 2010 enn ett år tidligere. Nettoinnvandring forklarer om lag to tredeler av økningen i totalt antall bosatte i Norge. Nettoinnvandringen på nær 20 000 personer i første halvår i år indikerer at nettoinnvandringen for 2010 kan ende opp på de samme høye nivåene som for årene 2007 til 2009, det vil si på om lag 40 000 personer. Polen, Sverige og de baltiske stater er nasjoner med høyest nettoutvandring til Norge. Tallene for befolkningsutviklingen i første halvår viser et høyt nivå både for innvandring og utvandring.

Søkertallene til høyere utdanning holder seg også i år på et høyt nivå. Samordna opptak (SO) har for 2010 registrert rundt 105 000 søker til høyere utdanning. Dette er omrent samme nivå som i 2009, da SO for første gang siden 1996 registrerte over 100 000 søker ved søknadsfristens utløp. Det er grunn til å tro at det trangere arbeidsmarkedet og store ungdomskull, er noe av grunnen til at det høye søkerantallet har vedvart. Økt tilbøyelighet til å starte med høyere utdanning bidrar til å trekke ledigheten og yrkesaktiviteten ned. Antall

Figur 2.14. Arbeidsledige og tilgangen på ledige stillinger.
Prosent av arbeidsstyrken. Sesongjustert og glattet



Kilde: Arbeids- og velferdsetaten og Statistisk sentralbyrå.

søkere som har fått tilbud om studieplass av SO er 6 500 høyere enn i fjor.

Sesongjusterte tall for helt ledige registrert hos Arbeids- og velferdsetaten viser en nedgang på 2 500 personer fra utgangen av april til utgangen av juli i år. Dette var første gang siden 2. kvartal 2008 at den sesongjusterte registrerte ledigheten viste nedgang tre måneder på rad. Ved utgangen av juli var det registrert 78 200 helt ledige hos Arbeids- og velferdsetaten. Dette tilsvarer en økning på 1 prosent fra samme måned i fjor, og den registrerte ledigheten utgjorde da 3,0 prosent av arbeidsstyrken. I underkant av 90 000 personer var enten ledige eller på arbeidsmarkedstiltak. Gjennom det siste året er antallet som har meldt seg som arbeidsledige hos Arbeids- og velferdsetaten gått ned, men det er fortsatt sterkt vekst i antall personer som har vært ledige mellom ett og to år. Det tyder på at en del av de som ble ledige under og rett etter den globale finanskrisen har problemer med å finne seg arbeid. Det er normalt et stykke ut i konjunkturopgangen, slik at AKUs tall for arbeidsledige ligger høyere enn den registrerte ledigheten hos NAV. AKU følger definisjoner for arbeidsledighet som gjelder internasjonalt (man må være helt uten arbeid, ha søkt etter arbeid siste fire uker og kunne begynne i arbeid i løpet av to uker).

Sesongjusterte KNR tall viser en nedgang i sysselsettingen på 1 500 personer fra 1. til 2. kvartal i år. Den næringsvise fordelingen viser oppgang i sysselsettingen innenfor oljevirksomheten, bygge- og anleggsvirksomhet, samt privat og offentlig tjenesteyting. Kommuneforvaltningen sysselsetter 14 000 flere personer i 2. kvartal 2010, sammenlignet med 2. kvartal 2009. Det er hovedsakelig utviklingen innenfor helse- og omsorgstjenester som forklarer denne utviklingen. Sysselsettingsnedgangen fortsetter innen varehandel og industri. Selv om industrien har nedskalert arbeidsstokken er det grunn til å tro at mange bedrifter har ledig kapasitet og tilgjengelig arbeidskraft for å øke

Tabell 2.3. Rikskonflikter 2010

Arbeidstaker	Arbeidsgiver	Streik iverksatt	Varighet	Antall tatt ut i streik ¹
Norsk Sykepleierforbund	NHO Service	26. januar	10 dager	144
Fellesforbundet	Byggenæringerens Landsforening	13. april	4 dager	18 759
Norsk Transportarbeiderforbund	Logistikk- og transportindustriens Landsforening	15. mai	19 dager	1 703
Norsk Arbeidsmandsforbund	NHO Service	20. mai	7 dager	2 556
Akademikerne	KS	27. mai	13 dager	243
LO Kommune	KS	27. mai	13 dager	26 348
Unio	KS	27. mai	13 dager	17 417
YS-K	KS	27. mai	13 dager	1 723
Unio	Spekter	27. mai	5 dager	2 120
LO Stat	Spekter	7. juni	7 dager	37
Norsk Arbeidsmandsforbund	NHO Service	12. juni	7 dager	2 274
YS Spekter	Spekter	29. juni	15 dager	563

1 Antall streikende arbeidstakere ved konfliktenes avslutning inkludert varslet opptrapping. Tallene inkluderer medlemmer i bedrifter som er bundet av direkteavtaler med forbundet i de samme avtaleområder.

Kilde: Riksrekordsmannen.

produksjonen. Når aktiviteten i industrien tar seg opp igjen, vil dermed produktiviteten ta til å øke først. Bedriftene vil foreta ansettelser når produksjonen igjen nærmer seg kapasitetsgrensen.

Ujusterte tall fra KNR for 2. kvartal 2010 viser en nedgang i sysselsatte personer på 0,4 prosent i 2. kvartal i forhold til samme kvartal i fjor, men antall utførte timeverk er tilnærmet uendret i samme periode. Antall sysselsatte personer er en beholdningsstørrelse, mens utførte timeverk måler arbeidsinnsatsen som beholdningen har levert. Faktorer som avtalt arbeidstid, sykefravær og ferieavvikling påvirker forholds-tallet mellom antall utførte timeverk og sysselsatte personer. Arbeidskonflikter trekker forholdstallet ned, siden en arbeidstaker i konflikt fremdeles er sys-selsatt i henhold til nasjonalregnskapsdefinisjoner. Sykefraværsstatistikken viser en nedgang i sykefraværet på 8,9 prosent fra 1. kvartal 2009 til 1. kvartal 2010. I KNR beregningene for 2. kvartal har man lagt til grunn at denne positive utviklingen fortsetter. Etter et år nærmest uten arbeidskonflikter ble det i årets lønnsoppkjøp streik innenfor flere fag og områder. Tabell 2.3 gir en oversikt over rikskonflikter i første halvår. Ferieavviklingen i 2. kvartal i år ble redusert i forhold til samme kvartal året før fordi påsken i år falt på et tidligere tidspunkt. Dette – sammen med en forutsetning om fortsatt nedgang i sykefraværet – mer enn oppveide for de timeverkene som gikk tapt i årets arbeidskonflikter.

Økt produktivitet som følge av ledig kapasitet, medfører at det tar tid før produksjonsøkningen gir fullt utslag i økt sysselsetting. Over tid vil aktivitetsoppgangen medføre at sysselsettingen øker i arbeidsintensive næringar som bygge- og anleggsvirksomhet og varehandel. Vi må imidlertid trolig vente til 2012 og 2013 før dette bringer ledigheten ned. Utviklingen i ledigheten avhenger også av veksten i arbeidsstyrken. Den utgjør nivået på arbeidsinnvandringen en særlig usikkerhetsfaktor. Også øvrige demografiske faktorer, studietilbøyelighet, samt hvordan eldre arbeidstakere vil respondere på omleggingen av tidligpensjonsordningen i forbindelse

med pensjonsreformen påvirker utviklingen i arbeidsstyrken. Samlet sett antar vi at veksten i arbeidsstyrken blir noe høyere enn sysselsettingsveksten fram til 2011. Ledigheten anslås til 3,6 prosent i 2010, gradvis økende til om lag 3,8 prosent i 2012, før konjunkturoppgangen bidrar til et fall til 3,4 prosent i 2013.

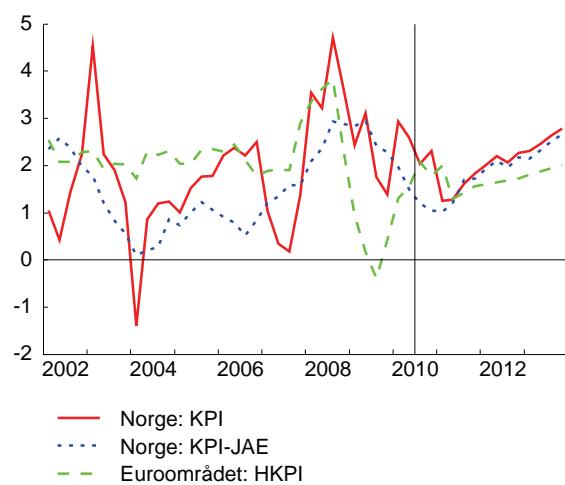
2.10. Moderat lønnsvekst lenge

På bakgrunn av nye tall fra lønns- og trekkoppgave-registeret ble veksten i årslønn for alle lønnstakere i 2009 revidert ned i forbindelse med publiseringen av KNR for 2. kvartal i år. Veksten ble da anslått til 4,2 prosent, mot en anslått vekst på 4,5 prosent ved publiseringen av 1. kvartalstallene. I 2008 var veksten i årslønn 6,3 prosent. I år anslår vi lønnsveksten til 3,5 prosent. Vi har altså opplevd en betydelig nedgang i lønnsveksten i løpet av konjunkturedgangen. Dette gjelder også reelt sett, da veksten i konsumprisene har holdt seg mer oppe.

Utviklingen i lønnsveksten de siste årene likner den vi tidligere har observert når økonomien har beveget seg fra høykonjunktur til lavkonjunktur. Også på 1990-tallet skilte det om lag 3 prosentpoeng i lønnsveksten mellom gode og dårlige tider. Studier har vist at lønningene i Norge er blant de mest fleksible i verden ved endringer i konjunkturene. Årsaken til det er de koordinerte og sentraliserte oppgjørsformene der lønnsveksten i industrien er retningsgivende. Utviklingen i industriens lønnsomhet ligger også i stor grad bak våre lønnsvekstanslag for årene framover.

Selv om finanskrisen har rammet norsk økonomi samlet sett relativt mildt, har industriproduksjonen i Norge blitt redusert mer i tråd med nedgangen hos handelspartnerne. Målt i faste priser lå industriproduksjonen i OECD i 1. kvartal i år om lag 10 prosent under nivået før finanskrisen i 2008. I Norge var industriproduksjonen 7 prosent lavere i 1. halvår i år enn i 1. halvår i 2008. Til tross for at føringene fra industrien er sterke for den samlede lønnsveksten, er det grunn til å tro at lønnsveksten hos handelspartnere vil reduseres mer enn i Norge siden de samlet sett er hardere rammet av

Figur 2.15. Konsumprisindeksen. Prosentvis vekst fra samme kvartal året før



Kilde: Statistisk sentralbyrå.

den globale nedgangen. Det vil isolert sett redusere konkurransevenen til mange norske industribedrifter og legge en ytterligere demper på lønnsveksten framover.

Industriproduksjonen hos handelspartnerne har vært på vei oppover en del kvartaler. Vi tror denne utviklingen vil fortsette. Vi tror også at prisene på norske eksportvarer vil utvikle seg gunstig og bidra til økt lønnsomhet i industrien. Dessuten antas etterspørselen fra oljenæringen å øke framover, noe som virker stimulerende for norsk industri samlet sett. Relativt god vekst i de tjenesteytende næringene og en stabil utvikling i arbeidsledigheten, trekker også i retning av mer normale nivåer på lønnsveksten.

En todelt utvikling i økonomien, med press på industriens konkurransesevne og relativt god vekst i tjenesteytende næringene, kan gjøre koordineringen i lønnsdannelsen vanskeligere. I så fall kan den samlede lønnsveksten bli høyere enn i industrien. I årets kommuneoppgjør tok for eksempel alle de store hovedsammenslutningene ut medlemmer i streik. Streiken varte i nesten to uker, se tabell 2.3. Vi legger imidlertid til grunn at den nære sammenhengen mellom lønnsveksten i de ulike sektorene ikke brytes. Vi anslår at veksten i årslønnen holder seg på om lag 3,5 prosent til og med 2012.

I hovedoppgjøret i 2012 og i 2013 kan vistå overfor et omslag i størrelsen på lønnstilleggene. Internasjonal økonomi er på dette tidspunktet trolig kommet inn i en konjunkturoppgang og ledigheten i Norge er på vei ned. For 2013 anslår vi derfor en lønnsvekst på 4,7 prosent. Sammen med våre anslag for konsumprisveksten, innebærer denne utviklingen i lønningene en kjøpekraftsforbedring for lønnstakerne på om lag 1,7 prosent i årlig gjennomsnitt over prognoseperioden. Dette er mer enn ett prosentpoeng lavere enn i foregående fireårsperiode.

2.11. Svært lav inflasjon

Det har vært en klar tendens til fall i den underliggende prisstigningen gjennom det siste året. 12-månedersveksten i konsumprisindeksen justert for avgiftsendringer og uten energivarier (KPI-JAE), har de to siste månedene vært 1,3 prosent, ned fra 3,3 prosent i juni 2009. Sesongjusterte tall viser at den underliggende prisveksten har vært nær null gjennom sommeren.

En oppsplitting av KPI-JAE etter leverende sektor viser en fallende prisstigning på 12-månedersbasis for alle hovedgruppene fra i fjor sommer. Gjennom siste halvår er det særlig prisveksten for importerte konsumvarer som har falt, men prisutviklingen for norskproduserte varer, samt husleie, har også bidratt til den fallende inflasjonen. For andre tjenester har prisveksten i denne perioden vært ganske stabil.

Gjennom siste halvår har det vært fall i prisveksten innenfor alle KPIs hovedvaregrupper, utenom hotell- og restauranttjenester. I juli var prisene for flere varegrupper lavere enn 12 måneder tidligere. Det klart største prisfallet var for klær og skotøy med 4,5 prosent, men også for matvarer og alkoholfrie drikkevarer, møbler og husholdningsartikler samt post- og teletjenester var prisene lavere enn ett år tidligere. Til sammen utgjør vekten av disse fire varegruppene noe over 25 prosent av KPI.

Den midlertidige svekkelsen av krona i kjølvannet av finanskrisen høsten 2008 bidro først til at prisveksten steg i første halvår i fjor og deretter til nedgangen gjennom det siste året. Valutakursen påvirker først og fremst prisene på importerte varer. Importerte varer er imidlertid innsatsfaktorer i norsk produksjon, og det tar erfaringsmessig en god stund før virkningene på norske konsumpriser av endringer i valutakursen er uttømt. Den internasjonale lavkonjunkturen har også bidratt til reduksjonen i den underliggende prisstigningen i Norge gjennom generelt lavere priser på råvarer og en svakere prisutvikling på ferdigvarer på verdensmarkedet enn det en ellers hadde hatt. Redusert lønnskostnadsvekst i Norge har også bidratt til reduksjonen i inflasjonen.

Vi regner nå med at tidsforsinkete effekter av siste års utvikling i kronekursen ikke vil gi noen ytterligere sterke negative impulser til norsk prisstigning. Derimot regner vi med at redusert vekst i norske lønnskostnader og økt produktivitetsvekst vil bidra til å redusere den underliggende inflasjonen en stund framover. En forsterket priskonkurranse i luftfarten trekker i samme retning.

I takt med bedringen i konjunkturene vil lønnsveksten ta seg opp, og dette bidrar til å øke inflasjonen i slutten av prognoseperioden. Energi er en innsatsfaktor i all produksjonsaktivitet. Vi har forutsatt at prisene på elektrisitet og olje vil overstige den generelle prisstigningen. Dette bidrar til økt prisstigning også for andre produkter. I beregningene vil en viss svekkelse av krona

mot slutten av prognoseperioden bidra til å trekke inflasjonen litt opp.

I hele prognoseperioden regner vi med at importen fra lavkostland fortsetter å øke mer enn fra andre land. Det bidrar isolert sett til fortsatt lav importprisvekst og dermed til lav norsk inflasjon. 12-månedersveksten i KPI-JAE ventes å komme ned i 1,4 prosent som årsgjennomsnitt i år og forblir om lag på det nivået neste år. Deretter antar vi at veksten i KPI-JAE gradvis øker opp mot 2,5 prosent i 2013.

Utviklingen i KPI-JAE sier noe om den underliggende prisstigningen, men det er utviklingen i konsumprisindeksen (KPI) som er relevant for kjøpekraftsutviklingen. Energiprisene og spesielt elektrisitetsprisene gir ofte store direkte impulser til KPI. I mars i år var elektrisitetsprisene 35 prosent høyere for enn samme måned i fjor og bidro med det til nesten 40 prosent av 12-månedersveksten i KPI på 3,4 prosent. Etter vinterens veldig stramme elektrisitetsmarked, med stor

etterspørsel på grunn av kulda og lav fyllingsgrad, har elektrisitetsprisene falt. Husholdningenes elektrisitetsspesialpriser gikk ned med 18 prosent fra april til juli i år. Dette bidro til at KPI-veksten i samme tidsrom har falt mer enn KPI-JAE-inflasjonen og ble i juli målt til 1,9 prosent.

Terminprisene på Nordpool i slutten av august antyder en moderat elektrisitetsprisvekst kommende halvår. Som årsgjennomsnitt antar vi at prisene kommer til å være om lag 20 prosent høyere i år enn i fjor. Veksten i KPI anslår vi til 2,5 prosent i år. I de to neste årene antar vi at nedgang i kraftprisene mer enn motvirkes av økt nettleie, men at prisene på elektrisitet som husholdningene betaler, ikke vil øke veldig mye mer enn prisene på andre varer. I 2013 regner vi med at elektrisitetsprisene vil stige noe mer. I beregningene våre legger vi til grunn en gradvis økning i realoljeprisene i tiden framover. Avgiftssatsene forutsettes inflasjonsjustert. Samlet sett gir dette en litt høyere vekst i KPI enn i KPI-JAE i årene framover, og i følge vår prognose blir KPI-veksten 2,5 prosent i 2013.

Tabell 2.4. Makroøkonomiske hovedstørrelser. Sesongjustert. Faste 2007- priser. Millioner kroner

	Ujustert					Sesongjustert				
	2008	2009	08.3	08.4	09.1	09.2	09.3	09.4	10.1	10.2
Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner	954 892	956 360	237 626	235 294	233 880	238 133	240 769	243 808	244 733	243 381
Konsum i husholdninger	916 348	916 510	227 963	225 710	224 113	228 262	230 754	233 589	234 658	233 166
Varekonsum	470 808	469 721	116 604	114 756	113 471	116 395	118 801	120 975	120 926	120 246
Tjenestekonsum	412 405	415 841	103 165	103 362	103 100	103 907	104 349	104 617	105 029	105 251
Husholdningenes kjøp i utlandet	59 632	55 602	14 647	14 203	13 668	13 950	13 643	14 523	14 904	14 110
Utlendingers kjøp i Norge	-26 498	-24 654	-6 453	-6 612	-6 126	-5 990	-6 040	-6 527	-6 202	-6 441
Konsum i ideelle organisasjoner	38 544	39 850	9 663	9 584	9 767	9 871	10 015	10 219	10 076	10 214
Konsum i offentlig forvaltning	465 010	487 047	116 906	117 171	120 512	121 555	122 838	122 047	123 735	125 164
Konsum i statsforvaltningen	240 789	252 609	60 504	60 720	62 536	62 984	63 355	63 681	63 647	63 847
Konsum i statsforvaltningen, sivilt	208 700	220 368	52 594	52 492	54 551	54 673	55 260	55 832	55 799	56 097
Konsum i statsforvaltningen, forsvar	32 089	32 241	7 909	8 228	7 985	8 311	8 095	7 849	7 748	7 750
Konsum i kommuneforvaltningen	224 221	234 438	56 402	56 451	57 976	58 570	59 483	58 367	60 088	61 317
Bruttoinvestering i fast realkapital	514 203	467 383	127 318	131 502	119 817	118 141	112 696	116 348	104 248	111 906
Utvinning og rørtransport	113 765	120 231	29 155	29 262	33 084	30 380	28 340	28 450	26 963	27 312
Tjenester tilknyttet utvinning	5 385	1 770	120	1 222	149	142	1 593	-113	858	497
Utenriks sjøfart	24 749	18 464	3 776	9 313	4 193	4 842	4 525	4 860	2 625	4 911
Fastlands-Norge	370 304	326 919	94 266	91 704	82 391	82 777	78 237	83 152	73 802	79 186
Fastlands-Norge utenom offentlig forvaltning	295 724	247 139	73 378	72 467	65 750	63 831	59 103	58 451	56 989	60 174
Næringer	207 453	175 541	51 240	51 919	46 323	45 771	41 775	41 570	40 149	43 324
Industri og bergverk	34 069	23 834	8 559	8 864	6 896	6 751	5 370	4 892	5 541	5 172
Annen vareproduksjon	34 861	28 806	8 984	7 879	7 110	7 423	7 519	6 748	6 364	7 642
Tjenester	138 524	122 902	33 697	35 177	32 317	31 597	28 886	29 930	28 245	30 511
Boliger (husholdninger)	88 270	71 597	22 138	20 548	19 427	18 060	17 328	16 880	16 839	16 849
Offentlig forvaltning	74 581	79 780	20 888	19 237	16 641	18 947	19 135	24 701	16 813	19 012
Lagerrendring og statistiske avvik	25 451	-24 524	9 826	6 214	-4 381	-4 888	-5 477	-9 078	2 851	10 735
Bruttoinvestering i alt	539 654	442 859	137 144	137 716	115 436	113 252	107 219	107 270	107 099	122 641
Innlandsk sluttanvendelse	1 959 555	1 886 265	491 675	490 181	469 828	472 940	470 826	473 125	475 567	491 185
Etterspørsel fra Fastlands-Norge (eksl. lagerrendring)	1 790 206	1 770 325	448 798	444 169	436 783	442 465	441 844	449 007	442 271	447 730
Etterspørsel fra offentlig forvaltning	539 590	566 827	137 794	136 408	137 153	140 501	141 973	146 748	140 549	144 176
Eksport i alt	1 050 041	1 007 997	257 632	260 418	252 397	245 918	253 671	255 619	254 761	248 626
Tradisjonelle varer	315 175	289 338	80 101	74 965	69 852	69 688	74 886	74 979	75 063	75 690
Råolje og naturgass	470 309	464 838	112 167	119 392	118 587	113 557	117 485	115 109	113 428	112 047
Skip, plattformer og fly	14 203	14 756	4 697	3 638	5 158	3 428	2 930	3 239	7 905	2 764
Tjenester	250 353	239 066	60 668	62 423	58 800	59 246	58 369	62 292	58 366	58 125
Samlet sluttanvendelse	3 009 596	2 894 262	749 308	750 599	722 225	718 858	724 496	728 744	730 328	739 811
Import i alt	720 923	638 407	179 816	180 152	154 840	157 978	161 096	164 647	164 956	173 984
Tradisjonelle varer	455 782	396 194	114 316	105 603	99 604	97 645	99 651	99 294	102 629	109 147
Råolje og naturgass	3 722	4 893	654	1 662	625	809	1 894	1 590	823	1 925
Skip, plattformer og fly	39 458	27 569	9 026	17 109	4 584	6 580	5 719	10 685	8 695	9 831
Tjenester	221 961	209 751	55 819	55 779	50 026	52 943	53 832	53 078	52 809	53 081
Bruttonasjonalprodukt (markedsverdi)	2 288 673	2 255 855	569 492	570 447	567 385	560 880	563 401	564 097	565 373	565 826
Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge (markedsverdi)	1 755 470	1 731 648	439 813	434 759	432 443	431 289	432 821	434 786	435 537	437 549
Oljevirksomhet og utenriks sjøfart	533 203	524 207	129 679	135 687	134 942	129 590	130 580	129 312	129 836	128 277
Fastlands-Norge (basisverdi)	1 500 270	1 484 387	376 725	373 058	370 654	369 662	370 816	372 898	373 891	375 957
Fastlands-Norge utenom offentlig forvaltning	1 168 208	1 143 743	293 009	289 530	286 118	284 730	285 518	287 008	287 192	289 005
Industri og bergverk	214 593	201 844	53 903	52 558	50 481	49 749	50 453	51 021	50 687	51 064
Annen vareproduksjon	172 874	167 637	43 800	42 370	42 164	40 728	42 265	42 587	41 537	41 271
Tjenester inkl. boligtjenester	780 741	774 262	195 306	194 602	193 473	194 253	192 799	193 401	194 968	196 670
Offentlig forvaltning	332 062	340 644	83 716	83 529	84 536	84 932	85 298	85 890	86 699	86 951
Produktavgifter og -subsider	255 200	247 261	63 087	61 701	61 789	61 627	62 005	61 887	61 646	61 593

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Tabell 2.5. Makroøkonomiske hovedstørrelser. Sesongjustert. Faste 2007-priser. Prosentvis endring fra foregående kvartal

	Ujustert			Sesongjustert						
	2008	2009	08.3	08.4	09.1	09.2	09.3	09.4	10.1	10.2
Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner	1,6	0,2	-1,2	-1,0	-0,6	1,8	1,1	1,3	0,4	-0,6
Konsum i husholdninger	1,5	0,0	-1,2	-1,0	-0,7	1,9	1,1	1,2	0,5	-0,6
Varekonsum	0,5	-0,2	-2,3	-1,6	-1,1	2,6	2,1	1,8	0,0	-0,6
Tjenestekonsum	1,9	0,8	0,1	0,2	-0,3	0,8	0,4	0,3	0,4	0,2
Husholdningenes kjøp i utlandet	6,3	-6,8	-2,9	-3,0	-3,8	2,1	-2,2	6,5	2,6	-5,3
Utlendingers kjøp i Norge	0,0	-7,0	-3,6	2,5	-7,3	-2,2	0,8	8,1	-5,0	3,9
Konsum i ideelle organisasjoner	3,8	3,4	-0,5	-0,8	1,9	1,1	1,5	2,0	-1,4	1,4
Konsum i offentlig forvaltning	4,1	4,7	0,4	0,2	2,9	0,9	1,1	-0,6	1,4	1,2
Konsum i statsforvaltningen	3,4	4,9	-0,1	0,4	3,0	0,7	0,6	0,5	-0,1	0,3
Konsum i statsforvaltningen, sivilt	3,5	5,6	0,5	-0,2	3,9	0,2	1,1	1,0	-0,1	0,5
Konsum i statsforvaltningen, forsvar	2,8	0,5	-3,3	4,0	-3,0	4,1	-2,6	-3,0	0,0	-1,2
Konsum i kommuneforvaltningen	4,9	4,6	1,0	0,1	2,7	1,0	1,6	-1,9	2,9	2
Bruttoinvestering i fast realkapital	2,0	-9,1	0,2	3,3	-8,9	-1,4	-4,6	3,2	-10,4	7,3
Utvinning og rørtransport	5,1	5,7	6,2	0,4	13,1	-8,2	-6,7	0,4	-5,2	1,3
Tjenester tilknyttet utvinning	14,1	-67,1	-93,5	915,2	-87,8	-4,8	..	-107,1	-856,5	-42,1
Utenriks sjøfart	60,3	-25,4	-30,7	146,6	-55,0	15,5	-6,5	7,4	-46	87,1
Fastlands-Norge	-1,4	-11,7	2,1	-2,7	-10,2	0,5	-5,5	6,3	-11,2	7,3
Fastlands-Norge utenom offentlig forvaltning	-2,8	-16,4	-2,1	-1,2	-9,3	-2,9	-7,4	-1,1	-2,5	5,6
Næringer	1,7	-15,4	-2,6	1,3	-10,8	-1,2	-8,7	-0,5	-3,4	7,9
Industri og bergverk	9,9	-30,0	-1,2	3,6	-22,2	-2,1	-20,5	-8,9	13,3	-6,7
Annен vareproduksjon	7	-17,4	-0,9	-12,3	-9,8	4,4	1,3	-10,3	-5,7	20,1
Tjenester	-1,3	-11,3	-3,4	4,4	-8,1	-2,2	-8,6	3,6	-5,6	8
Boliger (husholdninger)	-12,1	-18,9	-1,1	-7,2	-5,5	-7,0	-4,1	-2,6	-0,2	0,1
Offentlig forvaltning	4,7	7,0	20,3	-7,9	-13,5	13,9	1,0	29,1	-31,9	13,1
Lagerendring og statistiske avvik	-22,3	-196,4	..	-36,8	-170,5	11,6	12,0	65,8	-131,4	276,6
Bruttoinvestering i alt	0,5	-17,9	7,5	0,4	-16,2	-1,9	-5,3	0,0	-0,2	14,5
Innenlandsk sluttanvendelse	1,9	-3,7	1,5	-0,3	-4,2	0,7	-0,4	0,5	0,5	3,3
Etterspørsel fra Fastlands-Norge (eksl. lagerendring)	1,6	-1,1	-0,1	-1,0	-1,7	1,3	-0,1	1,6	-1,5	1,2
Etterspørsel fra offentlig forvaltning	4,2	5,0	3,0	-1,0	0,5	2,4	1,0	3,4	-4,2	2,6
Eksport i alt	1,0	-4,0	-3,8	1,1	-3,1	-2,6	3,2	0,8	-0,3	-2,4
Tradisjonelle varer	4,2	-8,2	-0,4	-6,4	-6,8	-0,2	7,5	0,1	0,1	0,8
Råolje og naturgass	-2,0	-1,2	-5,9	6,4	-0,7	-4,2	3,5	-2	-1,5	-1,2
Skip, plattformer og fly	11,4	3,9	39,7	-22,5	41,8	-33,5	-14,5	10,5	144,1	-65
Tjenester	2,3	-4,5	-6,4	2,9	-5,8	0,8	-1,5	6,7	-6,3	-0,4
Samlet sluttanvendelse	1,6	-3,8	-0,4	0,2	-3,8	-0,5	0,8	0,6	0,2	1,3
Import i alt	4,3	-11,4	0,6	0,2	-14,1	2,0	2,0	2,2	0,2	5,5
Tradisjonelle varer	-0,5	-13,1	-1,5	-7,6	-5,7	-2,0	2,1	-0,4	3,4	6,4
Råolje og naturgass	-35,3	31,5	-13,2	154,0	-62,4	29,4	134	-16,0	-48,3	134
Skip, plattformer og fly	100,3	-30,1	31,9	89,5	-73,2	43,6	-13,1	86,8	-18,6	13,1
Tjenester	6,8	-5,5	1,3	-0,1	-10,3	5,8	1,7	-1,4	-0,5	0,5
Bruttonasjonalprodukt (markedsverdi)	0,8	-1,4	-0,7	0,2	-0,5	-1,1	0,4	0,1	0,2	0,1
Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge (markedsverdi)	1,8	-1,4	-0,2	-1,1	-0,5	-0,3	0,4	0,5	0,2	0,5
Oljevirksomhet og utenriks sjøfart	-2,6	-1,7	-2,5	4,6	-0,5	-4,0	0,8	-1,0	0,4	-1,2
Fastlands-Norge (basisverdi)	2,4	-1,1	0,2	-1,0	-0,6	-0,3	0,3	0,6	0,3	0,6
Fastlands-Norge utenom offentlig forvaltning	2,1	-2,1	-0,2	-1,2	-1,2	-0,5	0,3	0,5	0,1	0,6
Industri og bergverk	2,6	-5,9	-2,2	-2,5	-4,0	-1,4	1,4	1,1	-0,7	0,7
Annen vareproduksjon	2,5	-3,0	0,2	-3,3	-0,5	-3,4	3,8	0,8	-2,5	-0,6
Tjenester inkl. boligtjenester	1,9	-0,8	0,3	-0,4	-0,6	0,4	-0,7	0,3	0,8	0,9
Offentlig forvaltning	3,5	2,6	1,5	-0,2	1,2	0,5	0,4	0,7	0,9	0,3
Produktavgifter og -subsider	-1,5	-3,1	-2,2	-2,2	0,1	-0,3	0,6	-0,2	-0,4	-0,1

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Tabell 2.6. Makroøkonomiske hovedstørrelser. Sesongjustert. Prisindeks. 2007=100

	Ujustert		Sesongjustert							
	2008	2009	08.3	08.4	09.1	09.2	09.3	09.4	10.1	10.2
Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner	103,6	106,2	104,1	105,6	105,3	106,2	106,4	106,3	108,5	107,7
Konsum i offentlig forvaltning	105,8	109,5	106,7	109,2	108,6	109,3	109,8	110,2	110,5	110,5
Bruttoinvestering i fast kapital	106,1	109,1	107,1	109,8	108,3	109,0	111,0	108,5	112,3	112,0
Fastlands-Norge	105,5	108,1	106,5	107,5	107,7	108,0	109,3	107,7	109,3	109,6
Innenlandsk sluttanvendelse	103,9	107,5	105,8	105,2	107,2	107,4	108,5	106,9	109,9	108,9
Etterspørsel fra Fastlands-Norge	104,5	107,4	105,3	106,9	106,7	107,4	107,8	107,6	109,2	108,8
Eksport i alt	116,6	100,1	120,1	113,3	103,2	98,7	98,1	99,7	101,3	104,5
Tradisjonelle varer	102,4	96,1	105,8	104,0	98,3	95,3	97,6	93,5	96,1	97,8
Samlet sluttanvendelse	108,3	104,9	110,8	108,0	105,8	104,4	104,8	104,3	106,9	107,4
Import i alt	103,0	102,8	104,2	105,0	105,1	104,2	102,9	99,0	101,8	100,9
Tradisjonelle varer	104,7	103,3	105,7	108,9	106,0	103,8	102,9	100,1	101,5	102,9
Bruttonasjonalprodukt (markedsverdi)	110,0	105,5	112,8	108,9	106,0	104,5	105,4	105,9	108,4	109,4
Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge (markedsverdi)	103,2	106,6	104,6	104,8	105,3	106,6	107,5	107,4	108,6	109,1

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Tabell 2.7. Makroøkonomiske hovedstørrelser. Sesongjustert. Prisindeks. Prosentvis endring fra foregående kvartal

	Ujustert		Sesongjustert							
	2008	2009	08.3	08.4	09.1	09.2	09.3	09.4	10.1	10.2
Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner	3,6	2,5	1,5	1,5	-0,3	0,9	0,1	-0,1	2,1	-0,7
Konsum i offentlig forvaltning	5,8	3,5	2,3	2,3	-0,5	0,6	0,5	0,3	0,3	0,0
Bruttoinvestering i fast kapital	6,1	2,8	2,0	2,5	-1,3	0,6	1,9	-2,3	3,5	-0,2
Fastlands-Norge	5,5	2,5	1,8	0,9	0,2	0,3	1,2	-1,5	1,5	0,2
Innenlandsk sluttanvendelse	3,9	3,5	2,9	-0,6	1,9	0,2	1,0	-1,5	2,8	-0,9
Etterspørsel fra Fastlands-Norge	4,5	2,8	1,8	1,6	-0,3	0,7	0,4	-0,2	1,5	-0,3
Eksport i alt	16,6	-14,1	0,1	-5,7	-8,9	-4,3	-0,6	1,6	1,7	3,1
Tradisjonelle varer	2,4	-6,1	4,5	-1,7	-5,5	-3,0	2,4	-4,2	2,8	1,7
Samlet sluttanvendelse	8,3	-3,1	1,6	-2,5	-2,1	-1,3	0,4	-0,5	2,4	0,5
Import i alt	3,0	-0,2	1,8	0,8	0,1	-0,8	-1,3	-3,8	2,8	-0,8
Tradisjonelle varer	4,7	-1,3	2,3	3,0	-2,6	-2,1	-0,8	-2,7	1,3	1,5
Bruttonasjonalprodukt (markedsverdi)	10	-4,0	1,6	-3,4	-2,7	-1,4	0,9	0,5	2,4	1,0
Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge (markedsverdi)	3,2	3,3	2,1	0,2	0,5	1,2	0,9	-0,1	1,2	0,4

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Befolkningsframskrivninger 2010-2060*

Helge Brunborg og Inger Texmon

Statistisk sentralbyrås siste befolkningsframskrivninger viser at både samlet folkemengde og antall innvandrere vil øke sterkt fram til 2060. Den viktigste grunnen til dette er at vi forventer at innvandringsoverskuddet fortsatt vil være stort, om enn noe lavere enn i de siste årene. Dessuten regner vi med at fruktbarheten vil være relativt høy og at levealderen vil fortsette å øke.

Innledning

Statistisk sentralbyrå la i juni fram nye befolkningsframskrivninger. De viser hvordan folkemengden, fordelt på kjønn og alder, vil endre seg under gitte forutsetninger om fruktbarhet, dødelighet og flytting inn og ut av landet. Framskrivningen er gjort for hele Norge til 2060 og for alle fylker og kommuner til 2030. I tillegg har vi for hele landet framkrevet antall innvandrere og deres barn født i Norge til 2060.

Forutsetninger og begreper i framskrivningene

Fordi det er stor usikkerhet om utviklingen i de fire komponentene som inngår i befolkningsframskrivningene, fruktbarhet, dødelighet, innenlands mobilitet, og spesielt om nettoinnvandringen, har vi gjort en rekke beregninger med ulike kombinasjoner av forutsetninger. De alternative forutsetningene har fått betegnelsene L (lavt), M (mellomnivå) og H (høyt). Vi antar at den framtidige utviklingen vil ligge mellom lav- og høyalternativet. I tillegg er det for analytiske formål utarbeidet et konstantalternativ for dødelighet (K) og et 0-alternativ for innenlands flytting og innvandringsoverskudd. Tabell 1 viser en oversikt over innholdet i de ulike alternativene. En nærmere omtale av begrepene gis i tekstboksen, mens begrunnelsene for valget av forutsetninger gis i de etterfølgende avsnittene.

Et beregningsalternativ beskrives ved fire bokstaver, i denne rekkefølgen: fruktbarhet, levealder, innenlands flytting og nettoinnvandring. Navnet MMMM angir at mellomnivået er brukt for alle komponentene. Det omtales ofte som referansealternativet og anses av SSB som å ha en noe høyere sannsynlighet for å bli realisert enn de andre.¹ Den store usikkerheten i framskrivningene illustreres ved de kombinasjonene av forutsetninger som gir lavest og høyest nasjonal vekst,

Helge Brunborg er seniorforsker i Seksjon for demografi og levekårsforskning (hbr@ssb.no)

Inger Texmon er seniørrådgiver i Seksjon for demografi og levekårsforskning (iet@ssb.no)

henholdsvis LLML og HHMH². Vi anser det imidlertid for lite sannsynlig at kombinasjonen av alle de lave (eller høye) anslagene inntreffer samtidig og over lengre tid. I framskrivningen av antall innvandrere og deres barn født i Norge utarbeides det tilsvarende sett av alternative forutsetninger (L, M og H), bortsett fra at forutsetninger om innenlands flytting ikke inngår, da beregningene bare er gjort på nasjonalt nivå. Derfor er disse framskrivningsalternativene beskrevet med bare tre bokstaver.

Også i framskrivningen av innvandrerne er resultatene spesifisert etter kjønn og ettårig alder. Men i tillegg skiller det mellom dem som selv har innvandret til landet og deres barn født i Norge av to innvanderforeldre, samt mellom tre grupper etter landbakgrunn. Siden forrige gang det ble publisert en innvandrerframskrivning (juni 2009, se Brunborg og Texmon 2009), er landinndelingen økt fra to til tre grupper, idet de ti østeuropeiske medlemslandene i EU er behandlet som en egen gruppe. Dette er fordi innvandringen fra disse landene har økt så sterkt de siste årene. De andre østeuropeiske landene er slått sammen med resten av verden (se boksen nedenfor).

Bakgrunnen for inndelingen etter landbakgrunn er ellers en vurdering av årsakene til innvandringen, migrasjonsatferd og annen demografisk atferd i Norge, reglene for arbeids- og bosettingstillatelse i Norge, og dessuten størrelsen på strømmene og gruppene. Tredelingen innebærer at det ikke er noe konsekvent skille etter verdensdeler, da spesielt Europa, men også Amerika og Oseania er representert i begge grupper.

Gruppe 1: Vesteuropeiske EØS- (og EFTA-)land samt USA, Canada, Australia og New Zealand

Gruppe 2: Østeuropeiske EØS-land (Bulgaria, Estland, Latvia, Litauen, Polen, Romania, Slovakia, Slovenia, Tsjekkia og Ungarn)

Gruppe 3: Resten av verden, dvs. østeuropeiske land som ikke er med i EØS, Afrika, Asia (inkl. Tyrkia), Latin-Amerika og Oseania (uten Australia og New Zealand)

* Vi er takknemlige for nyttige kommentarer fra Torbjørn Hægeland, Vegard Skirbekk og Lars Østby.

¹ Strengt tatt har alle alternativer en sannsynlighet på null for å bli nøyaktig realisert.

² Den tredje faktoren, innenlands flytting, påvirker ikke folketallet på nasjonalt nivå i særlig grad og holdes uendret i sammenlikningene av nasjonale resultater.

Tabell 1. Oversikt over forutsetningene for framskrivningene 2010-2060

	Registrert	Alternativer				0
		L	M	H	K	
Fruktbarhet. Samlet fruktbarhetstall (barn per kvinne)						
2009	1,98					
2020-2060		1,7	1,95	2,1		
Forventet levealder for nyfødte (år): Menn						
2009	78,60					
2060		84,0	87,1	90,2	78,6	
Forventet levealder for nyfødte (år): Kvinner						
2009	83,05					
2060		87,1	90,3	93,4	83,1	
Nettoinnvandring per år						
2009	38 637					
2010		32 000	34 500	39 000		0
2011		27 300	30 000	36 000		0
2016-2060		14 000	22 000	31 000		0
Innenlands flytting						
2010-2060		Flyttemønster som i 2005-2009 ¹				

¹ Det er antatt en svak demping av mobiliteten gjennom årene 2010-2014.

Om statistikkgrunnlaget

Befolkningsstatistikken omfatter personer som er registrert som bosatt i folkeregisteret, det vil si personer som bor her fast eller som har til hensikt å ha sitt faste bosted i Norge i minst et halvt år og som har gyldig oppholdstillatelse

Begreper

Befolkningsframskrivning er en beregning av en framtidig befolkningsstørrelse og sammensetning med hensyn til kjønn og alder (og eventuelt variable som kommune og innvandringsbakgrunn). Dette gjøres vanligvis ved å ta hensyn til dødsfall, inn- og utvandringer i de enkelte aldersgrupper, samt fødsler blant kvinner 15-49 år. SSB framskriver befolkningen per 1. januar. Pressemeldingene om framskrivningene er på <http://www.ssb.no/folkfram/> og <http://www.ssb.no/innvfram/>. Detaljerte tall kan finnes på <http://statbank.ssb.no/statistikkbanen/>.

Innvandrer: Person bosatt i Norge, som er født i utlandet av to utenlandsfødte foreldre og som dermed tilhører populasjonen (eller bestanden) av innvandrere. Brukes av og til også om strømmen av innvandrere og omfatter da alle som flytter til Norge i en viss periode, uansett hvor de og deres foreldre er født.

Norskfødte med innvanderforeldre er personer som er født i Norge og har to foreldre som er definert som innvandrere.

Innvandringskategori: I tillegg til innvanderne selv og deres barn født i Norge er det der rekke personer med annen innvandringsbakgrunn, som norskfødte personer med én forelder født i utlandet og én født i Norge, se <http://www.ssb.no/innvandring/>, men disse er ikke beregnet separat i denne framskrivningen. Det lages imidlertid statistikk om dem, se <http://www.ssb.no/emner/02/01/10/innvbef/>.

Landbakgrunn: For en innvandrer er dette i hovedsak denne personens fødeland. For en norskfødt av to innvandrer-

foreldre er det foreldrenes fødeland, og det er mors føde-land hvis dette er forskjellig fra fars.

Nettoinnvandring, også kalt innvandringsoverskudd, er forskjellen mellom antall personer som flytter inn og som flytter ut av landet i en viss periode, oftest ett kalenderår.

Innvandringsgrunn er grunn til første innvandring, slik grunnen framkommer i utlendingsforvaltningens registre over oppholdsgrunnlag, og slik en ellers kan avlede den ut fra ulike relevante variabler, se <http://www.ssb.no/innvgrunn/>. Hovedgrupperingen av innvandringsgrunner er arbeid, familie, flukt og utdanning.

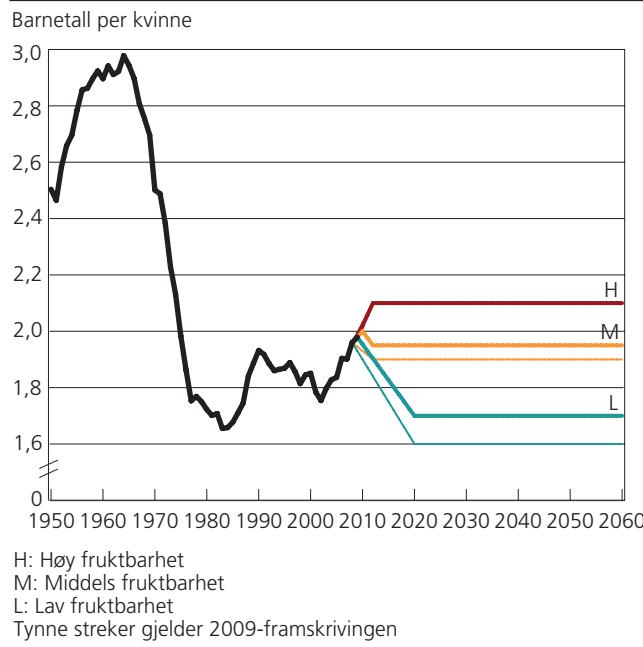
Kohort: En gruppe av personer som er kjennetegnet av en felles erfaring i en tidsperiode. Brukes mest om fødselskohorter, dvs. alle som er født i samme kalenderår.

Forventet levealder er det antall år en person i en gitt alder kan forventes å leve under gjeldende dødelighetsforhold, som regel i ett kalenderår. Forventet levealder beregnes i en dødelighetstabell fra aldersavhengige dødssannsynligheter for hvert kjønn og for ulike alderstrinn. Det er vanligst å publisere dette for alder 0, det vil si forventet levealder ved fødselen.

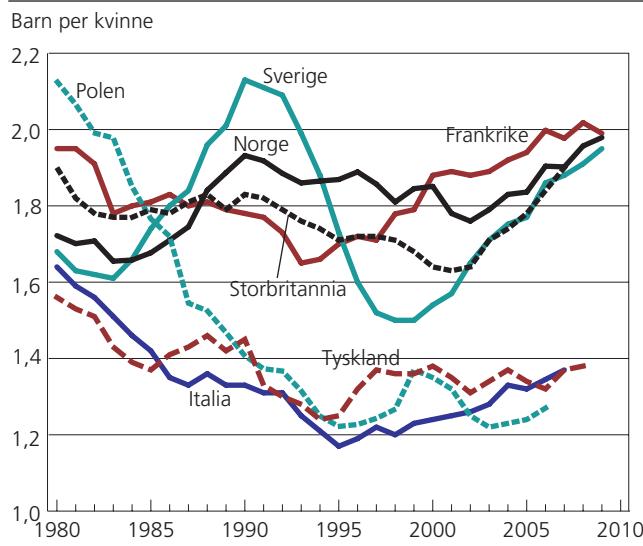
Samlet fruktbarhetstall (SFT) beregnes som summen av ettårige aldersavhengige fruktbarhetsrater 15-49 år for ett (eller flere) kalenderår. Dette kan tolkes som antall barn hver kvinne i gjennomsnitt vil føde under forutsetning av at fruktbarhetsmønstret i perioden varer ved og at ingen kvinner dør før de er 49 år.

Reproduksjonsnivået er det fruktbarhetsnivå som gjør at det ikke blir noen befolkningsvekst på lang sikt, når vi ser bort fra inn- og utvandring. Med dagens dødelighet i Norge tilsvarer dette et SFT på om lag 2,1.

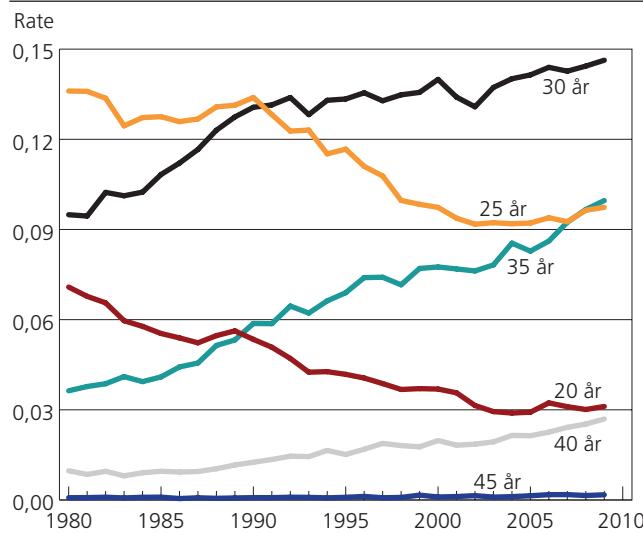
Figur 1. Samlet fruktbarhetstall, 1950-2060



Figur 2. Samlet fruktbarhetstall i noen europeiske land, 1980-2009



Figur 3. Fødselsrater etter alder, 1980-2009



Fruktbarhet

Det er regnet med litt høyere fruktbarhet enn i framskrivingen fra 2009 på grunn av økende fruktbarhet de siste årene. Samlet fruktbarhetstall (SFT) var i 2009 opp i 1,98 barn per kvinne og var blant de høyeste i Europa. SFT har ikke vært så høyt siden 1975, da det også var 1,98 (se figur 1). Det er imidlertid usikkert om denne oppgangen vil fortsette og hvor stabilt SFT vil være framover. Vi har derfor valgt et nivå på 1,95 barn per kvinne fra og med 2012 i mellomalternativet. Også dette er høyt i europeisk sammenheng (se figur 2), men likevel klart under reproduksjonsnivået på om lag 2,1 barn (se boksen om begreper).

I høyalternativet lar vi SFT fortsette å øke i samme takt som de siste årene, til det kommer opp i 2,1 barn per kvinne (fra 2012). Dersom fruktbarheten holder seg på dette nivået i lang tid og det ikke er noen inn- og utvandring, vil folketallet på lang sikt stabiliseres. Vi har også gjort beregninger der SFT vil synke til 1,7 (i 2020), det vil si at det nærmer seg gjennomsnittsnivået i resten av Europa på ca 1,5 barn per kvinne. I 2009 antok vi en nedgang i lavalternativet til et enda lavere nivå (1,6). Vi tror imidlertid at norsk familiepolitikk og økonomi står såpass sterkt at et fall til i nærheten av nivået i Sør- og Mellom-Europa er lite trolig, men dette kan ikke helt utelukkes.

At fruktbarheten øker, har blant annet sammenheng med en opphenting blant kvinnekull som har utsatt fødslene til nokså langt ut i sin reproduktive periode sammenliknet med eldre kull. I perioden fra slutten av 1960-tallet var det et kraftig fall i fruktbarheten til et nivå på 1,66 i 1983 og 1984. Mye av dette fallet skyldtes at kvinner født sent på 1950-tallet og på 1960-tallet valgte å utsette barnefødslene sammenliknet med hva kvinnene født på 1940- og begynnelsen av 1950-tallet hadde gjort. På slutten av 1980-tallet startet opphenting, som har strukket seg over lang tid. Gjennomsnittsalderen ved første barns fødsel økte fra 23,4 år i 1971-75 til 28,1 år i 2004, men har siden vært stabil. Figur 3 viser at fødselsratene for "eldre" kvinner, dvs. 30 år og over, har økt nesten uavbrutt siden 1980. Samtidig har ratene for yngre kvinner sunket betydelig, men nedgangen ser ut til å ha stoppet opp de siste 5-10 år.

Forskyvningene av fødsler over kvinnenes livsløp har alltså gitt større svinginger i periodefruktbarheten (dvs. fruktbarheten for kalenderår), mens barnetallet til de ulike kvinnekull har vært relativt stabilt, se figur 4. Kvinner født i 1950 fikk i gjennomsnitt 2,09 barn. For de etterfølgende kohortene falt det litt, men økte så igjen, slik at 1960-kullet også fikk om lag 2,09 barn i gjennomsnitt. Yngre kull er ennå ikke ferdige med å få barn, men tall for lavere aldre, som 40 år, tyder på at kohortfruktbarheten vil gå ned, da det er få kvinner over 40 år som får barn. 1970-kullet ligger an til å få 2,06 barn. For etterfølgende kohorter er det mer usikkert hva som vil skje. I følge mellomalternativet vil 1975-kohorten få 2,01 barn og 1980-kohorten 1,95 barn. Dersom periodefruktbarheten holdes konstant

i mange år, slik det gjøres i disse framskrivningene, vil selvsagt SFT for kohorter etter hvert bli lik SFT for perioder. Mellomalternativets langsigte nivå på 1,95 innebefatter altså at kvinner født på 1980- og 1990-tallet antas å få noe færre barn enn det vi har registrert for 1960-tallskullene, som nylig har avsluttet sin reproduktive periode.

I alle tre alternativer endres fødselsratene proporsjonalt med endringen i SFT for hvert kalenderår i noen år framover, og holdes så konstant. En tilpasning av fødselsratene til kohortenes fødselsmønster ville betydd lite for periodefruktbarheten og fødselstallet i framskrivningene.

Hva betyr innvandring for fruktbarheten?

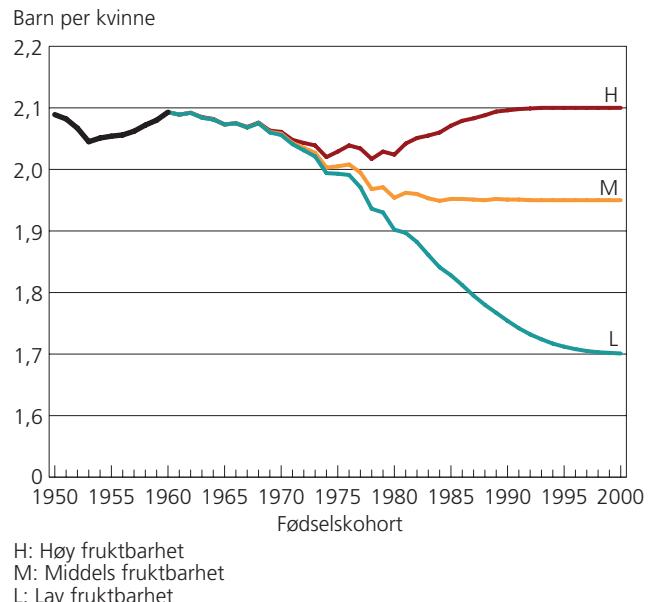
Fruktbarhetsoppgangen de siste årene ser ikke ut til å skyldes innvandring. SFT for hele befolkningen ville i 2009 bare vært 0,05 barn lavere dersom vi ikke hadde regnet med innvandrede kvinner (se figur 5). Denne differansen har sunket fra 0,07 barn i 2003. Vi ser også at SFT for innvandrerkvinner har sunket betydelig de siste årene, fra 2,6 på begynnelsen av 1990-tallet til 2,3 i 2009. Nedgangen har sammenheng både med innvandrernes tilpasning til norske forhold og sammensetningen av innvandrerbefolkningen. Spesielt har den store veksten i innvandring fra Øst-Europa bidratt til å senke det gjennomsnittlige fruktbarhetsnivået for innvandrere.

Imidlertid bidrar innvandringen til en ganske sterk vekst i antall kvinner i aldersintervallet som står for 98 prosent av fødslene (20-44 år). Veksten har vært betydelig de siste årene og forventes å øke ytterligere framover, men uten innvandringsoverskudd vil antall kvinner i denne aldersgruppen synke betydelig. Innvandring bidrar altså til høyere fødselstall både ved at innvandrerkvinner får litt flere barn enn andre og at det blir flere kvinner i aldere hvor det er vanlig å få barn

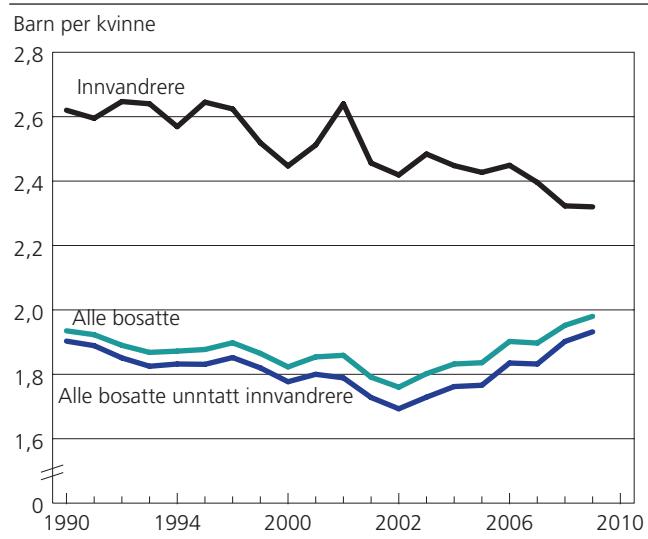
Det er store fruktbarhetsforskjeller mellom ulike innvandrergrupper. For innvanderframskrivningen er det derfor utarbeidet separate sett av forutsetninger om fruktbarhetsutviklingen for kvinner fra de tre landgruppene. I tillegg er det skilt mellom fruktbarheten til kvinner i landgruppe 3 (Afrika, Asia, Latin-Amerika og Øst-Europa utenfor EU) som kom hit som barn (under 17 år) og de som har kom hit som voksne (over 16 år).

Kvinner i landgruppe 3 som var over 16 år da de kom til Norge, har betydelig høyere fruktbarhet enn de øvrige gruppene, men med en klart nedadgående trend, fra nesten 4 barn per kvinne i 1995 til 2,9 barn i 2009 (figur 6). Dette skyldes at mange av dem kommer fra land med høy fruktbarhet, i noen tilfeller over 4 barn per kvinne (som i Irak og Afghanistan). Det høye nivået skyldes imidlertid også at fruktbarheten som regel er høy de første årene etter at kvinnene har innvandret, fordi de ofte innvander på grunn av familiegenforening eller ekteskapsinngåelse. Generelt er fruktbarheten høy i de første årene av et ekteskap. Nedgangen i

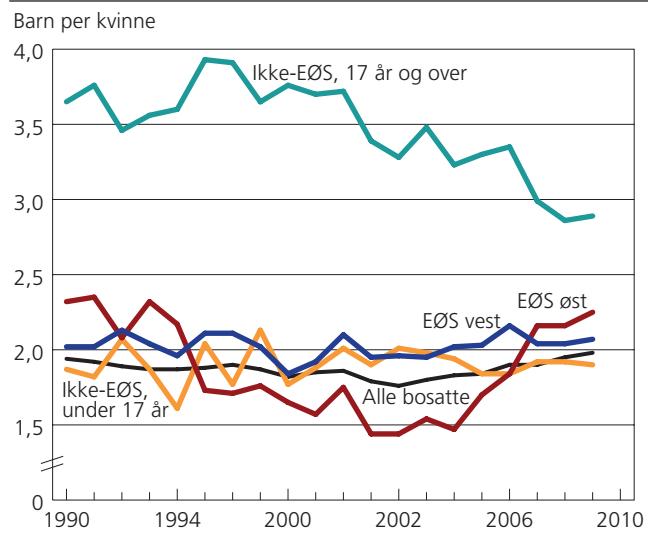
Figur 4. Samlet fruktbarhetstall for fødselskohortene 1950-2000



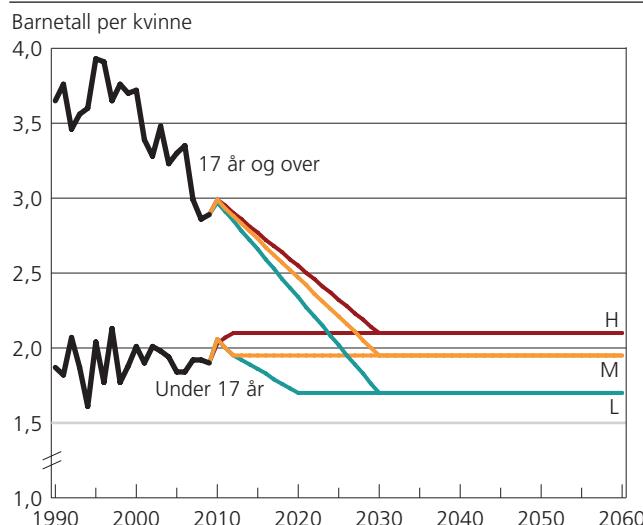
Figur 5. Samlet fruktbarhetstall etter innvandringsbakgrunn, 1990-2009



Figur 6. Samlet fruktbarhetstall for innvandrergrupper, 1990-2009



Figur 7. Samlet fruktbarhetstall for innvandrere fra land utenom EØS¹, 1990-2060



H: Høy fruktbarhet

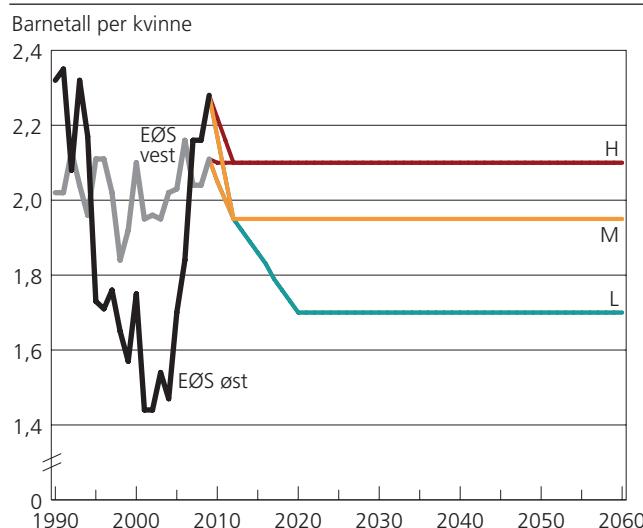
M: Middels fruktbarhet

L: Lav fruktbarhet

¹ Omfatter ikke Nord-Amerika, Australia og New Zealand.

Tallene for 2009 avviker litt fra de som ble publisert i juni, fordi det da manglet noen opplysninger i datagrunnlaget

Figur 8. Samlet fruktbarhetstall for innvandrere fra land i EØS¹, 1990-2060



H: Høy fruktbarhet

M: Middels fruktbarhet

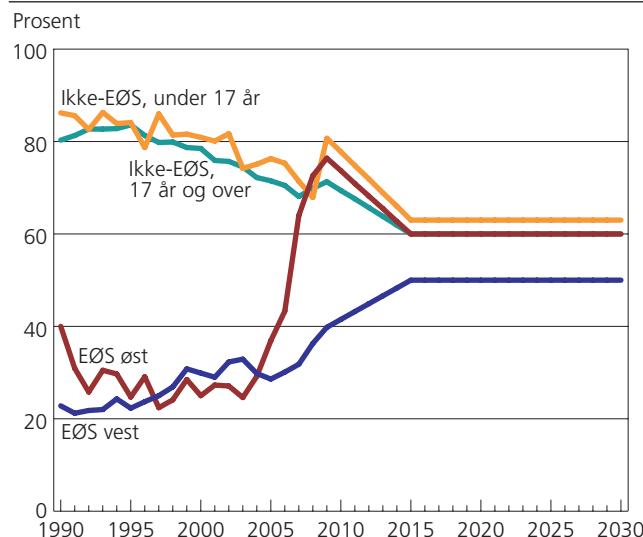
L: Lav fruktbarhet

¹ Inkludert Nord-Amerika, Australia og New Zealand.

fruktbarheten for innvandrere i Norge de siste årene har flere årsaker: For det første utgjør antall nye innvandrerkvinner en stadig mindre andel av det samlede antall innvandrerkvinner i Norge. For det andre har gruppen de siste årene fått større innslag fra land som trekker den gjennomsnittlige fruktbarheten ned, særlig fra Øst-Europa. For det tredje har fruktbarheten i mange land utenfor Europa gått betydelig ned de siste årene.

Vi anser det som mest realistisk at den synkende trennen vil fortsette. For alle innvandrergrupper i fram-

Figur 9. Andel barn født av innvandrede kvinner i Norge som også har en far som har innvandret, etter landgruppe¹, 1990-2030



Se tekstboks for definisjon av landgruppene.

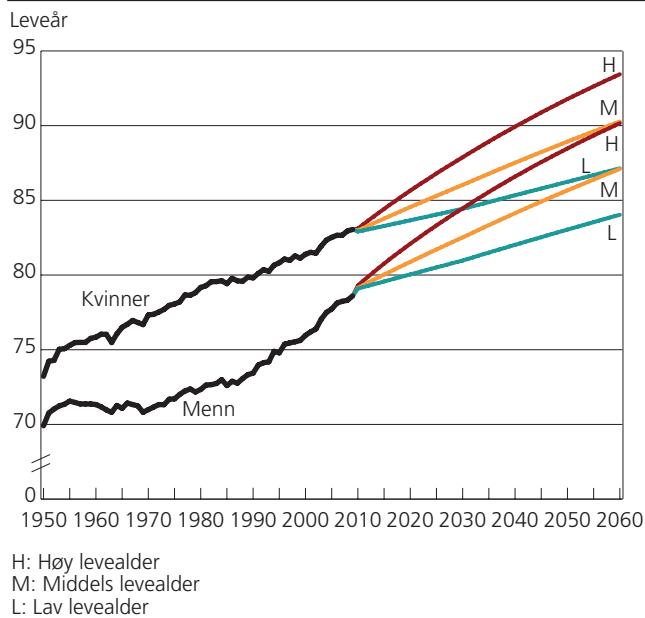
skrivningen har vi derfor antatt at deres SFT gradvis vil bli likt gjennomsnittsnivået i Norge, se figur 7 og 8.

Fordi det bare er barn med to innvanderforeldre som skal regnes med i innvanderframskrivningen, må vi vite hvor stor andel av innvandrerkvinnenes barn som har innvandrede fedre. Denne andelen har tidligere vært ganske ulik i de tre landgruppene (se figur 9). For kvinner fra landgruppe 1 (vestlig EØS m.m.) har vi sett en økning fra 20-30 prosent til 40 prosent i 2009. Enda sterkere har økningen vært for innvandrere fra de østeuropeiske medlemslandene i EU, fra 25 prosent i 2000 til hele 76 prosent i 2009. Dette er fordi et økende antall kvinner fra denne regionen kommer for å bosette seg sammen med sine menn som allerede er i Norge. Vi tror imidlertid at denne andelen etter hvert vil begynne å falle fordi vi nå er inne i en overgangsfase. For kvinner fra andre regioner (gruppe 3) har andelen sunket jevnt, i alle fall for kvinnene som har kommet i voksen alder, fra over 80 prosent til rundt 70 prosent. Vi antar at denne nedgangen vil fortsette. Vi antar også at andelen etter hvert vil synke for de kvinnene som flytter til Norge mens de er unge, selv om det har vært en oppgang det siste året for disse.

Dødelighet og levealder

Som i 2009 er det forutsatt at forventet levealder (ved fødselen) vil fortsette å øke, og at nivået i 2060 vil være mellom 84,0 og 90,2 år for menn og mellom 87,1 og 93,4 år for kvinner (se figur 10). Forutsetningene bygger på en analyse av utviklingen i perioden 1900-2008, som for 2009-framskrivingen, der tempo og aldersmønster i dødelighetsnedgangen er bestemt ved hjelp av Lee-Carter-modellen (Keilman og Dinh 2005). Befolkingens levealder har økt i snart 200 år (Oeppen og Vaupel 2002), og vi antar altså at økningen vil fortsette gjennom hele framskrivningsperioden.

Figur 10. Forventet levealder ved fødselen, 1950-2060



Resultatene innebærer at forskjellen mellom kvinnors og menns levealder vil synke fra 4,6 år i 2008 til 3,1-3,3 år i 2060. Dette betyr at levealdersforskjellen mellom kjønnene ved slutten av framskrivningsperioden vil være på det nivået den var i tiden fram til 1950, da den begynte å øke.

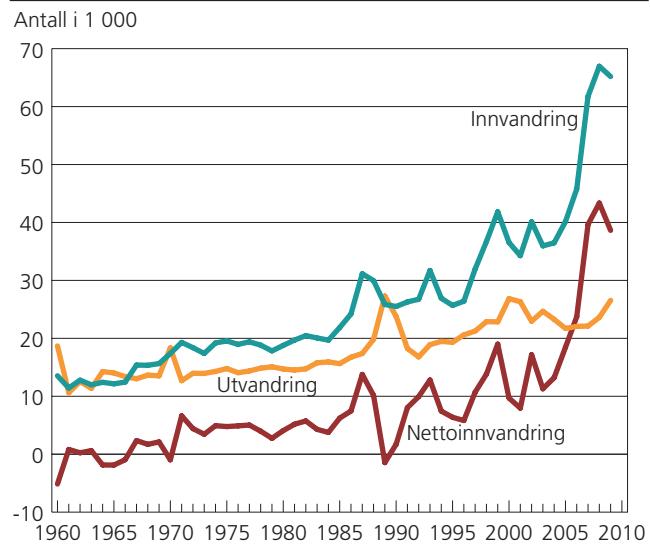
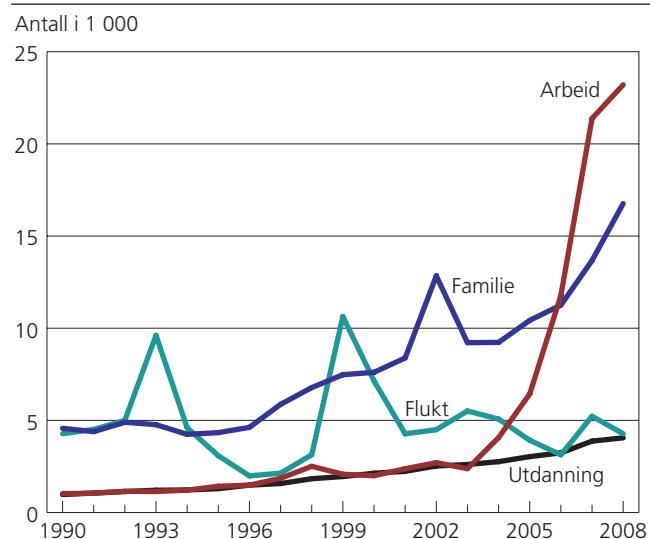
Dødelighetsmønsteret i 2009 ga en forventet levealder ved fødselen på 78,6 år for menn og 83,1 for kvinner. Dermed økte levealderen for menn og kvinner samlet noe mer fra 2008 til 2009 enn forutsatt i mellomalternativet i 2009-framskrivingen. I 2010-utgaven ble det derfor foretatt en liten nedjustering av dødssannsynlighetene for framskrivningsårene 2010-2029 slik at samlet levealder for begge kjønn øker jevnt gjennom framskrivningsperioden fra utgangsnivået i 2009.

Antall gjenstående leveår etter fylte 62 år vil med forutsetningene i det nye mellomalternativet øke fra 21,9 år i 2009 til 27,3 år i 2060 (begge kjønn samlet). Dette er en viktig indikator for levealdersjusteringen av pensjonene i det nye pensjonssystemet som blir innført i 2011.

Inn- og utvandring de siste tiårene

Norge har siden slutten av 1970-tallet vært et innvandringsland, med flere som flytter til enn fra landet. Nettoinnvandringen har imidlertid variert mye fra år til år i takt med flyktningstrømmer, økonomiske konjunkturer og norsk innvandringspolitikk (se figur 11). Første gang innvandringen skjøt fart var under høykonjunkturen på slutten av 1960-tallet, da fortrinnsvis unge menn kom fra blant annet Pakistan og Tyrkia for å dekke behovene for arbeidskraft innen servicenæringer og industri. Etter innvandringsstoppen i 1975 ble en ny fase preget av gjenforening mellom arbeidsinnvanderne og deres familiemedlemmer som var unntatt fra stoppen (Vassenden 1997). I en tredje fase fra midten av 1980-tallet bestod innvandringen i stor grad av personer som fikk opphold på grunn av behov for beskyttelse, i tillegg til

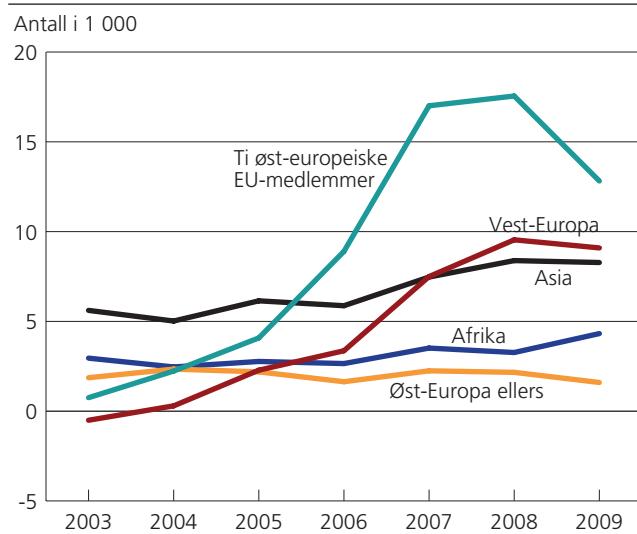
Figur 11. Inn- og utvandring, 1960-2009

Figur 12. Innvandring etter registrert innvandringsgrunn, 1990-2008¹

en stabilt voksende familieinnvandring. Dette førte til økte innvandringstall – uten at utvandringen gikk tilsvarende opp – slik at den gjennomsnittlige årlige nettoinnvandringen ble høyere fra midten av 1980-tallet.

En fjerde fase preges igjen av arbeidsinnvandring, men denne gangen fra land innenfor EØS-området, som ble betydelig utvidet 1. mai 2004 og 1. januar 2007 (se figur 11, 12 og 13). Det er innslaget fra de nye østeuropeiske EU-landene, og spesielt fra Polen, som har bidratt mest til den sterke veksten i arbeidsinnvandringen etter 2003. Den bratte veksten i arbeidsinnvandring, sammen med økende innvandring av familieårsaker, førte til at samlet nettoinnvandring økte dramatisk, fra 11 300 i 2003 til 43 000 i 2008 (se figur 11). Av dette stod nettoinnvandringen fra dagens EØS-område for rundt 1 400 i 2003 og 27 400 i rekordåret 2008. Foruten polakker har innvandringen fra EØS-området også sterke innslag fra Tyskland, Sverige og Litauen. Ser vi på brutto innvandring etter innvand-

Figur 13. Nettoinnvandring etter statsborgerskap for grupper av land, 2003-2009



ringsgrunn for de samme årene (2003-2008 i figur 12) bekreftes det at særlig arbeidsinnvandringen økte kraftig, sammen med en viss økning i familieinnvandringen. Antall arbeidsinnvandringer ble tidoblet fra 2003 til 2008 (figur 12). Fra de ti østeuropeiske land som i dag er medlemmer av EU, ble nettoinnvandringen mer enn tjuedoblet, fra 753 i 2003 til rundt 18 000 i 2008 (figur 13).

Innvandringen til Norge gikk litt ned fra 2008 til 2009, men er fortsatt svært høy i et historisk perspektiv. Nedgangen skyldes trolig et svakere arbeidsmarked i Norge, som slo sterkest ut for polske statsborgere. For disse ble innvandringsoverskuddet nær halvert fra 2008 til 2009 (12 000 til 7 000), en nedgang som i absolutte tall tilsvarer oppgangen 2006-2008. Blant polakkene var det relativt sterkest nedgang i arbeidsinnvandring, som i noen grad ble oppveid av økende familieinnvandring. Men uansett synkende tilvekst var polakker fortsatt den største innvandringsgruppen til Norge ved inngangen til 2010. For øvrig viser figur 13 at det også samlet for borgere av land i Øst-Europa var en klar nedgang i nettoflytting fra 2008 til 2009, med 27 prosent for både EU-landene og land i resten av Øst-Europa. For Vest-Europa var det samlet en mer beskjeden nedgang, men den var på hele 32 prosent når Norden holdes utenfor (ikke vist). På den annen side har det vært en betydelig vekst fra 2008 til 2009 i nettoinnvandring både fra statsborgere fra Norden og fra Afrika (med henholdsvis 26 og 32 prosent).

Framtidig nettoinnvandring

Innvandringen til Norge har økt over tid, og har altså vært spesielt høy de siste årene. Tilnærmet fri flyt av arbeidskraft innenfor EØS-området innebærer at EØS-borgere relativt enkelt får arbeidstillatelse. Nordiske borgere, som har hatt automatisk arbeidstillatelse siden midten av 1950-tallet, har flyttet til og fra landet i takt med endringer i etterspørselen etter arbeidskraft. Kriger og uro i andre land, kombinert med en viss justering av innvandringspolitikken, har medført store

svingninger i innvandring av beskyttelsesårsaker. Forskjellen mellom Norge og andre land i økonomisk utvikling har fått økt betydning for innvandringstallene. Det er likevel stor usikkerhet om innvandringen framover.

I framskrivningsmodellen (BEFREG) gjøres det forutsetninger om den framtidige årlige nettoinnvandringen. Beregning av utvandring baseres på at registrerte utvandringssannsynligheter etter alder og kjønn for bosatte i norske regioner opprettholdes på samme nivå i framskrivningsperioden. Videre legges det til grunn at det over tid vil være balanse i inn- og utvandringen for personer uten innvandringsbakgrunn. Forutsetningene om framtidig nettoinnvandring får vi derfor ved å summere anslagene for netto innvandring fra de tre landgruppene som ble spesifisert i innledningsavsnittet.

I 2009-framskrivningen antok vi at nettoinnvandringen ville begynne å synke fra det høye nivået i 2008, og at det først og fremst ville være for innvandrere fra EØS-området nedgangen ville komme. Også i den foreliggende framskrivingen forutsettes det en videre nedgang i nettoinnvandringen fra 2009, både fordi tilstrømningen av nye arbeidsinnvandrere kan tenkes å gå noe ned, samtidig som tilbakeflyttingen forventes å øke noe de nærmeste årene. Dette er i tråd med det som er observert for polakkene gjennom de siste par årene, og vi forventer at det vil skje for innvandrere fra andre EU-land i de kommende årene.

Ved utarbeidingen av forutsetninger om nettoinnvandring fra landgruppe 1 og 2 (EØS/EFTA, samt Nord-Amerika, Australia og New Zealand), har vi altså lagt til grunn at innvandringen fra disse landene i stor grad består av arbeidsinnvandring og følgelig er konjunkturfølsom. Anslagene tar utgangspunkt i en analyse av inn- og utvandring ved hjelp av en økonometrisk tidsseriemodell. Migrasjonsstrømmene påvirkes av tidligere migrasjon samt og inntektsnivå i Norge relativt til gjennomsnittet i OECD og endring i arbeidsledigheten i Norge (Brunborg og Cappelen 2010). Ifølge SSBs prognosir fra februar 2010, som lå til grunn for de framskrivningene som ble offentliggjort i juni 2010, vil arbeidsledigheten i Norge øke fra 2,6 prosent i 2008 til 3,9 prosent i 2012 for deretter å synke til 3,7 prosent i 2013. Den forventede økningen i arbeidsledigheten bidrar til at nettoinnvandringen fra EØS-området kan ha nådd en topp i 2008, og at den vil avta raskt i de nærmeste årene. I forutsetningene om nettoinnvandring er imidlertid ikke estimatene fra den økonometriske analysen brukt direkte. Estimerte verdier for framtidig brutto inn- og utvandring er kombinert med bruk av skjønn.

Denne gangen har vi som nevnt framskrevet nettoinnvandringen fra de ti EØS-landene i Øst-Europa separat fra resten av EØS, da det er fra disse landene innvandringen til Norge har variert spesielt sterkt de siste årene. Blant EØS-landene er det mellom de østeuropeiske og Norge at inntektsforskjellene og dermed migrasjonspotensialet er størst. Fra begge deler av

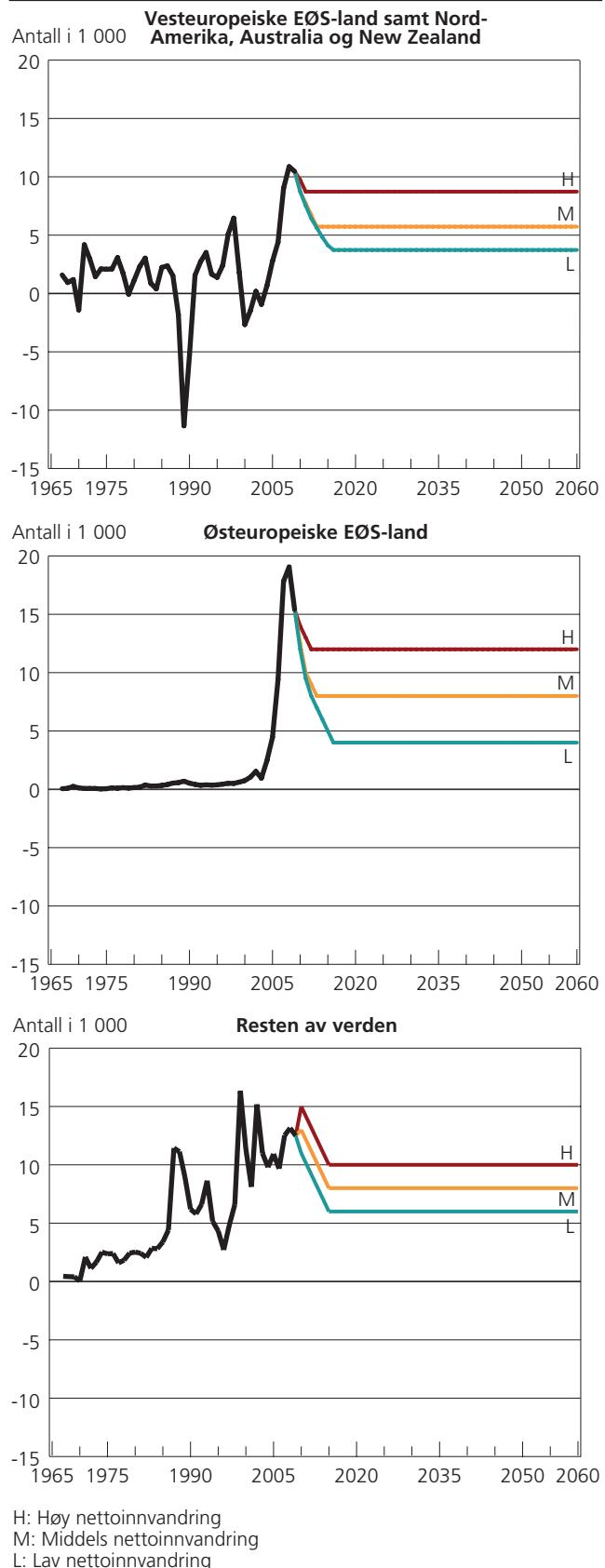
EØS-området antar vi at nettoinnvandringen vil synke betydelig de nærmeste årene, men fallet vil etter hvert avta. De tre alternativene avviker bare i hvor langt ned nettoinnvandringen vil synke. Når nivåene holdes konstante etter noen år, betyr ikke dette at vi tror at dette vil skje, men at usikkerheten er for stor til at vi kan gi mer detaljerte forløp.

Det er også grunn til å tro at innvandringen fra Afrika, Asia og Latin-Amerika til en viss grad påvirkes av konjunkturene. Norge er attraktivt av mange grunner, men en forventet moderat vekst i sysselsettingen de nærmeste årene og en noe mer restriktiv innvandringspolitikk, spesielt for asylsøkere, kan komme til å påvirke innvandringen derfra. Dette er underbygget av nedgangen på rundt 40 prosent i antall asylsøkere fra de første månedene av 2009 til tilsvarende periode i 2010. Imidlertid er det ved tidsseriemodellering også funnet en sammenheng mellom innvandring fra denne landgruppen, arbeidsledighet og inntektsforskjeller, det vil si at innvandringen fra disse landene også til en viss grad påvirkes av konjunkturene, selv om det er familieinnvandring og behov for beskyttelse (flukt eller innvilget opphold på humanitært grunnlag) som er de viktigste årsakene til innvandring fra disse landene. Det er grunn til å tro at dette også vil være situasjonen framover. Krig og politisk uro i flere av landene kan skape flyktningstrømmer til Norge, og disse kan variere sterkt i størrelse og omfang. Innvandringen fra land i gruppe 3 lar seg i større grad regulere enn arbeidsinnvandringen fra EØS/EFTA gjennom politiske føringer og det til enhver tid gjeldende regelverket angående asyl, opphold på humanitært grunnlag og familieinnvandring. Imidlertid er det trolig mer attraktivt å søke om asyl i et land med høyt inntektsnivå enn i et land med lavere inntektsnivå.

Til tross for et noe svekket arbeidsmarked mener vi likevel at Norge vil framstå som et attraktivt land for migranter. Spesielt vil inntektsforskjellene mellom Norge og mange europeiske og andre land utgjøre et sterkt motiv for fortsatt høy migrasjon til Norge. Vi tror derfor at det er mest sannsynlig at innvandringen vil holde seg på et relativt høyt nivå, selv om den blir lavere enn i de siste årene. Dette gjelder spesielt innvandring fra land der statsborgere har lett adgang til det norske arbeidsmarkedet, det vil si land som er medlemmer av EØS.

Innvandringen framover vil også avhenge av en del faktorer som ikke er med i modellen, blant annet i hvor stor grad innvanderne fra de nye EU-landene velger å bringe familien til Norge for å etablere seg her på mer varig basis. Den relativt korte avstanden tilbake til opprinnelseslandet (innenfor EØS) kan bidra til at arbeidsinnvanderne raskt flytter dit arbeidsmarkedet anses som best, enten det er i opprinnelseslandet eller andre land. Samme argument kan tale for en langt større grad av pendling mellom jobb i Norge og familie i opprinnelseslandet enn det vi er vant til å se blant arbeidsinnvandrere fra fjernere land som Pakistan og Tyrkia. På den annen side kan det se ut som om mange av dagens

Figur 14. Nettoinnvandring fra landgrupper, 1967-2060



arbeidsinnvandrere har et langsiktig perspektiv på sitt opphold i Norge, og at de som har barn og/eller ektefelle i Norge, ønsker å bli boende (Integrerings- og mangfoldsdirektoratet 2008). En økning i familieinnvandring for polske borgere er rapportert fra UDI

(Utlendingsdirektoratet 2008), samtidig med at SSBs data viser økende andel kvinner og barn de siste årene. Det kan også ha betydning at arbeidsforhold av minst et halvt års varighet gir rett til trygd ved eventuell ledighet og at dagpenger i Norge ofte gir et bedre utkomme enn arbeid i hjemlandet. Dette kan bety at erfaringer fra arbeidsinnvandringen til og fra våre naboland ikke er overførbare til innvandringen til og fra andre land.

Forutsetningene gjelder som nevnt nettoinnvandringen, som bestemmes av bruttostrømmene for innvandring og utvandring. Det økende antall personer i Norge med innvandringsbakgrunn vil i seg selv føre til at flere utvanderer, da disse har høyere utvandringssannsynligheter enn resten av befolkningen. Utvandringen, som både omfatter tilbakeflytting til hjemlandet og videreflytting til andre land, er størst for innvandrere som kommer fra land som har fri adgang til Norge, som EØS-området, og minst for personer som kom hit som asylsøkere og flyktninger. Konjunkturutviklingen er som nevnt spesielt viktig for den første gruppen. Figur 14 viser for eksempel at det var innvandringsunderskudd til Norge fra det vestlige EØS-området i 1988-1990. Dette skyldtes trolig et svakere arbeidsmarked i Norge enn i andre land i disse årene.

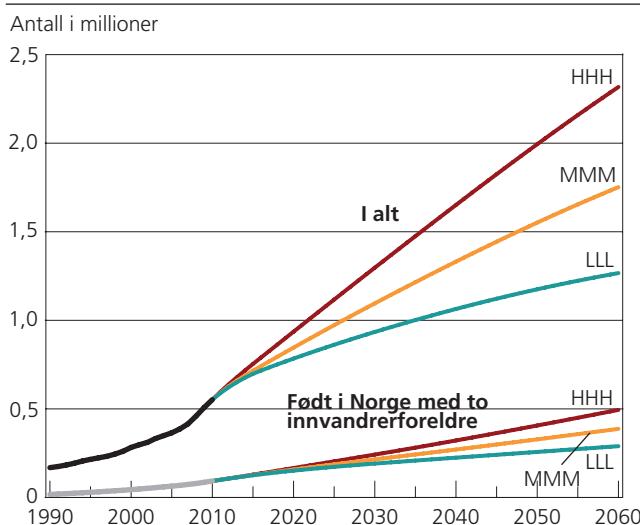
For nettoinnvandringen fra gruppen 1 og 2 (EØS-land mm.), som begge hadde historiske toppnivåer i 2008, lar vi i alle tre alternativer den raske nedgangen fortsette til konstante nivåer etter noen år, se figur 14. I alle alternativer er disse nivåene til dels betydelig over gjennomsnittsnivåene før ca 2005.

Figur 14 viser også de tre alternativene for resten av verden (gruppe 3). Situasjonen da forutsetningene ble utarbeidet, var at det ble registrert en synkende strøm av asylsøkere til landet. Asylsøkere blir imidlertid ikke registrert som innvandrere før de får oppholdstillatelse, noe 30-50 prosent har fått de siste årene, men dette tar en viss tid, i noen tilfeller mer enn ett år. På grunn av det rekordhøye antallet asylsøkere i 2009 forutsetter vi både i mellom- og høyalternativet en svakt økende nettoinnvandring fra 2009 til 2010, men deretter en rask nedgang til konstante nivåer, på henholdsvis 8 000 og 10 000 fra og med 2015. På grunn av usikkerheten om antall asylsøkere i år lar vi i lavalternativet nettoinnvandringen fra landgruppe 3 synke fra 12 500 i 2009 til 6 000 per år i 2015 og påfølgende år.

Hvor mange innvandrere blir det i Norge?

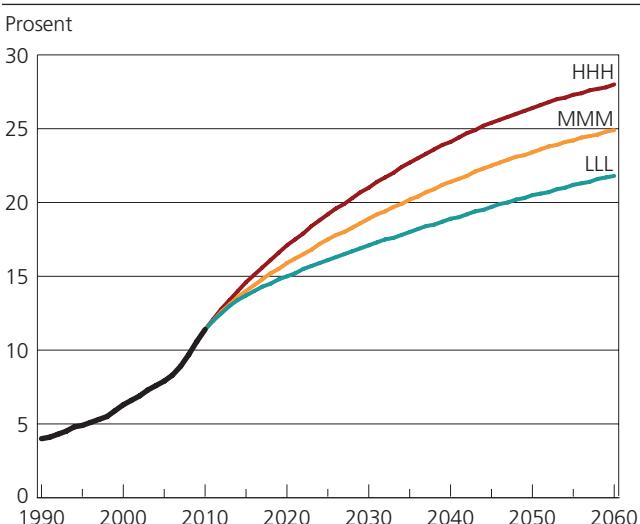
Ved årsskiftet 2009/2010 var det til sammen bosatt 460 000 personer som var født utenfor Norges grenser av to utenlandsfødte foreldre. I tillegg var 93 000 personer født i Norge av to utenlandsfødte foreldre. Til sammen var det derfor en utgangsbestand på drøyt 550 000 i framskrivningen av innvandrere og deres norskefødte barn, som utgjør 11 prosent av folketallet. Figur 15 viser at denne gruppen har vokst særlig raskt de siste 3 årene.

Figur 15. Samlet antall innvandrere og personer født i Norge med utenlandsfødte foreldre, 1990-2060



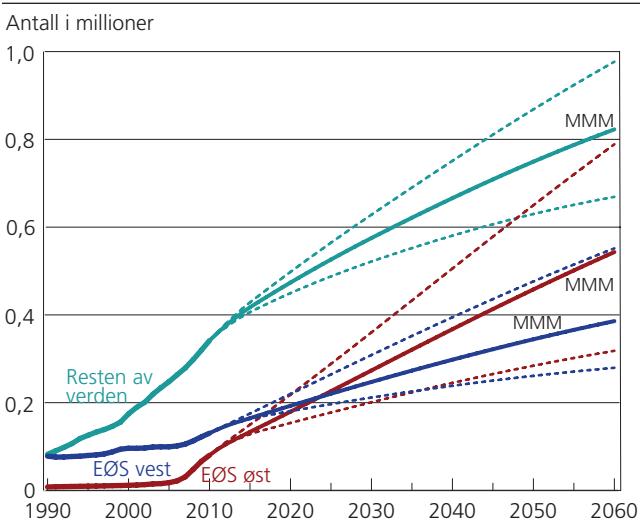
For forklaring av symbolene, se tekstboks.

Figur 16. Andel av befolkningen som utgjøres av innvandrere og deres barn født i Norge, 1990-2060



For forklaring av symbolene, se tekstboks.

Figur 17. Innvandrere og deres barn født i Norge etter landbakgrunn, 1990-2060



For forklaring av symbolene, se tekstboks.

Antall innvandrere og deres barn født i Norge er også beregnet å øke sterkt i framskrivningsperioden. Fra utgangsnivået på litt over en halv million vil antallet øke til mellom 1,3 million (i alternativ LLL) og 2,3 millioner (i alternativ HHH) på slutten av framskrivningsperioden. Mellomalternativets resultat på 1,75 millioner innebærer en drøy tredobling gjennom framskrivningsperioden. Dette medfører at innvandrerbefolkningen i 2060 vil utgjøre mellom 22 og 28 prosent av den samlede folkemengden (figur 16). At andel innvandrere øker sterkest i første halvdel av perioden, skyldes særlig at det er forutsatt høyere nettoinnvandring i denne perioden.

Veksten i antall barn med to innvanderforeldre er ikke så sterk i absolute tall (se figur 15), men gruppen vil firedobles gjennom framskrivningsperioden ifølge mellomalternativet. Mens de i dag utgjør 17 prosent av den totale befolkningen av innvandrere og personer født i Norge med innvanderforeldre, vil deres andel i så fall utgjøre om lag 24 prosent.

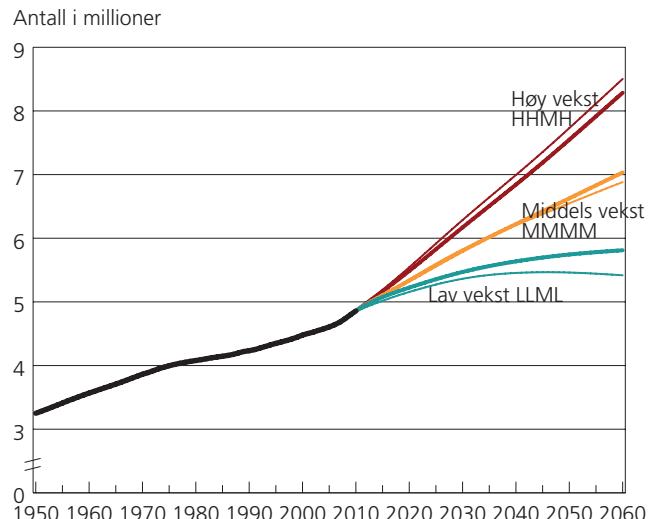
Gruppen med bakgrunn fra de østeuropeiske EU-landene (gruppe 2, se tekstboksen) vil få en nesten like stor absolutt tilvekst som gruppen fra "resten av verden" (gruppe 3), det vil si 460 000 mot 480 000 personer når barn av to innvanderforeldre regnes med (se figur 17). For gruppen fra den vestlige delen av EØS, Nord-Amerika, Australia og New Zealand (gruppe 1) vil tilveksten være lavere, bare drøyt 250 000. Det vil si at av en samlet tilvekst på 1,2 millioner i løpet av 50 år (i følge MMM), vil veksten av de to førstnevnte gruppene utgjøre nesten 80 prosent og tilveksten fra de vestlige landene bare 20 prosent. Relativt sett vil veksten bli sterkest for gruppe 2, som er beregnet til å mangedobles i framskrivningsperioden og i størrelse passere gruppe 1 i 2023. Men også gruppe 1 vil relativt sett vokse mer enn gruppe 3.

I dag er det hele 340 000 personer som har bakgrunn fra Afrika, Asia, Latin-Amerika og Øst-Europa utenfor EU, mens antallet er betydelig lavere for de to andre gruppene, med 130 000 for de vestlige landene og 80 000 for de østeuropeiske EU-landene. Sammensetningen av befolkningen med innvandringsbakgrunn i Norge vil altså endres i retning av flere med europeisk bakgrunn. I 2010 hadde 22 prosent av denne delen av befolkningen bakgrunn fra det vestlige EØS, 15 prosent fra det østlige EØS, og 62 prosent fra resten av verden. I 2060 vil disse gruppene utgjøre henholdsvis 22, 31 og 47 prosent, i følge mellomalternativet.

Stor befolkningsvekst framover, men betydelig usikkerhet

Framskrivningen viser at folketallet vil øke sterkt fram til 2060, gitt de fleste realistiske kombinasjoner av forutsetninger. Den viktigste grunnen til dette er at innvandringsoverskuddet er forutsatt å være svært høyt de nærmeste årene og forblí på et ganske høyt nivå gjennom framskrivningsperioden, både i høy- og mellomalternativet. Vi vurderer at den mest sannsynlige

Figur 18. Folkemengden 1990-2060, som framskrevet i 2009 og 2010



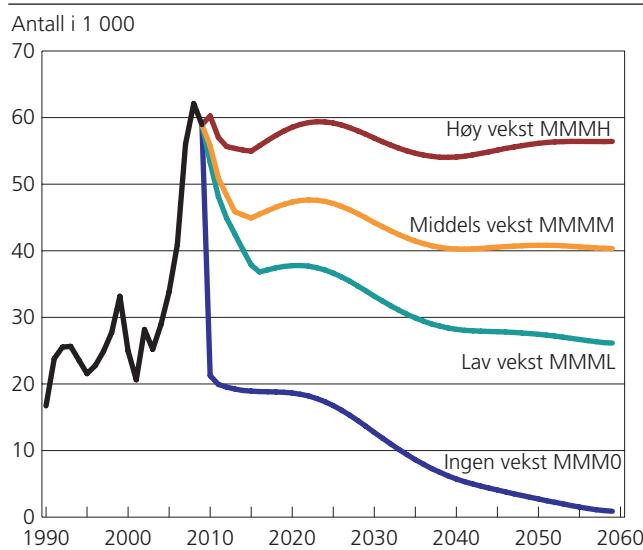
For forklaring av symbolene, se tekstboks.
Tynne streker gjelder 2009-framskrivingen.

utviklingen vil være en økning fra 4,9 millioner i 2010 til rundt 7 millioner i 2060 (alternativ MMMM). Usikkerheten er altså betydelig, men alternativene indikerer at folketallet i 2060 med stor grad av sannsynlighet vil ligge et sted mellom 5,8 og 8,3 millioner. Folkemengden vil høyst sannsynlig passere 5 millioner i 2012. Disse tallene er ganske nær resultatene fra framskrivningen laget i 2009, se figur 18. Årets mellomalternativ ligger litt over fjarårets, mens variasjonsbredden er en del mindre, 2,5 millioner i 2060, mot 3,1 millioner ifølge fjarårets framskrivning. Dette kommer primært av en noe mindre forskjell mellom høyeste og laveste langsiktige anslag for nettoinnvandringen (17 000 i årets framskrivning mot 22 000 i fjarårets).

At det er hele 2,5 millioner mellom høyeste og laveste anslag for framskrevet folketall i 2060, er et samlet utslag av henholdsvis høye og lave anslag for den framtidige utviklingen i de tre komponentene. Av disse bidrar de ulike anslagene for dødelighet minst, med 0,4 millioner samlet mellom det høye og lave alternativet når alt annet holdes likt (ikke vist her). Høyeste anslag for fruktbarhet gir oppunder 0,9 millioner større folkemengde enn det laveste, mens den variasjonen som er valgt for nettoinnvandring, gir et utslag på folkemengden med oppunder 1,2 millioner når vi ser 50 år framover i tid. Uten innvandringsoverskudd, blir det en befolkningsvekst på bare om lag 0,5 millioner fram mot 2060, dersom mellomalternativet velges for de øvrige komponentene. To tredjedeler av denne veksten vil komme i første halvdel av framskrivningsperioden. Resultatet for dette alternativet (MMMO, ikke vist her) er nesten 1,7 million færre bosatte i 2060 enn i referansebanen (MMMM). Det vil igjen si at av veksten i referansebanen på 2,2 millioner fram til 2060, vil tre fjerdedeler skyldes innvandringsoverskudd.

Om vi ser nærmere på befolkningsveksten i de enkelte årene i stedet for den akkumulerte veksten, vil den

Figur 19. Befolkningsveksten per år under ulike forutsetninger om nettoinnvandringen, 1990-2060



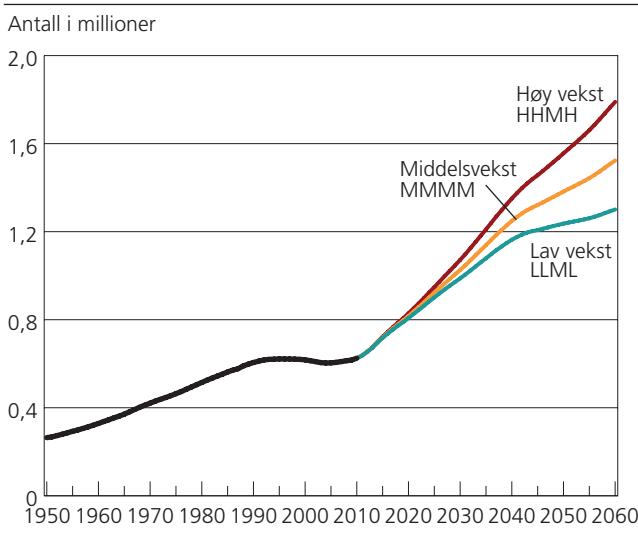
synke raskt uten innvandringsoverskudd, fra 59 000 i 2009 (den nest høyeste veksten i norsk historie) til 18-19 000 de første årene og videre til null litt etter 2060 (se figur 19). I de tre øvrige, mer realistiske, innvandringsalternativene vil folketallsveksten per år stabiliseres på noe under 30 000, 40 000 og drøyt 50 000 per år dersom disse innvandringsanslagene kombineres med mellomalternativet for fruktbarhets- og dødelighetsutvikling.

Befolkningsens aldring

Vi er i ferd med å få en betydelig eldre befolkning. På grunn av de små fødselskullene fra slutten av 1920-årene til begynnelsen av 1940-årene sank antall personer over 67 år fra en topp på 622 000 i 1995-96 til drøye 603 000 i 2004. Antall personer 67 år og eldre ligger imidlertid an til å vokse fra 0,6 millioner i 2009 til rundt 1,5 millioner i 2060, altså mer enn dobbelt så mange som i dag (figur 20).³ Veksten er en følge av høye fødselskull, særlig i årene 1944-1973, økende levealder og høy innvandring. Framskrivningene viser at antall eldre personer vil øke framover uansett hvilke (rimelige) forutsetninger som gjøres. Ytterpunktene i kombinasjonene av forutsetninger, LLML og HHMH, gir en økning i antall eldre fra 2009 til 2060 på henholdsvis en drøy fordobling og en snau tredobling. Forskjellene mellom referansebanen og laveste og høyeste alternativ er i størrelsesorden en kvart million. Den sterke veksten fram til 2030-2035 er ganske lik i de ulike alternativene, mens det deretter er et betydelig avvik fram mot 2060. I LLML stopper veksten i antall eldre nesten opp, mens den i HHMH fortsetter i nesten uendret tempo.

Usikkerheten knyttet til antall eldre er lavere enn for folketallet som helhet. Dette kommer av at de første

Figur 20. Antall personer 67 år og over, 1950-2060



For forklaring av symbolene, se tekstboks.

årene er det bare usikkerheten om levealderen som gir utslag, og denne er heller ikke svært stor. Etter hvert vil den framtidige innvandringen påvirke antall eldre, men dette vil ta lang tid da det er få gamle som innvander. Effekten av lav vekst i levealderen øker jevnt, til 164 000 i 2060. Men dersom levealderen forblir på 2009-nivået vil antall personer 67+ år i 2060 bli hele 345 000 lavere. Antall eldre påvirkes altså ganske mye av dødelighetsutviklingen framover.

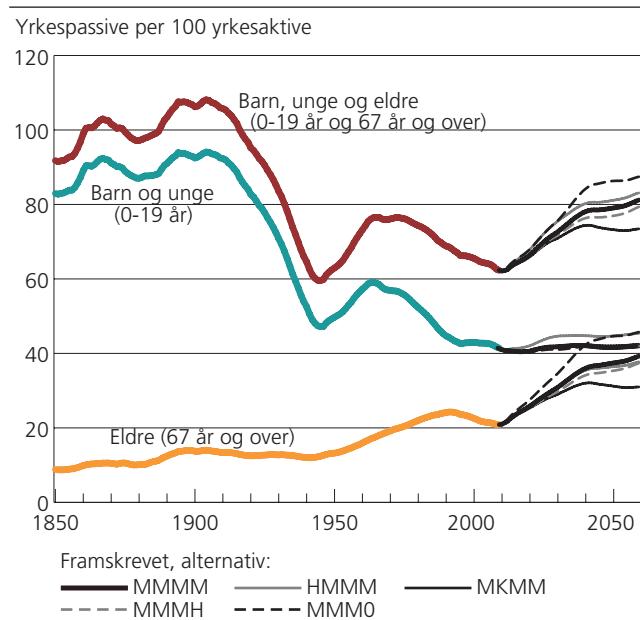
Det står i dag 4,8 personer i yrkesaktiv alder, 20-66 år, bak hver person i yrkespassiv alder, 67 år og over (*potential support ratio* for eldre). Etter en langvarig nedgang har dette økt fra 4,1 fra begynnelsen av 1990-tallet på grunn av de små kullene fra 1920- til 1940-tallet. Fra 2011 vil imidlertid dette forholdstallet synke sterkt, til 3 i 2036 og 2,5 i 2060 i følge mellomalternativet MMMM. Dette er nesten en halvering fra dagens nivå. Forholdstallet vil synke uansett hvilke realistiske forutsetninger vi velger. Minst blir nedgangen dersom levealderen slutter å øke (MKMM), men dette er ikke realistisk. Størst vil effekten være av lavere innvandring framover. Dersom det mot formodning ikke skulle bli noe innvandringsoverskudd i det hele tatt framover, vil forholdstallet bli enda lavere - og bare 2,2 i 2060.

Figur 21 viser at den forsørgerbyrden⁴ som omfatter både gamle og unge var omrent like høy på 1960-tallet som våre tall for 2060-tallet, nemlig litt under 70 personer i yrkespassiv alder per 100 personer i yrkesaktiv alder. Dessuten ser vi at forsørgerbyrden var *enda* høyere på begynnelsen av 1900-tallet og på 1800-tallet, faktisk over 100. Det er imidlertid en viktig forskjell: Tidligere tiders høye forsørgerbyrde skyldtes primært at det var mange barn og unge i befolkningen, som illustrert av den nest øverste kurven i figuren. Framover vil økningen i forsørgerbyrden nesten utelukkende skyldes

³ Dette tallet er bare 9 000 lavere enn i fjorårets framskrivning i MMMM. Differensen skyldes vesentlig at vi denne gang har forutsatt noe lavere nettoinnvandring enn i fjor for årene 2010-2025.

⁴ Forsørgerbyrden er det inverse av potential support ratio.

Figur 21. Forsørgerbyrden for personer i yrkesaktiv alder, 1850-2060



at det blir flere eldre i befolkningen, som illustrert av den nederste kurven i figuren.

Oppsummering

Framskrivningen viser at folketallet vil fortsette å øke raskt de neste 50 årene, fra 4,9 millioner i 2010 til rundt 7 millioner i 2060 i vårt mellomalternativ. Det er imidlertid knyttet stor usikkerhet til disse beregningene, spesielt gjelder dette anslagene for innvandringen. De ulike alternativene antyder at folketallet i 2060 vil ligge et sted mellom 5,8 og 8,3 millioner. Dette er nærmest tallene som ble publisert i juni 2009, som ga mellom 5,4 og 8,5 millioner i 2060. Forskjellene skyldes litt høyere fruktbarhet og noe forskjellige antakelser om nettoinnvandringen. I årets framskriving antas nettoinnvandringen å synke noe raskere. I mellomalternativet stabiliseres den på litt høyere nivå enn det som ble antatt i 2009 og i de to andre alternativene på litt lavere nivå. Folkemengden vil trolig passere 5 millioner i 2013. De nye framskrivningene bekrefter tidligere resultater om en sterk aldring av befolkningen i årene som kommer, særlig etter 2010-2015. Forsørgerbyrden vil øke i alle alternativer.

Referanser

Brunborg, Helge og Inger Texmon (2009): Befolkningsframskrivninger 2009-2060. Økonomiske analyser 4/2009: 31-41.

Brunborg Helge og Ådne Cappelen (2010): *Forecasting migration flows to and from Norway using an economic model*. WP.25, Joint Eurostat/UNECE Work Session on Demographic Projections, 28-30 April 2010, Lisbon, Portugal. <http://www.unece.org/stats/documents/2010.04.projections.htm>.

Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (2008): *Vi blir... Om arbeidsinnvandring fra Polen og Baltikum*, Rapport 1-2008, Oslo.

Keilman, Nico og Dinh Quang Pham (2005): Hvor lenge kommer vi til å leve? Levealder og aldersmønster for dødeligheten i Norge, 1900–2060, Økonomiske analyser 6/2005: 43-49.

Oeppen, Jim og James W. Vaupel (2002): Broken limits to life expectancy, *Science* 296: 1029-1031.

Utlendingsdirektoratet (2008): *Over 1600 fikk familieinnvandringsstillatelse i januar*. 22. februar <http://www.udi.no/templates/Page.aspx?id=9093>.

Vassenden, Kåre (1997): *Innvandrere i Norge. Hvem er de, hva gjør de og hvordan lever de?* Statistiske analyser 20, Statistisk sentralbyrå.

Nytt i konsumprisindeksen

Nasjonalregnskapet – ny vektkilde

Tom Langer og Randi Johannessen

Statistisk sentralbyrå tar i bruk nasjonalregnskapet som grunnlag for å beregne vekter i konsumprisindeksen og harmonisert konsumprisindeks fra og med januar 2011. Krav til aktualitet og akseptabel kvalitet medfører valg av foreløpig tall som grunnlag for å beregne vektene i indeksene. Vektene baseres dermed på data som publiseres i november året etter regnskapsåret. Ved at desember innføres som prisreferanseåret i konsumprisindeksen i januar 2011, vil vekt- og beregningsperiode følge kalenderåret for begge prisindeksene. Beregninger viser at skifte av vektkilde i liten grad påvirker totalindeksen.

Introduksjon

Bakgrunn

Fra og med januar 2011 vil nasjonalregnskapets (NR) tall for konsum i husholdninger tas i bruk som vektkilde i konsumprisindeksen (KPI) og harmonisert konsumprisindeks (HKPI). For HKPI innarbeides NR som vektkilde som del av tilpasningen til en kommende EU-lovforordning¹. NR erstatter forbruksundersøkelsen (FBU), som har vært vektkilde i KPI siden 1960, og i HKPI fra oppstarten i 1996. Før 1960 baserte vektene seg på periodiske husholdningsundersøkelser.² Prisreferanseårsdelen i KPI, det vil si måneden hvor nye priser tas inn som basis i prismålingene, endres fra juli til desember. Dermed får KPI og HKPI samme vekt- og beregningsperiode fra og med 2011.

KPI har vært gjennom flere endringer i historiens løp. Den mest omfattende var i 1960 hvor omfanget av indeksen ble utvidet til å gjelde gjennomsnittsforbruket i private husholdninger i hele befolkningen. I perioden 1914 til 1960 omfattet indeksen gjennomsnittsforbruket i arbeiderfamilier i byer og industristeder. Fra 1901 og fram til 1914 omfattet indeksen bare arbeiderhusholdninger i Oslo og ble utarbeidet ved Oslo kommunenes statistiske kontor. Konsumprisindeksen har også endret navn ved flere anledninger. Siden 1960 har indeksen

Tom A. Langer er seniorrådgiver i Seksjon for prisstatistikk (tla@ssb.no)

Randi Johannessen er seniorrådgiver i Seksjon for prisstatistikk (raj@ssb.no)

gått under betegnelsen konsumprisindeksen. Mellom 1901 og 1960 het den vekselvis levetilkostnadsindeksen og leveomkostningsindeksen.

Et viktig argument for å ta i bruk NR er behovet for å bedre kvaliteten på vektene i KPI og HKPI. FBU gjennomføres som en spørreundersøkelse i et utvalg av husholdningene. Grunnlaget for NRs målinger er større og gir et mer presist mål på husholdningenes utgifter både for enkeltområder og samlet. Særlig konsumet av tjenester anses som mer pålitelig i NR sammenlignet med FBU, fordi NR bygger på mer omfattende kilder. Et skifte til NR som vektkilde vil også bidra til noe bedre aktualitet i KPI, med vekter som vil være inntil to år gamle.

KPI – en levetilkostnadsindeks

KPI er i tråd med internasjonal praksis utformet som en levetilkostnadsindeks, se boks for nærmere omtale. Indeksen tar utgangspunkt i husholdningenes sammensetning av varer og tjenester (varekurv). I prinsippet skal levetilkostnadsindeksen måle veksten i utgiftene fra en periode til en annen når husholdningene skal ha samme velferdsnivå knyttet til konsum av varer og tjenester i referanseperioden som i beregningsperioden. En grunn til at den teoretiske indeksen tar utgangspunkt i velferdsnivået og ikke varekurven, er at sammensetningen av konsumet/varekurven kan være endret fra referanseperioden til beregningsperioden på grunn av endringer i relative priser. I praksis er imidlertid KPI basert på Laspeyres formel, og består av observerbare komponenter som priser og mengde (utgiftsandeler) siden nyttenivået ikke kan måles. Indeksen måler dermed prisutviklingen mellom to perioder for en kurv av varer og tjenester som holdes fast.

Prisene i KPI samles inn månedlig fra et utvalg av butikker og andre typer utsalgssteder. Rapporteringen skjer via postale skjema og webskjema, og bruk av strekkodedata er en viktig priskilde, se Haraldsen og Rodriguez, (2005). Vektene i KPI er utgiftsandeler som holdes

¹ EU har vedtatt en ny lovforordning for HKPI, som også omfatter land med i EØS (inklusive Norge). Lovordningen trer i kraft med virkning fra 2012. Den definerer NR som primær vektkilde i HKPI, men åpner også opp for bruk av forbruksundersøkelsen og andre data som tilleggsdata. Lovforordningen setter klare krav til aktualiteten i vektdata blant annet ved å vise til at vektene skal bygge på et tallgrunnlag som ikke er eldre enn 2 år.

² Større husholdningsundersøkelser ble gjennomført i 1927/28, 1947/48, 1951/52 og 1958.

KPI som levekostnadsindeks

En ideell levekostnadsindeks (I) gir uttrykk for den inntektskompensasjon som er nødvendig for at en konsument som står overfor endrede priser på varer og tjenester, skal ha samme nyttenivå (U) etter prisendringene som før endringene:

$$(1) \quad I(p^k, U) = \frac{c(p^t, U)}{c(p^{t-1}, U)} \quad \text{hvor} \quad U = U(q).$$

Her er q en vektor av varer og tjenester, p^k er prisene på varer og tjenester i periode k , $k=t, t-1$ mens $c()$ er konsumentens samlede utgifter til kjøp av varer og tjenester gitt prisene og nyttenivået.

Ideelt sett skal levekostnadsindeksen fange opp endringer i alle faktorer som påvirker levekostnadene. Det kan være markeds-goder, men også offentlig goder (helsevesen, politi, utdanning, med videre), samt økonomiske, samfunnsmessige og miljøbestemte faktorer som vil kunne påvirke levestandarden. I praksis er dette vanskelig å måle. En avgrensning til den levestandarden som fremkommer gjennom konsum av markedsbaserte varer og tjenester er en måte å møte dette problemet på. En slik avgrensning gir en betinget levekostnadsindeks, og måler endringen i konsumentens levekostnader basert på varer og tjenester som inngår i privat konsum under forutsetningen om at ikke målbare forhold holdes konstant fra en periode til neste, Pollak (1989).

Den norske konsumprisindeksen - KPI - er altså en betinget levekostnadsindeks og av praktiske årsaker brukes Laspeyres pris-formel. I motsetning til den teoretisk levekostnadsindeks som bygger på uobserverbar nytte, (U), er Laspeyres prisindeks (L) kun sammensatt av observerbare komponenter som priser (p) og volumet av varer og tjenester (q):

$$(2) \quad L(p^t, p^{t-1}, q^{t-1}) = \frac{\sum_{i=1}^n p_i^t q_i^{t-1}}{\sum_{i=1}^n p_i^{t-1} q_i^{t-1}} = \frac{\sum_{i=1}^n p_i^{t-1} q_i^{t-1} \left(\frac{p_i^t}{p_i^{t-1}} \right)}{\sum_{i=1}^n p_i^{t-1} q_i^{t-1}} = \sum_{i=1}^n s_i^{t-1} \frac{p_i^t}{p_i^{t-1}},$$

hvor fotskrift i refererer til vare i . Prisindeksen (2) viser utviklingen i prisene på konsumentens forbruk av varer og tjenester fra periode $t-1$ til periode t målt som summen av den relative prisendringen på ulike varegrupper vektet med varegruppene utgiftsandeler (s). Utgiftsandelen er forutsatt å være konstante gjennom beregningsperioden. Konsumentens etterspurte mengder av varer og tjenester i (1) vil ofte være ulike i de to periodene som måles. I praksis utformes imidlertid prisindeks med utgangspunkt i en kurv av varer og tjenester som holdes konstant fra en periode til neste. Dette innebærer normalt at indeksen viser litt for stor prisstigning i forhold til den ideelle levekostnadsindeksen fordi en ikke tar hensyn til at konsumenten vil vri forbruket når relative priser endres.

I KPI beregnes utgiftsandelen (vektene) som husholdningenes utgifter til kjøp av bestemte varer og tjenester sett i forhold til deres samlede utgifter til varer og tjenester. For beregning av indeks gjennom et gitt år skal vektene ideelt sett bygge på utgiftene året før. I praksis vil vektene bygge på utgifter fra en periode (b) som er eldre enn dette. KPI gitt ved (3) vil dermed kun være en tilnærmet Laspeyres prisindeks. KPI utarbeides på månedsbasis hvor prisendringen i praksis måles fra en prisreferansemåned 0 til en aktuell måned, m . En månedlig prisindeks med årlige vekter kan da uttrykkes::

$$(3) \quad L(p^0, p^m, q^b) = \sum_{i=1}^n s_i^b \frac{p_i^m}{p_i^0} \quad \text{hvor } m=1, \dots, 12 \text{ og } s_i^b = \frac{p_i^b q_i^b}{\sum_{i=1}^n p_i^b q_i^b}.$$

(3) gir da en indeks som viser prisutviklingen fra måned 0 (desember 2010 fra og med januar 2011) til måned m (i 2011). I et avsluttende steg kjedes prisindeksen (3) til indeksserien med $1998=100$.

konstant gjennom ett år av gangen³. Disse andelene bestemmes ved å se utgiftene til kjøp av en bestemt vare eller tjeneste i forhold til husholdningenes samlede utgifter til kjøp av varer og tjenester.

Utgangspunktet for HKPI er å måle *inflasjonen* som husholdningene står overfor. Den europeiske sentral-

banken benytter HKPI aktivt i denne sammenheng. Selv om KPI og HKPI har noe ulike utgangspunkt; levekostnadsindeks og inflasjonsindeks, så er det i praksis ikke store metodiske forskjeller. Begge indeksene bygger i all hovedsak på det samme prismaterialet og beregnes på samme måte som angitt i boks.

En viktig forskjell mellom KPI og HKPI er hvilket konsum som legges til grunn. KPI skal måle prisutviklingen for nordmenns konsum både i Norge og utlandet, mens HKPI skal måle prisutviklingen for konsumet til både

³ Både KPI og HKPI er kjedeindeks som bygger på årlige lenker. I tråd med dette vil utgiftsandelen (vektene) representere ett år av gangen. Andre land kan ha periodiske skift av vekter, for eksempel hvert 5 år.

nordmenn og utlendinger i Norge. Bruk av NR som vektgrunnlag gjør at vi kan ta hensyn til dette skillet i konsumet.

Et annet viktig skille mellom de to indeksene er behandlingen av selveiernes boligkonsum. I KPI beregnes både vekt og pris for selveiernes boligkonsum med data fra leiemarkedet (leiekvivalentprinsipp). Metoden som er valgt i KPI er ikke en akseptabel løsning i en inflasjonsindeks. Utfordringene med å måle selveiernes boligkonsum er årsaken til at dette konsumet foreløpig er utelatt i HKPI, men ulike metoder utredes i Eurostat.

Nytt vektgrunnlag – justeringer i metoder

En overgang til bruk av NR som vektkilde vil innebære endringer i vekter for både KPI og HKPI. Noe ulike vekter i de to indeksene reflekterer dels ulike metoder, definisjoner og prinsipielle forskjeller.

HKPI skal måle prisutviklingen for norske og utenlandske husholdninger i Norge. Med FBU som vektkilde har det i praksis ikke vært mulig å tallfeste et vektgrunnlag i tråd med Eurostat sine krav for HKPI, Eurostat (1998). En viktig grunn er at utlendinger ikke har vært en del av trekkepopulasjonen i FBU. NR gir langt bedre muligheter for å dekke dette da det i NR lages tall for både nordmenns konsum i utlandet og utlendingers konsum i Norge. Utlendingers konsum i Norge er i stor grad knyttet til turisme og et egnet tallgrunnlag er tilgjengelig på relativt detaljert nivå. Utlendingers konsum i Norge er samlet anslått til om lag 26 milliarder kroner i 2007.

KPI skal måle prisutviklingen for norske husholdningers konsum innenlands og i utlandet. Konsum utenfor Norge omfatter i all hovedsak nordmenns konsum i forbindelse med feriereiser i utlandet og ved grensehandel. NR har imidlertid ikke noen detaljert nedbryting av nordmenns konsum i utlandet. Dette konsumet formidles som en samlepost og er beregnet til om lag 56 milliarder - vel 6 prosent av totalt konsum i 2007.

I prisindekssammenheng er det å inkludere nordmenns konsum i utlandet en utfordring da det ikke er etablert noen internasjonal praksis. I mange land er omfanget av statsborgernes konsum i utlandet lite målt i verdi og som andel av totalt konsum. Av slike og andre praktiske årsaker velger mange land å holde denne delen av husholdningenes konsum utenfor i beregningene av de nasjonale prisindeksene. Dette er imidlertid ikke en tilfredsstillende løsning i norsk sammenheng siden nordmenns konsum i utlandet er stort – også i internasjonal sammenheng.

Vi arbeider med å finne løsninger for å håndtere nordmenns konsum i utlandet. En mulighet er å fordele dette ved bruk av sammensetningen i utlendingers konsum i Norge. Vi antar dermed at konsummønsteret til nordmenn i utlandet er det samme som konsummønsteret til utenlandske turister i Norge. Valg av en slik løsning må ses i sammenheng med at husholdningene har en noe annen sammensetning av forbruket som turister enn el-

lers. I en slik løsning kan prisutviklingen for nordmenns konsum i utlandet i første omgang representeres av norske prisindikatorer. Analyser tyder på at en slik forenklet løsning ikke vil ha vesentlig innvirkning på den målte utviklingen i KPI over tid. Bruk av norske prisindikatorer er på sikt ikke tilfredsstillende. Det legges opp til å innarbeide prisindeksinformasjon fra land som er vanlige utenlandske reisemål for norsk turisme (inklusive virkninger av endringer i valutakurser).

En overgang til bruk av NR som primærkilde innebærer også endringer i populasjonen av personer / husholdninger. Populasjonen i FBU omfatter alle personer i alderen 16 til 79 år med unntak av personer bosatt i institusjon. Med NR som vektkilde vil populasjonen i praksis utvides til å omfatte alle personer. For vektene innebærer dette i første rekke en noe økt betydning av konsum i husholdninger med eldre personer og beboere i institusjon. I prismålingene vil tjenester rettet mot disse husholdningene i første rekke representeres av relevante prisindikatorer knyttet til sosial omsorg. Her er lønn en viktig prisdrivende faktor. Ytterligere supplering med tjenester som er spesifikke for den gruppen vil komme på sikt.

Konsum av varer og tjenester knyttet til bolig

Husholdningenes konsum av varer og tjenester knyttet til bolig er betydelig i så vel NR som FBU, men vektene er ganske forskjellige. FBU gir en vekt for dette konsumet på vel 29 prosent av totalt konsum, mens NR har en vekt på vel 19 prosent.

Ulike prinsipper for håndtering av reparasjon og vedlikehold av boliger bidrar til store forskjeller mellom NR og FBU. FBU fører i praksis de fleste utgifter til reparasjon og vedlikehold av bolig som konsum i husholdningene. NR definerer – i tråd med SNA⁴ – en vesentlig del av husholdningens utgifter som en investering knyttet til vedlikehold av bolig. Et eksempel kan illustrere:

En husholdnings utgifter ved større tiltak for å utbedre slitasje på boligen defineres som en kapitalkostnad.

Tiltak for utbedringer av boligen og kostnadene ved disse behandles prinsipielt som en investering på linje med ny boligkapital, ombygging, tilbygg med videre. Disse antas videre å ha en økonomisk levetid på linje med boligen forøvrig. Husholdningenes utgifter knyttet til utbedrings-tiltak av løpende karakter behandles i NR som konsum.

Bruk av NRs prinsipper for reparasjon og vedlikehold i så vel KPI som HKPI innebærer at begge indeksene følger de samme prinsipper for behandlingen av slike utgifter.

Både i NR og FBU benyttes en todeling av husholdningene etter eie eller leie. For husholdninger som leier bolig måles konsumet basert på en egen husleieundersøkelse, Johannessen (2004). For husholdninger som eier sin bolig benyttes data fra Leiemarksundersøkelsen kombinert med informasjon om boligenes beliggenhet,

⁴ System of National Accounts - en internasjonal standard for NR.

størrelse, standard med videre til å imputere husholdningenes utgifter, Nesbakken (2008). Boligutgiftene for selveiere antas dermed å være lik utgiftene ved leie av tilsvarende bolig (leiekvivalensprinsippet).

En løsning hvor selveiernes boligkonsum er beregnet ved bruk av leiekvivalensprinsippet er imidlertid ikke akseptabel i HKPI. Dette har sammenheng med at bruk av leiekvivalensprinsippet gir en beregnet størrelse, og det kan ikke aksepteres i en inflasjonsindeks. En alternativ metode for måling av selveiernes boligkonsum i HKPI, som foreløpig er utelatt, utredes gjennom en pilotundersøkelse i regi av Eurostat, Johansen og Nygaard (2009).

Forsikringer

Forsikringstjenester utgjør knapt 2 prosent av samlet konsum i NR. Her er livsforsikringer den største enkeltgruppen. I tillegg omfattes forsikringer av bil, bolig og fritidsbolig. I NR benyttes et nettoprinsipp i føringen av forsikringer dvs. premie fratrukket utbetaling. Dette er i samsvar med det prinsipp som har vært benyttet ved fastsettelsen av vektandelen i HKPI. Til nå har KPI benyttet et bruttoprinsipp (dvs. bare premieinnbetaling) for de forsikringer som har vært inkludert. Fra og med 2011 vil både KPI og HKPI bygge på et nettoprinsipp ved beregning av vektandeler for forsikring.

Livsforsikringer har til nå ikke vært inkludert i vektgrunnlaget for KPI. Dette må ses i sammenheng med at FBU ikke har gitt et tallgrunnlag for å skille husholdningenes utgifter knyttet til forvaltningen av sparedelen (konsumet) fra selve sparedelen. NR skiller disse to. Fra og med januar 2011 inkluderes dermed husholdningenes konsumutgifter knyttet til livsforsikringer i vektene. Livsforsikringer vil i en overgangsperiode representeres ved prisindikatorer for andre forsikringer som inngår i KPI. Livsforsikringer er definisjonsmessig holdt utenfor i HKPI.

Finansielle tjenester

Finansielle tjenester er et konsumområde som får en klart større vekt ved en overgang fra FBU til NR. Andelen økes fra 0,1 prosent i 2010 til vel 3 prosent fra 2011. En viktig enkeltårsak til økningen har sammenheng med at NR inkluderer indirekte målte bank- og finans-tjenester, Financial Intermediation Services Indirectly Measured (FISIM), i husholdningenes konsum. FISIM blir i NR forklart som:

Finansielle foretak produserer tjenester som de ikke direkte tar betalt for gjennom gebyrer. De finansielle foretakene skaffer seg i stedet inntekter ved rentemarginer. Med det menes at finansinstitusjoner har lavere rente på innskudd / innlån enn på utlån. Siden det er knyttet administrasjon og ressursbruk til disse indirekte betalte bank- og finanstjenestene, betraktes de som produksjon i finansinstitusjonene og kalles indirekte målte bank- og finanstjenester. I tillegg til denne beregnede produksjonen har finansinstitusjonene også inntekter (produksjon) fra betalte banktjenester (gebyrer) og provisjoner.

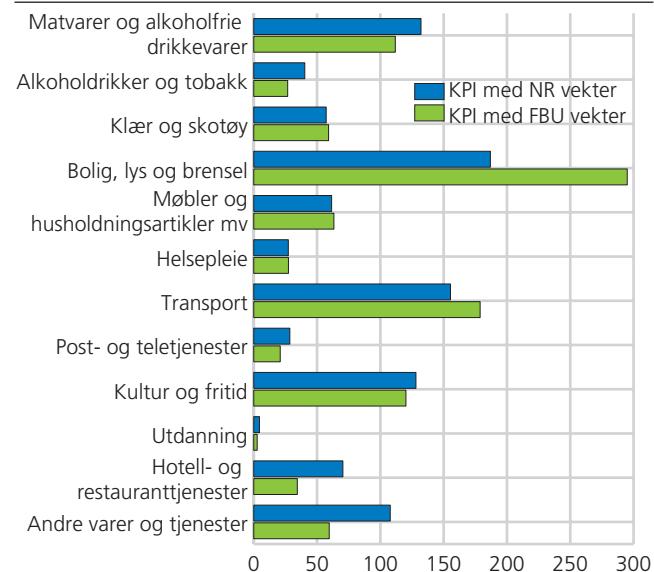
FISIM måler altså husholdningenes indirekte utgifter til finansielle tjenester. Dette er tjenester som ikke faktureres kunden og dermed ikke kan måles direkte, men som beregnes ved hjelp av rentemarginer og konsumentenes innskudd og lån. Finansielle tjenester er i de fleste land et relativt nytt område i prismålingen.

HKPI bygger på et grunnleggende prinsipp om at varer og tjenester i indeksen skal reflektere faktiske, monetære transaksjoner. FISIM bryter åpenbart med dette da konsumenten verken kjenner de bakenforliggende tjenestene og heller ikke faktureres for disse. FISIM er derfor utelatt fra HKPI.

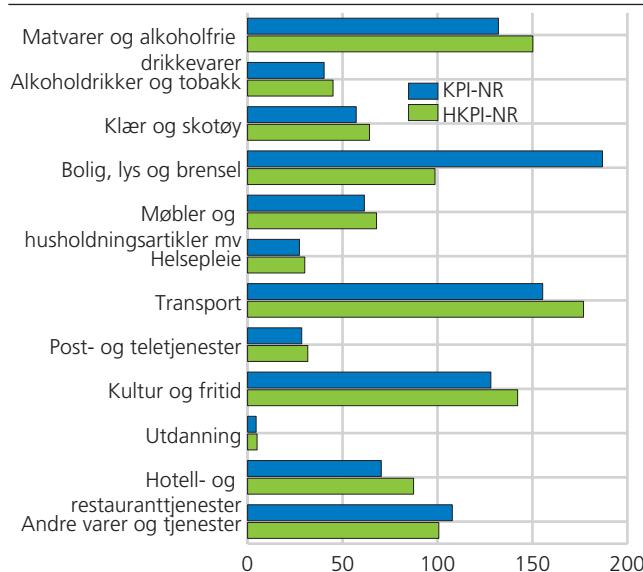
For KPI finnes det ingen tilsvarende krav eller anbefalinger for håndtering av FISIM. ILO-manualen (ILO 2004) behandler prinsipielt FISIM på linje med andre former for finansielle tjenester. Ved bruk av FBU som vektkilde har det imidlertid ikke vært mulig å tallfeste betydningen av slike indirekte betalte tjenester i husholdningenes konsum. En overgang til bruk av NR som vektkilde gjør dette mulig, og FISIM blir derfor inkludert i nytt vektgrunnlag for KPI fra og med januar 2011.

FISIM er et komplekst område som vil kreve til dels nye metoder i arbeidet med prismåling. Per i dag er det kun Australia som samler inn data og beregner en prisindikator for FISIM. Deres undersøkelse er basert på husholdningsdata for lån, innskudd og rentesatser, innhentet fra banker. Det er imidlertid sterkt fokus på dette området internasjonalt. Inntil videre vil FISIM i KPI representeres av prisindikatorer for betalte finansielle tjenester. KPI har siden midten av 1990-tallet foretatt separate prismålinger for et bredt utvalg av betalte finansielle tjenester samt prismålinger for tjenester knyttet til fondsmegling og aksjemegling. På sikt er dette ikke noen tilfredsstillende løsning. Det vil arbeides med utvikling av bedre løsninger i prismålingene basert på erfaringer fra blant annet Australia.

Figur 1. Vekter i KPI basert på henholdsvis NR 2007 og FBU 2005-2007. Tall i promille



Figur 2. HKPI- og KPI-vekter basert på NR 2007. Tall i promille



Figur 1 viser vekter beregnet på grunnlag av NR og FBU gruppert etter COICOP⁵ hovedgrupper. Figur 2 viser vekter for KPI og HKPI basert på NR som vektkilde.

Ny prisreferanseår

Prisreferanseåret angir det tidspunktet i året hvor blant annet nye vekter og nytt vareutvalg innarbeides. Videre oppdateres basispriser som brukes i beregningene. KPI har i dag juli som prisreferanseår, mens desember er prisreferanseår i HKPI. Fra og med indeksåret 2011 vil desember være en felles prisreferanseår for både KPI og HKPI. Vekt- og beregningsperiode vil da følge kalenderåret for begge prisindeksene. Skifte til desember som en felles prisreferanseår gjennomføres hovedsakelig av praktiske årsaker. Også internasjonalt er det mest vanlig å benytte desember som prisreferanseår.

Ulike prisreferanseår i KPI og HKPI, og med det forskjeller i tidspunkt for årlig oppdatering av vekter og varer, genererer i dag avvik i forløpene for indeksene. Avvikene forekommer først og fremst i perioden august - desember hvor blant annet nytt vekt- og varegrunnlag har vært implementert i KPI, men ikke i HKPI. Elektrisitet er en produktgruppe hvor det kan være betydelig forskjell på prisnivået i juli og i desember, noe som har påvirket endringsratene i de to indeksene. Bruk av desember som en framtidig felles prisreferanseår vil bidra til en langt bedre konsistens i indeksene. Forskjeller som fortsatt vil eksistere vil da tilskrives forskjeller i varer, vekter og rene definisjonsforskjeller.

Normalt skiftes altså vektgrunnlag i august for KPI. For perioden august til desember i år vil juli 2010 være prisreferanse ved måling av prisendringer i KPI, men det vil imidlertid ikke skje noe formelt vektskifte eller oppdatering av vareutvalget.

⁵ Classification of Individual Consumption by Purpose. Konsumklassifisering utarbeidet av FN.

Foreløpig eller endelig versjon av NR som vektkilde?

Nasjonalregnskapet utarbeider normalt fire regnskapsversjoner⁶ for et år. Som vektkilde i KPI / HKPI må NR-versjonen tilfredsstille bestemte kvalitative krav. Det legges stor vekt på aktualitet, detaljeringsgrad og tilgjengelighet. I praksis er det bare *foreløpig regnskap* (publisert i november i år t+1) og endelig regnskap (november i år t+2) som kan imøtekommе de kvalitative kravene vi stiller. Som vi skal se i det følgende gir analyser grunnlag for å konkludere med at foreløpig regnskap vil være en fortrukket versjon. Denne versjonen gir vekter til KPI og HKPI som best reflekterer den mest aktuelle sammensetningen av husholdningenes konsum.

Analysearbeidet har i stor grad vært rettet inn mot å vurdere foreløpige og endelige regnskap og kombinasjoner av disse som kilde. Flere vektmodeller er vurdert. Nedenfor ser vi spesielt på tre av disse: Referanseserie, Foreløpig serie og Endelig serie.

Beregning av referanseserien som del av en løpende statistikkrutine, er i praksis umulig da et egnet vektgrunnlag for indeksåret tidligst kan foreligge om lag 2 år etter. En slik referanseserie beregnet i ettertid vil imidlertid gi det beste grunnlaget for å vurdere hvor egnet andre versjoner eller kombinasjoner av NR er som vektkilde for å beregne indeks for indeksåret.

Analysen er basert på standard utarbeidelse av KPI med samme struktur, varekataloger og prisobservasjoner. Utgangspunktet for beregningene er tall for privat konsum på 4-siffer COICOP som er videre fordelt til representantvarenivå i KPI. Juli måned er benyttet som prisreferanseperiode. På det tidspunkt analysearbeidet startet var kartleggingsarbeidet for nordmenns konsum i utlandet i en tidlig fase, og en valgte derfor å holde dette konsumet utenfor beregningene.

Referanseserie

Serien benytter utelukkende endelige NR tall i beregning av KPI. Serien er konstruert for å svare på spørsmålet om hva prisutviklingen for indeksåret (for eksempel 2007) hadde vært dersom endelige NR-tall for år 2006 hadde vært tilgjengelig når nye vekter skal implementeres? Referanseserien gir ideelt sett den beste indeksserien for 2007, og vekter for 2006 gir det beste mål for nivå og sammensetning av husholdningenes konsum.

Foreløpig serie

Serien er basert på foreløpig regnskap fra NR. Beregningene av indeks for 2007 vil være basert på vektgrunnlag fra 2005. Analyser av vektseriene over tid indikerer at foreløpig serie vil ha akseptabel aktualitet og kvalitet.

⁶ To tidlige versjoner er basert på tall fra kvartalsvis nasjonalregnskap (KNR). Disse er av ulike grunner ikke relevante som vektkilde.

Endelig serie

Serien utnytter kun endelig tall fra NR. For beregning av indeks for 2007 vil vektgrunnlaget være basert på endelige tall for 2004.

Resultater fra analysen

Analysen har søkt å kartlegge effekter på KPI ved bruk av de tre testseriene. Arbeidet er avgrenset til beregninger for ordinær KPI med tilhørende delindekser.

Analysen viser at det for testperioden 2001-2008 er ubetydelige forskjeller i forløp og vekstrater på totalnivå når vi sammenligner testserien basert på foreløpig regnskap med publisert KPI. Forskjellene er også små ved sammenligninger for publiserte hovedgrupper. På mer detaljerte nivåer er det i enkelte tilfeller noe større forskjeller, men forskjellene preges i liten grad av systematiske avvik. Analyser av serier gruppert etter leveringssektor viser i praksis samme forløp og utvikling som tidligere publisert.

Det er ikke foretatt testberegninger med utgangspunkt i HKPI. Tilbakeregninger er primært foretatt for å optimalisere metoder og bruk av kildedata i arbeidet. Indeksserier fra tilbakeregningene vil ikke bli publisert verken her eller som del av KPIs formidling.

Tabell 1 viser resultater fra testberegninger for referanseserien (A), foreløpig serie (B) og endelig serie (C). Seriene bygger på et identisk prisgrunnlag hentet fra publisert KPI. Forskjeller i vekstrater reflekterer kun variasjoner i vekter. Tabellen viser gjennomsnittlig årsvekst⁷ for perioden 2001-2008 og gjennomsnittlige absoluttavvik⁸ i veksten for foreløpig serie og endelig serie – begge jevnført med referanseserien for perioden. Resultatene er gruppert etter COICOP⁹ – hovedgrupper og undergrupper. Tabellen viser at det i liten grad er vesentlige forskjeller i anslagene på gjennomsnittlig årsvekst for indekser basert på vekter fra ulike versjoner av NR.

KPI framstår som relativt robust overfor variasjon i vekter gitt ved referanseserien og de to øvrige seriene. Små forskjeller i gjennomsnittlig årsvekst i totalindeks og indekser på hovedgruppenivå (COICOP 2-siffer) reflekterer at fordelingen i husholdningenes konsum på hovedgruppenivå er relativt stabilt eller endres relativt langsomt gjennom perioden 2001-2008. Sammenlinger av vekten for de tre seriene over tid underbygger også dette.

Innen en hovedgruppe kan endringer i sammensetningen av konsumet skje noe hyppigere og i en del tilfelle medføre justeringer i vektene. Slike justeringer forekommer oftest i undergrupper med volatile priser som elektrisitet, raffinerte oljeprodukter og i forbindelse med husholdningenes kjøp av transportmidler som periodisk kan variere mye. Justeringene av vektene kan reflektere endringer i så vel pris som volum. For "volatile" undergrupper vil foreløpige serier oftest gi et noe bedre bilde av vektstrukturen enn det som kommer til uttrykk i endelig serie. Dette framgår også av tall for gjennomsnittlige absoluttavvik. For hovedgrupper og undergrupper er absoluttavviket mellom referanseserien og foreløpig serie, (A) – (B), i all hovedsak mindre enn mellom referanseserien og endelig serie (A) – (C). Det ligger i dette at foreløpig regnskap nettopp evner å fange opp utviklingen i konsumet som senere manifesterer seg i endelig regnskap. Resultatene underbygger slik sett at foreløpige regnskap er å foretrekke ved beregning av vekter.

For Elektrisitet og brensel (K045) viser foreløpig serie et lavere gjennomsnittlig absoluttavvik enn hva tilfellet er for endelig serie. Forskjellene reflekterer i første rekke stor volatilitet i energipriser som over tid preger utviklingen i vekten for de to seriene. Kultur og fritid (K09) skiller seg fra øvrige hovedgrupper ved at absoluttavvikene er noe større og spesielt store for undergruppen Tjenester, kultur og fritid (K094). Dette har dels sammenheng med sterkt prisvekst for en del tjenesteprodukter som påvirker sammensetningen av konsumet i foreløpig og endelig serie jevnført med referanseserien. Det må også ses i sammenheng med at det har vært en kvalitetsmessig utvikling av kildegrunnlaget for NR gjennom perioden. Revisjoner i kildegrunnlaget vil normalt først innarbeides i forbindelse med arbeidet med det endelige årsregnskap i NR. Dette gir et etterslep som i enkelte tilfelle har medført at verken endelig serie eller foreløpig serie har klart å fange opp endringer i vekten på en tilfredsstillende måte.

Valg av foreløpig regnskap som kilde for vekter i KPI støttes også internasjonalt. Blant annet har Nederland foretatt tilsvarende evalueringer og analyser, og konkluderer med at foreløpig regnskap er tilstrekkelig for oppdatering av vekter, se Eurostat (2009). Det vektlegges også at foreløpig regnskap er optimalt når det gjelder aktualitet, detaljeringsgrad og tilgjengelighet på datagrunnlaget.

Ytterligere aktualitet kan oppnås ved å prisoppdatere foreløpige tall til år t-1.¹⁰ Erfaringer fra arbeider med prisoppdatering i andre land er ikke entydig positive. Prisoppdatering kan på detaljerte nivåer gi uheldige og irrelevante endringer i vekten dersom husholdningene i betydelig grad endrer sitt konsum av godene.

⁷ Gjennomsnittlig årsvekst er beregnet som et aritmetisk gjennomsnitt over de årlige vekstratene.

⁸ Gjennomsnittlig absoluttavvik for to serier, for eksempel seriene (A) og (B) i tabell 1, beregnes på grunnlag av de årlige vekstratene i absoluttverdi og en differanse mellom disse. Et samlet gjennomsnittlig absoluttavvik som vist i kolonnen, (A) - (B), framkommer som et aritmetisk gjennomsnitt over de årlige differansene.

⁹ Se note 5.

¹⁰ Prisoppdatering innebærer at et vektsett for årgang t framskrives til t+1-verdi kun ved bruk av prisutviklingen i samme tidsrom. Denne framskrivingen skjer på relativt detaljert nivå. Et slikt vektsett vil ikke reflektere endringer i konsumentenes tilpasning av kvantum (substitusjon) i konsumet.

Tabell 1. Årlig vekst i KPI for perioden 2001-2008 med vektgrunnlag fra ulike versjoner av nasjonalregnskapet. COICOP-gruppering

	Gjennomsnittlig årsvekst. 2001-2008.		Gjennomsnittlig absoluttavvik fra referanseserien. Prosentpoeng		
	Referanse-serien (A)	Foreløpig serie (B)	Endelig serie (C)	(A) - (B)	(A) - (C)
Totalindeks	1,8	1,8	1,7	0,05	0,05
K01 Matvarer og drikkevarer	1,9	1,9	1,9	0,00	0,01
K02 Alkoholdrikker og tobakk	2,8	2,8	2,9	0,03	0,07
K03 Klær og skotøy	-5,7	-5,7	-5,7	0,01	0,02
K04 Bolig, lys og brensel	3,9	3,9	3,9	0,20	0,34
K041 Betalt husleie	2,8	2,8	2,8	0,00	0,00
K042 Beregnet husleie	2,7	2,7	2,7	0,02	0,02
K043 Vedlikehold og reparasjon av bolig	3,8	3,8	3,8	0,01	0,02
K044 Andre tjenester knyttet til bolig	2,8	2,8	2,8	0,00	0,00
K045 Elektrisitet og brensel	8,0	8,0	7,9	0,10	0,20
K05 Møbler og husholdningsartikler	0,2	0,2	0,2	0,01	0,03
K06 Helsepleie	3,4	3,4	3,3	0,05	0,04
K07 Transport	2,8	2,8	2,8	0,04	0,08
K08 Post og teletjenester	-1,8	-1,8	-1,9	0,03	0,12
K09 Kultur og fritid	0,9	0,8	0,8	0,27	0,25
K091 Audiovisuelt utstyr	-7,5	-7,5	-7,5	0,02	0,04
K092 Andre varer, kultur og fritid	3,3	3,3	3,3	0,02	0,02
K093 Annet utstyr, fritid og hage	1,6	1,6	1,6	0,17	0,20
K094 Tjenester, kultur og fritid	5,0	4,7	4,7	0,86	0,86
K095 Aviser, bøker og skrivemateriell	3,7	3,7	3,7	0,03	0,03
K096 Feriereiser, pakketurer	0,4	0,4	0,4	0,00	0,00
K10 Utdanning	3,6	3,6	3,6	0,03	0,05
K11 Hotell- og restauranttjenester	3,5	3,5	3,5	0,01	0,02
K12 Andre varer og tjenester	1,2	1,2	1,2	0,00	0,03

Nye vekter som vil innarbeides i KPI og HKPI i januar hvert år, vil være endelige. Selv om foreløpige NR-tall benyttes som vektgrunnlag, vil med andre ord ikke vekter i KPI eller HKPI bli revidert i ettertid når nasjonalregnskapets endelige tall foreligger.

Konklusjon

Statistisk sentralbyrå tar ved kommende årsskifte i bruk nasjonalregnskapets tall for konsum i husholdninger ved beregning av vektene (budsjettandeler) i KPI og HKPI. Indeksene basert på ny vektkilde vil første gang publiseres i februar 2011 (januarindeksen). Indeksene vil inntil videre ha samme referanseperiode som i dag, det vil si 1998=100 i KPI og HKPI vil ha 2005=100. Fram til og med desember 2010 vil forbruksundersøkelsen være vektkilde. En overgang til NR må ses i sammenheng med et generelt behov for å bedre kvaliteten på vektene i KPI og HKPI. Grunnlaget for NRs målinger er større og gir kvalitativt sett bedre mål på husholdningenes utgifter sammenlignet med FBU. Innføringen av en ny lovforordning presiserer dessuten at NR skal brukes som primær vektkilde for HKPI fra med 2012.

KPI og HKPI bygger på ulike avgrensninger av populasjonen. KPI skal omfatte norske husholdningers konsum i Norge og i utlandet, mens HKPI skal omfatte konsum i Norge av så vel norske som utenlandske husholdninger. Dette har til nå praktisk sett ikke vært

mulig å få innarbeidet med FBU som kilde. Tall fra NR reduserer dette problemet, og vil dekke begge indeksenes behov for vektgrunnlag på en konsistent måte.

En overgang til bruk av NR medfører noe endret sammensetning av vektandelene. Spesielt vil gruppen bolig, lys og brensel få en betydelig lavere vekt som følge av behandlingen av vedlikehold og reparasjon av bolig. Også innen konsumgruppene forsikring og finansielle tjenester vil det oppstå markante endringer. Fra og med 2011 vil konsumdelen av indirekte målte bank- og finanstjenester (FISIM) og livsforsikringer inngå i KPI. I HKPI vil disse gruppene imidlertid ikke inkluderes fordi HKPI utelukkende bygger på monetære transaksjoner. For disse produktene og andre områder vil det være behov for å supplere prismålingene med nye indikatorer. Arbeidet er startet og vil fortsette også etter innføring av NR som vektkilde.

NR publiseres i ulike versjoner med noe forskjellig aktualitet og kvalitet. Analyser viser at vekter basert på foreløpig regnskap gir et vektsett med god aktualitet og akseptabel kvalitet.

Analysen viser at det for testperioden 2001-2008 er ubetydelige forskjeller i forløp og vekstrater på totalnivå når vi sammenligner testserien basert på foreløpig regnskap med publisert KPI. Forskjellene er også små

ved sammenligninger for publiserte hovedgrupper. På mer detaljerte nivåer kan det i enkelte tilfelle forekomme noe større forskjeller, men disse preges i liten grad av systematiske avvik.

Referanser

Eurostat (1998): Geographic and population coverage (1688/1998) <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:1998:214:0023:0024:EN:PDF>

Eurostat (2009): HICP 09/636 HICP-Weights. Construction of a CPI-Weighting scheme based on preliminary National Accounts-data. Paper prepared by Central Bureau of Statistics, Netherland.

ILO (2004): Consumer Price Index Manual: Theory and Practice, International Labour Organization, Genève.

Johannessen (2004): "Husleier i konsumprisindeksen". SSB-magasinet.

Johansen I. og R. Nygaard (2009): "Harmonisert konsumprisindeks – virkningen av å inkludere boligpris". *Økonomiske analyser* 5/2009. Statistisk sentralbyrå.

Pollak, R.A. (1989): "The Theory of the cost of living Index" New York: Oxford University Press.

Rodriguez, J. og Haraldsen, F. (2005): "Den nye matvareindeksen: Bruk av strekkodedata i konsumprisindeksen", *Økonomiske analyser* 4/2005, Statistisk sentralbyrå.

Runa Nesbakken (2008): *Selvieriernes boligkonsum og vekt i KPI. Estimering og diskusjon av metode*. Rapporter 2008/9. Statistisk sentralbyrå.

Konsekvenser for Norge av EUs fornybardirektiv*

Ann Christin Bøeng

I henhold til EU's fornybardirektiv skal andelen fornybar energi innen EU øke med 11,5 prosentenheter fra 2005 til 2020. Direktivet er EØS-relevant, og vil trolig bli implementert også i Norge. Norges krav er ikke fastlagt, men forhandlinger med EU pågår. Resultatene vil ha stor betydning for Norges energi- og klimapolitikk fremover. Norge er det EØS-landet¹ som bruker mest fornybar energi, målt som andel av total energibruk, med en fornybarandel på 58 prosent i 2005. Den høye fornybarandelen kan by på store utfordringer for Norge dersom vi ønsker å øke denne andelen i tråd med det EUs beregningsmetode tilsier.

Etter en lang prosess med forhandlinger i EU ble det endelige vedtaket om EUs direktiv om fornybar energi formalisert den 13. april 2010, og den 5. juni ble det offentliggjort i "Official Journal of the European Union". Direktivet innebærer at bruk av energi fra fornybare energikilder, som andel av total energibruk innen EU, skal utgjøre 20 prosent innen 2020. Dette er mer enn en dobling fra ca 8,5 prosent i 2005. Målene skal oppnås ved at de enkelte EU-landene øker sin fornybarandel i henhold til avtalte individuelle krav. Videre skal andelen fornybar energi innen transport i 2020 utgjøre 10 prosent i alle EU-landene.

I denne artikkelen presenteres EU-direktivets krav og beregningsmetodikk, Norges fornybarandel for årene 2005-2008 og ulike virkemidler som kan bidra til å øke fornybarandelen. Hva som inngår i denne brøken har stor betydning for Norges evne til å øke sin fornybarandel, og for hvilke tiltak som vil gi mest effekt. Detaljer om beregningsmetodikken for fornybarbrøken og datagrunnlag gis i et vedlegg bak artikkelen.

Formål med direktivet

Et av de viktigste formålene med direktivet er å øke forsyningssikkerheten for energi innen EU. EUs intensjon er at direktivet skal stimulere til forskning og utvikling av nye fornybar energiteknologer, nye lokale og regionale arbeidsplasser og investeringer i fornybar energi som bidrar til vedvarende og bærekraftig energiforsyning innen EU og dermed redusert avhengighet av importert olje og gass. Vel 50 prosent av EU's energiforbruk ble dekket med import fra land utenfor EU i 2008, til dels fra ustabile regioner. Europas behov for importert energi fra land utenfor EU har vært økende,

Ann Christin Bøeng er seniorrådgiver ved Seksjon for energistatistikk og hospitant ved Gruppe for økonomisk vekst og miljø, Forskningsavdelingen (abg@ssb.no)

og EU mener denne importavhengigheten kan øke hvis det ikke gjennomføres tiltak for å bli mer selvforsynt. At EU ønsker å satse mer på fornybar energi har også sammenheng med bekymring for avtagende energiresurser i verden, stigende energipriser og de økonomiske konsekvenser det vil ha. Ifølge IEA's Energy Outlook 2007 er det svært usikkert om kapasiteten i nye oljefunn vil være tilstrekkelig til å kompensere for nedgang i produksjon fra eksisterende felt. I et dokument (ref EU 2008) konkluderer EU med at dette vil kunne føre til at oljeprisene presses opp med mindre det gjennomføres tiltak for å begrense oljeetterspørselen i verden.

Direktivet må sees i sammenheng med en rekke andre EU-målsetninger, som til sammen utgjør en såkalt energi- og klimahandlingspakke som ble lovfestet i januar 2009, og er kjent som de såkalte 20/20/20 målsettingene før 2020. Det er følgende:

- Redusere EU's utslipp av drivhusgasser med minst 20 prosent fra 1990-nivået
- Økning av fornybarandelen i EU til 20 prosent
- 20 prosent reduksjon av primært energiforbruk sammenlignet med en referansebane, som skal oppnås ved energieffektivisering.

Definisjon av fornybar energi

Fornybar energi omfatter energi fra kilder som har en kontinuerlig tilførelse av ny energi, og ikke kan tømmes. Fornybare energikilder er for eksempel solenergi, biomasse, vannkraft, vindkraft, bioenergi, bølgekraft, geotermisk energi, tidevannsenergi og saltkraft. Motstykket til fornybar energi er ikke-fornybar energi, som kjennetegnes av begrensede naturressurser som kan utarmes innen en tidsramme på fra et titalls til et hundretalls år. Eksempler er råolje og naturgass. Fornybar energi regnes som mer bærekraftig enn ikke-fornybar energi, på grunn av at utnyttelsen av de fornybare energikildene ikke kan utarmes og de er mer jevnt distribuert geografisk. De er også sett på som mer miljøvennlig enn ikke-fornybare kilder, siden de i liten grad medfører klimagassutslipp. Biomasse medfører CO₂-utslipp, men på lang sikt regnes det som klimanøytralt siden trær og planter binder CO₂ når det vokser opp igjen.

* Takk til Nikolaos Roubanis i Eurostat for informasjon og hjelp i forbindelse med utregningsmetodikken for fornybarandelen, Thor André Berg i BKK for mange nytte diskusjoner og kommentarer og Knut Einar Rosendahl i SSB for kommentarer.

¹ EØS omfatter både EU og EFTA-land.

Tabell 1. Andelen fornybar energi i Norge. 2004-2008¹. Prosent

	2004	2005	2006	2007	2008
Andel fornybar energi totalt	56,8	58,2	60,5	60,5	62,0
Andel ekskl. energi fra varmepumper	56,2	57,6	59,9	59,8	61,3
Andel fornybar energi i transport	1,2	1,2	1,5	2,0	3,3

¹ Se tabellvedlegg for mer utfyllende tabeller.

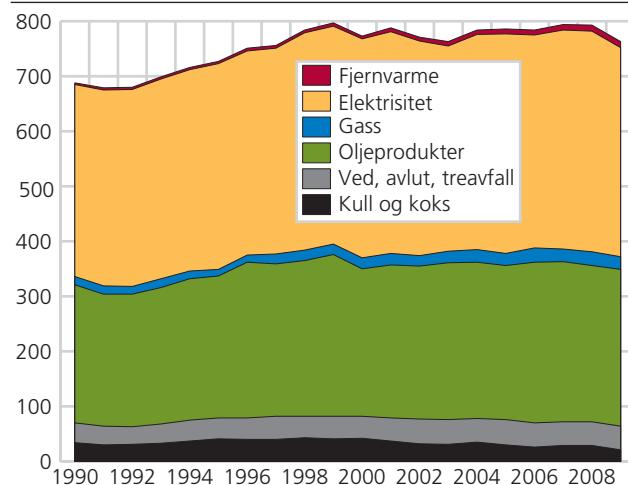
En viktig intensjon med EUs energi- og klimapakke er å bidra til å begrense global oppvarming til 2 grader Celsius. Kjernen i klimapakken består av fire komplementære lovgivninger som inkluderer justeringer i kvotedirektivet og direktivet for lagring av CO₂, i tillegg til direktivene om fornybar energi og bindende nasjonale utslippsbegrensninger. Dersom fornybardirektivet fører til mer energieffektivisering og at vi erstatter bruk av fossil brensel med fornybar energi, så vil det ha en positiv effekt på utslippen. Reduserte utslipper vil imidlertid ikke være det mest sentrale formålet med fornybardirektivet, siden utslippsreguleringen mer effektivt gjennom andre lovgivninger, som kvotedirektivet. Men det faktum at landene er lovpålagt å redusere utslipper og dermed bruk av fossil brensel, og at olje, gass og kullreserver vil avta i fremtiden, fremvinger en større satsing på fornybar energikilder. Ifølge BP 2010 så vil verdens olje- og gassreserver kun være i ytterligere 46 og 63 år hvis man fortsetter å utvinne olje og gass i samme tempo som nå. Kull er det man har mest reserver av i verden, og vil ifølge BP kunne være 119 år med dagens utvinningstempo. Disse reserveanslagene er svært usikre, og oppjusteres stadig, men det illustrerer at fossile energikilder ikke vil være evig, og en kraftig økning i energiprisene etter hvert som reservene avtar er ikke usannsynlig.

Det er imidlertid også en del utfordringer knyttet til stor satsing på fornybare energikilder. Dette vil diskuteres avslutningsvis i artikkelen.

Norges fornybarandel

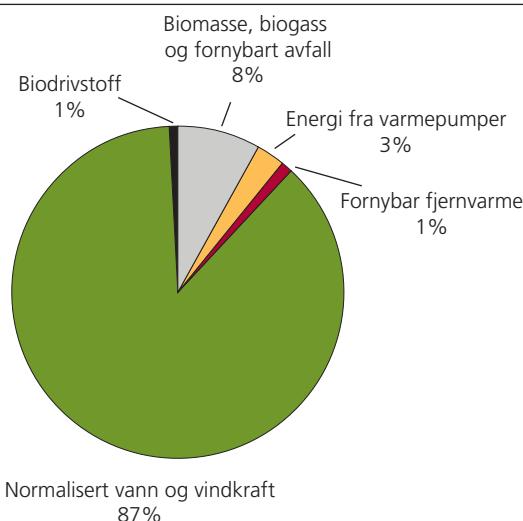
Sammenlignet med andre land, så har Norge en svært høy fornybarandel, på om lag 58 prosent i 2005. I 2008 var denne andelen steget til 62 prosent. Dette er klart høyere enn for alle EU-landene. Dette kan virke spesielt med tanke på at Norges viktigste inntektskilde er olje- og gassutvinning, og at Norge var den 5. største oljeeksportør og 3. største gasseksportør i verden i 2008. I praksis har det lite betydning for fornybarandelen, fordi det meste eksporteres, og fordi energi brukt til olje- og gassutvinning ikke regnes med i beregning av fornybarandelen. Dette omtales nærmere i et eget avsnitt. Årsaken til Norges høye fornybarandel er at vi fra naturens side også har betydelige vannkraftressurser som har gitt oss mye og rimelig fornybar kraft. Dette har ført til at vi i langt større grad enn andre land har basert oss på forbruk av elektrisitet til oppvarmingsformål og næringsvirksomhet (deriblant kraftintensiv industri) enn mange andre land.

Figur 1. Sluttforbruk av ulike energivarer 1990-2009, Ekskl energi brukt som råstoff, inkl energi brukt til utenriks luftfart. Petajoule



Kilde: Energibalansen til Statistisk sentralbyrå.

Figur 2. Fornybar energi fordelt på ulike energikilder 2008. Prosent



Kilde: Datagrunnlaget til beregning av fornybarandelen.

Det er hovedsakelig bruk av ved og treavfall som står for det øvrige bidraget fra fornybar energi. Dette utgjør rundt 5-6 prosent av vårt totale energiforbruk. Fjernvarme, som kan være både fornybart og ikke-fornybart avhengig av hvordan den er produsert, står for om lag 1 prosent av vårt energiforbruk. vindkraftproduksjonen har steget noe de siste årene, men utgjorde ikke mer enn 0,6 prosent av den totale strømproduksjonen i 2008. Energi fra varmepumper og bruk av biodiesel bidrar også noe.

Krav til de enkelte land

Fornybardirektivet spesifiserer krav om økning i fornybarandelen til hvert enkelt medlemsland, slik at den totale andelen i EU blir 20 prosent i 2020, noe som innebærer en økning på 11,5 prosentpoeng fra 2005. I en konsekvensutredning til direktivet (EU 2008) spesifiseres en beregningsmetodikk for hvordan økningen skal fordeles mellom de enkelte landene.

Tabell 2. Andelen fornybar energi i EU-land og Norge for 2005, 2008 og mål for 2020. Prosent¹

Land	Fornybar energiandel 2005	Fornybar energiandel 2008 ²	Mål for fornybar andel, 2020	Økning i antall prosent-poeng
Belgia	2,2	3,3	13,0	10,8
Bulgaria	9,4	9,4	16,0	6,6
Danmark	17,0	18,8	30,0	13,0
Estonia	18,0	19,1	25,0	7,0
Finland	28,5	30,5	38,0	9,5
Frankrike	10,3	11,0	23,0	12,7
Hellas	6,9	8,0	18,0	11,1
Irland	3,1	3,8	16,0	12,9
Italia	5,2	6,8	17,0	11,8
Kypros	2,9	4,1	13,0	10,1
Latvia	32,6	29,9	40,0	7,4
Litauen	15,0	15,3	23,0	8,0
Luxembourg	0,9	2,1	11,0	10,1
Malta	0,0	0,2	10,0	10,0
Nederland	2,4	3,2	14,0	11,6
Norge	58,2	62,0
Polen	7,2	7,9	15,0	7,8
Portugal	20,5	23,2	31,0	10,5
Romania	17,8	20,4	24,0	6,2
Slovakia	6,7	8,4	14,0	7,3
Slovenia	16,0	15,1	25,0	9,0
Spania	8,7	10,7	20,0	11,3
Storbritannia	1,3	2,2	15,0	13,7
Sverige	39,8	44,4	49,0	9,2
Tsjekkisk republikk	6,1	7,2	13,0	6,9
Tyskland	5,8	8,9	18,0	12,2
Ungarn	4,3	6,6	13,0	8,7
Østerrike	23,3	28,5	34,0	10,7
EU-27 gj.snitt	8,5	10,3	20,0	11,5

¹ Fornybar andelen for 2005 og målet for 2020 vil ligge fast selv om landene foretar revisjoner i sitt datagrunnlag eller om metodologien i beregningsmetoden justeres.

² Fornybar andelen for 2008 er beregnet selv av landene

Metoden innebærer en flat økning på 5,5 prosentpoeng fra fornybarandelen i 2005. De resterende 6 prosentpoengene fordeles mellom landene hovedsakelig ut fra deres brutto nasjonalprodukt (BNP) per innbygger, der landene med høyest BNP per innbygger får størst forpliktelser. Det legges også inn en liten rabatt for land som har gjort mye innen utbygging av fornybar energi i perioden 2001-2005. I 2005 var Norges BNP per innbygger 52600 Euro ifølge Eurostats statistikk, mens EU-gjennomsnittet var under halvparten, på 22500 Euro. Dette gir en indeks for BNP/innbygger på 2,34 (52600/22500), noe som innebærer et høyt krav. Hvis man følger EU's interne beregningsmetode, og baserer seg på de data som foreligger, vil man få en økning i Norges fornybarandel på cirka 14,2 prosentpoeng, det vil si fra 58,2 prosent i 2005 til 72,4 prosent i 2020. Selve beregningsmetoden er nærmere beskrevet i konsekvensutredningen (EU 2008) og også i Point Carbon 2008.

Det faktum at Norge har en svært høy fornybarandel fra før, kan bidra til at kravet blir lavere enn dette. Sverige fikk redusert sitt generelle krav fra 11,1 til 9,2 prosent-

poeng, blant annet begrunnet ut fra at landet ellers ville kommet over 50 prosent fornybar energi. I konsekvensutredningen nevnes det at målet ikke skal overstige 50 prosent i noen av EU-landene. Teknisk sett er det mulig at Norge får et mål på 50 prosent, som er lavere enn det vi har nå. Det ville bety at Norge overoppfyller kravet sitt og at vi dermed kan selge andeler til andre gjennom fleksible mekanismer. Det er imidlertid lite sannsynlig at Norge vil få et mål som er lavere enn den fornybarandelen vi har nå. Det ville i tilfelle innebære at Norge ikke bidrar noe i direktivets satsing på fornybar energi, og det vil være i strid med intensjonen om at de rikeste landene skal bidra mest. Den samme diskusjonen vil man ha i Island, som også er i gang med forhandlinger om fornybarmålet med EU, siden de også har en fornybarandel på over 50 prosent. Foreløpig er det bare Sverige som har benyttet seg av klausulen om 50 prosent taket, men ifølge deres handlingsplan vil de kunne overoppfylle målet noe slik at de likevel kommer over 50 prosent.

Det står imidlertid i direktivet at man skal ta hensyn til landets potensial for å øke fornybarandelen ytterligere. Ved en høy fornybarandel kan det ofte være vanskeligere å øke fornybarandelen ytterligere, enn hvis fornybarandelen er lav.

Et enkelt regnestykke viser at hvis transportsektoren fortsetter å utgjøre 25 prosent av netto sluttforbruk av energi i Norge, og fornybarandelen her kommer opp i 10 prosent², så må fornybarandelen i andre sektorer være vel 93 prosent for at man skal komme opp i en fornybarandel på 72,4 prosent totalt sett, gitt at forbruk av strøm noenlunde tilsvarer kraftproduksjonen. Dette antyder at det vil være svært krevende og trolig urealistisk å oppnå dette

Fornybarandelen skal beregnes for forbruk av fornybar energi sett i forhold til totalt energiforbruk. Imidlertid innebærer den praktiske beregningsmetoden at det er produksjonen som legges til grunn for beregning av fornybar kraft og fjernvarme. Det betyr at man også kan øke fornybarandelen ved å bygge ut mer fornybar kraft og eksportere det. Nedenfor og i vedlegget utdypes dette nærmere.

Det er viktig å merke seg at EUs beregningsmetode ikke er lovfestet i selve direktivet. Den står beskrevet i en konsekvensutredning (EU 2008) og gjelder hvordan man skal fordele oppnåelsen om 20 prosent fornybarandel i EU i 2020, internt blant EU-landene. Norge er ikke en del av EU, så Norges krav vil ikke ha betydning for 20 prosent målet innen EU. Taket som er satt på 50 prosent fornybarandel gjør det dessuten vanskelig å bruke EUs metode fullt ut for Norge.

² Ifølge det egne transportmålet skal andelen fornybar energi innen transport være 10 prosent for alle land innen 2020. Transport regnes imidlertid på en annen måte i transportmålet enn når det inngår i det overordnede målet, slik at fornybarandelen i transport kan bli noe forskjellig ved bruk av disse to beregningsmetodene (se vedlegg)

De enkelte EU-landene var forpliktet til å levere en såkalt nasjonal handlingsplan som gir en detaljert beskrivelse av hvordan de skal imøtekomme deres forpliktelser innen slutten av juni 2010. For Norge, der kravet ennå ikke er fastlagt, vil en eventuell handlingsplan bli utarbeidet senere.

Transportmålet

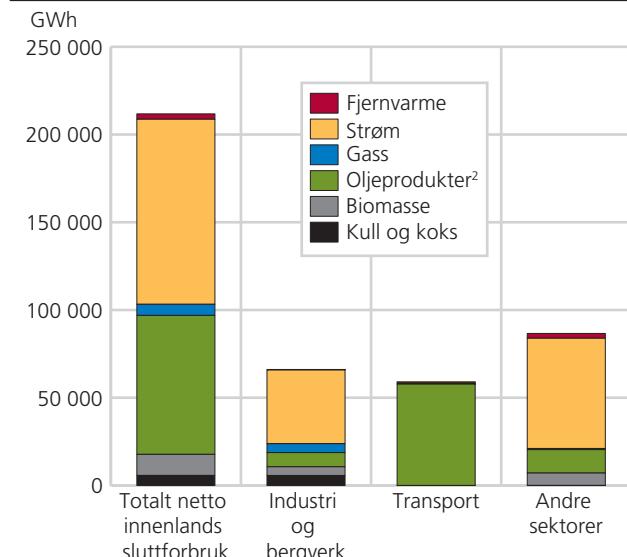
Som en del av fornybardirektivet er det et eget transportmål som sier at andelen fornybar energi innen transport skal være 10 prosent for alle land innen 2020. Ved å bruke metoden for å beregne transportmålet (se note 2 og vedlegg) får man at andelen fornybar energi til transportformål i Norge var ca 3,3 prosent i 2008, noe som er 1,2 prosentpoeng mer enn i 2005. Oppgangen skyldtes hovedsakelig økt bruk av biodiesel. Forbruk av strøm i transportsektoren begrenser seg til det som brukes i tog, trikk, T-bane og elektriske biler, altså relativt begrenset i forhold til totalvolumet. I prinsippet skal også forbruk til rørtransport, dvs. strøm og gass som brukes til å pumpe olje og gass gjennom rørledninger til/fra olje- og gassfelter og terminaler inngå i transportforbruket. Det er imidlertid svært vanskelig å skille forbruk til rørtransport fra annet forbruk innen olje og gassutvinning i statistikken, særlig for naturgass. Datagrunnlaget har dermed ikke vært godt nok til at vi har kunnet ta dette med ved beregning av fornybarandelen. Det er også andre land som har hatt problemer med dette. Det brukes en del strøm til rørtransport, og mest sannsynlig ville fornybarandelen i transportmålet blitt høyere hvis dette hadde vært inkludert. Fornybarandelen totalt for landet kunne derimot blitt noe lavere, siden det vil føre til økt forbruk i nevneren i fornybarbrøken.

Energiforbruk til transport utgjør nå rundt ¼-del av Norges totale sluttforbruk av energi. Det er forbruk til transportformål som har steget raskest i Norge, med en økning på 14 prosent fra 2000 til 2009. Norges totale energiforbruk gikk derimot litt ned i denne perioden, til dels som følge av finanskrisen i 2009 og kraftig tilbakegang for industrien. Økningen i energiforbruk til transportformål har med økt inntekt og velferd, økt behov for varetransport, arbeidsrelatert reising og økonomiske tilpasninger å gjøre. Å begrense, eller legge om energibruken i transport vil være en av de største utfordringene for å imøtekomme transportmålet og krav om en økt fornybarandel for Norge.

Muligheter for å øke fornybarandelen

For at andelen fornybar energi skal stige, så må nevneren i brøken (totalt energiforbruk) gå ned, og/eller telleren (fornybar energi) øke. Både reduksjon av fossil brensel og strømforbruk vil føre til økt fornybarandel. Det samme vil økt kraftutbygging eller økt forbruk av annen fornybar energi. Som nevnt er det produksjon av strøm som kommer inn i telleren – ikke strømforbruk. Hvis man erstatter fossil brensel med fornybar energi, så vil også fornybarandelen øke, forutsatt at også telleren i brøken øker. Det vil si at for eksempel totalt forbruk av biomasse stiger, at det produseres mer

Figur 3. Forbruk av ulike energivarer etter sektor, 2009. GWh¹



¹ Energi brukt som råstoff er ikke inkludert. Energi brukt til utenriks luftfart er inkludert.

² Forbruk av biodrivstoff er inkludert i «oljeprodukter»

Kilde: Energibalansen til SSB

fornybar fjernvarme, eller at man bygger ut mer fornybar kraftproduksjon. Ved overgang fra fossil brensel til strøm kan man i tillegg få en økning i fornybarandelen som skyldes at strøm er mer effektivt enn fossil brensel. Regnet som tilført mengde trenger man mindre strøm enn for eksempel olje for å dekke samme energibehov.

En utfordring for Norge er, som før nevnt, at vi allerede har en høy fornybarandel i de fleste sektorer utenom transport. I industri, husholdninger og tjenesteyting utgjør fornybar energi, som elektrisitet og biomasse, rundt 70 – 80 prosent av energibruken allerede, og det er dermed relativt lite fossil energi å fase ut i forhold til ellers sammenlignbare land. Innen transport brukes det hovedsakelig oljeprodukter, men her er det både kostbart og teknologisk utfordrende å erstatte olje med fornybar energi, i hvert fall på kort / mellomlang sikt.

I selve direktivet (EU 2009) nevnes en del mulige tiltak som kan bidra til å øke fornybarandelen. For eksempel nevnes det at energieffektivisering og energisparing, som er et eget delmål i EU's energipakke, vil være en av de mest effektive virkemidler for å øke fornybarandelen. Dette er særlig viktig innen transportsektoren. Det påpekes at det vil være vanskelig å øke fornybarandelen hvis forbruk til transportsektoren fortsetter å øke ubegrenset, siden denne sektoren i stor grad er oljebasert. For å redusere energiforbruk i transport sier direktivet at en kan ta i bruk virkemidler som omfatter transportplanlegging, støtte til offentlig transport, økt andel elektriske biler, og produksjon av biler som er mer energieffektive og mindre både i størrelse og motor kapasitet.

Generelt sett er nye biler mer energieffektive enn eldre biler slik at utskifting av bilparken over tid vil virke positivt. En indirekte effekt er imidlertid at lavere

drivstoffforbruk i bilene kan føre til at vi kjører mer fordi drivstoffutgiftene går ned. Det virker i motsatt retning. Øvrige virkemidler for å begrense bilbruken, og som allerede benyttes i Norge, er avgifter på bruk av bil som årsavgift, bompenger og bensin- og dieselavgifter.

Andre virkemidler som omtales i direktivet er

- Mekanismer som fremmer fjernvarming³ og kjøling fra fornybar energi.
- Regler og forpliktelser som innebærer minimumskrav når det gjelder bruk av fornybar energi i nye og renoverte bygninger
- Stimulans til mer energieffektiv elektrisk utstyr, for eksempel gjennom energimerking.
- Egnet veileddning til arkitekter osv. om optimal sammensetning av fornybar energi og energieffektive løsninger ved planlegging, design og renovering av boliger og industri eller forretningsbygg.
- Innføring av ulike støtteprogrammer, dvs. mekanismer i et land eller gruppe av land som støtter bruk av fornybar energi ved å subsidiere og/eller redusere kostnaden ved produksjon av fornybar energi. Grønne og hvite sertifikater er eksempler⁴.
- Bruk av varmepumper. Energi fra varmepumper med en virkningsgrad over et visst nivå kan tas med i beregningen av fornybarandelen.

Bruk av varmepumper har steget betydelig i Norge de siste årene. I husholdninger er det særlig bruk av luft til luft varmepumper som stiger. Siden disse typene varmepumper har en lavere virkningsgrad enn det som er påkrevd for å kunne tas med i beregningen av fornybar energi, er de ikke tatt med i beregningen av fornybarandelen. Man kan imidlertid anta at de fører til lavere forbruk av annen energi. Alle typer varmepumper vil derfor ha en positiv effekt på fornybarandelen. Se mer om hvordan varmepumper beregnes i siste avsnitt i vedlegget.

Fleksible mekanismer

Fornybar direktivet gir også åpning for å ta i bruk såkalte fleksible mekanismer med andre land, som kan benyttes hvis det viser seg å være vanskelig å foreta nok tiltak innenlands, eller hvis tiltak i utlandet viser seg å være mer lønnsomt. Dette omfatter følgende ordninger:

- Gjennomføre felles prosjekter med medlemsland eller 3. land, det vil si land utenfor EU. Norge kan for eksempel bidra økonomisk til en offshore vindpark i Portugal mot at en andel av produksjonsvolumet tas med ved beregning av Norges fornybarandel. Felles

³ Fjernvarme er damp eller varmvann som transporteres gjennom isolerte rør til sluttbruker, og benyttes til oppvarming eller varmt tappevann. Tilsvarende kan fjernkjøling være kaldt vann som distribueres i rør og brukes til kjøleformål.

⁴ Grønne sertifikater vil si at produsenter av grønn kraft kan utstede et sertifikat for hver enhet kraft de produserer, mens andre produsenter (eller konsumenter) må kjøpe en bestemt andel grønne sertifikater for hver enhet kraft produsert (eller konsumert). Andelen bestemmes av myndighetene, som på denne måten kan styre andelen kraft i markedet. Dette fungerer på samme måte som subsidiering av produksjon av fornybar kraft, og som en avgift for de som må kjøpe sertifikater.

prosjekter mellom EU/EØS-land vil kun være rent finansielle, mens prosjekter med 3. land også vil innebære en fysisk overføring av energi fra 3. landet til et EU/EØS-land.

- Foreta statistiske overføringer med andre land. Hvis et land ser at deres fornybarandel vil bli høyere enn målet deres i 2020, kan de selge fornybarandeler til et annet land (for eksempel kan 100 GWh fornybar varme overføres fra et annet land til Norge, og kommisjonen underrettes). Dette vil også kun være en overføring på papiret og krever ingen fysisk flyt av energi.
- Felles støtteordninger med andre EØS-land, som for eksempel et felles sertifikatmarked mellom Norge og Sverige.

Foreløpig er det få land som har gitt signaler om at de kommer til å benytte seg av ordningen med fleksible mekanismer, noe som kan ha sammenheng med litt uklare regler for dette.

Økt fornybar kraftproduksjon

I Norge er vi noenlunde selvforsynt med strøm, og har de siste årene totalt sett eksportert mer strøm enn vi har importert. Slik direktivet er utformet kan imidlertid utbygging av mer vann- eller vindkraft, eller opprusting av eksisterende kraftverk være viktig for å øke fornybarandelen. Opprustninger av kraftnettet som gir redusert nettap vil også bidra til å øke fornybarandelen, siden nettap inngår i totalt energiforbruk ved beregning av fornybarandelen. Størst økning i fornybarandelen får man hvis økt kraftutbygging ikke fører til økt energibruk innenlands, men om man eksporterer det eller bruker det til å erstatte fossilt energiforbruk. I beregningen av mengden fornybar energi, tar man ikke med forbruk av elektrisitet, men produksjon⁵ av vann- vind- og varmekraft basert på fornybar energi. Årsaken til at man tar utgangspunkt i produksjonen, er at man ikke vet hvor mye av elektrisitetsforbruket som er fornybart siden det kan være importert. Man kan i prinsippet eksportere all vannkraftproduksjon, og likevel få det regnet med som eget forbruk av fornybar energi. Landene som importerer fra andre EØS-land vil på sin side ikke få godskrevet importert fornybar kraft, men de får godskrevet bruk av annen importert fornybar energi, for eksempel biomasse og biodrivstoff. Hvorvidt et eventuelt ytterligere kraftoverskudd i Norge i praksis kan eksporteres, henger sammen med hvordan kraftbalansen ellers i Norden utvikler seg. Det avhenger også av hvorvidt det bygges nye utenlandsforbindelser slik at det blir nok kapasitet i kraftnettet til å eksportere mer.

⁵ Vannkraftproduksjonen beregnes etter en spesiell metode slik at tilfeldige nedbørsvariasjoner ikke påvirker produksjonen. Produksjonskapasiteten siste år multipliseres med det gjennomsnittlige forholdet mellom produksjon og produksjonskapasitet de siste 15 år. Endringer i produksjonskapasiteten siste år vil dermed ha større betydning enn endringer i selve produksjonen. vindkraft beregnes på en lignende måte. Se mer om dette i vedlegget.

Hvilke tiltak hjelper ikke?

I henhold til EU-direktivet skal det meste av energiforbruket i energiproduserende næringer utelates fra beregning av fornybarandelen. Dette gjelder næringer som utvinner eller videreføredler energi, som for eksempel olje- og gassutvinning, kullutvinning og raffinerier. Siden energibruken i disse næringene ikke regnes med, vil ikke effektivisering og reduksjon i det omfattende energiforbruket tilknyttet olje- og gassutvinning bidra til å øke fornybarandelen. Energibruken offshore på olje- og gassfeltet, som i hovedsak er naturgass, tilsvarer om lag en tredjedel av den totale energien vi bruker innenlands. Mer forbruk av gass ved gasskraftverket på Kårstø, Mongstad eller eventuelt nye gasskraftverk vil heller ikke føre til redusert fornybarandel, med mindre det bidrar til at vi bruker mer strøm. Da vil dette strømforbruket komme med i nevneren, men produksjonen kommer ikke med i telleren siden det ikke er fornybart. Hvis man hadde tatt med energiforbruk i energiproduserende næringer i beregning av fornybarandelen, så ville Norges andel blitt rundt 10 prosent lavere ifølge SSB's statistikk.

Hvilke tiltak er allerede foretatt i Norge?

I Norge har man allerede satt seg mål, eller foretatt utredninger og /eller gjennomført en del tiltak som vil bidra til å begrense totalt energiforbruk og å øke fornybarandelen. Dette vil være et utgangspunkt for videre arbeid.

Noen relevante mål, planer eller utredninger er følgende:

- Stortinget har i et forlik satt seg som mål å redusere Norges bidrag til klimagassutslippene med minst 30 prosent innen 2020, sett i forhold til landets utslipp i 1990. Det anses som realistisk at rundt 2/3 del av kuttene kan tas på hjemmebane mens regjeringen skal kjøpe utslippskvoter i utlandet for resten. Klimakur 2020 har presentert mulige tiltak og virkemidler som kan oppfylle målene. I oversikten inngår støtteordninger og incentiver som stimulerer til energieffektivisering, energisparing og innstramninger i teknisk forskrift for bygg. Mange muligheter presenteres også for å øke fornybarandelen og for å begrense energibruk innen transportsektoren, som økt satsing på kollektivtransport.
- Lavenergiutvalget har utarbeidet en rapport med forslag til tiltak for å energieffektivisere bygg og industrisektoren.
- Den 7. september 2009 inngikk Norge og Sverige en intensjonsavtale om oppstart av et felles grønt sertifikatmarked fra 1. januar 2012. Dette er også forsøkt tidligere, men uten å lykkes.

Noen tiltak som er iverksatt for å begrense og / eller legge om energibruken er følgende:

- Det er innført en energimerkeordning for boliger, og alle boliger som selges eller leies ut må ha en energiattest fra 1. juli. Dette følger av EUs bygningsdirektiv som også er vedtatt for Norge

- Det statlige organet Enova er opprettet for å fremme miljøvennlig energibruk og produksjon i Norge, og de forvalter blant annet et energifond som skal støtte fornybar energi og energieffektivisering. De har et mål om økt fornybar varme og kraftproduksjon (ekskl. vannkraft) og energisparing tilsvarende 40 TWh innen 2020.
- Norge har lenge hatt avgifter på blant annet diesel, bensin og fyringsolje for å begrense bruk av fossil brensel, og vi har el-avgift på strømforbruket.
- EUs kvotedirektiv, som gjelder handel med kvoter for klimagassutslipp for industrien og kraftsektoren, er implementert i Norge gjennom EØS avtalen for årene 2008-2012. Norge er nå i forhandlinger med EU for å innføre det reviderte kvotedirektivet for perioden 2013-2020. Luftfartssektoren vil også inkluderes fra 2012. Kvotedirektivet setter et tak på utslippene.
- Det er innført omsetningspåbud for biodrivstoff til veitrafikk. Dette ble økt fra 2,5 prosent til 3,5 prosent den 1. april 2010. Påbudet vil økes til 5 prosent når det innføres miljø- og bærekraftskriterier for biodrivstoff.
- Trondheim har lansert seg som landets første "smart city" når det gjelder energibruk, dvs. at de for eksempel tar i bruk energieffektiv teknologi for å redusere energibruken. Trondheim er en av 21 kommuner og fylkeskommuner som er utpekt av Kommunal og regional departementet til å være såkalte grønne energikommuner. Målet er at de skal satse mer på energieffektivisering, fornybar energi, og å få ned klimagassutslippene. Tanken er at disse skal være lokomotiv og gode eksempler for resten av Norge på energi- og klimaområdet.

Avsluttende kommentarer og oppsummering

I denne artikkelen har vi sett at Norge har en svært høy andel fornybar energi i utgangspunktet, klart høyere enn for alle andre EU-land. Derfor kan det by på store utfordringer å øke denne andelen i tråd med EUs beregningsmetode, med mindre Norge får betydelige lettelsjer i forhold til det denne metoden skulle tilsi. Dette gjelder ikke minst så lenge transportsektoren fortsetter å utgjøre en like stor andel av energibruk i Norge som nå. Bruk av fleksible mekanismer, dvs. at man gir økonomisk støtte til fornybar energiproduksjon i andre land mot en andel av produksjonsvolumet, vil imidlertid kunne være en mulighet hvis vi ikke greier å komme i mål med tiltak som gjøres i Norge. Vi har også sett på flere av virkemidlene som kan være aktuelle for å øke fornybarandelen i Norge. Mange av disse er ikke uproblematiske. Noen eksempler er nevnt nedenfor.

Ny fornybar kraftutbygging kan være viktig for at Norge skal øke sin fornybarandel, men slik utbygging kan også ha noen negative sider. Foruten at det er kostbart og innebærer inngrep i naturen, kan økt kraftproduksjon føre til reduserte strømpriser og mindre strømsparing. For at økt kraftproduksjon skal gi best mulig uttelling i form av økt fornybarandel i Norge, må denne kraften enten eksporteres, eller erstatte bruk av fossil brensel

til for eksempel oppvarming eller i næringsvirksomhet. En mulighet er også elektrifisering av olje- og gassvirksomheten offshore eller transportsektoren, men det er dyre tiltak. Økt elektrifisering av transportsektoren kan imidlertid vise seg å bli et nødvendig virkemiddel for å nå transportmålet. En eventuell nedgang i strømprisene som følge av mer fornybar kraft kan bidra til at kraftintensive næringer som metallproduksjon og kjemisk industri, ikke flytter ut men blir værende i Norge. Dette vil isolert sett føre til at fornybarandelen i Norge blir lavere enn den ellers kunne blitt, men det kan være gunstig for globale klimautslipp dersom det hindrer utflytting av slik produksjon og påfølgende større utslipp i utlandet. På den annen side kan det bidra til å opprettholde en til dels ulønnsom produksjon fra bedrifter med høye utslipp.

Man kan også risikere å få uheldige virkninger av dobbeltreguleringer i markedet gjennom flere direktiver som regulerer samme forhold, eller at reguleringene motvirker hverandre. Siden vi allerede har et felles kvotemarked for CO₂-utslipp i EU, med kvoter som ligger fast, så vil ikke økt fornybarandel redusere de samlede CO₂-utslippene noe ytterligere i de sektorene i Europa som omfattes av kvoteordningen (Bye 2009). En forskningsanalyse (Samfunnsøkonomen nr 7 2009) viser også at subsidiering av fornybar kraft i EU, med påfølgende nedgang i kraftprisene vil kunne føre til prisfall på utslippskvoter, som igjen favoriserer de mest utslippsintensive kraftverkene, når det eksisterer et kvotemarked. Det vil igjen innebære at produksjon av kullkraft stiger på bekostning av gasskraft

Økt bruk av biodrivstoff regnes av mange som et viktig virkemiddel for å nå fornybarmålet i transportsektoren. I den senere tid er det imidlertid blitt satt en sterkere kritisk såkelys på biodrivstoff. I dag lages det meste av biodrivstoffet av produkter som kunne blitt brukt til mat, noe som reiser noen etiske problemstillinger. Økt produksjon av biodrivstoff vil også innebære arealendringer som kan gi store CO₂-utslipp, for eksempel hvis regnskog omgjøres til jordbruksland. Trær og planter fungerer som en lagringsplass for CO₂, og når det hugges ned og forbrennes vil det lagrede karbonet frigjøres i atmosfæren. For å unngå de negative effektene av produksjon av biodrivstoff skal medlemslandene verifisere at forbruket av biodrivstoff er produsert på en bærekraftig måte. Etter planen skal EU-kommisjonen lansere nye bærekraftskriterier for biodrivstoff i 2011, der man også skal forsøke å ta hensyn til negative indirekte virkningene. På grunn av problemene knyttet til dagens biodrivstoff, har det blitt stilt store forventninger til såkalt andre generasjons biodrivstoff laget av trevirke, treavfall eller halm og som ikke kan brukes til mat. Det er imidlertid også noen utfordringer knyttet til dette. (Holtsmark 2010.)

Klima kan ha betydning for landenes muligheter til begrense energiforbruket. Et viktig formål med direktivet, og EUs samlede energi- og klimapakke, er å begrense global oppvarming til 2 grader Celsius. Samtidig inne-

bærer varmere klima mindre behov for energi til oppvarming, slik at det blir lettere å begrense energibruken i Norge. Klimaendringer kan også føre til økt nedbør og dermed naturlig økt vannkraftproduksjon. I Norge har det med ett unntak vært varmere enn normalt hvert år siden 1988. Det foretas ingen temperatur korrigering ved beregning av fornybarandelen, så hvis 2020 blir et kaldt år, så kan man det bli vanskeligere å oppnå målet.

Tross alle utfordringer man står ovenfor, vil trolig en større satsing på fornybare energikilder være en forutsetning for å nå andre målsetninger om reduserte utslipp og for å kompensere for avtagende olje- og gassreserver. For EU vil dessuten utbygging av fornybar energi være viktig for å bli mindre avhengig av olje og gass importert utenfra EU. På lang sikt kan dette også bli viktig for Norge, når oljen og gassen en gang tar slutt og vi må omstille oss. Intensjonen om å begrense energibruken og legge om til en mer miljøvennlig energi vil også være en viktig motivasjonsfaktor.

Referanser

EU 2009: Directive 2009/28/EC Of the European Parliament and of the council of 23 April 2009 on the promotion of the use of energy from renewable sources and amending and subsequently repealing. Directives 2001/77/EC and 2003/30/EC: http://www.r-e-a.net/document-library/thirdparty/rea-and-fqd-documents/REDDoc_090605_Directive_200928EC_OJ.pdf

EU 2008: Annex to the impact assessment. Document accompanying the Package of Implementation measures for the EU's objectives on climate change and renewable energy for 2020.: http://ec.europa.eu/energy/renewables/doc/sec_2008_85-2_ia_annex.pdf

Energibalansen: <http://www.ssb.no/energiregn/>
Statistisk sentralbyrå.

EU 2010: *The EU climate and energy package*, http://ec.europa.eu/environment/climat/climate_action.htm

Böringer C. og Rosendahl K.E. (2009): Satsing på fornybar energi = satsing på kullkraft, *Samfunnsøkonomen* nr 7/2009

Bjart Holtsmark (2010): Om tømmerhogst og klimanøytralitet, *Økonomiske analyser* 3/2010, Statistisk sentralbyrå

Bye, T (2009): Det perfekte sertifikat, *Samfunnsøkonomen* nr. 9/2009.

Point Carbon (2008): Fornybarmål for Norge 2020 i lys av EUs energi og klimapakke. Rapport for EBL Kompetanse.

BP Statistical Review of World Energy, June 2010.

Vedlegg

Datagrunnlag for fornybarberegningene

De enkelte landene skal selv beregne andelen fornybar energi for landet. For Norge er det SSB som foretar denne beregningen. Eurostat har utviklet et program til å beregne denne andelen, hvor de enkelte landene kan laste inn nødvendige data og selv foreta beregningen. Datagrunnlaget er fem årlige skjemaer for henholdsvis strøm og fjernvarme, kull og koks, gass, fornybar energi og olje som landene rapporterer elektronisk til IEA (International Energy Agency) og Eurostat. De rapporterte dataene hentes i hovedsak fra datagrunnlaget til SSBs energibalanse, men det rapporteres i henhold til IEA og Eurostat's metodologi. Pga. enkelte forskjeller i metodologi og innhold i datagrunnlaget i energibalansen og det som rapporteres, vil det være vanskelig å beregne den nøyaktige fornybarandelen kun med utgangspunkt i SSBs energibalanse. Årsaken til at data som rapporteres internasjonalt benyttes, er dels for å sikre at fornybarandelen beregnes på grunnlag av sammenlignbare tall for de enkelte land og dels for at Eurostat og EU-kommisjonen skal kunne kontrollregne landenes fornybarandel. I beregningen av fornybarandelen inngår også enkelte tilleggsopplysninger som ikke inngår i den ordinære rapporteringen til IEA og Eurostat eller i SSB's energibalanse, som for eksempel beregnet energi fra varmepumper (se siste avsnitt).

Metoden for å beregne fornybar energiandelen

Beregningen av fornybarandelen gjøres med utgangspunkt i tall fra energibalansen. Energibalansen kan grovt sett deles inn i seks kategorier: (2008-tall er satt i parentes)

1. Tilgangssiden, dvs produksjon + import fratrukket eksport og utenriks sjøfart. (321 TWh)
2. Forbruk til omvandling; dvs energi som omvandles til annen energi, som for eksempel råolje brukt til å produsere petroleumsprodukter (331 TWh)
3. Øvrig energibruk i energiproducerende næringer (72 TWh)
4. Distribusjonstap / statistiske differanser (12 TWh)
5. Sluttforbruk av energi til bygninger, industriprosesser, transportformål (i fornybar direktivet regnes utenriks luftfart med her), landbruk, bygg og anlegg (221 TWh)
6. Energi brukt som råvarer (naturgass brukt til metanolproduksjon, LPG brukt i kjemisk industri, petrokoks brukt til produksjon av kullanoder og naturgass brukt i metanolproduksjon osv. (24 TWh)

Beregning av nevneren i fornybarbrøken

I hovedsak er det kun punkt 5 (sluttforbruk av energi) som regnes med i nevneren i fornybar brøken. I tillegg legger man til overføringstap for strøm og fjernvarme

fra punkt 4, og eget forbruk av strøm og fjernvarme (ikke øvrig energi) i henholdsvis kraft- og fjernvarmeproduksjon fra punkt 3. Man tar også med koks som jernverk bruker til å produsere jernverksgass (fra punkt 2), mens produksjon av jernverksgass trekkes ut. For Norge betyr jernverksgass lite. Punkt 6, dvs. forbruk av energi brukt som råstoff tas ikke med. Punkt 2 regnes ikke med (bortsett fra for jernverk) for å unngå dobbelttelling, siden dette er energi som videreføres før det går til sluttforbruk.

Siden man foreløpig ikke har teknologi til å bruke fornybar energi i fly, har man ved beregning av nevneren satt en grense på 6,18 prosent for hvor mye energiforbruk til innen- og utenriks luftfart til sammen maksimalt kan utgjøre. Utover det justeres totalforbruket ned slik at luftfart ikke utgjør mer enn 6,18 prosent. For Norge utgjorde energibruk til luftfart knapt 4 prosent av totalforbruket i 2008

I SSBs energibalanse behandler man energi brukt til utenriks luftfart på samme måte som utenriks sjøfart, det vil si at det trekkes ut før man kommer til innenlands sluttforbruk av energi. Ved beregning av fornybarandelen regnes imidlertid utenriks luftfart med som en del av sluttforbruket av energi, slik at det kommer med i nevneren i brøken. Dette skyldes at det inntil nylig har vært vanlig å regne det med som sluttforbruk av energi fordi man har ansett det som vanskelig å skille mellom forbruk til innen- og utenriks luftfart.

Beregning av telleren i fornybarbrøken.

Om telleren i fornybar brøken sier artikkelf 5 i direktivet at totalt sluttforbruk av energi fra fornybare energikilder skal beregnes som a) brutto forbruk av elektrisitet fra fornybare energikilder b) brutto forbruk av energi fra fornybare energikilder brukt til varme og kjøling, og c) sluttforbruk av fornybar energi i transport

I praksis blir forbruket av fornybar energi fastlagt på grunnlag av både produksjons- og forbrukstall. Det er produksjon av fjernvarme som regnes med, og man inkluderer da fjernvarme produsert fra flis/treflis, fornybart avfall og biogass. Energi (inkl. fjernvarme) produsert fra varmepumper kommer kun med som en tilleggsopplysning som beregnes og legges til utenom de ordinære datakildene. (Se siste avsnitt). For elektrisitet, så summerer man produksjon av vann- og vindkraft beregnet etter en normaliseringsmetode (se tabell 2), samt annen kraft produsert fra fornybare kilder. For vannkraft skal man ekskludere strøm produsert fra pumpekraftstasjoner. Direktivet sier at strøm produsert i pumpekraftstasjoner, det vil si fra vann som tidligere har vært pumpet oppover til høyereliggende magasiner, ikke skal betraktes som fornybar energi. Det begrunnes med at man bruker strøm til å pumpe vann opp, slik at det kan ansees som dobbelttelling hvis det regnes med. Hvorvidt utelatelse av strøm fra pumpekraft er rimelig kan diskuteres, men for Norge har pumpekraft liten betydning for vår totale vannkraftproduksjon slik at er dette relativt ubetydelig. For varmekraft (strøm

produsert av annen energi enn vann og vind), så inkluderes strøm som er produsert fra fornybar energikilder (biomasse, deponigass osv), men ikke kraft produsert fra for eksempel naturgass.

Når det gjelder øvrig fornybar energi, som ved, flis, avlut, biodiesel og solenergi så er det forbrukstall som regnes med (fra punkt 5 i oversikten ovenfor). For Norge er bruk av solenergi satt lik null, siden det er relativt ubetydelig og fordi vi ikke har noen god statistikk for det.

Beregning av transportmålet

Andelen fornybar energi i transportmålet beregnes på en litt spesiell måte, som vist i tabell 1. I transportmålet er det kun fornybar strøm og biodrivstoff som kan regnes som fornybart. I Norge er det i hovedsak tog, trikk og T-bane som bruker strøm. Det er også noen el-biler, men relativt få (om lag 1750 i 2008) som til sammen brukte om lag 2 GWh. Strømforbruk til el-biler ganges med fornybarandelen i det aktuelle lands strømproduksjon (nesten 100 prosent for Norges del) og ganges videre med 2,5. Forbruk av biodrivstoff produsert fra avfall ganges med 2. Såkalt annen generasjons biodrivstoff regnes som spesielt bra blant annet fordi det i mindre grad går utover matproduksjon. Naturgass brukt i transportsektoren inngår ikke i beregningen av fornybarandelen i transportsektoren verken i telleren eller nevneren. I nevneren i brøken inngår bruk av bensin, diesel og biodrivstoff i veitrafikk og tog, marine gassoljer til sjøfart. I tillegg tar man med totalt strømforbruk i transportsektoren. Som nevnt i artikkelen er ikke energi brukt til rørtransport (energi brukt til flytning av olje og gass i rør) tatt med i beregningen for Norge. Til tross for at strøm som brukes til rørtransport i stor grad er gasskraft, så ville det likevel hovedsakelig bli regnet som fornybart hvis man hadde tatt det med i beregningen, fordi det ganges med fornybarandelen i landets strømproduksjon.

Mer om beregning av energi fra varmepumper

Det er besluttet at nettoenergi fra bruk av varmepumper skal tas med som fornybar energi, men da kun varmepumper hvor energiproduksjonen betydelig overstiger primærenergien som går med til å producere strømmen som brukes til å drive varmepumpen. Årsvarmefaktoren (coefficient of performance/COP) kreves å være over 1,15 dividert med η , der η er gjennomsnittlig effektivitet i strømproduksjon i EU-land, det vil si energi brukt til strømproduksjon, delt på total strømproduksjon. For vannkraft settes "input" lik total produksjon av elektrisitet, slik at effektiviteten blir 100 prosent. I gjennomsnitt var effektiviteten 43,8 prosent i EU i 2007, noe som innebærer et krav til COP på $1,15/0,438$ det vil si 2,63. I Norge antar man at COP for luft til luft-varmepumper er 2,4, mens det for vann-vann og luft-vann er henholdsvis 3,3 og 2,7. (vann-vann varmepumper henter varme fra berg, jord eller vann og avgir varme i et vannbårent system) Dette innebærer at man ikke kan ta med energi fra luft til luft varmepumper, og disse er derfor holdt utenfor beregningene. Metoden for beregning av nettoenergi (dvs tilført energi eksklusiv strøm brukt til å drive pumpa) fra varmepumper er foreløpig, og EU/Eurostat arbeider videre med en felles metodologi som kan brukes av alle landene. For Norge har man foreløpig basert seg på beregninger for energi fra varmepumper foretatt av ingeniørselskapet COWI og Norsk varmepumpeforening. For 2008 ble nettoenergi fra varmepumper beregnet til ca 4,3 TWh, mens det var rundt 3 TWh i 2004. Dette inkluderer også energi fra varmepumper i fjernvarmeverk. Beregningene er usikre blant annet fordi man ikke har fått korrigert for avgang av varmepumper for årene etter 2004. Som vist i tabell 1, betyr bidraget fra varmepumper relativt lite for fornybarandelen.

Tabell 1. Beregning av andelen fornybar energi for Norge totalt og beregning av transportmålet. GWh

	2004	2005	2006	2007	2008
1. Total sluttforbruk av energi*	216 061	217 043	216 437	220 297	220 100
2. Distribusjonstal for elektrisitet*	10 965	9 996	10 112	10 111	10 235
3. Overførings og distribusjonstap for fjernvarme*	431	426	411	341	321
4. Forbruk av strøm i elektrisitets og fjernvarme sektoren*	769	635	587	556	1 146
5. Forbruk av fjernvarme i elektrisitets og fjernvarme sektoren*	112	118	117	119	117
6. Energiforbruk i varmepumper*	1 500	1 593	1 756	1 931	2 117
7. Energiproduksjon fra varmepumper*	4 489	4 792	5 269	5 792	6 362
8. Netto energi fra varmepumper*	2 989	3 198	3 512	3 861	4 245
9. Brutto sluttforbruk av energi inkl energi fra varmepumper (1+2+3+4+5+8)*	231 327	231 416	231 176	235 286	236 164
10. Sluttforbruk av fornybar energi, inkl energi fra varmepumper*	131 318	134 727	139 927	142 301	146 483
Total fornybar andel for Norge, prosent (=10 delt på 9). Prosent	56,8	58,2	60,5	60,5	62,0
Fornybar energiandel ekskl. energi fra varmepumper. Prosent	56,2	57,6	59,9	59,8	61,3
Fornybarandelen i sluttforbruk av energi til varme og kjøling					
Totalt sluttforbruk av energi for varme og kjøling	55 018	52 121	51 907	50 201	49 859
Fornybar energi for varme og kjøling	16 025	17 055	16 835	16 932	17 893
Fornybarandel for varme og kjøling. Prosent	29,1	32,7	32,4	33,7	35,9
Beregning av fornybarandelen til transport					
1. Strømforbruk i transport utenom i veitransport	591	599	646	635	680
2. Fornybart strømforbruk i transport utenom i veitransport ¹	560	563	651	630	679
3. Strømforbruk i veitransport	-	2	2	2	2
4. Fornybart strømforbruk i veitransport (GANGES MED 2,5)	-	2	2	2	2
5. Biodrivstoff i veitransport produsert bærekraftig	-	-	61	358	930
6. Av dette biodrivstoff fra avfall (GANGES MED 2)	-	-	-	-	-
7. Annet "bærekraftig" biodrivstoff i transport	-	-	61	358	930
8. Ikke bærekraftig biodrivstoff brukt i veitransport	-	-	-	-	-
9. Bensin og diesel (inkl ikke bærekraftig biodrivstoff) i veitransport, marine gassoljer i sjøtransport og dieselforbruk i tog	45 783	46 859	48 460	49 595	48 117
10. Biodrivstoff i veitransport produsert bærekraftig	-	-	61	358	930
11. Biodrivstoff i togtransport produsert bærekraftig	-	-	-	-	-
12. Strømforbruk i transport	591	601	648	637	682
13. Ikke fornybart strømforbruk i transport	31	36	-5 ³	5	1
Fornybarandel i transportsektoren. Prosent ²	1,2	1,2	1,5	2,0	3,3

* Tallene er rettet 6. september 2010.

¹ Fornybart strømforbruk beregnes ved å gange totalt strømforbruk i transport med andelen fornybar strøm, som igjen er total fornybar strømproduksjon beregnet etter normaliseringsmetoden, delt på totalt bruttoforbruk av strøm. Se tabell 2.

² Teller i beregningen er 2+4+6+7. Nevner er 2+4+9+10+11+13.

³ Det negative forbrukstallet skyldes beregningsmetodikken.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Tabell 2. **Metode for normalisering av vann- og vindkraftproduksjon og beregning av fornybarandel i forbruk av strøm**

	2007	2008	Sum siste 15 år
Vannkraft normalisering			
1) Vannkraftproduksjon ekskl. strøm produsert fra pumpekraft (GWh)	133 656	139 554	
2) Vannkraft installert kapasitet inkl. kapasitet for pumpekraft (MW per 31.12)	29 297	29 732	
3) Installert kapasitet for pumpekraft (MW per 31.12)	1 465	1 486	
4) Vannkraftkapasitet ekskl. kapasitet for pumpekraft (MW per 31.12)	27 832	28 246	
5) Årlig "load" faktor for vannkraft (ktoe/MW) Punkt 1 delt på 4	4,8	4,9	67,1
Normalisert vannkraftproduksjon ¹ (GWh)	123 876	126 373	
Vindkraft normalisering			
6) Strømproduksjon fra vind (GWh)	892	917	3204
7) Installert kapasitet for vind (MW, per 31.12)	322	360	
8) Gjennomsnittlig årlig vindkapasitet (MW) ³	302	341	1 254,5
9) Årlig "load" faktor for vind (GWh/MW) Punkt 6 delt på punkt 8	3,0	2,7	
Normalisert vindkraftproduksjon ² (GWh)	749	871	
10) Total fornybar strømproduksjon med normalisert vann- og vinnkraft, inkl fornybar varmekraft	125 011	127 659	
11) Bruttoforbruk av strøm (prod.+import-eksport-strøm fra pumpekraft)	126 077	127 838	
Fornybar andel i forbruk av strøm. Punkt 10 delt på punkt 11 (Prosent)	99,2	99,9	

¹ Vannkraftkapasitet ekskl. kapasitet for pumpekraft i 2008 ganges med summen av «load factor» siste 15 år, delt på 15. Normalisert vannkraftproduksjon i 2008 blir da $28.246 * (67,1 / 15)$: 126.373 GWh.

² Sum installert effekt for 2007 og 2008 delt på 2, dvs $(322+360)/2 = 341$. Denne ganges med «load factor for vind som er sum produksjon siste 5 år delt på sum gjennomsnittskapasitet (punkt 8) siste 5 år. Normalisert vindkraft for 2008 blir da 341 ganget med $3204/1254,5 = 871$ GWh.

³ Gjennomsnitt siste to år.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Forskningspublikasjoner

Nye utgivelser

Rapporter/Reports

Tord S. H. Krogh: Credit regulations in Norway, 1970 – 2008. Rapporter 37/2010. 39 s. ISBN 978-82-537-7913-3 (Printed version). ISBN 978-82-537-7914-0 (Electronic version)

This report was written by Tord Krogh during a student internship at the Research department, Statistics Norway in 2009/2010. It is part of a project – led by Eilev S. Jansen – to describe the evolution of credit conditions in Norway from 1970 to 2008.

There exists no other unified presentation of the regulatory changes in the Norwegian credit markets from 1970 to 2008. This entails a period with strict credit market regulations in the 1970s, the gradual deregulation of credit markets in the 1980s, followed by the subsequent banking crisis in the years around 1990 and the development thereafter up to the advent of the current financial crisis. It is hoped that the present documentation is of interest to a wider audience.

Moreover, the report serves as a source of information for the construction of a Credit Conditions Index, which intends to capture variations in the availability of credit to the household sector. A preliminary version of such an index for Norway is found in Krogh (2010).

Acknowledgements: Eilev S. Jansen contributed with vital comments, discussions and guidance. In addition André Anundsen, Sigbjørn Atle Berg, Roger Bjørnstad, Gunnvald Grønvik, Torbjørn Hægeberg, Ragnar Nymoen and Olav Stensrud have provided valuable comments and corrections. The help from Arild Eide Johansen and Øivind Jonassen at the Financial Supervisory Authority (FSA) of Norway in finding documents in the archives of the FSA was also appreciated.

Manudeep Bhuller og Rolf Aaberge: Vedvarende økonomisk fattigdom blant innvandrere. En empirisk analyse for perioden 1993–2007. Rapporter 32/2010. 69 s. ISBN 978-82-537-7879-2 (Trykt versjon). ISBN 978-82-537-7880-8 (Elektronisk versjon)

Hovedformålet med denne studien er å kartlegge omfanget av vedvarende fattigdom blant ulike grupper av innvandrere, definert etter kjennetegn som landbakgrunn, innvandringsgrunn og botid, for perioden 1993 - 2007. Tidligere studier viser at fattigdom definert ved lav årsinntekt er mer utbredt blant innvandrere enn i befolkningen for øvrig, samtidig som det er store variasjoner i inntektsforholdene blant innvandrere, se feks Kirkeberg (2008) og Østby (2010). Vi har imidlertid begrenset kunnskap om forekomsten av økonomisk fattigdom blant innvandrere er av midlertidig eller permanent karakter. Spørsmålet om og eventuelt i hvilken grad kommunale tjenester reduserer fattigdommen blant innvandrere har heller ikke blitt viet oppmerksomhet i tidligere studier. For å belyse disse spørsmålene benytter vi individuelle inntekthistorier for perioden 1993 til 2007. Men siden lav årsinntekt et enkelt år kan skyldes forhold som ikke nødvendigvis forbides med dårlige levekår (for eksempel selvstendig næringsdrivende eller aksjonærer med bokførte tap på selvangivelsen eller personer med midlertidig permisjon fra arbeid) har vi i denne studien forutsatt at en person eller et hushold må ha lave inntekt over en treårsperiode for å bli klassifisert som økonomisk fattig.

De nordiske velferdsstatene er spesielt kjent for et omfattende tilbud av en rekke offentlige tjenester, som utdanning, barnehager, helsestøtte og pleie og omsorg. Tidligere studier viser at slike tjenester har betydelige fordelingsvirkninger, se

Aaberge og Langørgen (2006) og Aaberge m.fl. (2010). Utelatelse av verdien av kommunale tjenester fra analyser av inntektsfordeling kan medføre at sammenlikninger på tvers av grupper i befolkningen, samt sammenlikninger mellom land og over tid kan gi et misvisende bilde av fattigdom. For å ta hensyn til den økonomiske verdien av kommunale tjenester har vi benyttet detaljerte opplysninger fra kommuneregnskapene. På grunnlag av disse dataene har vi verdsatt og allokeret verdien av disse tjenestene på personer bosatt i Norge for alle årene i perioden 1993 til 2007. Hovedresultatene fra studien er omtalt i sammendraget av rapporten.

Rapporten er skrevet på oppdrag av daværende Arbeids- og inkluderingsdepartementet (AID), Integrerings- og mangfoldsavdelingen som fra 1. januar 2010 er en avdeling i Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (BLD). Vi ønsker å takke Eva Haagensen, Audun Langørgen, Magne Mogstad og Lars Østby for nyttige kommentarer og innspill under arbeidet med denne rapporten.

Discussion Papers

Odd Godal og Bjart Holtmark: International emissions trading with endogenous taxes. DP no. 626, 2010. 23 s.

Motivated by the climate problem, this paper examines some effects of international cap & trade when national quotas result from strategic choice. In contrast to the fairly optimistic tone of closely related literature, the tenor of our results is pessimistic. We find that though an international permit market may flourish, it will mainly redistribute income. As far as emissions reductions are concerned, the classical, rather inefficient, noncooperative outcome will prevail, regardless of the presence of cap & trade.

Dag Kolsrud and Ragnar Nymoen:
Macroeconomic stability or cycles? The role of the wage-price spiral. DP no. 625, 2010. 42 s.

We derive aggregate supply (AS) relationships for an intermediate-run macro model. The wage-price spiral provides the conceptual framework for a synthesis of different contesting theoretical and empirical perspectives on the AS curve: the Phillips curve model (PCM) and the wage-price equilibrium correction model (WPECM). The generalized AS curve is grafted into a small macro model. We analyze stability conditions, steady states, and dynamic solutions, using a combination of algebra and simulations. The specification of the AS curve, as a PCM or a WPECM, is shown to be important for all aspects of the model's solution, but within each model also the detailed parameterization is of qualitative importance. For example, endogenous cyclical fluctuations are typical for both nominal and real variables, e.g. inflation and unemployment.

Notater/ Documents

Andreas Benedictow og Pål Boug:
Importprisen for verkstedprodukter: En likning med kinaeffekt. Notater/Documents 29/2010. 18 s.

I dette notatet dokumenteres en importprislikning for verkstedprodukter som tar hensyn til at norsk import i økende grad har kommet fra lavkostland. Hensikten er å forbedre modelleringen av industriprodukter i de makroøkonomiske modellene KVARTS og MODAG.

Reprints

Li-Chun Zhang: A Model-based Approach to Variance Estimation for Fixed Weights and Chained Price Indices. Reprint no. 328, 2010. 18 s.

Reprint from M. Carlson, H. Nyquist and M. Villani (eds.): Official Statistics. Methodology and Applications in honour of Daniel Thorburn. Dept. of Statistics, Stockholm University, Stockholm, 149-166.

Innholdsfortegnelse for Økonomiske analyser (ØA) de siste 12 måneder

Innholdsfortegnelse for tidligere utgivelser av Økonomiske analyser kan fås ved henvendelse til Aud Walseth, Statistisk sentralbyrå, telefon: 21 09 47 57, telefax: 21 09 00 40, E-post: Aud.Walseth@ssb.no

Økonomiske analyser

ØA 4/2009:

Konjunkturtendensene, 3-30.

Helge Brunborg og Inger Texmon: Befolkningsframskrivninger 2009-2060, 31-41.

Tarjei Havnes og Magne Mogstad: Er barnehage bra for barna? 42-48.

ØA 5/2009:

Brita Bye og Taran Fæhn: Hva kostet klimatiltak for Norge? 3-13.

Ingvild Johansen og Ragnhild Nygaard: Harmonisert konsumprisindeks - virkningen av å inkludere boligpris, 14-18.

Tor Morten Normann: Det vanskelige fattigdomsbegrepet: Lav inntekt trenger ikke bety fattigdom, 19-25.

Hanne Marit Dalen og Bodil Larsen: Hvor mye energi bruker husholdningene til ulike formål? 26-27.

Kjetil Telle og Hong Pham: Bedriftsnedleggelse gir flere lovbrudd, 28.

Jon H. Fiva, Torbjørn Hægeland og Marte Rønning: Bosted har betydning for hvordan deg går med kreftpasienter, 29.

ØA 6/2009:

Konjunkturtendensene, 3-29.

Ingunn Sagelvmo og Espen Karstensen: Reviderte nasjonalregnskapstall for 2007 og 2008: Nedjustering av veksten i BNP, 30-32.

Roger Bjørnstad, Marit Linnea Gjelsvik, Erling Holmøy, Vibeke Oestereich Nielsen, Nils Martin Stølen og Inger Texmon: Kan behovet for helse- og omsorgstjenester dekkes? 33-41.

Brita Bye, Tom-Reiel Heggedal og Karl Jacobsen: Er særsikt støtte til "månelandingen" på Mongstad effektiv politikk? 42-48.

Berit Emberland, Eirin Totland og Ola Tveita: Norge i en globalisert verden – betydning av utenlandske eierskap i norsk næringsliv, 49-55.

ØA 1/2010:

Økonomisk utsyn over året 2009 3-126.

ØA 2/2010:

Tarjei Havnes og Magne Mogstad: Eldre eller rikere? En aldersjustering av tidstrenden i inntektsulikhet, 3-5.

Erlend Eide Bø: Om rentenes effekt på konsum og sparing, 6-10.

Lasse Sigbjørn Stambøl: Klarer selvstendig næringsdrivende å opprettholde sin virksomhet over tid, 11-20.

Kristin Aasmundsen og Øyvind Hagen: Hovedtrekk i utenrikshandelen siste ti år, 21-24.

ØA 3/2010:

Konjunkturtendensene, 3-29.

Torbjørn Eika, Joakim Prestmo og Eivind Tveter: Etterspørsmålet fra petroleumsvirksomheten. Betydningen for produksjon og sysselsetting i Norge, 30-39.

Taran Fæhn: Tenke globalt; handle lokalt eller handle kvoter? En makroøkonomisk analyse av å gjennomføre Klimaforlikets mål for 2020, 40-48.

Bjart Holtmark: Om tømmerhogst og klimanøytralitet, 49-56.

Tom Kornstad og Terje Skjerpen: Avslagsrisiko for førstegangssøkere av uførepensionister, 57-66.

Roger Hammersland: Statsgeldskrisen i euroområdet: Hva er alternativene? 67-68.

Economic Survey

From 2004 will Economic Survey no longer be available in its current form. Economic trends for the Norwegian economy will continue to be published electronically, but will no longer have a printed counterpart.

http://www.ssb.no/kt_en/

Konjunkturindikatorer for Norge

Tabell	Side	Figur	Side
Konjunkturbarometeret			
1.1. Konjunkturbarometer, industri og bergverk. Sesongjustert og glattet	2*	1.1. Konjunkturbarometer i industri og bergverk. Produksjon og sysselsetting, faktisk utvikling	3*
		1.2. Konjunkturbarometer i industri og bergverk. Generell bedømmelse av utsiktene, neste kvartal	3*
		1.3. Konjunkturbarometer. Kapasitetsutnyttingsgraden ved nåværende produksjonsnivå	3*
		1.4. Konjunkturbarometer. Faktorer som begrenser produksjonen i industrien	3*
Ordre			
2.1. Ordretilgang. Sesongjusterte og glattede verdiindeks	2*	2.1. Ordre. Ordretilgang og ordrereserve i industri ialt	3*
2.2. Ordrereserve. Sesongjusterte og glattede verdiindeks	2*	2.2. Ordre. Ordretilgang og ordrereserve i bygg og anlegg i alt	3*
Arbeidskraft			
3.1. Arbeidsmarked. 1 000 personer og prosent. Sesongjustert	4*	3.1. Arbeidsstyrke, sysselsatte og ukeverk fra AKU	5*
		3.2. Arbeidsledige og beholdning av ledige stillinger	5*
Produksjon			
4.1. Produksjon. Sesongjusterte volumindeks. 2005=100	4*	4.1. Produksjon. Olje og naturgass	5*
4.2. Produksjon og omsetning. Indeks. Nivå og prosentvis endring fra samme periode året før	6*	4.2. Produksjon. Industri og kraftforsyning	5*
		4.3. Produksjon. Innsatsvarer og energivarier	5*
		4.4. Produksjon. Investerings- og konsumvarer	5*
		4.5. Produksjonsindeks for bygg og anlegg	7*
		4.6. Hotellovernattinger	7*
Investeringer			
5.1. Antatte og utførte investeringer ifølge SSBs investeringsstatistikk. Mrd. kroner	6*	5.1. Antatte og utførte investeringer i industri	7*
5.2. Investeringer. Mrd. kroner. Næringslivets samlede årsanslag for investeringsåret gitt på ulike tidspunkter	6*	5.2. Årsanslag for investeringer i industri og bergverk gitt på ulike tidspunkter	7*
5.3. Igangsetting av nye bygg og bygg under arbeid	8*	5.3. Årsanslag for investeringer i oljevirksomheten gitt på ulike tidspunkter	7*
		5.4. Årsanslag for investeringer i kraftforsyning gitt på ulike tidspunkter	7*
		5.5. Bygg satt i gang. Boliger	9*
		5.6. Bygg satt i gang. Driftsbygg	9*
		5.7. Bygg under arbeid	9*
Forbruk			
6.1. Forbruksindikatorer	8*	6.1. Detaljomsetning	9*
		6.2. Varekonsumindeks	9*
		6.3. Førstegangsregistrerte nye personbiler	9*
Priser			
7.1. Pris- og kostnadsindeks. Nivå og prosentvis endring fra samme periode året før	10*	7.1. Pris- og kostnadsindeks. Nivå og endring	11*
7.2. Produktpriser. Nivå og prosentvis endring fra samme periode året før	10*	7.2. Produktpriser. Nivå og endring	11*
7.3. Prisindeks. Nivå og prosentvis endring fra samme periode året før	12*	7.3. Boligpriser	11*
7.4. Månedsfortjeneste og avtalt lønn. Indeks	12*	7.4. Spotpris elektrisk kraft	11*
		7.5. Spotpris råolje, Brent Blend	11*
		7.6. Spotpris aluminium og eksportprisindeks for treforedlingsprodukter	11*
Finansmarked			
8.1. Utvalgte norske rentesatser. Prosent	12*	8.1. 3 måneders eurorente	15*
8.2. Eurorenter og effektiv rente på statsobligasjoner. Prosent	13*	8.2. Utlånsrente og innskuddsrente	15*
8.3. Valutakurser, penge- og kreditindikatorer og aksjekursindeks for Oslo Børs	13*	8.3. Valutakursindeks	15*
		8.4. Norges Banks penge- og kreditindikator	15*
Utenrikshandel			
9.1. Eksport og import av varer. Mill. kroner. Sesongjustert	14*	9.1. Utenrikshandel	15*
9.2. Utenriksregnskap. Mill. kroner	14*	9.2. Driftsbalansen	15*

1.1. Konjunkturbarometer, industri og bergverk. Sesongjustert og glattet

	Faktisk utvikling fra foregående kvarter og forventet utvikling i kommende kvarter. Diffusjonsindeks ¹				Kapasitets-utnytting av utsiktene i kommende kvarter	Generell bedømmelse	Faktorer som begrenser produksjonen.					
	Produksjon		Sysselsetting				Prosent av foretakene					
	Faktisk	Forventet	Faktisk	Forventet			Etterspørsel	Kapasitet	Arbeidskraft	Råstoff		
2007												
4. kvartal	58,2	60,9	55,9	56,1	84	58,9	45	14	18	7		
2008												
1. kvartal	56,6	59,6	54,3	54,3	84	57,2	48	12	17	7		
2. kvartal	53,6	55,4	51,5	49,4	83	52,4	52	10	15	6		
3. kvartal	47,7	49,0	46,4	42,8	82	45,9	59	8	11	5		
4. kvartal	41,0	43,2	40,2	37,3	79	40,7	67	6	7	3		
2009												
1. kvartal	38,2	41,5	36,2	35,3	77	40,2	75	5	3	2		
2. kvartal	40,9	43,6	36,7	36,6	76	43,5	78	4	1	2		
3. kvartal	45,3	47,2	39,3	39,5	76	47,4	78	4	1	2		
4. kvartal	48,1	51,2	42,5	42,4	77	51,1	76	4	2	3		
2010												
1. kvartal	50,3	54,5	45,2	45,0	77	54,1	74	4	3	4		
2. kvartal	51,1	55,8	45,6	46,8	78	55,7	73	4	3	4		

¹ Beregnet som summen av andelen av foretakene som har svart STØRRE og halvparten av andelen av foretakene som har svart UENDRET.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

2.1. Ordretilgang. Sesongjusterte og glattede verdiindeks

	Ordrebasert industri. 2005=100					Bygg og anlegg. 2005=100			
	I alt	Metaller og metallvarer	Maskin-industri	Bygging av skip og oljeplattformer	Kjemiske råvarer	I alt	Anlegg	Bolig-bygg	Andre bygg
2007									
4. kvartal	155,9	148,5	223,4	131,0	171,5	128	124	82	167
2008									
1. kvartal	150,7	140,4	230,1	109,5	165,9	117	129	75	141
2. kvartal	141,7	130,4	220,3	88,2	152,8	118	119	66	161
3. kvartal	130,3	119,1	191,1	74,0	137,1	106	114	56	141
4. kvartal	117,9	108,4	148,7	67,3	124,6	88	100	54	106
2009									
1. kvartal	106,6	100,2	107,6	65,0	119,8	99	130	56	110
2. kvartal	98,7	96,6	81,3	64,0	122,8	104	133	61	117
3. kvartal	95,1	97,4	72,3	63,7	129,6	104	127	58	121
4. kvartal	95,1	100,7	73,1	64,9	137,0	115	144	72	127
2010									
1. kvartal	96,6	104,3	77,0	67,4	143,7	114	147	73	121
2. kvartal	98,3	107,0	81,0	70,4	148,4

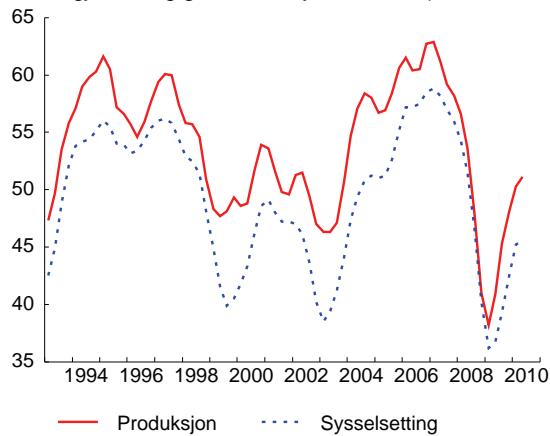
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

2.2. Ordrereserve. Sesongjusterte og glattede verdiindeks

	Ordrebasert industri. 2005=100					Bygg og anlegg. 2005=100			
	I alt	Metaller og metallvarer	Maskin-industri	Bygging av skip og oljeplattformer	Kjemiske råvarer	I alt	Anlegg	Bolig-bygg	Andre bygg
2007									
4. kvartal	234,3	161,4	449,3	210,2	245,7	145	125	110	196
2008									
1. kvartal	243,6	163,3	500,0	213,7	275,2	147	138	99	200
2. kvartal	245,2	160,4	544,5	208,2	279,7	139	129	88	200
3. kvartal	238,4	154,2	568,0	194,0	260,1	132	121	76	195
4. kvartal	223,9	147,1	558,4	173,6	233,7	114	111	65	164
2009									
1. kvartal	205,0	141,3	515,1	151,8	216,7	113	124	62	152
2. kvartal	185,5	137,9	448,4	133,2	217,5	113	130	60	147
3. kvartal	168,9	136,4	377,1	119,6	230,6	114	131	60	150
4. kvartal	156,4	135,4	316,7	110,6	243,5	116	138	61	149
2010									
1. kvartal	147,8	134,3	273,0	105,2	251,3	127	157	69	155
2. kvartal	143,6	133,6	249,5	103,2	253,6

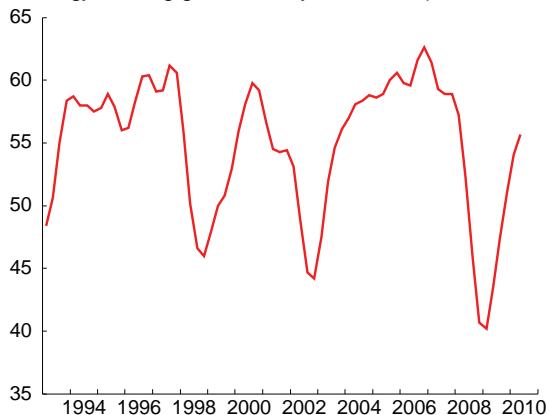
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 1.1 Konjunkturbarometer: Industri og bergverk
Produksjon og sysselsetting, faktisk utvikling, kvartal.
Sesongjustert og glattet diffusjonsindeks 1). Prosent



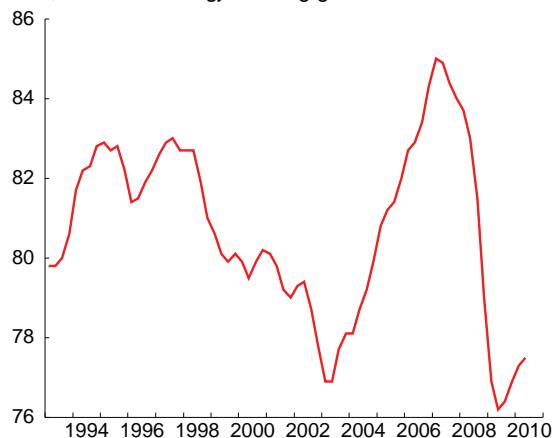
1) Se fotnote 1) til tabell 1.1
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 1.2 Konjunkturbarometer: Industri og bergverk
Generell bedømmelse av utsiktene, neste kvartal.
Sesongjustert og glattet diffusjonsindeks 1). Prosent



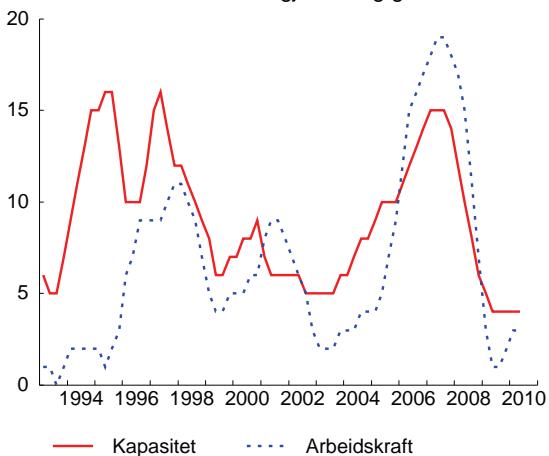
1) Se fotnote 1) til tabell 1.1
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 1.3 Konjunkturbarometer: Industri og bergverk
Kapasitetsutnyttingsgraden ved nåværende produksjons-nivå, kvartal. Sesongjustert og glattet. Prosent



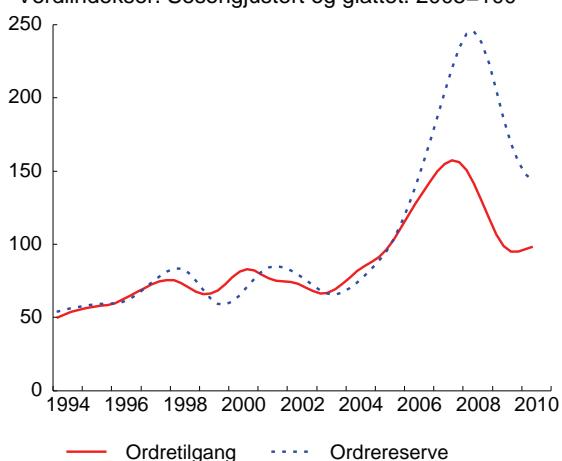
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 1.4 Konjunkturbarometer: Industri og bergverk
Faktorer som begrenser produksjonen, kvartal.
Andel av foretakene. Sesongjustert og glattet. Prosent



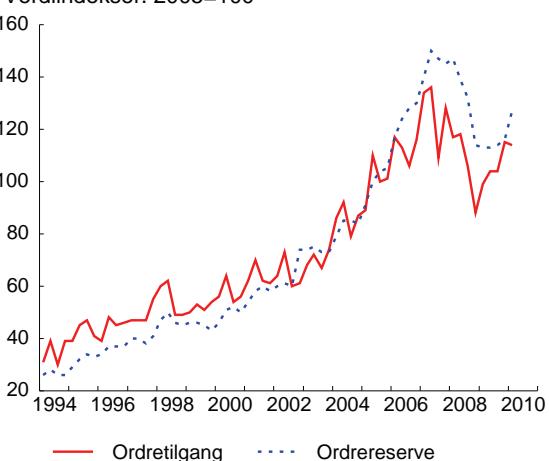
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 2.1 Ordre (kvartal). Ordrebaser industri i alt
Ordretilgang og ordrereserve.
Verdiindeks. Sesongjustert og glattet. 2005=100



Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 2.2 Ordre (kvartal). Bygg og anlegg i alt
Ordretilgang og ordrereserve.
Verdiindeks. 2005=100



Kilde: Statistisk sentralbyrå.

3.1. Arbeidsmarked. 1000 personer og prosent. Sesongjustert

	Arbeidskraftundersøkelsen ¹					NAV			Sykefraværstatistikk	
	Sysselsatte	Utførte ukeverk (37,5 timer)	Arbeids- styrken	Arbeids- ledige ²	Arbeids- ledighet. Prosent av arbeids- styrken	Registrerte ledige	Registrerte ledige og personer på tiltak	Tilgang på ledige stilling	Beholdning av ledige stilling	Sykefraværs- prosent ³
2005	2 289	1 800	2 400	111	4,6	83,5	96,6	19,8	13,3	6,7
2006	2 362	1 825	2 446	84	3,4	62,7	72,8	27,6	18,9	6,9
2007	2 443	1 870	2 507	63	2,5	46,0	56,1	33,3	24,3	6,9
2008	2 524	1 951	2 591	67	2,6	42,6	53,4	29,7	26,6	7,1
2009	2 508	1 884	2 590	82	3,2	70,5	86,9	21,6	23,8	7,5
2009										
Februar.....	2 516	1 882	2 594	79	3,0	63,1	75,1	23,0	23,5	7,7
Mars.....	2 514	1 912	2 596	81	3,1	65,8	79,3	35,5	23,5	7,7
April.....	2 515	1 913	2 595	80	3,1	69,9	83,7	16,3	24,2	7,1
Mai.....	2 514	1 919	2 595	81	3,1	70,7	85,7	21,2	23,7	7,1
Juni.....	2 514	1 907	2 592	78	3,0	70,9	86,8	23,5	23,9	7,1
Juli.....	2 505	1 894	2 585	80	3,1	71,6	88,9	16,6	23,8	7,7
August.....	2 492	1 877	2 574	82	3,2	72,2	88,5	20,6	23,9	7,7
September.....	2 490	1 870	2 572	82	3,2	70,8	89,3	23,7	24,0	7,7
Okttober.....	2 492	1 859	2 576	84	3,3	74,0	92,8	18,3	23,9	7,6
November.....	2 493	1 861	2 577	84	3,3	73,8	93,0	18,6	23,5	7,6
Desember.....	2 500	1 871	2 587	88	3,4	73,7	93,7	20,9	26,2	7,6
2010										
Januar.....	2 498	1 877	2 586	88	3,4	74,1	93,5	19,0	23,1	7,0
Februar.....	2 499	1 889	2 590	90	3,5	73,7	93,2	21,0	23,7	7,0
Mars.....	2 496	1 886	2 586	90	3,5	74,1	92,6	22,9	23,8	7,0
April.....	2 493	1 892	2 586	94	3,6	75,3	93,1	20,1	23,6	..
Mai.....	2 504	1 877	2 598	94	3,6	73,5	90,1	18,5	23,8	..
Juni.....	2 513	1 842	2 604	90	3,5	73,3	90,0	21,0	24,4	..
Juli.....	72,8	89,2	17,2	25,1	..

¹ Tre måneders glidende sentrert gjennomsnitt. Tallene for februar, mai, august og november gir gjennomsnittet for henholdsvis 1., 2., 3. og 4. kvartal. ² Det skjedde en større omlegging av AKU fra 2006, med brudd i tidsserien som resultat. ³ Egen- og legemeldte sykefraværsdagsverk som prosent av avtalte dagsverk, kvartalstall.

Kilde: Statistisk sentralbyrå og NAV.

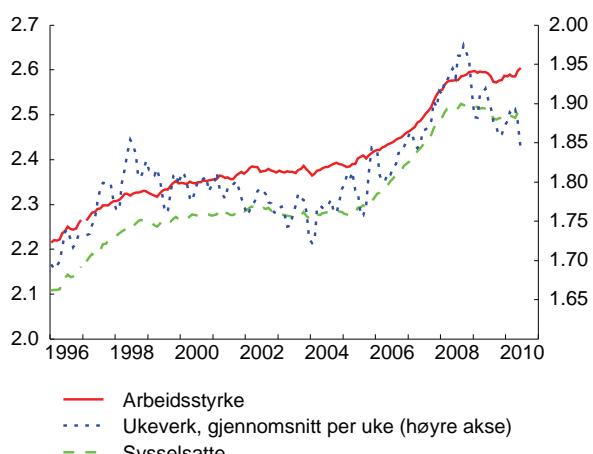
4.1. Produksjon. Sesongjusterte volumindekser. 2005=100

	Etter næring				Etter sluttanvendelse				Energi- varer
	Total indeks ¹	Utvinning og utvinningstjenester	Industri	Kraft- forsyning	Innsats- varer	Investerings- varer	Konsum- varer		
2005	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
2006	97,8	95,3	105,4	88,3	103,1	112,2	100,6	94,9	
2007	96,7	90,8	111,2	99,6	107,3	125,4	103,3	91,6	
2008	97,1	90,1	114,8	103,7	107,7	142,3	100,9	91,0	
2009	93,3	87,6	107,7	95,9	100,0	144,8	94,4	87,5	
2009									
Januar.....	96,1	90,6	110,5	95,9	102,5	146,6	97,7	89,3	
Februar.....	98,7	94,6	109,6	93,4	114,8	146,6	95,0	91,1	
Mars.....	95,4	90,2	108,4	95,3	96,7	147,2	94,1	89,8	
April.....	94,1	89,0	107,3	91,5	96,7	145,3	96,3	89,5	
Mai.....	90,1	83,8	106,3	91,3	99,8	144,9	94,9	89,0	
Junи.....	92,2	87,5	105,1	86,0	94,8	142,7	88,9	86,9	
Juli.....	91,3	85,7	106,4	85,8	85,2	145,1	95,2	87,1	
August.....	92,6	86,7	107,6	94,9	98,7	146,0	95,1	86,6	
September.....	93,4	86,5	110,0	100,6	98,8	146,2	96,6	85,6	
Okttober.....	92,6	85,6	108,4	107,8	100,1	145,3	95,2	85,4	
November.....	93,0	86,3	109,5	97,9	105,9	145,5	94,7	85,6	
Desember.....	92,3	85,3	108,9	101,8	101,0	143,9	96,2	85,2	
2010									
Januar.....	92,5	85,8	108,7	102,3	103,5	143,7	93,6	86,4	
Februar.....	91,9	85,2	109,8	96,2	105,4	144,1	94,9	84,3	
Mars.....	90,5	83,9	110,3	85,9	101,4	143,0	95,5	82,4	
April.....	89,8	82,9	110,5	83,0	108,1	143,7	94,7	82,3	
Mai.....	90,0	83,9	109,1	78,8	102,6	143,6	93,6	82,1	
Junи.....	88,5	80,9	112,7	75,6	104,1	145,9	95,0	80,1	

¹ Olje- og gassutvinning, industri, bergverk og kraftforsyning.

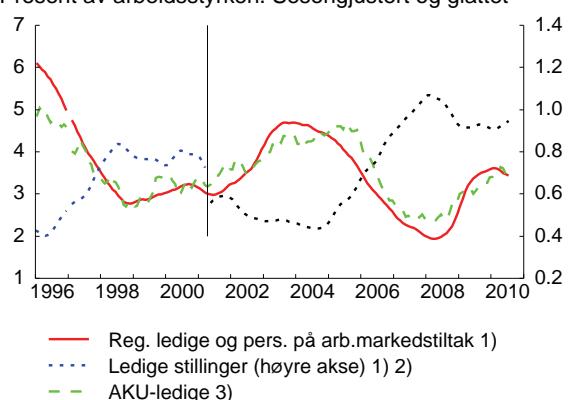
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 3.1 Arbeidsstyrke, sysselsatte og ukeverk
Millioner. Sesongjusterte og glattede månedstall.



Kilde: Arbeidskraftundersøkelsen, Statistisk sentralbyrå.

Fig. 3.2 Arbeidsledige og beholdning av ledige stillinger, månedstall
Prosent av arbeidsstyrken. Sesongjustert og glattet



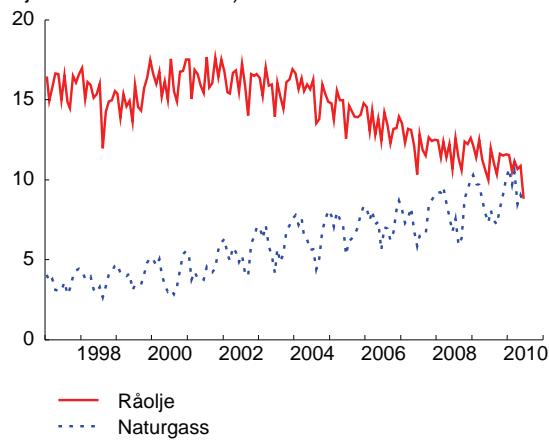
1) Justert bakover for brudd i serien fra januar 99.

2) Brudd i serien fom. mai 2001.

3) Brudd i serien fom. 2006.

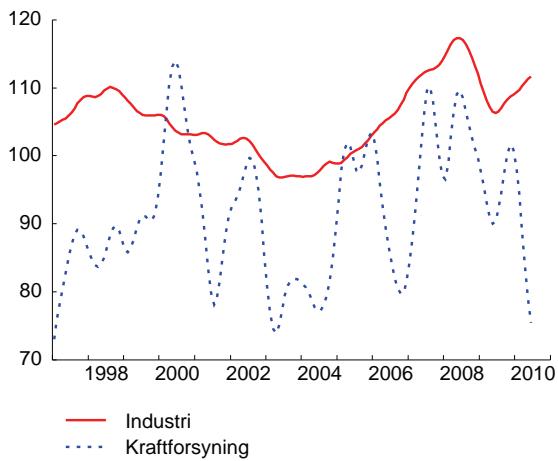
Kilde: NAV og Statistisk sentralbyrå.

Fig. 4.1 Produksjon: Olje og naturgass
Råolje (mill tonn) og naturgass (mrd. Sm3)
Ujusterte månedstall 1).



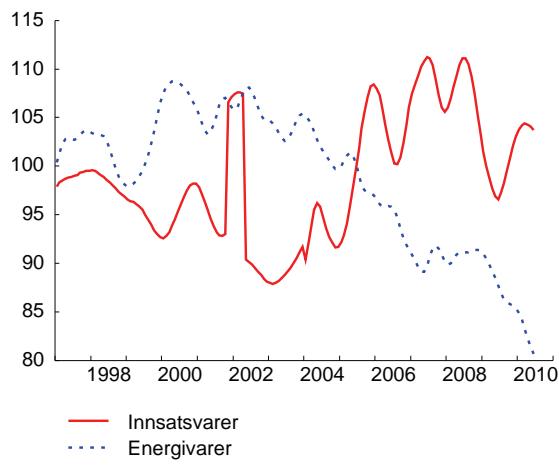
1) Brudd i seriene fra og med 2004.
Kilde: Oljedirektoratet.

Fig. 4.2 Produksjon: Industri og kraftforsyning
Sesongjusterte og glattede volumindekser. 2005=100
Månedstall



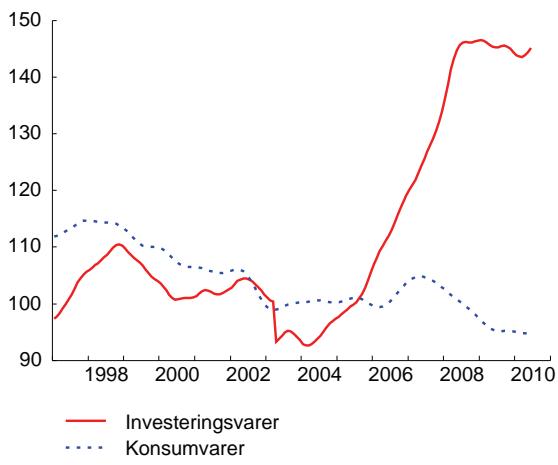
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 4.3 Produksjon: Innsatsvarer og energivarer
Sesongjusterte og glattede volumindekser. 2005=100
Månedstall



Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 4.4 Produksjon: Investerings- og konsumvarer
Sesongjusterte og glattede volumindekser. 2005=100
Månedstall



Kilde: Statistisk sentralbyrå.

4.2. Produksjon og omsetning. Indekser

	Bygge- og anleggsproduksjon. Volum						Næringslivstjenester og omsetning og drift av fast eiendom. Verdi			Hotellomsetning. Verdi Nivå	
	I alt		Bygg i alt		Anlegg		Omsetning og drift av fast eiendom. Nivå	Faglig, vitskaplig og teknisk tjenesteyting. Nivå	Forretningsmessig tjene- steyting. Nivå		
	Trend. En- dring fra for- justert rige periode. nivå	Årlig rate. Prosent	Trend. En- dring fra for- justert rige periode. nivå	Årlig rate. Prosent	Trend. En- dring fra for- justert rige periode. nivå	Årlig rate. Prosent					
2005=100											
2008	115,7	2,8	115,5	2,3	115,8	4,3	155,7	158,2	147,6	233,6	
2009	115,1	-0,5	116,2	0,6	110,1	-5,0	171,8	152,7	142,1	220,9	
2007											
3. kvartal	111,5	0,0	111,9	0,1	110,4	-0,2	143,6	127,4	138,3	258,8	
4. kvartal	113,9	0,2	115,6	0,2	106,7	0,0	158,6	171,1	152,2	201,4	
2008											
1. kvartal	114,9	0,2	114,6	0,1	116,5	0,3	149,3	134,8	133,7	207,2	
2. kvartal	116,1	0,1	116,0	0,1	115,7	0,3	151,6	166,2	149,7	250,4	
3. kvartal	117,0	0,0	117,1	0,0	115,4	0,1	155,8	143,3	150,4	271,6	
4. kvartal	114,5	-0,1	114,0	-0,1	115,3	-0,2	166,2	188,6	156,6	205,3	
2009											
1. kvartal	115,1	-0,1	116,1	-0,0	110,7	-0,2	165,2	148,3	135,5	205,7	
2. kvartal	114,4	0,0	115,3	0,1	110,3	-0,2	172,8	159,8	143,1	226,8	
3. kvartal	116,7	0,0	118,5	-0,0	108,8	-0,0	168,7	131,4	141,2	255,1	
4. kvartal	114,2	-0,1	114,8	-0,1	110,2	-0,0	180,3	171,4	148,6	196,0	
2010											
1. kvartal	112,4	-0,1	113,6	-0,1	107,7	-0,2	177,2	150,6	132,1	195,8	
2. kvartal	113,4	0,1	115,3	0,2	104,8	-0,2	188,3	163,6	142,0	241,9	

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

5.1. Antatte og utførte investeringer ifølge SSBs investeringsstatistikk.¹ Mrd. kroner

	Industri			Kraftfor- synsing	Oljevirksomhet (ujustert)					
	Antatte, sesongjust.	Utførte, ujustert	Utførte, sesongjust.		Utførte	Antatte i alt	I alt	Leting	Utførte	Felt i drift
2008	32,9	32,8	14,4	..	122,5	24,4	35,2	57,6	1,8
2009	21,9	22,5	12,6	..	135,3	27,9	36,6	63,6	0,5
2008										
2. kvartal	9,1	8,0	8,4	3,8	36,7	29,3	5,6	8,6	14,0	0,6
3. kvartal	9,0	8,0	8,2	3,7	33,7	32,3	6,7	8,3	16,0	0,6
4. kvartal	9,0	10,6	8,3	4,5	37,7	34,3	7,7	9,1	15,5	0,2
2009										
1. kvartal	7,8	5,6	7,1	2,2	35,8	34,6	7,3	10,0	16,0	0,0
2. kvartal	7,3	5,6	5,9	3,2	37,9	34,5	7,2	10,2	15,5	0,1
3. kvartal	6,5	4,9	5,0	3,4	38,2	34,1	6,9	8,3	17,1	0,3
4. kvartal	5,9	5,9	4,6	3,8	37,7	32,1	6,5	8,0	15,0	0,2
2010										
1. kvartal	6,1	3,7	4,7	2,2	34,6	28,3	5,7	7,8	13,3	0,3
2. kvartal	5,3	36,9

¹ Tallene for antatte og utførte investeringer i et kvartal er hentet fra henholdsvis investeringsundersøkelsen forrige og samme kvartal.

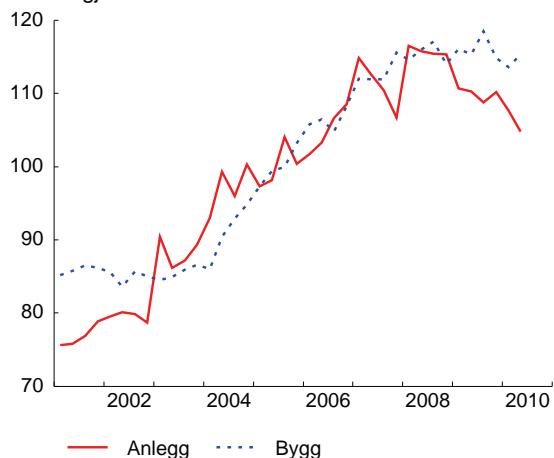
Kilde: Statistisk sentralbyrå

5.2. Investeringer. Mrd. kroner. Næringens samlede årsanslag for investeringsåret (år t) gitt på ulike tidspunkter i året før investeringsåret (t-1), i investeringsåret (t) og året etter investeringsåret (t+1)

	Industri og bergverksdrift				Kraftforsyning				Oljevirksomhet			
	2008	2009	2010	2011	2008	2009	2010	2011	2008	2009	2010	2011
År t-1												
2. kvartal	20,2	21,2	18,1	15,7	10,8	9,9	14,0	19,0	82,6	116,9	136,1	146,3
3. kvartal	23,1	22,9	18,3	..	11,0	9,8	15,4	..	119,2	133,1	145,4	..
4. kvartal	27,8	24,1	18,7	..	11,9	12,0	16,3	..	126,7	145,5	138,5	..
År t												
1. kvartal	31,2	23,4	20,7	..	13,1	12,9	14,5	..	130,2	137,4	135,6	..
2. kvartal	31,9	26,5	19,6	..	13,8	13,0	14,7	..	132,6	145,2	139,7	..
3. kvartal	33,2	26,5	14,2	13,3	128,8	143,5
4. kvartal	33,4	25,0	14,3	13,0	127,4	141,2
År t+1												
1. kvartal	33,9	24,3	14,4	12,6	124,2	135,8

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Figur 4.5 Produksjonsindeks for bygg og anlegg
Kvartalsvis volumindeks. 2005=100.
Sesongjustert



Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 4.6 Hotellovernattninger
Månedsindeks. 1992=100. Sesongjustert og trend

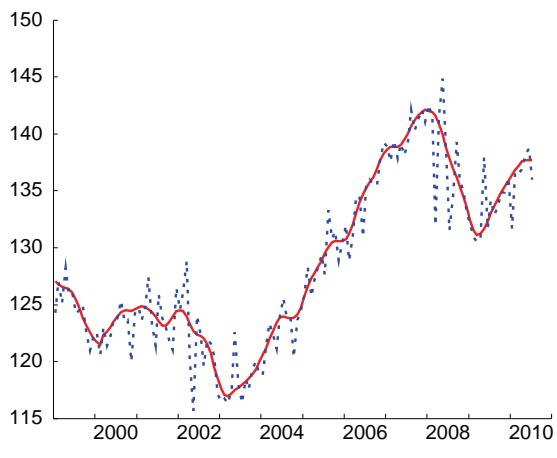
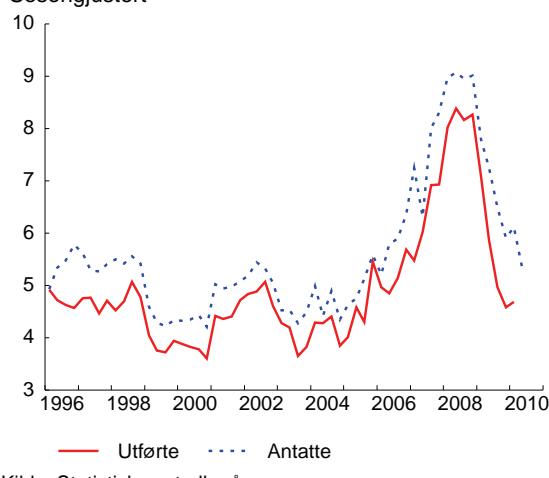
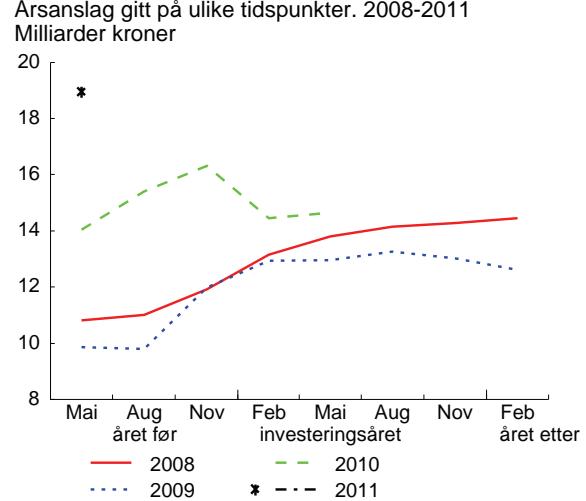


Fig. 5.1 Investeringer: Industri
Antatte og utførte per kvartal. Milliarder kroner.
Sesongjustert



Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 5.2 Investeringer: Industri og bergverksdrift
Årsanslag gitt på ulike tidspunkter. 2008-2011
Milliarder kroner



Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

5.3. Igangsetting av nye bygg og bygg under arbeid

	Bygg satt igang					Bygg under arbeid. Bruksareal. 1000 kvm. Utgangen av perioden	
	Antall boliger		Bolig bruksareal. 1000 kvm.			Andre bygg. Bruksareal. 1000 kvm. Trend ¹	Boliger. Trend
	Sesongjustert nivå	Trend. Endring fra forrige periode. Årlig rate. Prosent	Sesongjustert nivå	Trend. Endring fra forrige periode. Årlig rate. Prosent	1000 kvm. Trend ¹		
2005	31 608	5,4	3 849	8,6	4 046	4 530	4 973
2006	33 314	5,4	4 081	6,0	4 491	4 972	6 043
2007	32 520	-2,4	4 025	-1,4	5 396	5 160	7 179
2008	25 824	-20,6	3 341	-17,0	5 252	4 918	8 153
2009	19 669	-23,8	2 680	-19,8	4 056	4 636	7 886
2009							
Januar	1 877	-40,1	252	-32,4	388	4 917	8 107
Februar.....	1 744	-39,7	213	-30,0	378	4 902	8 063
Mars.....	1 747	-38,1	230	-26,7	365	4 876	8 039
April.....	1 354	-34,3	181	-22,1	351	4 841	8 028
Mai.....	1 820	-27,9	237	-16,1	337	4 808	8 013
Juni.....	1 484	-18,6	208	-9,2	326	4 582	7 990
Juli.....	1 438	-6,6	206	-1,4	318	4 573	7 962
August.....	1 587	6,5	219	6,6	313	4 576	7 935
September.....	1 642	16,0	231	12,3	312	4 585	7 913
Okttober.....	1 651	21,8	232	16,1	315	4 598	7 899
November.....	1 490	20,6	216	14,7	322	4 618	7 901
Desember.....	1 564	16,3	216	11,8	333	4 642	7 920
2010							
Januar	1 825	9,7	231	8,1	347	4 669	7 952
Februar.....	1 911	4,1	251	6,8	363	4 700	7 993
Mars.....	1 689	0,2	230	4,8	379	4 732	8 050
April.....	1 776	-5,4	245	2,3	395	4 767	8 139
Mai.....	1 414	0,6	209	6,4	409	4 803	8 263
Junii.....	1 533	-7,6	230	0,5	419	4 837	8 406

¹ Tallene omfatter ikke bygg til jordbruk, skogbruk og fiske.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

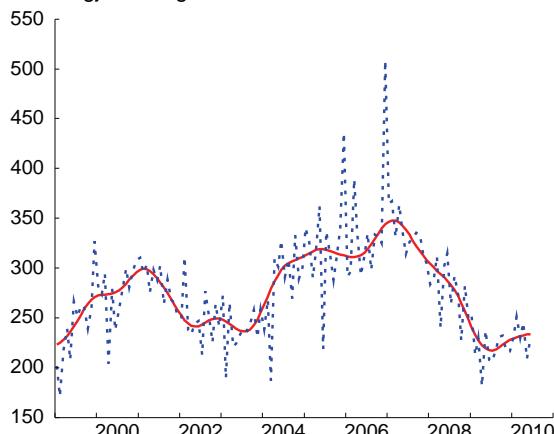
6.1. Forbruksindikatorer

	Detaljomsetningsvolum		Varekonsumindeks ¹		Førstegangsregistrerte personbiler		Hotellovernattinger, ferie og fritid	
	Sesongjustert indeks	Trend. Prosent endring fra forrige periode. Årlig rate	Sesongjustert indeks	Trend. Prosent endring fra forrige periode. Årlig rate	Sesongjustert nivå. 1000 biler	Trend. Prosent endring fra forrige periode. Årlig rate	Sesongjustert nivå. 1000 overnattinger	Trend. Prosent endring fra forrige periode. Årlig rate
		2005=100	1995=100					
2005	100,0	3,0	133,8	1,3	11,7	-3,5	8 551,0	-1,8
2006	105,3	5,3	139,1	3,9	11,9	1,5	8 663,0	1,3
2007	112,4	6,8	149,5	7,5	13,7	15,0	8 749,0	1,0
2008	114,6	1,9	149,1	-0,3	11,5	-15,7	8 358,0	-4,5
2009	115,2	0,5	148,7	-0,2	10,5	-8,9	8 355,0	-0,0
2009								
Februar.....	113,5	2,8	144,1	1,6	8,8	3,2	655,0	1,8
Mars.....	113,5	4,0	144,2	3,3	9,1	15,3	688,0	1,8
April.....	114,8	4,6	146,5	4,8	9,7	25,8	674,0	5,4
Mai.....	116,5	5,0	149,2	6,7	9,4	39,5	705,0	7,2
Juni.....	113,6	5,1	145,9	8,4	9,7	58,9	678,0	9,1
Juli.....	115,7	4,4	149,5	9,4	10,5	80,6	692,0	9,0
August.....	116,3	3,5	150,6	9,5	11,0	92,9	695,0	8,9
September.....	114,5	2,4	150,0	8,8	11,7	91,5	716,0	8,9
Okttober.....	117,0	1,6	153,5	7,4	12,3	76,2	741,0	10,7
November.....	115,8	0,3	151,3	5,0	12,8	53,1	721,0	6,9
Desember.....	116,9	-1,2	153,2	0,4	13,3	30,2	732,0	6,9
2010								
Januar	116,2	-2,6	154,3	-0,0	12,9	14,8	714,0	6,9
Februar.....	116,2	-3,4	152,8	-1,3	13,1	6,0	730,0	3,4
Mars.....	115,1	-2,8	151,8	-1,3	13,2	1,5	717,0	5,1
April.....	115,1	-1,2	151,4	-0,3	13,3	0,1	745,0	3,3
Mai.....	115,4	0,8	152,4	1,3	13,0	0,4	732,0	3,3
Juni.....	115,3	2,5	152,5	2,7	13,4	1,6	742,0	3,3
Juli.....	116,9	3,9	153,6	3,9	13,3	1,8	697,0	5,0

¹ Indikatoren bygger på informasjon om detaljomsetningsvolum, førstegangsregistrering av personbiler (antall) og volumindikatorer for omsetning av tobakk, øl, mineralvann, elektrisk kraft, bensin, brensel og fjernvarme. Vektene er hentet fra det kvartalsvise nasjonalregnskapet (KNR).

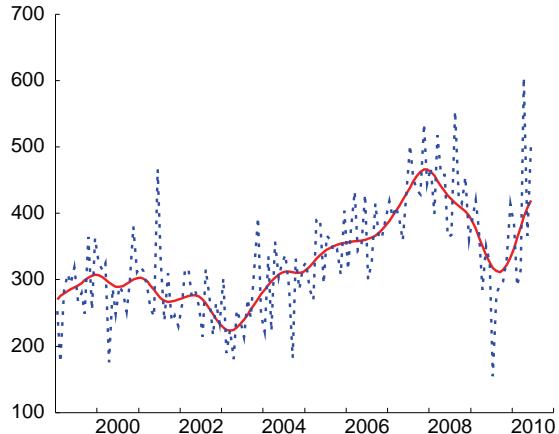
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 5.5 Bygg satt igang. Boliger
Bruksareal. 1000 kvm. månedstall
Sesongjustert og trend



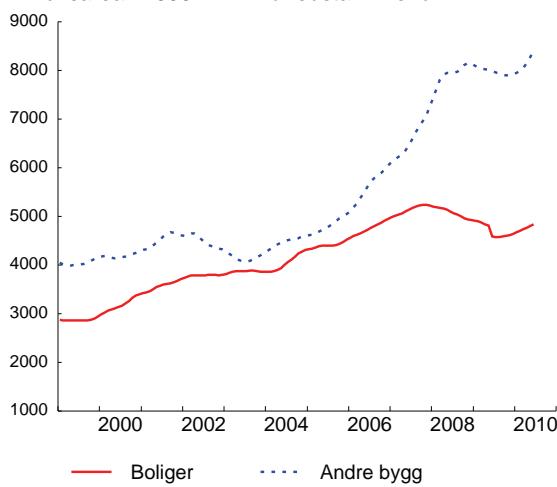
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 5.6 Bygg satt igang. Driftsbygg
Bruksareal. 1000 kvm.
Månedstall. Sesongjustert og trend.



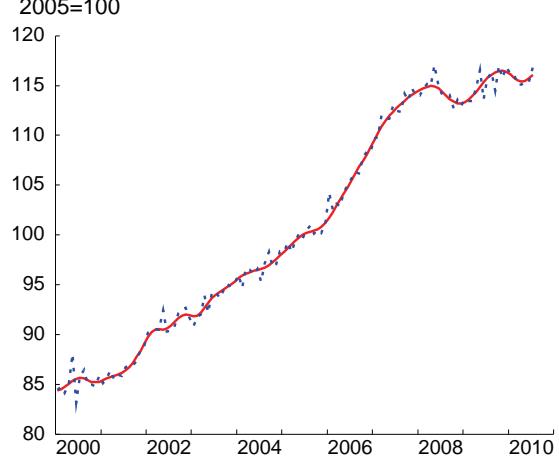
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 5.7 Bygg under arbeid
Bruksareal. 1000 kvm. Månedstall. Trend



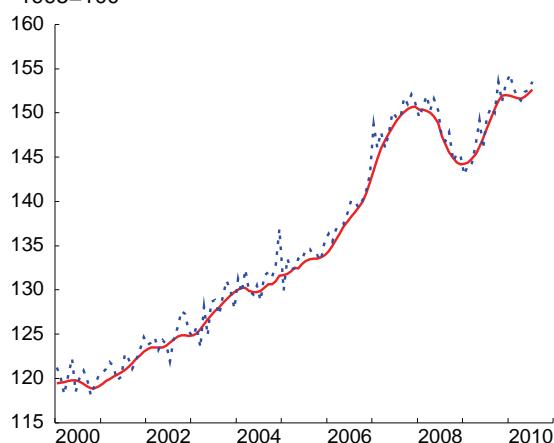
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 6.1 Detaljomsetning
Volumindeks. Månedstall. Sesongjustert og trend
2005=100



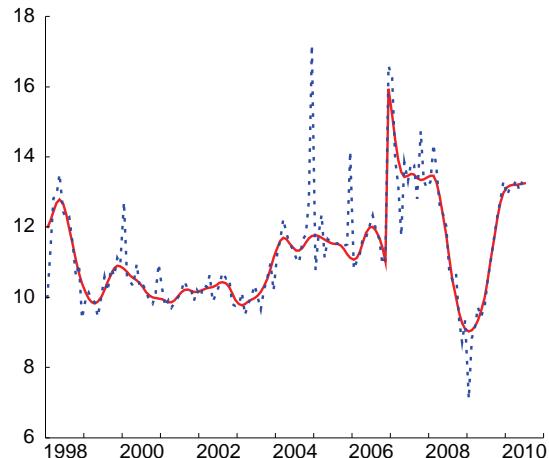
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 6.2 Varekonsumindeks
Volum. Månedstall. Sesongjustert og trend
1995=100



Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 6.3 Førstegangsregistrerte personbiler
1000 stk. Månedstall. Sesongjustert og trend



Kilde: Vegdirektoratet og Statistisk sentralbyrå.

7.1. Pris- og kostnadsindeks. Nivå og prosentvis endring fra samme periode året før

	Konsumprisindeks (KPI)		KPI ekskl. energi- produkter		KPI-JAE ¹		Harmonisert konsum- prisindeks		Førstegangsomsetning innenlands		Byggekostnadsindeks for boliger	
	Nivå	Endring	Nivå	Endring	Endring		Norge Endring	EU12 ² Endring	Nivå	Endring	Nivå	Endring
	1998=100		1998=100						2000=100		2000=100	
2005	115,1	1,6	112,4	1,4	1,0		1,5	2,2	111,6	3,6	118,8	3,4
2006	117,7	2,3	113,5	1,0	0,8		2,5	2,2	118,4	6,1	123,3	3,7
2007	118,6	0,8	115,3	1,6	1,4		0,7	2,3	119,6	1,0	132,4	7,4
2008	123,1	3,8	118,2	2,5	2,6		3,4	3,3	130,3	9,0	139,9	5,7
2009	125,7	2,1	121,4	2,7	2,6		2,3	0,3	130,1	-0,2	143,2	2,3
2009												
Februar.....	125,0	2,5	120,4	3,1	3,0		2,8	1,2	127,1	0,3	142,3	3,1
Mars.....	125,1	2,5	120,8	2,7	2,7		2,6	0,6	127,4	0,6	142,3	2,8
April.....	125,4	2,9	121,2	2,8	2,7		2,9	0,6	127,5	-0,3	142,3	2,4
Mai.....	125,7	3,0	121,4	2,9	2,9		2,9	0,0	128,7	0,2	142,3	2,2
Juní.....	126,4	3,4	121,9	3,3	3,3		3,5	-0,1	132,0	0,1	142,5	2,2
Juli.....	125,7	2,2	121,3	2,6	2,5		2,2	-0,7	131,1	-1,7	142,7	2,0
August.....	125,4	1,9	121,0	2,5	2,3		1,8	-0,2	132,7	-0,9	143,6	2,1
September.....	126,4	1,2	122,3	2,5	2,4		1,4	-0,3	130,7	-3,8	144,0	2,3
Oktober.....	126,2	0,6	122,1	2,1	2,1		0,8	-0,1	130,5	-2,5	144,4	2,1
November.....	126,6	1,5	122,3	2,5	2,4		1,9	0,5	131,5	0,2	144,6	1,5
Desember.....	126,9	2,0	122,4	2,4	2,4		2,4	0,9	133,0	3,1	144,7	1,8
2010												
Januar	127,1	2,5	121,9	2,4	2,3		2,7	1,0	133,9	3,8	144,9	2,0
Februar.....	128,7	3,0	122,6	1,8	1,9		3,1	0,9	136,1	7,1	145,8	2,5
Mars.....	129,3	3,4	122,7	1,6	1,7		3,6	1,4	137,1	7,6	146,3	2,8
April.....	129,6	3,3	123,1	1,6	1,7		3,4	1,5	137,7	8,0	147,1	3,4
Mai.....	128,9	2,5	123,2	1,5	1,5		2,6	1,6	136,7	6,2	147,7	3,8
Juní.....	128,8	1,9	123,5	1,3	1,3		1,8	1,4	137,5	4,2	147,8	3,7
Juli.....	128,1	1,9	122,9	1,3	1,3		1,8	1,7	137,2	4,7	147,8	3,6

¹ Justert for avgiftsendringer og uten energivarier. ²Omfatter de 12 deltakerne i EU's økonomiske og monetære union (ØMU), der Hellas inngår fra og med 2001.

Kilde: Statistisk sentralbyrå og Eurostat.

7.2. Produktpriser. Nivå og prosentvis endring fra samme periode året før der det framgår

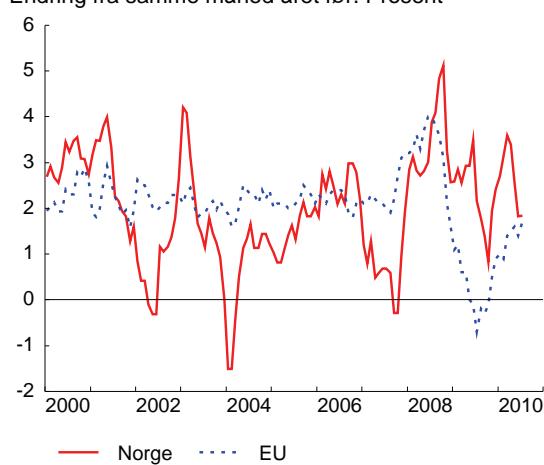
	Produsentprisindeks ¹ . Industri		Spotpriser				Eksportpris- indeks, tre- foredlings- produkter. 2000=100		Eksportpris, laks. Nivå. NOK pr. kg	
	Nivå. 2000=100	Endring	Elektrisk kraft, systempris. Øre pr. kWh	Brent Blend. NOK pr. fat	Brent Blend. USD pr. fat	Aluminium. NOK pr. tonn				
2005	112,0	6,4	23,5	355,1	55,1	10 667,5	123,71	26,16		
2006	120,7	7,8	39,1	422,8	66,1	14 634,7	128,33	32,33		
2007	127,9	5,9	22,4	422,2	72,7	12 850,9	136,90	26,64		
2008	135,9	6,3	36,9	536,4	98,4	12 329,3	137,08	26,97		
2009	136,0	0,1	30,7	387,5	62,5	8 984,7	154,10	30,89		
2009										
Februar.....	130,3	-2,2	33,6	301,4	43,9	7 486,2	169,97	28,31		
Mars.....	130,1	-3,2	31,0	320,1	47,4	7 844,3	158,66	30,35		
April.....	131,4	-3,1	30,0	341,7	51,4	8 554,7	148,57	31,98		
Mai.....	135,6	-2,2	28,7	376,8	58,6	7 826,9	145,25	35,04		
Juní.....	139,5	-0,1	31,7	442,2	69,3	8 334,6	154,32	35,29		
Juli.....	138,3	-1,8	29,5	417,5	65,8	9 460,3	153,45	36,72		
August.....	141,4	1,4	28,1	443,3	73,1	10 504,9	145,50	30,31		
September.....	138,1	-1,3	24,7	402,1	68,1	9 872,7	153,75	29,52		
Oktober.....	137,7	0,7	28,3	416,8	73,9	9 491,2	146,59	27,25		
November.....	139,5	5,5	30,6	437,4	77,6	9 901,8	150,49	28,25		
Desember.....	139,3	7,8	33,4	433,7	75,2	10 852,1	153,26	28,97		
2010										
Januar	139,9	7,0	43,8	441,4	77,0	11 248,7	152,54	29,18		
Februar.....	140,9	8,1	55,8	442,2	74,8	11 190,8	157,72	33,68		
Mars.....	143,3	10,1	45,9	473,0	79,9	12 011,4	153,27	36,05		
April.....	144,6	10,0	37,3	506,8	85,8	12 673,7	152,84	38,83		
Mai.....	145,0	6,9	33,9	484,6	77,0	12 020,8	158,50	39,92		
Juní.....	145,0	3,9	35,4	490,2	75,7	11 902,4	160,16	38,50		
Juli.....	145,1	4,9	36,5	472,0	75,4	39,44		

¹ I motsetning til den ordinære produsentprisindeksen, kan denne revideres i etterkant. Den helt korrekte betegnelsen på denne statistikken er vareprisindeksen.

Kilde: Statistisk sentralbyrå og Reuters EcoWin.

**Fig. 7.1 Harmonisert konsumprisindeks
Norge og EU**

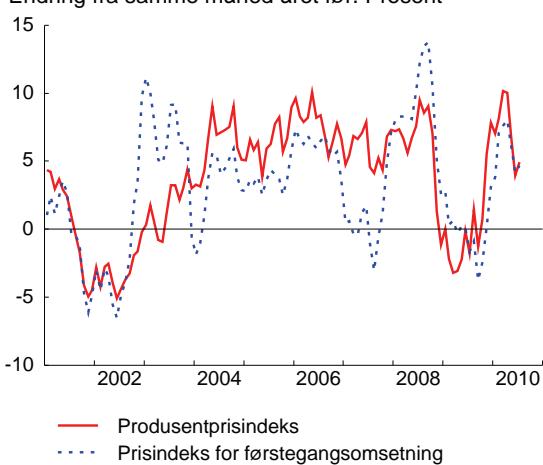
Endring fra samme måned året før. Prosent



Kilde: Eurostat.

**Fig. 7.2 Produsentprisindeks for industri og
prisindeks for førstegangsomsetning innenlands**

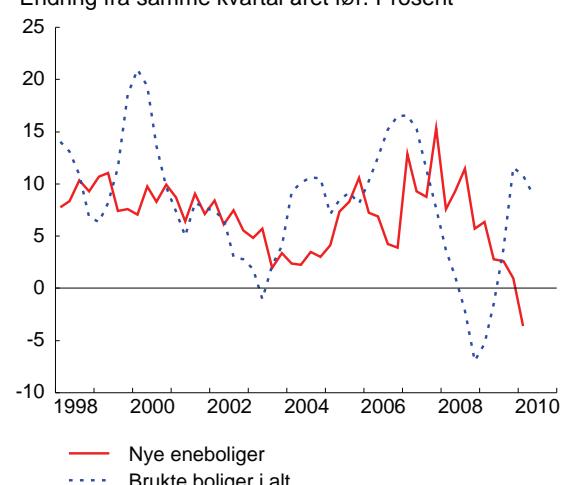
Endring fra samme måned året før. Prosent



Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 7.3 Boligpriser

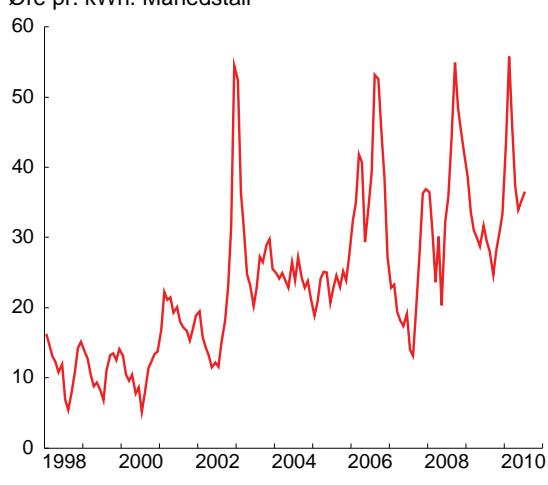
Endring fra samme kvartal året før. Prosent



Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 7.4 Spotpris elektrisk kraft, systempris

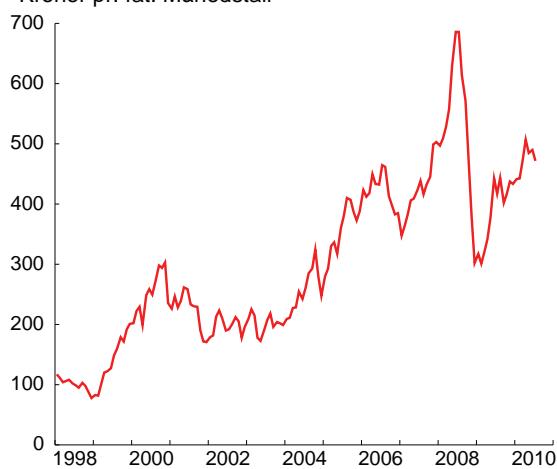
Øre pr. kWh. Månedstall



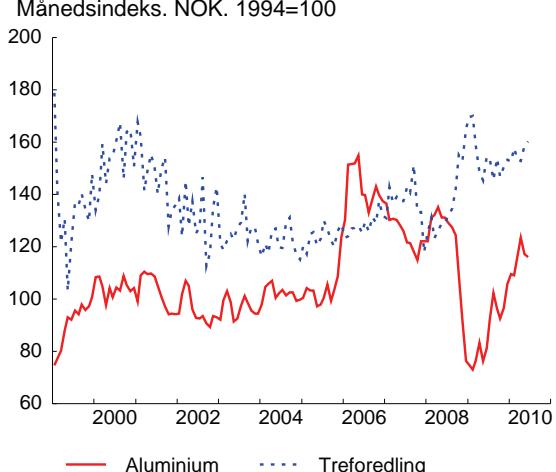
Kilde: Nord Pool.

Fig. 7.5 Spotpris råolje, Brent Blend

Kroner pr. fat. Månedstall



Kilde: Reuters EcoWin.

**Fig. 7.6 Spotpris aluminium og eksportpris for
treforedlingsprodukter**
Månedsindeks. NOK. 1994=100

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

7.3. Prisindeks. Nivå og prosentvis endring fra samme periode året før

	Engroshandel		Nye eneboliger		Boligpriser (brukte boliger)							
	Nivå	Endring	Nivå	Endring	Alle boligtyper		Enebolig		Småhus		Blokkleilighet	
					Nivå	Endring	Nivå	Endring	Nivå	Endring	Nivå	Endring
	2005=100		2000=100		2005=100		2005=100		2005=100		2005=100	
2006	104,3	4,2	139,7	5,5	113,7	13,7	112,4	12,4	114,3	14,3	116,2	16,2
2007	107,6	3,2	155,9	11,6	128,0	12,6	127,3	13,3	129,7	13,4	128,0	10,2
2008	114,4	6,3	169,1	8,5	126,6	-1,1	128,4	0,9	127,4	-1,7	121,2	-5,3
2009	113,7	-0,5	174,4	3,1	129,0	1,9	130,0	1,2	129,4	1,5	126,3	4,2
2008												
3. kvartal	117,1	8,3	170,1	11,5	127,0	-2,2	128,8	-0,3	127,2	-3,2	122,1	-5,9
4. kvartal	114,3	5,0	173,4	5,7	118,1	-6,9	120,3	-5,3	118,2	-8,3	112,4	-9,6
2009												
1. kvartal	112,2	1,1	173,8	6,4	123,0	-5,3	124,3	-4,9	123,4	-6,9	119,3	-4,6
2. kvartal	113,2	-1,6	174,1	2,8	129,5	-1,5	131,4	-1,9	128,9	-2,1	125,2	0,1
3. kvartal	114,8	-2,0	174,5	2,6	131,8	3,8	132,4	2,8	132,1	3,9	130,1	6,6
4. kvartal	114,7	0,3	175,1	1,0	131,8	11,6	132,0	9,7	133,0	12,5	130,4	16,0
2010												
1. kvartal	116,4	3,7	167,5	-3,6	136,3	10,8	137,2	10,4	137,9	11,8	132,4	11,0
2. kvartal	118,4	4,6	141,3	9,1	143,5	9,2	141,9	10,1	135,3	8,1

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

7.4. Månedsfortjeneste og avtalt lønn. Indeks. 2005=100

	Månedsfortjeneste i alt ¹					Avtalt lønn ²				
	Industri	Olje- og gassutvinning og bergverksdrift	Bygge- og anleggsvirksomhet	Samferdsel ³	Forretningsmessig tj.yting og eindomsdrift	Industri	Olje- og gassutvinning og bergverksdrift	Bygge- og anleggsvirksomhet	Samferdsel	Forretningsmessig tj.yting og eindomsdrift
2008										
2. kvartal	115,6	115,1	116,3	115,6	115,0	114,2	115,4	113,7	115,3	112,8
3. kvartal	118,3	115,3	116,5	118,0	115,7	116,3	116,8	117,9	118,7	116,2
4. kvartal	118,8	117,5	117,5	119,0	117,0	118,4	120,9	118,5	118,7	116,6
2009										
1. kvartal	119,6	132,5	118,0	120,4	117,3	119,4	121,0	120,3	119,0	116,7
2. kvartal	121,2	126,9	118,0	120,7	117,7	120,4	121,0	120,3	120,9	116,9
3. kvartal	123,3	124,6	119,6	122,0	118,3	121,3	124,2	121,3	123,1	118,2
4. kvartal	123,7	124,2	120,2	122,7	118,1	122,3	125,5	122,0	123,4	119,4
2010										
1. kvartal	125,5	131,5	123,0	122,6	120,3	122,3	124,9	123,0	123,7	119,6
2. kvartal	126,9	127,1	122,0	123,4	119,1	122,4	125,5	123,5	123,9	118,9

¹ Månedslønn omfatter avtalt månedslønn, uregelmessige tillegg og bonus. ² Avtalt lønn ved utgangen av kvartalet.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

8.1. Utvalgte norske rentesatser. Prosent

	Utlånsrente ¹				Innskuddsrente ² Bankinnskudd ialt	NOK 3mnd eurente ³	Effektiv rente på statsobligasjoner ³				
	Bankutlån ialt	Statlige lånear- institutter	Forsikrings- selskap	Kreditforetak			3 år	5 år	10 år		
2006	4,26	3,20	4,13	3,60	2,02	2,98	3,74	3,90	4,07		
2007	5,66	3,69	5,10	4,79	3,48	4,83	4,79	4,77	4,78		
2008	7,30	4,52	6,07	6,36	4,98	6,10	4,53	4,43	4,47		
2009	4,90	4,00	4,23	3,92	2,41	2,30	2,71	3,33	4,00		
2008											
2. kvartal	7,41	4,53	6,30	6,44	5,05	6,27	5,06	4,83	4,69		
3. kvartal	7,80	4,59	6,51	6,86	5,60	6,47	5,01	4,80	4,71		
4. kvartal	7,28	4,95	5,57	6,45	4,61	5,82	3,56	3,75	4,05		
2009											
1. kvartal	5,25	4,91	4,69	4,41	2,86	3,28	2,54	3,07	3,75		
2. kvartal	4,40	4,20	3,93	3,62	1,90	2,29	2,47	3,25	4,08		
3. kvartal	4,19	3,11	3,69	3,35	1,70	1,74	2,82	3,47	4,13		
4. kvartal	4,28	2,70	3,73	3,19	1,86	1,91	2,98	3,51	4,03		
2010											
1. kvartal	4,42	2,72	3,83	3,36	1,99	2,13	2,80	3,30	3,93		
2. kvartal	4,56	2,76	3,79	3,49	2,11	2,39	2,33	2,68	3,54		

¹ Gjennomsnittlige (veide) rentesatser inkl. provisjoner på utlån til publikum fra banker og andre finansforetak. Kvartalstall er ved utgangen av perioden, årstall er beregnet som gjennomsnitt over året via tall for gjennomsnittet over kvartalet. ² Gjennomsnittlige (veide) rentesatser på innskudd i banker fra publikum i NOK ved utgangen av kvartalet. ³ Gjennomsnitt over perioden.

Kilde: Statistisk sentralbyrå og Norges Bank.

8.2. Eurorenter og effektiv rente på statsobligasjoner. Prosent

	3 mnd eurorente ¹					Effektiv rente på 10 års statsobligasjon			
	Norge	Euro	USA	Japan	Storbritannia	Norge	Tyskland	USA	Japan
2005.....	2,10	2,17	3,53	0,02	4,70	3,75	3,38	4,28	1,39
2006.....	2,98	3,06	5,16	0,27	4,80	4,08	3,78	4,79	1,74
2007.....	4,83	4,25	5,29	0,77	5,95	4,77	4,23	4,63	1,68
2008.....	6,08	4,61	3,22	1,10	5,48	4,46	4,00	3,65	1,49
2009.....	2,31	1,21	0,95	0,56	1,15	4,00	3,27	3,24	1,35
2009									
Februar	3,32	1,98	1,62	0,82	1,92	3,75	3,16	2,86	1,29
Mars	3,00	1,69	1,53	0,83	1,66	3,81	3,07	2,81	1,31
April	2,73	1,46	1,37	0,64	1,35	3,90	3,17	2,90	1,44
Mai	2,22	1,28	1,07	0,59	1,18	4,12	3,43	3,29	1,45
Juni	1,95	1,22	0,92	0,49	1,03	4,23	3,55	3,71	1,47
Juli	1,72	0,97	0,81	0,48	0,93	4,05	3,37	3,54	1,35
August	1,74	0,85	0,69	0,46	0,75	4,17	3,34	3,58	1,38
September.....	1,78	0,71	0,59	0,40	0,66	4,17	3,29	3,39	1,32
Okttober.....	1,89	0,67	0,53	0,40	0,66	4,07	3,23	3,37	1,33
November.....	1,90	0,62	0,47	0,38	0,71	4,04	3,28	3,39	1,36
Desember.....	1,93	0,60	0,37	0,30	0,69	3,98	3,23	3,58	1,27
2010									
Januar	2,11	0,58	0,35	0,28	0,69	4,08	3,29	3,71	1,34
Februar	2,13	0,54	0,37	0,28	0,68	3,87	3,19	3,68	1,34
Mars	2,16	0,48	0,39	0,29	0,67	3,85	3,13	3,72	1,35
April	2,25	0,52	0,46	0,28	0,72	3,84	3,08	3,82	1,36
Mai	2,37	0,62	0,66	0,34	0,78	3,46	2,81	3,40	1,28
Juni	2,54	0,67	0,75	0,37	0,78	3,36	2,63	3,19	1,21
Juli	2,57	0,81	0,79	0,31	0,82	3,33	2,65	2,99	1,11

¹ Midtrente (bortsett fra for Euro).

Kilde: Norges Bank og Reuters EcoWin.

8.3. Valutakurser, penge- og kreditindikatorer og aksjekursindeks for Oslo Børs

	Valutakurser ¹		Importveid valutakurs (44 land) 1995=100	Industriens effektive valutakurs ² 1990=100	Pengemengdeindikator (M2)		Kreditindikator (K2)		Aksjekurs- indeks totalt. Oslo Børs. ² 1995=100
	NOK/Euro	NOK/USD			Mrd. kroner.	Sesongjustert	Trend. Prosent endring fra førre periode. Årlig rate	Mrd. kroner.	
2005.....	8,01	6,45	91,8	98,8	1 029,9	10,2	2 137,5	10,7	282,9
2006.....	8,05	6,42	92,5	99,2	1 148,7	11,5	2 438,8	14,1	384,2
2007.....	8,02	5,86	90,8	97,5	1 335,9	16,4	2 784,1	14,2	478,6
2008.....	8,22	5,64	90,8	97,1	1 459,7	9,2	3 147,2	13,0	379,5
2009									
Februar	8,78	6,87	94,9	100,8	1 500,0	2,6	3 340,6	5,5	223,9
Mars	8,84	6,78	94,2	100,0	1 492,3	4,0	3 349,1	4,4	217,1
April	8,79	6,67	94,5	100,4	1 500,6	4,6	3 359,4	3,6	237,0
Mai	8,79	6,44	94,9	101,0	1 516,1	3,9	3 370,2	2,9	279,7
Juni	8,94	6,39	95,9	101,9	1 512,3	2,4	3 375,8	2,6	290,6
Juli	8,95	6,35	96,0	102,2	1 518,0	0,5	3 386,9	2,4	282,9
August	8,66	6,07	93,6	100,0	1 514,5	-0,6	3 389,7	2,0	302,1
September.....	8,60	5,90	92,5	98,8	1 515,1	-0,3	3 394,3	1,8	314,4
Okttober.....	8,36	5,64	89,6	95,5	1 523,0	0,9	3 393,4	2,0	335,6
November.....	8,41	5,64	90,1	96,2	1 517,0	1,2	3 401,1	2,8	347,5
Desember.....	8,41	5,75	90,3	96,3	1 523,3	1,4	3 398,5	3,9	365,2
2010									
Januar	8,18	5,73	89,0	94,8	1 526,0	1,8	3 429,0	4,6	371,5
Februar	8,10	5,92	89,3	95,0	1 520,6	2,2	3 448,2	5,0	352,6
Mars	8,04	5,92	89,4	94,9	1 520,8	2,7	3 458,6	5,7	369,7
April	7,93	5,92	88,9	94,2	1 533,9	3,9	3 471,0	6,5	386,8
Mai	7,90	6,28	89,8	94,7	1 528,9	6,4	3 502,9	7,0	357,7
Juni	7,91	6,48	90,9	95,7	1 549,6	8,6	3 527,1	7,2	351,5
Juli	8,02	6,28	91,4	96,6	1 568,3	9,4	3 537,3	6,6	349,0

¹ Representativ markedskurs (midtkurs). ² Månedsgjennomsnitt av daglige noteringer.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

9.1. Eksport og import av varer. Millioner kroner. Sesongjustert

	Varer i alt, u/skip og plattformer	Olje- og gass	Varer i alt u/skip, plattf. og råolje	Eksport					Import Varer i alt, u/skip, plattf. og råolje
				Metaller	Verksteds- produkter	Treforedlings- produkter	Kjemiske produkter	Fisk og fiske- produkter	
2005	660 696	407 568	253 044	50 494	30 571	11 264	31 796	31 048	349 157
2006	776 082	473 950	301 889	65 456	37 367	11 010	35 393	34 803	403 882
2007	786 388	451 053	334 687	78 507	44 825	10 734	39 868	35 720	455 244
2008	947 686	590 487	356 878	70 247	53 967	10 567	43 819	36 968	478 529
2009	746 962	440 803	304 865	46 485	55 726	9 319	37 077	43 517	420 810
2009									
Februar.....	67 337	41 470	25 641	3 991	4 700	755	2 954	3 406	36 313
Mars.....	63 364	40 286	24 714	3 301	4 831	680	3 224	3 375	32 736
April.....	58 677	33 672	24 691	3 533	4 559	700	2 970	3 625	34 941
Mai.....	57 988	34 601	23 860	3 088	4 643	716	2 894	3 719	34 834
Juni.....	58 387	34 297	24 687	3 672	4 222	722	3 250	3 667	33 408
Juli.....	65 945	37 343	27 559	3 924	6 636	888	3 051	3 804	34 120
August.....	58 586	34 529	24 962	3 987	4 487	811	2 941	3 849	37 090
September.....	62 888	34 546	25 473	4 022	4 389	768	3 140	3 658	35 103
Oktober.....	60 833	34 809	26 031	4 334	4 494	816	3 140	3 477	34 463
November.....	62 778	36 554	26 473	4 275	3 989	890	3 205	3 700	38 391
Desember.....	62 310	36 090	25 722	4 237	4 384	757	3 085	3 785	32 158
2010									
Januar	62 845	36 013	27 507	4 270	3 925	741	3 549	3 826	32 502
Februar.....	65 399	38 448	26 912	4 577	4 194	792	3 415	4 019	34 920
Mars.....	64 576	37 937	27 728	4 900	4 019	853	3 626	4 187	36 395
April.....	65 109	38 508	25 978	4 987	3 596	811	3 739	4 072	37 327
Mai.....	64 061	36 605	28 449	4 807	3 768	778	3 658	4 340	36 729
Juni.....	68 233	40 128	28 321	5 369	4 443	880	3 726	4 492	38 031
Juli.....	65 121	36 718	28 405	5 039	3 809	869	3 918	4 459	36 419

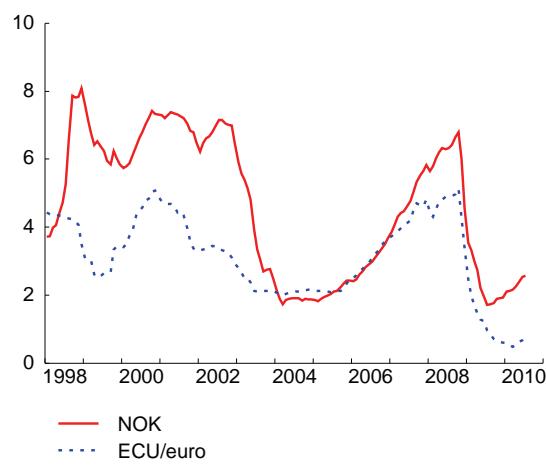
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

9.2. Utenriksregnskap. Millioner kroner

	Eksport i alt	Import i alt	Vare og tj.bal.	Rente- og stønadsbal.	Driftsbal.	Netto kap.overf.	Netto finansinv.	Norske inv. i utlandet	Utenl. inv. i Norge
2006	1 002 467	612 768	389 699	-17 551	372 148	-919	371 229	1 083 977	792 408
2007	1 039 693	691 404	348 289	-27 786	320 503	-971	319 532	750 401	595 496
2008	1 222 602	735 365	487 237	-14 464	472 773	-1 138	471 635	728 680	248 715
2009	1 008 934	656 523	352 411	-15 027	337 384	-1 120	336 264	-115 236	-492 530
2005									
4. kvartal	238 324	145 836	92 488	12 682	105 170	-696	104 474	120 716	64 142
2006									
1. kvartal	254 319	139 480	114 839	-36 105	78 734	-68	78 666	303 571	187 355
2. kvartal	244 707	150 054	94 653	-1 470	93 183	-576	92 607	261 889	192 047
3. kvartal	244 756	155 804	88 952	10 046	98 998	-116	98 882	273 804	203 998
4. kvartal	258 685	167 430	91 255	9 978	101 233	-159	101 074	244 713	209 008
2007									
1. kvartal	252 394	162 858	89 536	-23 548	65 988	-160	65 828	336 035	218 536
2. kvartal	250 869	171 002	79 867	-23 567	56 300	-587	55 713	142 549	68 363
3. kvartal	249 383	173 357	76 026	16 910	92 936	-116	92 820	224 956	209 512
4. kvartal	287 047	184 187	102 860	2 419	105 279	-108	105 171	46 861	99 085
2008									
1. kvartal	297 281	172 627	124 654	-24 702	99 952	-320	99 632	41 085	-44 638
2. kvartal	319 361	186 801	132 560	-15 069	117 491	-146	117 345	228 045	119 335
3. kvartal	300 655	191 141	109 514	4 994	114 508	-577	113 931	203 077	76 520
4. kvartal	305 305	184 796	120 509	20 313	140 822	-95	140 727	256 473	97 498
2009									
1. kvartal	266 887	157 708	109 179	-36 325	72 854	-340	72 514	-120 083	-200 215
2. kvartal	238 139	163 362	74 777	15 752	90 529	-564	89 965	-44 351	-173 389
3. kvartal	241 082	170 493	70 589	1 694	72 283	-71	72 212	8 475	-62 102
4. kvartal	262 826	164 960	97 866	3 852	101 718	-145	101 573	40 723	-56 824
2010									
1. kvartal	258 753	159 391	99 362	-1 714	97 648	-685	96 963	209 147	102 844

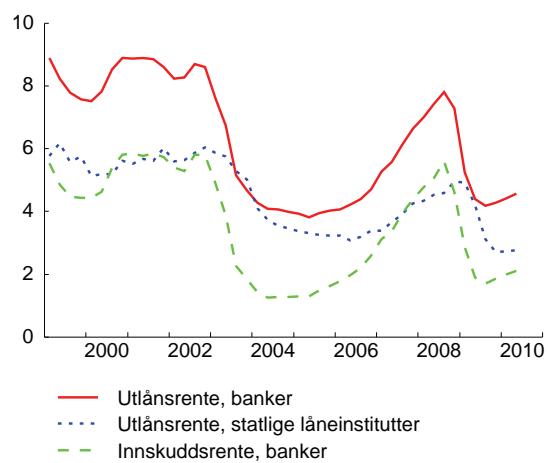
Kilde: Statistisk sentralbyrå

Fig. 8.1 3 måneders eurorente
Månedstall. Prosent



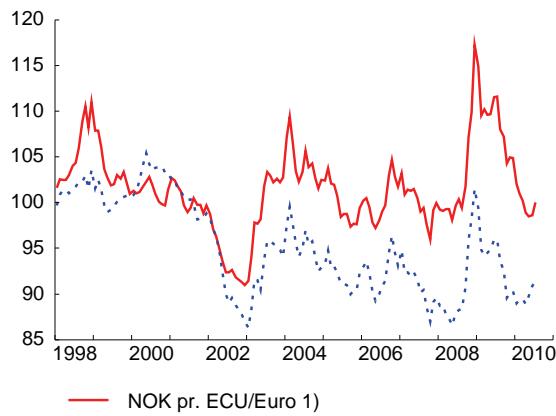
Kilde: Norges Bank.

Fig. 8.2 Utlånsrente og innskuddsrente
I sluttet av kvartalet. Prosent



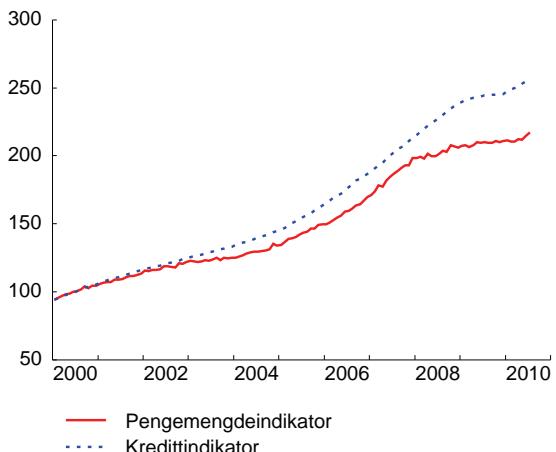
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 8.3 Valutakursindeks
1991=100. Månedstall



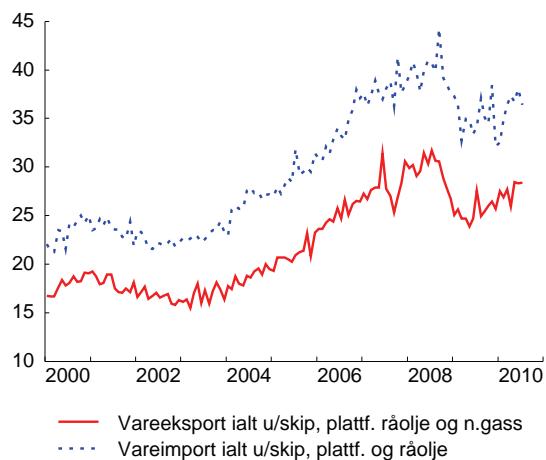
1) Representative markeds kurser (midtkurser). Euro fra 1.1 1999
Kilde: Norges Bank.

Fig. 8.4 Penge- og kreditindikator
Sesongjustert indeks. Månedstall. 2000=100



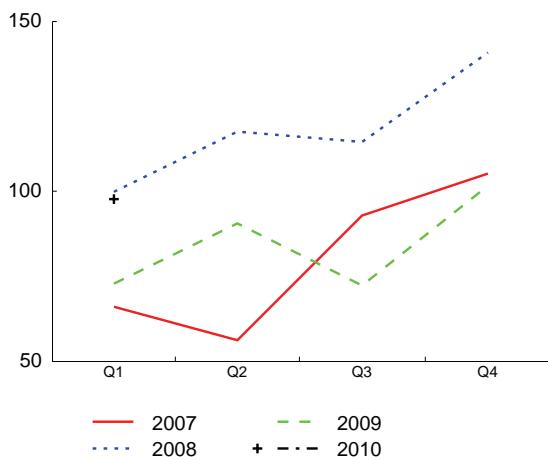
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 9.1 Utenrikshandel
Milliarder kroner. Sesongjusterte månedstall



Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 9.2 Driftsbalansen
Kvartalstall. Milliarder kroner



Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Nasjonalregnskap for Norge

Tabell

	Side
1. Makroøkonomiske hovedstørrelser. Løpende priser. Millioner kroner	18*
2. Makroøkonomiske hovedstørrelser. Faste 2007-priser. Millioner kroner.....	19*
3. Makroøkonomiske hovedstørrelser. Prosentvis volumendring fra samme periode året før.....	20*
4. Makroøkonomiske hovedstørrelser. Prosentvis prisendring fra samme periode året før.....	21*
5. Produksjon. Løpende priser. Millioner kroner	22*
6. Produksjon. Faste 2007-priser. Millioner kroner.....	23*
7. Produksjon. Prosentvis volumendring fra samme periode året før.....	24*
8. Produksjon. Prosentvis prisendring fra samme periode året før.....	25*
9. Bruttonasjonalprodukt. Bruttoprodukt etter næring, i basisverdi. Løpende priser. Millioner kroner	26*
10. Bruttonasjonalprodukt. Bruttoprodukt etter næring, i basisverdi. Faste 2007-priser. Millioner kroner.....	27*
11. Bruttonasjonalprodukt. Bruttoprodukt etter næring, i basisverdi. Prosentvis volumendring fra samme periode året før	28*
12. Bruttonasjonalprodukt. Bruttoprodukt etter næring, i basisverdi. Prosentvis prisendring fra samme periode året før	29*
13. Hovedtall for konsum. Løpende priser. Millioner kroner	30*
14. Hovedtall for konsum. Faste 2007-priser. Millioner kroner.....	30*
15. Hovedtall for konsum. Prosentvis volumendring fra samme periode året før	31*
16. Hovedtall for konsum. Prosentvis prisendring fra samme periode året før	31*
17. Konsum i husholdninger. Løpende priser. Millioner kroner	32*
18. Konsum i husholdninger. Faste 2007-priser. Millioner kroner	32*
19. Konsum i husholdninger. Prosentvis volumendring fra samme periode året før	33*
20. Konsum i husholdninger. Prosentvis prisendring fra samme periode året før	33*
21. Bruttoinvestering i fast realkapital. Løpende priser. Millioner kroner	34*
22. Bruttoinvestering i fast realkapital. Faste 2007-priser. Millioner kroner	35*
23. Bruttoinvestering i fast realkapital. Prosentvis volumendring fra samme periode året før.....	36*
24. Bruttoinvestering i fast realkapital. Prosentvis prisendring fra samme periode året før.....	37*
25. Eksport. Løpende priser. Millioner kroner	38*
26. Eksport. Faste 2007-priser. Millioner kroner	39*
27. Eksport. Prosentvis volumendring fra samme periode året før	40*
28. Eksport. Prosentvis prisendring fra samme periode året før	41*
29. Import. Løpende priser. Millioner kroner	42*
30. Import. Faste 2007-priser. Millioner kroner	43*
31. Import. Prosentvis volumendring fra samme periode året før	44*
32. Import. Prosentvis prisendring fra samme periode året før.....	45*
33. Sysselsatte personer. Lønnstakere og selvstendige. 1000.....	46*
34. Sysselsatte personer. Lønnstakere og selvstendige. Prosentvis endring fra samme periode året før.....	47*
35. Utførte timeverk. Lønnstakere og selvstendige. Millioner	48*
36. Utførte timeverk. Lønnstakere og selvstendige. Prosentvis endring fra samme periode året før	49*
37. Lønnskostnader etter næring. Løpende priser. Millioner kroner	50*
38. Lønn per normalårsverk etter næring for lønnstakere. Prosentvis endring fra samme periode året før	51*

Tabell 1. Makroøkonomiske hovedstørrelser. Løpende priser. Millioner kroner

	2008	2009	08:4	09:1	09:2	09:3	09:4	10:1	10:2
Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner	988 810	1 015 262	258 207	234 558	251 476	260 345	268 882	254 343	259 527
Konsum i husholdninger	948 243	971 810	247 954	223 925	240 469	249 519	257 898	243 173	247 983
Varekonsum	485 548	492 044	131 609	109 944	119 735	123 454	138 911	123 809	124 258
Tjenestekonsum	428 665	446 365	110 029	105 919	112 105	115 016	113 325	110 922	116 576
Husholdningenes kjøp i utlandet	61 726	59 839	12 890	13 065	15 919	18 435	12 419	13 658	15 241
Utlendingers kjøp i Norge	-27 696	-26 437	-6 573	-5 003	-7 290	-7 387	-6 757	-5 216	-8 092
Konsum i ideelle organisasjoner	40 567	43 451	10 253	10 634	11 007	10 826	10 985	11 170	11 544
Konsum i offentlig forvaltning	491 860	533 106	127 963	132 898	130 471	133 932	135 805	138 380	135 911
Konsum i statsforvaltningen	254 004	275 678	65 237	68 364	67 644	70 166	69 504	70 334	69 748
Konsum i statsforvaltningen, sivilt	220 363	240 698	56 224	59 595	58 821	61 466	60 816	61 735	61 390
Konsum i statsforvaltningen, forsvar	33 640	34 980	9 013	8 768	8 823	8 700	8 688	8 598	8 358
Konsum i kommuneforvaltningen	237 857	257 428	62 726	64 534	62 827	63 766	66 301	68 046	66 163
Bruttoinvestering i fast realkapital	545 826	509 990	151 317	125 658	128 805	122 918	132 609	112 750	125 962
Utvinning og rørtransport	122 237	134 396	33 826	34 135	34 263	34 007	31 991	27 881	32 406
Tjenester tilknyttet utvinning	5 739	2 121	1 396	220	196	1 786	-80	1 398	761
Utenriks sjøfart	27 157	20 077	11 735	4 381	5 220	4 707	5 769	4 778	5 852
Fastlands-Norge	390 693	353 396	104 360	86 922	89 127	82 418	94 929	78 693	86 944
Fastlands-Norge utenom offentlig forvaltning	311 830	267 528	81 634	70 154	68 708	62 305	66 361	61 309	65 945
Næringer	218 337	190 069	58 822	48 734	49 548	44 406	47 381	42 447	47 445
Industri og bergverk	35 745	25 562	11 149	6 323	7 210	5 458	6 571	4 613	5 630
Annen vareproduksjon	36 678	31 235	9 550	6 400	8 283	8 310	8 242	5 847	8 583
Tjenester	145 914	133 271	38 123	36 011	34 055	30 638	32 568	31 987	33 231
Boliger (husholdninger)	93 493	77 459	22 812	21 420	19 160	17 899	18 980	18 862	18 500
Offentlig forvaltning	78 863	85 868	22 726	16 768	20 419	20 113	28 568	17 384	20 999
Lagerendring og statistiske avvik	9 239	-30 112	-6 263	1 906	-12 029	-7 230	-12 760	8 473	7 199
Bruttoinvestering i alt	555 065	479 878	145 054	127 564	116 777	115 688	119 849	121 223	133 161
Innenlandsk sluttanvendelse	2 035 735	2 028 246	531 225	495 020	498 724	509 966	524 536	513 946	528 598
Etterspørsel fra Fastlands-Norge (utenom lagerendring)	1 871 363	1 901 764	490 531	454 378	471 074	476 696	499 616	471 416	482 381
Etterspørsel fra offentlig forvaltning	570 723	618 974	150 689	149 666	150 890	154 045	164 373	155 764	156 910
Eksport i alt	1 223 845	1 008 762	307 916	266 779	238 113	241 096	262 773	258 647	255 900
Tradisjonelle varer	322 704	278 108	81 762	69 183	65 484	69 486	73 956	72 592	73 154
Råolje og naturgass	621 968	465 124	154 424	134 137	104 067	107 829	119 091	125 023	117 902
Skip, plattformer og fly	14 004	13 384	3 361	4 920	3 258	2 369	2 837	3 831	1 738
Tjenester	265 169	252 145	68 369	58 539	65 304	61 413	66 889	57 201	63 105
Samlet sluttanvendelse	3 259 580	3 037 008	839 141	761 799	736 837	751 062	787 309	772 593	784 498
Import i alt	742 780	656 293	192 301	157 395	163 103	170 264	165 532	160 851	175 570
Tradisjonelle varer	477 033	409 102	119 591	104 384	100 499	100 664	103 555	101 692	112 595
Råolje og naturgass	4 273	4 589	1 593	486	656	1 803	1 644	906	2 117
Skip, plattformer og fly	37 123	27 078	14 783	4 988	7 050	5 069	9 971	7 645	6 882
Tjenester	224 351	215 524	56 334	47 537	54 898	62 728	50 362	50 608	53 976
Bruttonasjonalprodukt ¹	2 516 800	2 380 714	646 840	604 404	573 734	580 799	621 778	611 742	608 928
Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge ¹	1 812 173	1 846 438	474 361	454 535	451 569	453 805	486 529	472 146	469 986
Oljevirksomhet og utenriks sjøfart	704 627	534 276	172 479	149 869	122 166	126 994	135 248	139 596	138 942
Fastlands-Norge(basisverdi)	1 561 297	1 592 475	414 999	394 521	389 317	389 425	419 213	408 053	406 044
Fastlands-Norge utenom offentlig forvaltning	1 209 955	1 216 844	323 542	300 460	298 205	296 056	322 123	309 872	311 847
Industri og bergverk	211 446	209 085	54 274	54 365	51 089	49 534	54 097	52 549	52 149
Annen vareproduksjon	194 275	187 565	53 746	50 115	38 989	47 627	50 834	55 648	44 568
Tjenester inkl. boligtjenester	804 234	820 193	215 522	195 979	208 127	198 895	217 192	201 675	215 130
Offentlig forvaltning	351 342	375 632	91 457	94 061	91 112	93 369	97 089	98 181	94 197
Produktavgifter og -subsider	250 876	253 963	59 362	60 014	62 252	64 380	67 317	64 093	63 941

1 Bruttonasjonalprodukt er målt i markedsverdi, mens bruttoprodukt i næringer er målt i basisverdi.

Tabell 2. Makroøkonomiske hovedstørrelser. Faste 2007-priser. Millioner kroner

	2008	2009	08:4	09:1	09:2	09:3	09:4	10:1	10:2
Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner	954 892	956 360	244 432	222 126	236 149	245 057	253 028	234 908	239 433
Konsum i husholdninger	916 348	916 510	234 984	212 233	226 084	235 213	242 980	224 656	229 042
Varekonsum	470 808	469 721	125 768	105 259	113 943	118 276	132 244	114 734	115 787
Tjenestekonsum	412 405	415 841	103 913	99 688	104 278	106 793	105 082	101 460	105 807
Husholdningenes kjøp i utlandet	59 632	55 602	11 562	12 042	14 663	17 004	11 893	13 249	14 781
Utlendingers kjøp i Norge	-26 498	-24 654	-6 258	-4 755	-6 799	-6 860	-6 240	-4 787	-7 333
Konsum i ideelle organisasjoner	38 544	39 850	9 447	9 892	10 065	9 844	10 048	10 252	10 391
Konsum i offentlig forvaltning	465 010	487 047	117 833	122 012	118 977	122 056	124 001	124 816	122 628
Konsum i statsforvaltningen	240 789	252 609	60 574	62 462	61 662	64 229	64 255	63 296	62 726
Konsum i statsforvaltningen, sivilt	208 700	220 368	52 286	54 416	53 474	56 221	56 258	55 414	55 072
Konsum i statsforvaltningen, forsvar	32 089	32 241	8 288	8 046	8 189	8 009	7 997	7 883	7 654
Konsum i kommuneforvaltningen	224 221	234 438	57 259	59 550	57 315	57 827	59 746	61 520	59 901
Bruttoinvestering i fast realkapital	514 203	467 383	138 709	114 827	117 691	111 651	123 214	98 911	111 975
Utvinning og rørtransport	113 765	120 231	30 372	30 689	30 279	29 725	29 538	24 623	27 164
Tjenester tilknyttet utvinning	5 385	1 770	1 222	149	142	1 593	-113	858	497
Utenriks sjøfart	24 749	18 464	10 094	3 625	4 790	4 424	5 624	1 966	4 936
Fastlands-Norge	370 304	326 919	97 021	80 365	82 480	75 909	88 165	71 464	79 378
Fastlands-Norge utenom offentlig forvaltning	295 724	247 139	75 852	64 879	63 587	57 347	61 325	55 493	60 229
Næringen	207 453	175 541	54 566	44 961	45 824	40 863	43 894	38 309	43 550
Industri og bergverk	34 069	23 834	10 389	5 865	6 709	5 090	6 169	4 323	5 224
Annen vareproduksjon	34 861	28 806	8 850	5 910	7 679	7 593	7 623	5 092	7 945
Tjenester	138 524	122 902	35 328	33 186	31 435	28 179	30 101	28 894	30 381
Boliger (husholdninger)	88 270	71 597	21 286	19 918	17 764	16 485	17 431	17 184	16 679
Offentlig forvaltning	74 581	79 780	21 169	15 485	18 893	18 562	26 840	15 971	19 149
Lagerendring og statistiske avvik	25 451	-24 524	7 075	3 212	-10 837	-5 574	-11 326	6 910	10 086
Bruttoinvestering i alt	539 654	442 859	145 785	118 039	106 854	106 077	111 888	105 820	122 061
Innenlandsk sluttanvendelse	1 959 555	1 886 265	508 049	462 177	461 981	473 191	488 917	465 545	484 121
Etterspørsel fra Fastlands-Norge (utenom lagerendring)	1 790 206	1 770 325	459 285	424 502	437 607	443 023	465 193	431 188	441 438
Etterspørsel fra offentlig forvaltning	539 590	566 827	139 002	137 498	137 870	140 619	150 841	140 787	141 777
Eksport i alt	1 050 041	1 007 997	271 119	258 402	241 451	240 799	267 346	260 405	243 885
Tradisjonelle varer	315 175	289 338	78 687	70 799	67 733	71 582	79 224	76 151	73 676
Råolje og naturgass	470 309	464 838	124 134	126 750	108 739	109 473	119 875	121 297	107 061
Skip, plattformer og fly	14 203	14 756	3 638	5 158	3 428	2 930	3 239	7 905	2 764
Tjenester	250 353	239 066	64 659	55 694	61 550	56 814	65 007	55 053	60 384
Samlet sluttanvendelse	3 009 596	2 894 262	779 167	720 579	703 431	713 990	756 262	725 950	728 006
Import i alt	720 923	638 407	182 118	149 446	158 357	164 834	165 770	159 144	175 088
Tradisjonelle varer	455 782	396 194	109 729	97 848	97 367	98 420	102 559	100 684	109 270
Råolje og naturgass	3 722	4 893	1 731	634	787	1 855	1 618	843	1 894
Skip, plattformer og fly	39 458	27 569	17 109	4 584	6 580	5 719	10 685	8 695	9 831
Tjenester	221 961	209 751	53 550	46 381	53 622	58 839	50 908	48 921	54 093
Bruttonasjonalprodukt ¹	2 288 673	2 255 855	597 050	571 133	545 075	549 155	590 492	566 806	552 918
Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge ¹	1 755 470	1 731 648	455 381	429 081	421 820	424 942	455 806	431 184	429 658
Oljevirksomhet og utenriks sjøfart	533 203	524 207	141 669	142 052	123 255	124 213	134 687	135 622	123 261
Fastlands-Norge(basisverdi)	1 500 270	1 484 387	389 917	370 756	360 422	362 403	390 805	372 471	368 307
Fastlands-Norge utenom offentlig forvaltning	1 168 208	1 143 743	305 508	284 689	277 927	278 100	303 027	284 441	283 788
Industri og bergverk	214 593	201 844	54 212	52 977	48 911	47 195	52 762	51 745	51 423
Annen vareproduksjon	172 874	167 637	45 046	44 426	35 048	42 695	45 468	44 123	35 574
Tjenester inkl. boligtjenester	780 741	774 262	206 251	187 286	193 968	188 211	204 797	188 574	196 791
Offentlig forvaltning	332 062	340 644	84 409	86 068	82 495	84 303	87 778	88 030	84 518
Produktavgifter og -subsider	255 200	247 261	65 463	58 324	61 397	62 539	65 001	58 712	61 351

1 Bruttonasjonalprodukt er målt i markedsverdi, mens bruttoprodukt i næringen er målt i basisverdi.

Tabell 3. Makroøkonomiske hovedstørrelser.**Prosentvis volumendring fra samme periode året før**

	2008	2009	08:4	09:1	09:2	09:3	09:4	10:1	10:2
Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner	1,6	0,2	-1,3	-2,4	-1,8	1,2	3,5	5,8	1,4
Konsum i husholdninger	1,5	0,0	-1,5	-2,6	-2,0	1,1	3,4	5,9	1,3
Varekonsum	0,5	-0,2	-2,8	-4,6	-3,8	1,7	5,1	9,0	1,6
Tjenestekonsum	1,9	0,8	0,9	0,6	0,3	1,3	1,1	1,8	1,5
Husholdningenes kjøp i utlandet	6,3	-6,8	-5,7	-12,1	-8,0	-7,8	2,9	10,0	0,8
Utlendingers kjøp i Norge	-0,0	-7,0	-0,1	-10,0	-10,0	-7,3	-0,3	0,7	7,8
Konsum i ideelle organisasjoner	3,8	3,4	2,3	1,1	2,5	3,6	6,4	3,6	3,2
Konsum i offentlig forvaltning	4,1	4,7	3,2	7,7	0,2	6,0	5,2	2,3	3,1
Konsum i statsforvaltningen	3,4	4,9	3,0	7,7	0,8	5,2	6,1	1,3	1,7
Konsum i statsforvaltningen, sivilt	3,5	5,6	2,9	8,2	1,1	5,6	7,6	1,8	3,0
Konsum i statsforvaltningen, forsvar	2,8	0,5	4,3	4,5	-1,4	2,7	-3,5	-2,0	-6,5
Konsum i kommuneforvaltningen	4,9	4,6	3,3	7,7	-0,4	6,9	4,3	3,3	4,5
Bruttoinvestering i fast realkapital	2,0	-9,1	-0,9	-6,7	-7,2	-11,2	-11,2	-13,9	-4,9
Utvinning og rørtransport	5,1	5,7	5,2	20,6	10,4	-2,6	-2,7	-19,8	-10,3
Tjenester tilknyttet utvinning	14,1	-67,1	23,1	-93,2	-92,3	476,1	250,4
Utenriks sjøfart	60,3	-25,4	217,3	-36,9	-10,1	23,6	-44,3	-45,8	3,0
Fastlands-Norge	-1,4	-11,7	-9,2	-10,3	-10,5	-17,1	-9,1	-11,1	-3,8
Fastlands-Norge utenom offentlig forvaltning	-2,8	-16,4	-8,7	-11,9	-15,3	-19,4	-19,2	-14,5	-5,3
Næringer	1,7	-15,4	-5,7	-10,0	-13,2	-18,5	-19,6	-14,8	-5,0
Industri og bergverk	9,9	-30,0	-2,7	-13,9	-21,5	-38,8	-40,6	-26,3	-22,1
Annen vareproduksjon	7,0	-17,4	-1,2	-20,8	-19,1	-16,2	-13,9	-13,8	3,5
Tjenester	-1,3	-11,3	-7,6	-7,0	-9,5	-14,0	-14,8	-12,9	-3,4
Boliger (husholdninger)	-12,1	-18,9	-15,7	-16,0	-20,2	-21,5	-18,1	-13,7	-6,1
Offentlig forvaltning	4,7	7,0	-11,0	-2,8	10,4	-8,8	26,8	3,1	1,4
Lagerendring og statistiske avvik	-22,3	..	-43,6	-45,3	115,1	..
Bruttoinvestering i alt	0,5	-17,9	-2,3	-8,4	-18,8	-20,5	-23,3	-10,4	14,2
Innenlandske sluttanvendelse	1,9	-3,7	-0,6	-1,6	-5,9	-3,6	-3,8	0,7	4,8
Etterspørsel fra Fastlands-Norge (utenom lagerendring)	1,6	-1,1	-2,0	-1,4	-3,1	-1,3	1,3	1,6	0,9
Etterspørsel fra offentlig forvaltning	4,2	5,0	0,7	6,4	1,5	3,8	8,5	2,4	2,8
Eksport i alt	1,0	-4,0	-0,3	-2,7	-9,6	-2,1	-1,4	0,8	1,0
Tradisjonelle varer	4,2	-8,2	-5,4	-9,6	-16,6	-6,9	0,7	7,6	8,8
Råolje og naturgass	-2,0	-1,2	2,4	0,7	-5,7	4,2	-3,4	-4,3	-1,5
Skip, plattformer og fly	11,4	3,9	44,9	105,8	2,0	-37,6	-11,0	53,2	-19,4
Tjenester	2,3	-4,5	-0,5	-5,5	-8,6	-4,4	0,5	-1,2	-1,9
Samlet sluttanvendelse	1,6	-3,8	-0,5	-2,0	-7,2	-3,1	-2,9	0,7	3,5
Import i alt	4,3	-11,4	-1,2	-13,0	-14,0	-9,8	-9,0	6,5	10,6
Tradisjonelle varer	-0,5	-13,1	-10,0	-14,1	-18,9	-12,2	-6,5	2,9	12,2
Råolje og naturgass	-35,3	31,5	-3,2	-1,3	6,2	205,2	-6,6	33,1	140,7
Skip, plattformer og fly	100,3	-30,1	125,9	-29,2	-3,9	-36,6	-37,5	89,7	49,4
Tjenester	6,8	-5,5	0,9	-8,5	-5,3	-3,7	-4,9	5,5	0,9
Bruttonasjonalprodukt ¹	0,8	-1,4	-0,8	1,3	-5,0	-0,9	-1,1	-0,8	1,4
Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge ¹	1,8	-1,4	-0,7	1,0	-5,2	-1,2	0,1	0,5	1,9
Oljevirksomhet og utenriks sjøfart	-2,6	-1,7	-1,2	2,4	-4,5	0,3	-4,9	-4,5	0,0
Fastlands-Norge(basisverdi)	2,4	-1,1	0,0	2,1	-5,1	-1,3	0,2	0,5	2,2
Fastlands-Norge utenom offentlig forvaltning	2,1	-2,1	-0,6	0,7	-5,6	-2,6	-0,8	-0,1	2,1
Industri og bergverk	2,6	-5,9	-1,0	-0,2	-14,0	-6,4	-2,7	-2,3	5,1
Annen vareproduksjon	2,5	-3,0	0,3	0,9	-10,9	-4,0	0,9	-0,7	1,5
Tjenester inkl. boligtjenester	1,9	-0,8	-0,7	1,0	-2,2	-1,3	-0,7	0,7	1,5
Offentlig forvaltning	3,5	2,6	2,5	6,7	-3,4	3,3	4,0	2,3	2,5
Produktavgifter og -subsider	-1,5	-3,1	-4,8	-5,4	-5,7	-0,7	-0,7	0,7	-0,1

1 Bruttonasjonalprodukt er målt i markedsverdi, mens bruttoprodukt i næringer er målt i basisverdi.

Tabell 4. Makroøkonomiske hovedstørrelser.**Prosentvis prisendring fra samme periode året før**

	2008	2009	08:4	09:1	09:2	09:3	09:4	10:1	10:2
Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner	3,6	2,5	4,4	3,5	3,7	2,4	0,6	2,5	1,8
Konsum i husholdninger	3,5	2,5	4,3	3,4	3,7	2,3	0,6	2,6	1,8
Varekonsum	3,1	1,6	3,1	2,2	2,9	1,0	0,4	3,3	2,1
Tjenestekonsum	3,9	3,3	4,9	4,0	4,0	3,3	1,8	2,9	2,5
Husholdningenes kjøp i utlandet	3,5	4,0	12,1	8,4	7,1	5,4	-6,3	-5,0	-5,0
Utlendingers kjøp i Norge	4,5	2,6	3,7	2,5	2,7	2,0	3,1	3,6	2,9
Konsum i ideelle organisasjoner	5,2	3,6	7,2	5,7	4,7	3,3	0,7	1,4	1,6
Konsum i offentlig forvaltning	5,8	3,5	7,1	5,9	4,5	2,9	0,8	1,8	1,1
Konsum i statsforvaltningen	5,5	3,5	7,1	6,1	4,6	2,9	0,4	1,5	1,4
Konsum i statsforvaltningen, sivilt	5,6	3,4	7,0	6,0	4,5	2,9	0,5	1,7	1,3
Konsum i statsforvaltningen, forsvar	4,8	3,5	7,7	6,7	5,2	2,5	-0,1	0,1	1,3
Konsum i kommuneforvaltningen	6,1	3,5	7,2	5,7	4,3	3,0	1,3	2,1	0,8
Bruttoinvestering i fast realkapital	6,1	2,8	7,8	5,6	3,9	3,6	-1,3	4,2	2,8
Utvinning og rørtransport	7,4	4,0	9,7	7,5	5,1	7,3	-2,8	1,8	5,4
Tjenester tilknyttet utvinning	6,6	12,4	14,9	43,9	32,2	-15,9	-37,9	10,3	10,9
Utenriks sjøfart	9,7	-0,9	18,2	19,6	5,1	-7,0	-11,8	101,1	8,8
Fastlands-Norge	5,5	2,5	6,2	4,2	3,2	2,7	0,1	1,8	1,4
Fastlands-Norge utenom offentlig forvaltning	5,4	2,7	6,2	4,1	3,2	2,9	0,5	2,2	1,3
Næringer	5,2	2,9	6,7	4,5	3,7	3,4	0,1	2,2	0,8
Industri og bergverk	4,9	2,2	7,0	4,5	3,6	2,5	-0,7	-1,0	0,3
Annen vareproduksjon	5,2	3,1	7,0	4,5	3,6	4,3	0,2	6,0	0,2
Tjenester	5,3	2,9	6,6	4,5	3,7	3,4	0,3	2,0	1,0
Boliger (husholdninger)	5,9	2,1	4,9	3,2	2,1	1,6	1,6	2,1	2,8
Offentlig forvaltning	5,7	1,8	6,4	4,3	3,0	1,9	-0,9	0,5	1,5
Lagerendring og statistiske avvik	-63,7	238,3	..	-33,6	86,7	34,8	..	106,6	-35,7
Bruttoinvestering i alt	2,9	5,4	-4,3	5,0	5,5	3,2	7,7	6,0	-0,2
Innenlandske sluttanvendelse	3,9	3,5	2,5	4,5	4,3	2,7	2,6	3,1	1,1
Etterspørsel fra Fastlands-Norge (utenom lagerendring)	4,5	2,8	5,5	4,3	3,8	2,6	0,6	2,1	1,5
Etterspørsel fra offentlig forvaltning	5,8	3,2	7,0	5,7	4,3	2,8	0,5	1,6	1,1
Eksport i alt	16,6	-14,1	7,6	-7,2	-17,2	-18,4	-13,5	-3,8	6,4
Tradisjonelle varer	2,4	-6,1	6,4	-1,2	-4,5	-8,1	-10,2	-2,4	2,7
Råolje og naturgass	32,2	-24,3	9,9	-13,8	-31,9	-31,5	-20,1	-2,6	15,1
Skip, plattformer og fly	-1,4	-8,0	-10,3	-6,6	-4,7	-19,7	-5,2	-49,2	-33,8
Tjenester	5,9	-0,4	4,2	1,4	0,9	-1,0	-2,7	-1,1	-1,5
Samlet sluttanvendelse	8,3	-3,1	4,3	0,1	-3,9	-5,1	-3,3	0,7	2,9
Import i alt	3,0	-0,2	5,6	4,8	1,6	-1,2	-5,4	-4,0	-2,6
Tradisjonelle varer	4,7	-1,3	10,0	5,2	0,1	-2,9	-7,4	-5,3	-0,2
Råolje og naturgass	14,8	-18,3	-16,2	-37,2	-38,1	-34,1	10,4	40,1	34,0
Skip, plattformer og fly	-5,9	4,4	-10,9	11,9	13,1	-16,3	8,0	-19,2	-34,7
Tjenester	1,1	1,7	3,1	4,1	4,4	4,0	-6,0	0,9	-2,5
Bruttonasjonalprodukt ¹	10,0	-4,0	4,5	-1,3	-5,6	-6,4	-2,8	2,0	4,6
Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge ¹ . . .	3,2	3,3	3,2	3,9	4,2	2,7	2,5	3,4	2,2
Oljevirksomhet og utenriks sjøfart	32,1	-22,9	8,2	-14,4	-30,0	-29,1	-17,5	-2,4	13,7
Fastlands-Norge(basisverdi)	4,1	3,1	5,4	4,3	4,5	3,0	0,8	3,0	2,1
Fastlands-Norge utenom offentlig forvaltning	3,6	2,7	4,9	3,6	4,5	2,7	0,4	3,2	2,4
Industri og bergverk	-1,5	5,1	3,0	4,6	6,9	6,9	2,4	-1,0	-2,9
Annen vareproduksjon	12,4	-0,4	11,0	2,2	5,6	-1,7	-6,3	11,8	12,6
Tjenester inkl. boligtjenester	3,0	2,8	4,0	3,6	3,6	2,8	1,5	2,2	1,9
Offentlig forvaltning	5,8	4,2	7,1	6,7	4,7	3,6	2,1	2,1	0,9
Produktavgifter og -subsider	-1,7	4,5	-10,1	1,0	2,1	1,2	14,2	6,1	2,8

1 Bruttonasjonalprodukt er målt i markedsverdi, mens bruttoprodukt i næringer er målt i basisverdi.

Tabell 5. Produksjon. Løpende priser. Millioner kroner

	2008	2009	08:4	09:1	09:2	09:3	09:4	10:1	10:2
Produksjon i alt.	4 307 016	4 135 079	1 123 835	1 045 994	1 008 598	1 003 813	1 076 674	1 055 295	1 066 685
Jordbruk og skogbruk	35 219	33 729	7 553	6 726	6 783	12 416	7 804	7 103	7 518
Fiske,fangst og fiskeoppdrett.	32 642	36 205	9 698	8 869	8 273	8 708	10 355	10 892	9 831
Utvinning av råolje og naturgass, inkl. tjenester	759 209	605 291	189 045	169 079	139 391	143 934	152 887	160 421	157 678
Utvinning av råolje og naturgass.	700 904	522 322	173 679	148 065	116 438	122 772	135 046	140 681	134 296
Tjenester tilknyttet olje- og gassutvinning. . .	58 304	82 969	15 365	21 014	22 952	21 162	17 841	19 739	23 382
Bergverksdrift	13 068	11 371	3 393	2 401	2 948	2 945	3 076	2 447	3 425
Industri	816 319	766 780	208 569	200 367	185 362	180 645	200 407	199 384	200 688
Nærings- og nyttelsesmiddelindustri	151 583	158 524	42 125	40 206	36 815	38 639	42 863	41 066	39 064
Tekstil- og bekledningsindustri.	6 375	5 805	1 630	1 578	1 435	1 313	1 478	1 390	1 228
Trelast- og trevareindustri	26 243	21 714	6 240	5 014	5 634	5 135	5 931	5 806	7 104
Treforedling	19 261	17 443	4 748	4 395	4 073	4 353	4 622	4 621	4 536
Forlag og grafisk industri	43 613	42 614	11 185	11 606	10 221	9 988	10 800	10 823	10 343
Oljeraffinering, kjemisk og mineralsk industri	124 813	104 025	27 970	25 961	25 160	25 888	27 016	27 656	28 481
Kjemiske råvarer.	43 078	40 800	11 398	10 881	10 317	8 611	10 991	11 340	11 791
Metallindustri.	73 623	46 691	15 848	11 391	10 121	11 546	13 633	13 458	14 304
Verkstedindustri	205 608	208 119	55 451	56 908	51 488	47 281	52 442	53 218	52 420
Bygging av skip og oljeplattformer	103 174	107 455	27 417	28 647	26 798	24 872	27 138	26 643	28 072
Møbelindustri og annen industri	18 946	13 589	4 557	3 777	3 301	3 017	3 494	3 363	3 344
Kraftforsyning	73 306	65 069	22 833	20 370	13 075	13 093	18 530	24 991	14 836
Vannforsyning	4 657	4 889	1 189	1 211	1 186	1 261	1 231	1 247	1 236
Bygge- og anleggsvirksomhet	319 195	323 770	82 605	82 220	79 466	78 599	83 485	79 830	82 350
Varehandel, reparasjon av kjøretøy mv. . .	352 336	346 435	93 100	79 261	86 805	84 934	95 435	83 665	89 440
Hotell- og restaurantvirksomhet	61 713	61 894	15 106	13 345	15 958	17 260	15 330	13 319	16 309
Rørtransport	21 893	21 796	6 053	5 664	5 225	5 264	5 642	5 674	5 330
Utenriks sjøfart	121 257	96 216	29 260	23 636	23 843	25 830	22 907	22 396	23 097
Transport ellers	205 001	198 190	54 832	46 634	48 922	49 699	52 935	46 553	49 583
Post og telekommunikasjon	81 536	81 078	21 631	20 122	19 753	19 794	21 409	20 233	19 656
Finansiell tjenesteyting	153 100	166 381	42 629	40 094	42 065	42 296	41 926	41 711	44 522
Boligtjenester (husholdninger)	122 400	128 006	31 124	31 345	31 924	32 372	32 365	32 684	33 136
Forretningsmessig tjenesteyting	476 217	480 751	135 101	118 390	123 594	107 665	131 102	117 376	125 063
Offentlig administrasjon og forsvar.	171 072	185 477	43 893	46 640	46 004	47 523	45 310	47 997	47 815
Undervisning	119 989	127 741	32 143	33 302	31 439	29 765	33 235	35 044	32 751
Helse- og sosialtjenester	251 413	270 621	64 387	66 201	65 936	69 427	69 057	69 723	68 889
Andre sosiale og personlige tjenester	115 476	123 387	29 690	30 116	30 646	30 381	32 244	32 604	33 530
Fastlands-Norge	3 404 658	3 411 776	899 478	847 614	840 139	828 784	895 238	866 804	880 580

Offentlig forvaltning	503 062	541 682	130 345	135 299	132 693	136 160	137 530	141 519	137 983
Statsforvaltningen	241 129	260 371	61 611	64 980	63 735	66 526	65 130	67 090	65 820
Sivil forvaltning	208 160	225 980	52 797	56 353	55 056	57 962	56 608	58 640	57 565
Forsvar	32 969	34 392	8 814	8 626	8 679	8 564	8 522	8 449	8 255
Kommuneforvaltningen	261 934	281 311	68 734	70 319	68 958	69 634	72 400	74 429	72 163

Tabell 6. Produksjon. Faste 2007-priser. Millioner kroner

	2008	2009	08:4	09:1	09:2	09:3	09:4	10:1	10:2
Produksjon i alt.	3 960 090	3 907 050	1 029 087	986 625	953 263	945 629	1 021 534	980 946	972 592
Jordbruk og skogbruk	33 738	31 528	7 290	6 393	6 428	11 411	7 295	6 566	6 872
Fiske,fangst og fiskeoppdrett.	32 282	35 234	9 015	9 211	7 373	7 922	10 727	10 912	8 302
Utvinning av råolje og naturgass, inkl. tjenester	586 029	587 287	155 131	159 495	138 864	138 778	150 149	151 680	138 291
Utvinning av råolje og naturgass.	535 624	522 382	143 268	142 412	121 325	123 846	134 800	135 356	120 807
Tjenester tilknyttet olje- og gassutvinning.	50 405	64 904	11 862	17 083	17 539	14 932	15 349	16 324	17 485
Bergverksdrift	11 637	10 100	2 926	2 211	2 629	2 535	2 725	2 347	3 258
Industri	780 314	740 779	197 208	193 103	178 510	174 515	194 651	190 812	187 322
Nærings- og nyttelsesmiddelindustri	144 606	146 913	38 882	37 163	33 869	35 617	40 264	37 934	35 217
Tekstil- og bekledningsindustri.	6 196	5 423	1 549	1 537	1 329	1 213	1 345	1 287	1 135
Trelast- og trevareindustri	25 563	21 238	6 140	4 957	5 552	5 014	5 715	5 558	6 701
Treforedling	18 777	16 193	4 369	4 013	3 783	4 020	4 377	4 364	4 304
Forlag og grafisk industri	43 309	41 967	11 064	11 439	10 055	9 843	10 630	10 657	10 181
Oljeraffinering, kjemisk og mineralsk industri.	110 437	103 182	26 260	27 122	25 406	24 835	25 819	25 819	25 768
Kjemiske råvarer.	38 569	36 310	9 292	9 069	8 821	8 281	10 139	10 889	10 995
Metallindustri.	80 025	64 127	18 478	15 242	14 701	15 831	18 353	17 205	17 024
Verkstedindustri	195 940	191 532	51 212	51 961	46 902	43 518	49 151	49 337	48 222
Bygging av skip og oljeplattformer.	98 409	100 289	25 574	26 859	24 784	23 304	25 342	24 356	24 501
Møbelindustri og annen industri	18 483	13 605	4 389	3 742	3 308	3 039	3 516	3 405	3 274
Kraftforsyning	57 096	53 084	15 386	15 405	10 969	11 334	15 376	15 662	10 202
Vannforsyning	4 584	4 748	1 170	1 177	1 152	1 225	1 195	1 195	1 184
Bygge- og anleggsvirksomhet	299 946	298 585	76 640	76 316	73 593	72 296	76 381	72 425	73 787
Varehandel, reparasjon av kjøretøyer mv.	341 721	336 697	90 160	77 949	83 170	82 532	93 046	81 427	84 604
Hotell- og restaurantvirksomhet	58 832	56 917	14 164	12 409	14 718	15 887	13 903	12 004	14 537
Rørtransport	20 372	20 883	5 606	5 834	4 781	4 720	5 548	5 929	5 097
Utenriks sjøfart	116 635	99 673	29 984	23 995	25 057	25 270	25 352	23 986	26 067
Transport ellers	194 985	185 787	49 963	43 591	45 261	47 535	49 400	43 224	45 281
Post og telekommunikasjon	83 393	86 518	22 841	21 325	20 973	21 285	22 935	21 537	21 194
Finansiell tjenesteyting	144 486	150 163	37 860	36 278	37 408	38 186	38 291	36 863	39 190
Boligtjenester (husholdninger)	119 387	120 937	30 092	29 821	30 151	30 483	30 483	30 209	30 543
Forretningsmessig tjenesteyting	451 195	442 444	126 280	109 717	113 441	98 974	120 312	107 164	112 652
Offentlig administrasjon og forsvar.	161 950	169 831	40 681	42 636	42 058	43 520	41 617	43 352	42 998
Undervisning	113 905	116 748	29 591	30 674	28 735	27 193	30 145	31 712	29 668
Helse- og sosialtjenester	236 524	245 322	58 998	60 856	59 689	62 398	62 380	62 354	61 538
Andre sosiale og personlige tjenester	111 079	113 784	28 101	28 231	28 302	27 629	29 622	29 586	30 006
Fastlands-Norge	3 237 054	3 199 207	838 366	797 301	784 561	776 862	840 484	799 352	803 136

Offentlig forvaltning	475 330	494 350	120 141	124 223	120 908	123 845	125 374	127 574	124 368
Statsforvaltningen	228 016	237 590	57 143	59 164	57 921	60 589	59 916	60 030	58 852
Sivil forvaltning	196 589	205 921	49 039	51 257	49 875	52 715	52 074	52 300	51 307
Forsvar	31 427	31 669	8 104	7 907	8 047	7 874	7 842	7 730	7 545
Kommuneforvaltningen	247 314	256 760	62 998	65 059	62 987	63 256	65 458	67 544	65 516

Tabell 7. Produksjon. Prosentvis volumendring fra samme periode året før

	2008	2009	08:4	09:1	09:2	09:3	09:4	10:1	10:2
Produksjon i alt.	1,8	-1,3	-0,1	1,8	-5,3	-1,0	-0,7	-0,6	2,0
Jordbruk og skogbruk	3,2	-6,6	-1,4	-3,9	-10,6	-9,5	0,1	2,7	6,9
Fiske,fangst og fiskeoppdrett.	0,0	9,1	-4,6	0,6	0,8	16,5	19,0	18,5	12,6
Utvinning av råolje og naturgass, inkl. tjenester . . .	-0,6	0,2	1,3	5,1	-1,8	0,8	-3,2	-4,9	-0,4
Utvinning av råolje og naturgass.	-1,3	-2,5	0,4	1,1	-5,6	0,7	-5,9	-5,0	-0,4
Tjenester tilknyttet olje- og gassutvinning.	6,8	28,8	12,8	56,2	35,6	1,8	29,4	-4,4	-0,3
Bergverksdrift	-1,1	-13,2	-10,7	-12,6	-22,2	-9,6	-6,9	6,2	23,9
Industri	0,7	-5,1	-2,7	-0,6	-12,9	-5,1	-1,3	-1,2	4,9
Nærings- og nytelsesmiddelindustri	0,6	1,6	0,2	2,8	-5,3	5,3	3,6	2,1	4,0
Tekstil- og bekledningsindustri.	-17,1	-12,5	-12,3	-11,7	-11,6	-13,6	-13,2	-16,3	-14,6
Trelast- og trevareindustri	-11,6	-16,9	-16,0	-23,0	-22,6	-13,7	-6,9	12,1	20,7
Treforedling	-6,6	-13,8	-12,2	-16,4	-23,5	-13,8	0,2	8,8	13,8
Forlag og grafisk industri	0,4	-3,1	-0,4	3,7	-9,5	-2,5	-3,9	-6,8	1,3
Oljeraffinering, kjemisk og mineralsk industri. . . .	-4,5	-6,6	-12,0	-5,4	-15,8	-1,9	-1,7	-4,8	1,4
Kjemiske råvarer.	0,4	-5,9	-4,3	-4,6	-13,6	-13,4	9,1	20,1	24,6
Metallindustri.	-1,8	-19,9	-10,6	-25,8	-29,8	-21,1	-0,7	12,9	15,8
Verkstedindustri	11,4	-2,2	9,5	11,2	-9,6	-5,6	-4,0	-5,0	2,8
Bygging av skip og oljeplattformer	-1,9	1,9	-3,7	13,4	-4,6	0,6	-0,9	-9,3	-1,1
Møbelindustri og annen industri	-5,6	-26,4	-13,1	-25,0	-36,9	-21,2	-19,9	-9,0	-1,0
Kraftforsyning	3,0	-7,0	4,4	-3,7	-17,5	-8,7	-0,1	1,7	-7,0
Vannforsyning	8,6	3,6	7,2	4,6	1,2	6,3	2,2	1,6	2,7
Bygge- og anleggsvirksomhet	4,3	-0,5	1,9	4,2	-5,6	0,3	-0,3	-5,1	0,3
Varehandel, reparasjon av kjøretøyer mv.	0,7	-1,5	-4,0	-5,1	-4,4	0,1	3,2	4,5	1,7
Hotell- og restaurantvirksomhet	1,8	-3,3	-1,8	-3,5	-4,5	-3,1	-1,8	-3,3	-1,2
Rørtransport	5,6	2,5	2,8	2,5	-1,8	12,3	-1,0	1,6	6,6
Utenriks sjøfart	0,2	-14,5	-2,0	-12,6	-18,0	-11,7	-15,4	-0,0	4,0
Transport ellers	1,9	-4,7	0,4	-2,9	-10,5	-4,1	-1,1	-0,8	0,0
Post og telekommunikasjon	6,5	3,7	8,9	6,6	4,2	4,2	0,4	1,0	1,1
Finansiell tjenesteyting	3,9	3,9	2,5	6,1	4,8	4,0	1,1	1,6	4,8
Boligtjenester (husholdninger)	1,1	1,3	1,2	1,3	1,3	1,3	1,3	1,3	1,3
Forretningsmessig tjenesteyting	2,7	-1,9	-0,9	5,2	-2,8	-4,8	-4,7	-2,3	-0,7
Offentlig administrasjon og forsvar.	3,7	4,9	2,2	8,7	1,9	6,7	2,3	1,7	2,2
Undervisning	2,3	2,5	2,5	8,2	-4,7	5,3	1,9	3,4	3,2
Helse- og sosialtjenester	3,4	3,7	1,8	3,9	0,8	4,4	5,7	2,5	3,1
Andre sosiale og personlige tjenester	3,6	2,4	1,4	2,4	-0,2	2,2	5,4	4,8	6,0
Fastlands-Norge	2,3	-1,2	-0,3	1,6	-5,4	-1,0	0,3	0,3	2,4

Offentlig forvaltning	3,4	4,0	2,4	6,7	-0,4	5,5	4,4	2,7	2,9
Statsforvaltningen	2,5	4,2	1,6	7,0	-0,2	5,4	4,9	1,5	1,6
Sivil forvaltning	2,4	4,7	1,2	7,3	-0,1	5,7	6,2	2,0	2,9
Forsvar	2,6	0,8	4,1	4,6	-1,0	3,1	-3,2	-2,2	-6,2
Kommuneforvaltningen	4,2	3,8	3,2	6,4	-0,5	5,6	3,9	3,8	4,0

Tabell 8. Produksjon. Prosentvis prisendring fra samme periode året før

	2008	2009	08:4	09:1	09:2	09:3	09:4	10:1	10:2
Produksjon i alt.	8,8	-2,7	6,2	0,3	-3,0	-4,3	-3,5	1,5	3,7
Jordbruk og skogbruk	4,4	2,5	2,9	-0,1	1,1	4,2	3,3	2,8	3,7
Fiske,fangst og fiskeoppdrett.	1,1	1,6	14,1	2,0	13,6	5,6	-10,3	3,7	5,5
Utvinning av råolje og naturgass, inkl. tjenester . .	29,6	-20,4	8,7	-12,3	-27,2	-25,5	-16,4	-0,2	13,6
Utvinning av råolje og naturgass.	30,9	-23,6	7,6	-14,9	-31,3	-30,5	-17,4	-0,0	15,8
Tjenester tilknyttet olje- og gassutvinning.	15,7	10,5	24,3	17,7	9,9	29,1	-10,3	-1,7	2,2
Bergverksdrift	12,3	0,3	14,6	3,2	2,2	-1,6	-2,7	-4,1	-6,2
Industri	4,6	-1,1	5,6	1,5	-0,5	-2,6	-2,7	0,7	3,2
Nærings- og nytelsesmiddelindustri	4,8	2,9	8,1	6,5	5,3	2,4	-1,7	0,1	2,0
Tekstil- og bekledningsindustri.	2,9	4,0	4,5	1,4	5,6	5,1	4,5	5,2	0,2
Trelast- og trevareindustri	2,7	-0,4	-1,5	-1,9	-2,1	0,4	2,1	3,2	4,5
Treforedling	2,6	5,0	8,9	9,2	7,6	6,3	-2,8	-3,3	-2,1
Forlag og grafisk industri	0,7	0,8	1,0	1,0	1,0	0,8	0,5	0,1	-0,1
Oljeraffinering, kjemisk og mineralsk industri. . . .	13,0	-10,8	1,7	-11,9	-13,9	-14,8	-1,8	11,9	11,6
Kjemiske råvarer.	11,7	0,6	21,0	13,1	10,2	-7,6	-11,6	-13,2	-8,3
Metallindustri.	-8,0	-20,9	-6,8	-19,0	-28,0	-22,1	-13,4	4,7	22,0
Verkstedindustri	4,9	3,6	8,5	6,4	6,1	3,6	-1,5	-1,5	-1,0
Bygging av skip og oljeplattformer	4,8	2,2	6,3	4,0	3,5	1,7	-0,1	2,6	6,0
Møbelindustri og annen industri	2,5	-2,6	3,5	0,2	-2,2	-4,4	-4,3	-2,2	2,3
Kraftforsyning	28,4	-4,5	22,8	5,7	13,6	-13,1	-18,8	20,7	22,0
Vannforsyning	1,6	1,4	1,5	1,4	1,4	1,3	1,3	1,4	1,4
Bygge- og anleggsvirksomhet	6,4	1,9	4,9	3,1	1,9	1,2	1,4	2,3	3,4
Varehandel, reparasjon av kjøretøyer mv.	3,1	-0,2	2,6	1,0	0,3	-1,4	-0,7	1,0	1,3
Hotell- og restaurantvirksomhet	4,9	3,7	4,8	4,3	3,7	3,4	3,4	3,2	3,5
Rørtransport	7,5	-2,9	9,6	1,2	4,1	-11,0	-5,8	-1,4	-4,3
Utenriks sjøfart	4,0	-7,1	-3,1	-6,6	-7,0	-7,8	-7,4	-5,2	-6,9
Transport ellers	5,1	1,5	6,8	4,0	4,2	0,6	-2,4	0,7	1,3
Post og telekommunikasjon	-2,2	-4,2	-4,9	-4,9	-4,9	-5,7	-1,4	-0,4	-1,5
Finansiell tjenesteyting	6,0	4,6	12,1	7,4	7,0	7,8	-2,8	2,4	1,0
Boligtjenester (husholdninger)	2,5	3,2	2,7	3,5	3,5	3,3	2,7	2,9	2,5
Forretningsmessig tjenesteyting	5,5	2,9	5,9	4,2	3,4	2,7	1,9	1,5	1,9
Offentlig administrasjon og forsvar.	5,6	3,4	6,5	5,9	4,2	2,7	0,9	1,2	1,7
Undervisning	5,3	3,9	7,0	6,3	4,6	3,2	1,5	1,8	0,9
Helse- og sosialtjenester	6,3	3,8	7,6	6,0	4,6	3,3	1,4	2,8	1,3
Andre sosiale og personlige tjenester	4,0	4,3	5,4	5,6	4,7	3,9	3,0	3,3	3,2
Fastlands-Norge	5,2	1,4	5,9	3,3	2,5	0,7	-0,7	2,0	2,4

Offentlig forvaltning	5,8	3,5	7,0	6,0	4,4	2,9	1,1	1,8	1,1
Statsforvaltningen	5,8	3,6	7,1	6,4	4,6	3,0	0,8	1,8	1,6
Sivil forvaltning	5,9	3,6	7,0	6,3	4,5	3,0	1,0	2,0	1,6
Forsvar	4,9	3,5	7,7	6,8	5,2	2,5	-0,1	0,2	1,4
Kommuneforvaltningen	5,9	3,4	7,0	5,6	4,2	2,8	1,4	2,0	0,6

Tabell 9. Bruttonasjonalprodukt. Bruttoprodukt etter næring, i basisverdi.**Løpende priser. Millioner kroner**

	2008	2009	08:4	09:1	09:2	09:3	09:4	10:1	10:2
Bruttonasjonalprodukt¹	2 516 800	2 380 714	646 840	604 404	573 734	580 799	621 778	611 742	608 928
Jordbruk og skogbruk	16 362	13 966	4 158	3 176	-1 110	7 599	4 301	3 349	-239
Fiske, fangst og fiskeoppdrett	11 026	12 049	3 450	3 074	2 917	2 981	3 077	4 107	3 993
Utvinning av råolje og naturgass, inklusiv tjenester	650 315	486 353	159 888	137 491	109 884	115 535	123 443	129 904	127 690
Utvinning av råolje og naturgass	621 974	443 391	151 925	126 851	97 849	103 872	114 819	120 131	115 432
Tjenester tilknyttet olje- og gassutvinning	28 341	42 962	7 963	10 639	12 035	11 663	8 624	9 773	12 258
Bergverksdrift	4 973	4 243	1 269	820	1 091	1 170	1 162	770	1 080
Industri	206 473	204 842	53 005	53 545	49 999	48 364	52 935	51 778	51 069
Nærings- og nytelsesmiddelindustri	30 940	33 839	7 961	8 419	8 052	8 413	8 956	9 024	8 498
Tekstil- og bekledningssindustri	1 732	1 583	411	351	420	367	445	389	375
Trelast- og trevareindustri	7 527	6 494	1 697	1 402	1 697	1 588	1 808	1 712	2 130
Treforedling	3 226	3 396	835	844	793	915	844	690	695
Forlag og grafisk industri	18 045	17 423	4 513	4 732	4 170	4 098	4 423	4 423	4 186
Oljeraffinering, kjemisk og mineralsk industri	21 353	22 474	6 713	6 330	5 202	5 336	5 606	5 235	5 175
Kjemiske råvarer	10 406	8 860	2 728	2 366	2 431	1 602	2 461	1 999	2 394
Metallindustri	7 187	-751	-99	-708	-656	332	280	241	251
Verkstedindustri	71 661	76 881	19 447	20 754	19 224	17 685	19 218	19 649	18 875
Bygging av skip og oljeplattformer	27 683	29 914	7 250	7 756	7 512	6 965	7 681	7 269	7 361
Møbelindustri og annen industri	6 713	4 728	1 549	1 298	1 154	1 064	1 212	1 149	1 129
Kraftforsyning	56 978	49 616	18 149	15 826	9 837	9 803	14 150	19 949	11 542
Vannforsyning	2 432	2 613	603	613	607	722	672	609	643
Bygge- og anleggsvirksomhet	109 910	111 935	27 989	28 040	27 345	27 244	29 306	28 243	29 272
Varehandel, reparasjon av kjøretøyer mv.	181 244	175 701	47 146	39 744	44 602	43 044	48 311	41 881	45 721
Hotell- og restaurantvirksomhet	32 465	32 714	7 838	6 942	8 419	9 137	8 216	7 066	8 761
Rørtransport	18 908	18 655	5 217	4 800	4 497	4 550	4 808	4 776	4 533
Utenriks sjøfart	35 404	29 268	7 374	7 578	7 784	6 909	6 997	4 916	6 719
Transport ellers	60 487	61 815	17 679	14 998	15 487	14 306	17 025	14 048	14 795
Post og telekommunikasjon	31 584	28 103	7 803	7 105	6 891	6 738	7 368	6 923	6 503
Finansiell tjenesteyting	85 912	94 479	24 598	22 957	24 370	24 512	22 640	23 527	25 755
Boligtjenester (husholdninger)	87 034	89 679	21 408	21 918	22 307	22 671	22 783	23 020	23 189
Forretningsmessig tjenesteyting	227 719	231 437	64 013	56 560	59 643	52 010	63 224	56 957	61 056
Offentlig administrasjon og forsvar	99 461	106 068	25 469	26 551	25 654	26 908	26 955	27 468	26 982
Undervisning	91 568	97 890	24 792	25 796	23 957	22 148	25 989	26 952	24 798
Helse- og sosialtjenester	195 308	210 353	50 162	51 185	51 255	53 973	53 940	54 214	53 574
Andre sosiale og personlige tjenester	60 363	64 972	15 470	15 671	16 047	16 095	17 159	17 191	17 549
Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge¹	1 812 173	1 846 438	474 361	454 535	451 569	453 805	486 529	472 146	469 986
Merverdi og investeringsavgift	184 842	186 211	44 378	45 300	45 295	46 590	49 026	46 900	46 070
Andre produktskatter, netto	70 678	69 399	17 034	15 886	17 260	17 752	18 501	17 091	17 895
Statistiske avvik	-4 644	-1 647	-2 050	-1 172	-304	38	-210	102	-24
Fastlands-Norge (basisverdi)	1 561 297	1 592 475	414 999	394 521	389 317	389 425	419 213	408 053	406 044

¹ Bruttonasjonalprodukt er målt i markedsverdi, mens bruttoprodukt i næringen er målt i basisverdi

Tabell 10. Bruttonasjonalprodukt. Bruttoprodukt etter næring, i basisverdi.
Faste 2007-priser. Millioner kroner

	2008	2009	08:4	09:1	09:2	09:3	09:4	10:1	10:2
Bruttonasjonalprodukt¹	2 288 673	2 255 855	597 050	571 133	545 075	549 155	590 492	566 806	552 918
Jordbruk og skogbruk	16 514	13 955	4 304	3 256	-507	7 092	4 113	3 249	120
Fiske, fangst og fiskeoppdrett	12 216	13 303	3 338	3 865	2 576	2 782	4 080	4 751	3 092
Utvinning av råolje og naturgass, inklusiv tjenester	484 530	479 801	128 846	130 663	112 494	113 456	123 187	124 157	111 961
Utvinning av råolje og naturgass	461 773	450 457	123 500	122 934	104 558	106 712	116 253	116 776	104 053
Tjenester tilknyttet olje- og gassutvinning	22 756	29 344	5 347	7 729	7 936	6 744	6 934	7 381	7 908
Bergverksdrift	4 235	3 666	1 062	807	950	922	987	858	1 187
Industri	210 358	198 178	53 150	52 170	47 960	46 273	51 775	50 887	50 236
Nærings- og nytelsesmiddelindustri	30 335	30 581	8 039	7 744	7 133	7 442	8 262	7 823	7 286
Tekstil- og bekledningssindustri	1 799	1 567	449	445	384	349	388	371	326
Trelast- og trevareindustri	7 753	6 401	1 858	1 492	1 676	1 508	1 725	1 678	2 029
Treforedling	3 914	3 346	906	830	780	830	906	905	890
Forlag og grafisk industri	18 554	17 943	4 736	4 898	4 297	4 203	4 544	4 558	4 349
Oljeraffinering, kjemisk og mineralsk industri	23 824	20 681	5 573	5 475	5 030	4 883	5 293	5 153	5 340
Kjemiske råvarer	10 429	9 785	2 507	2 445	2 376	2 226	2 737	2 946	2 972
Metallindustri	14 494	11 489	3 331	2 728	2 626	2 833	3 302	3 092	3 054
Verkstedindustri	66 307	64 605	17 327	17 567	15 818	14 650	16 571	16 629	16 230
Bygging av skip og oljeplattformer	26 402	26 995	6 871	7 226	6 676	6 284	6 809	6 533	6 610
Møbelindustri og annen industri	6 547	4 785	1 552	1 319	1 163	1 066	1 237	1 198	1 150
Kraftforsyning	42 438	39 307	11 439	11 453	8 066	8 369	11 419	11 613	7 402
Vannforsyning	2 511	2 604	625	610	603	719	671	613	649
Bygge- og anleggsvirksomhet	101 707	101 072	25 965	25 852	24 912	24 452	25 856	24 510	24 961
Varehandel, reparasjon av kjøretøy mv.	179 889	177 401	47 541	41 035	43 778	43 475	49 114	42 904	44 518
Hotell- og restaurantvirksomhet	31 259	30 196	7 517	6 575	7 813	8 436	7 372	6 356	7 711
Rørtransport	17 573	18 003	4 837	5 034	4 119	4 065	4 784	5 116	4 392
Utenriks sjøfart	31 100	26 403	7 986	6 354	6 641	6 693	6 715	6 349	6 908
Transport ellers	61 353	57 903	15 996	13 637	13 956	14 451	15 859	13 505	14 050
Post og telekommunikasjon	35 176	35 853	9 632	8 854	8 722	8 773	9 505	8 897	8 762
Finansiell tjenesteyting	78 767	80 870	20 369	19 710	20 356	21 044	19 760	19 563	21 417
Boligtjenester (husholdninger)	86 485	86 473	21 595	21 357	21 599	21 759	21 758	21 637	21 776
Forretningsmessig tjenesteyting	213 871	209 249	59 835	51 956	53 703	46 802	56 788	50 678	53 232
Offentlig administrasjon og forsvar	94 319	96 275	23 672	24 002	23 232	24 452	24 590	24 611	24 103
Undervisning	87 001	88 987	22 836	23 700	21 801	20 124	23 362	24 335	22 411
Helse- og sosialtjenester	183 258	189 615	45 999	47 046	46 184	48 119	48 266	48 087	47 427
Andre sosiale og personlige tjenester	58 914	59 480	15 044	14 872	14 717	14 360	15 530	15 417	15 253
Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge ¹	1 755 470	1 731 648	455 381	429 081	421 820	424 942	455 806	431 184	429 658
Mer verdi og investeringsavgift	188 999	184 854	49 291	44 071	45 812	46 574	48 397	43 383	45 170
Andre produktskatter, netto	66 201	62 408	16 172	14 253	15 586	15 965	16 604	15 329	16 181
Statistiske avvik	-0	-0	-0	-0	-0	-0	-0	-0	-0
Fastlands-Norge (basisverdi)	1 500 270	1 484 387	389 917	370 756	360 422	362 403	390 805	372 471	368 307

Offentlig forvaltning	332 062	340 644	84 409	86 068	82 495	84 303	87 778	88 030	84 518
Statsforvaltningen	146 270	149 060	36 619	37 279	35 927	37 746	38 108	37 807	37 050
Sivil forvaltning	129 731	132 487	32 323	33 187	31 867	33 658	33 775	33 658	32 904
Forsvar	16 539	16 573	4 296	4 093	4 060	4 088	4 334	4 149	4 147
Kommuneforvaltningen	185 793	191 583	47 791	48 788	46 568	46 557	49 670	50 224	47 468

1 Bruttonasjonalprodukt er målt i markedsverdi, mens bruttoprodukt i næring er målt i basisverdi

Tabell 11. Bruttonasjonalprodukt. Bruttoprodukt etter næring, i basisverdi.**Prosentvis volumendring fra samme periode året før**

	2008	2009	08:4	09:1	09:2	09:3	09:4	10:1	10:2
Bruttonasjonalprodukt¹	0,8	-1,4	-0,8	1,3	-5,0	-0,9	-1,1	-0,8	1,4
Jordbruk og skogbruk	7,2	-15,5	-1,0	-2,4	..	-16,3	-4,4	-0,2	..
Fiske,fangst og fiskeoppdrett	2,1	8,9	-3,3	-0,5	-1,9	17,6	22,2	22,9	20,0
Utvinning av råolje og naturgass, inklusiv tjenester	-3,0	-1,0	-1,2	3,3	-3,6	0,8	-4,4	-5,0	-0,5
Utvinning av råolje og naturgass	-3,4	-2,5	-1,8	1,1	-5,6	0,7	-5,9	-5,0	-0,5
Tjenester tilknyttet olje- og gassutvinning	6,8	28,9	12,8	56,6	35,8	1,7	29,7	-4,5	-0,4
Bergverksdrift	-1,0	-13,4	-10,6	-12,6	-22,5	-10,0	-7,0	6,3	24,9
Industri	2,6	-5,8	-0,8	-0,0	-13,8	-6,3	-2,6	-2,5	4,7
Nærings- og nytelsesmiddelindustri	-2,0	0,8	-3,0	1,7	-5,3	4,1	2,8	1,0	2,1
Tekstil- og bekledningssindustri	-33,1	-12,9	-29,3	-12,2	-12,0	-14,0	-13,6	-16,6	-15,0
Trelast- og trevareindustri	-11,9	-17,4	-16,5	-23,7	-23,2	-14,2	-7,2	12,4	21,0
Treforedling	-7,1	-14,5	-12,9	-17,3	-24,5	-14,5	-0,0	9,0	14,1
Forlag og grafisk industri	5,2	-3,3	4,4	3,5	-9,8	-2,7	-4,0	-6,9	1,2
Oljeraffinering, kjemisk og mineralsk industri	-2,9	-13,2	-13,0	-10,8	-25,0	-9,7	-5,0	-5,9	6,2
Kjemiske råvarer	0,2	-6,2	-4,6	-5,0	-14,1	-13,8	9,2	20,5	25,1
Metallindustri	-2,2	-20,7	-11,2	-26,9	-30,9	-22,0	-0,9	13,3	16,3
Verkstedindustri	11,3	-2,6	9,4	11,1	-10,0	-6,0	-4,4	-5,3	2,6
Bygging av skip og oljeplattformer	8,3	2,2	6,7	14,1	-4,1	0,8	-0,9	-9,6	-1,0
Møbelindustri og annen industri	-5,9	-26,9	-13,5	-25,6	-37,5	-21,8	-20,3	-9,2	-1,1
Kraftforsyning	3,1	-7,4	4,6	-4,0	-18,2	-9,1	-0,2	1,4	-8,2
Vannforsyning	6,5	3,7	-3,6	-1,9	-3,5	12,5	7,5	0,4	7,6
Bygge- og anleggsvirksomhet	1,6	-0,6	-0,8	4,0	-5,8	0,1	-0,4	-5,2	0,2
Varehandel, reparasjon av kjøretøyer mv.	0,7	-1,4	-4,1	-5,0	-4,3	0,2	3,3	4,6	1,7
Hotell- og restaurantvirksomhet	1,7	-3,4	-2,0	-3,7	-4,7	-3,2	-1,9	-3,3	-1,3
Rørtransport	4,1	2,4	1,4	2,4	-1,9	12,3	-1,1	1,6	6,6
Utenriks sjøfart	-0,0	-15,1	-2,3	-13,3	-18,6	-12,2	-15,9	-0,1	4,0
Transport ellers	3,1	-5,6	2,1	-3,7	-12,3	-5,4	-0,9	-1,0	0,7
Post og telekommunikasjon	10,2	1,9	12,4	4,7	2,2	2,6	-1,3	0,5	0,5
Finansiell tjenesteyting	1,4	2,7	0,7	6,7	7,3	0,4	-3,0	-0,7	5,2
Boligtjenester (husholdninger)	1,1	-0,0	0,7	-0,7	-0,3	0,1	0,8	1,3	0,8
Forretningsmessig tjenesteyting	1,7	-2,2	-1,8	5,1	-3,0	-4,9	-5,1	-2,5	-0,9
Offentlig administrasjon og forsvar	3,7	2,1	2,4	7,2	-4,7	2,4	3,9	2,5	3,8
Undervisning	2,8	2,3	2,7	10,1	-6,8	4,6	2,3	2,7	2,8
Helse- og sosialtjenester	3,3	3,5	1,9	4,5	0,8	3,7	4,9	2,2	2,7
Andre sosiale og personlige tjenester	2,4	1,0	0,7	2,1	-1,8	0,2	3,2	3,7	3,6
Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge¹	1,8	-1,4	-0,7	1,0	-5,2	-1,2	0,1	0,5	1,9
Merverdi og investeringsavgift	0,2	-2,2	-2,7	-3,1	-3,7	-0,1	-1,8	-1,6	-1,4
Andre produktskatter, netto	-6,1	-5,7	-10,8	-11,8	-11,0	-2,4	2,7	7,5	3,8
Statistiske avvik
Fastlands-Norge (basisverdi)	2,4	-1,1	0,0	2,1	-5,1	-1,3	0,2	0,5	2,2

Offentlig forvaltning	3,5	2,6	2,5	6,7	-3,4	3,3	4,0	2,3	2,5
Statsforvaltningen	2,3	1,9	0,9	6,3	-4,5	2,1	4,1	1,4	3,1
Sivil forvaltning	2,0	2,1	0,1	6,6	-4,0	1,7	4,5	1,4	3,3
Forsvar	4,9	0,2	6,6	4,4	-8,3	5,0	0,9	1,4	2,1
Kommuneforvaltningen	4,5	3,1	3,8	7,0	-2,5	4,3	3,9	2,9	1,9

1 Bruttonasjonalprodukt er målt i markedsverdi, mens bruttoprodukt i næringen er målt i basisverdi

Tabell 12. Bruttonasjonalprodukt. Bruttoprodukt etter næring, i basisverdi.**Prosentvis prisendring fra samme periode året før**

	2008	2009	08:4	09:1	09:2	09:3	09:4	10:1	10:2
Bruttonasjonalprodukt¹	10,0	-4,0	4,5	-1,3	-5,6	-6,4	-2,8	2,0	4,6
Jordbruk og skogbruk	-0,9	1,0	-3,3	-6,7	349,8	6,6	8,2	5,7	..
Fiske, fangst og fiskeoppdrett	-9,7	0,3	23,7	-1,2	33,5	14,2	-27,0	8,7	14,1
Utvinning av råolje og naturgass, inklusiv tjenester	34,2	-24,5	9,0	-15,3	-32,4	-30,4	-19,2	-0,6	16,8
Utvinning av råolje og naturgass	34,7	-26,9	7,8	-17,5	-35,5	-34,5	-19,7	-0,3	18,5
Tjenester tilknyttet olje- og gassutvinning	24,5	17,6	39,8	30,5	15,4	53,1	-16,5	-3,8	2,2
Bergverksdrift	17,4	-1,5	19,9	-2,1	0,5	-3,4	-1,5	-11,7	-20,7
Industri	-1,8	5,3	2,7	4,8	7,0	7,2	2,5	-0,9	-2,5
Nærings- og nytelsesmiddelindustri	2,0	8,5	-0,3	6,7	10,8	7,1	9,5	6,1	3,3
Tekstil- og bekledningssindustri	-3,7	5,0	-7,7	-18,7	5,5	13,3	25,3	32,6	5,3
Trelast- og trevareindustri	-2,9	4,5	-12,6	-3,7	0,3	7,6	14,7	8,6	3,7
Treforedling	-17,6	23,1	6,9	27,9	24,5	42,9	1,1	-25,1	-23,1
Forlag og grafisk industri	-2,7	-0,2	-3,4	-1,8	-0,9	0,0	2,1	0,4	-0,8
Oljeraffinering, kjemisk og mineralsk industri	-10,4	21,2	33,9	37,1	50,1	22,0	-12,1	-12,1	-6,3
Kjemiske råvarer	-0,2	-9,2	9,2	-5,7	7,1	-22,4	-17,4	-29,8	-21,3
Metallindustri	-50,4	-75,3
Verkstedindustri	8,1	10,1	10,8	11,0	14,4	12,7	3,3	0,0	-4,3
Bygging av skip og oljeplattformer	4,9	5,7	2,2	4,2	5,5	6,5	6,9	3,7	-1,0
Møbelindustri og annen industri	2,5	-3,6	-1,8	-4,2	-3,9	-4,5	-1,8	-2,6	-1,0
Kraftforsyning	34,3	-6,0	26,3	5,9	15,9	-16,3	-21,9	24,3	27,9
Vannforsyning	-3,1	3,6	-2,1	1,7	3,2	5,7	3,8	-1,1	-1,5
Bygge- og anleggsvirksomhet	8,1	2,5	3,3	2,1	1,4	1,3	5,2	6,2	6,8
Varehandel, reparasjon av kjøretøy mv.	0,8	-1,7	-0,5	-1,2	-1,5	-3,3	-0,8	0,8	0,8
Hotell- og restaurantvirksomhet	3,9	4,3	2,2	3,3	2,7	4,4	6,9	5,3	5,4
Rørtransport	7,6	-3,7	10,0	0,8	4,3	-12,7	-6,8	-2,1	-5,5
Utenriks sjøfart	13,8	-2,6	-6,9	-5,8	-1,1	-13,4	12,8	-35,1	-17,0
Transport ellers	-1,4	8,3	5,9	11,8	17,3	9,4	-2,9	-5,4	-5,1
Post og telekommunikasjon	-10,2	-12,7	-16,5	-15,4	-15,2	-15,9	-4,3	-3,0	-6,1
Finansiell tjenesteyting	9,1	7,1	20,1	11,6	10,9	13,3	-5,1	3,2	0,4
Boligtjenester (husholdninger)	0,6	3,1	-1,1	2,2	2,5	2,0	5,6	3,7	3,1
Forretningsmessig tjenesteyting	6,5	3,9	6,4	4,2	3,8	3,7	4,1	3,2	3,3
Offentlig administrasjon og forsvar	5,5	4,5	6,6	7,4	5,0	3,8	1,9	0,9	1,4
Undervisning	5,3	4,5	7,0	7,1	4,9	3,9	2,5	1,8	0,7
Helse- og sosialtjenester	6,6	4,1	7,4	6,0	4,4	3,6	2,5	3,6	1,8
Andre sosiale og personlige tjenester	2,5	6,6	3,8	6,4	5,9	6,7	7,4	5,8	5,5
Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge¹	3,2	3,3	3,2	3,9	4,2	2,7	2,5	3,4	2,2
Merverdi og investeringsavgift	-2,2	3,0	-11,2	1,6	0,2	-1,8	12,5	5,2	3,2
Andre produktskatter, netto	6,8	4,2	6,0	2,6	4,3	3,9	5,8	0,0	-0,1
Statistiske avvik	-64,5	..	47,3	-66,9	..	-89,7	..	-92,1
Fastlands-Norge (basisverdi)	4,1	3,1	5,4	4,3	4,5	3,0	0,8	3,0	2,1

Offentlig forvaltning	5,8	4,2	7,1	6,7	4,7	3,6	2,1	2,1	0,9
Statsforvaltningen	5,9	4,4	7,4	7,5	5,0	3,7	1,8	2,1	1,9
Sivil forvaltning	6,2	4,3	7,3	7,4	4,7	3,7	1,8	2,4	1,9
Forsvar	3,3	5,3	7,6	9,1	6,9	4,1	1,5	0,0	1,6
Kommuneforvaltningen	5,7	4,1	6,9	6,1	4,5	3,6	2,3	2,0	0,1

1 Bruttonasjonalprodukt er målt i markedsverdi, mens bruttoprodukt i næringen er målt i basisverdi

Tabell 13. Hovedtall for konsum. Løpende priser. Millioner kroner

	2008	2009	08:4	09:1	09:2	09:3	09:4	10:1	10:2
Konsum i alt.	1 480 670	1 548 368	386 170	367 456	381 947	394 278	404 687	392 723	395 438
Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner	988 810	1 015 262	258 207	234 558	251 476	260 345	268 882	254 343	259 527
Konsum i husholdninger	948 243	971 810	247 954	223 925	240 469	249 519	257 898	243 173	247 983
Konsum i ideelle organisasjoner	40 567	43 451	10 253	10 634	11 007	10 826	10 985	11 170	11 544
Konsum i offentlig forvaltning.	491 860	533 106	127 963	132 898	130 471	133 932	135 805	138 380	135 911
Konsum i statsforvaltningen	254 004	275 678	65 237	68 364	67 644	70 166	69 504	70 334	69 748
Konsum i statsforvaltningen, individuelt.	134 932	153 300	34 655	38 016	37 616	39 018	38 650	35 695	35 398
Konsum i statsforvaltningen, kollektivt	119 072	122 379	30 582	30 348	30 029	31 148	30 854	34 638	34 350
Konsum i statsforvaltningen, forsvar	33 640	34 980	9 013	8 768	8 823	8 700	8 688	8 598	8 358
Konsum i kommuneforvaltningen	237 857	257 428	62 726	64 534	62 827	63 766	66 301	68 046	66 163
Konsum i kommuneforvaltningen, individuelt.	192 303	207 562	50 713	52 034	50 657	51 414	53 458	55 027	53 504
Konsum i kommuneforvaltningen, kollektivt	45 553	49 865	12 013	12 501	12 170	12 352	12 843	13 019	12 659
Personlig konsum	1 316 045	1 376 124	343 576	324 608	339 748	350 778	360 990	345 065	348 429
Kollektivt konsum	164 625	172 244	42 595	42 849	42 198	43 500	43 697	47 657	47 009

Tabell 14. Hovedtall for konsum. Faste 2007-priser. Millioner kroner

	2008	2009	08:4	09:1	09:2	09:3	09:4	10:1	10:2
Konsum i alt.	1 419 901	1 443 406	362 264	344 138	355 127	367 113	377 029	359 724	362 060
Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner	954 892	956 360	244 432	222 126	236 149	245 057	253 028	234 908	239 433
Konsum i husholdninger	916 348	916 510	234 984	212 233	226 084	235 213	242 980	224 656	229 042
Konsum i ideelle organisasjoner	38 544	39 850	9 447	9 892	10 065	9 844	10 048	10 252	10 391
Konsum i offentlig forvaltning.	465 010	487 047	117 833	122 012	118 977	122 056	124 001	124 816	122 628
Konsum i statsforvaltningen	240 789	252 609	60 574	62 462	61 662	64 229	64 255	63 296	62 726
Konsum i statsforvaltningen, individuelt.	128 242	139 209	32 261	34 422	33 981	35 396	35 410	32 124	31 834
Konsum i statsforvaltningen, kollektivt	112 547	113 400	28 313	28 040	27 681	28 833	28 845	31 173	30 892
Konsum i statsforvaltningen, forsvar	32 089	32 241	8 288	8 046	8 189	8 009	7 997	7 883	7 654
Konsum i kommuneforvaltningen	224 221	234 438	57 259	59 550	57 315	57 827	59 746	61 520	59 901
Konsum i kommuneforvaltningen, individuelt.	180 898	188 659	46 196	47 922	46 123	46 535	48 079	49 750	48 441
Konsum i kommuneforvaltningen, kollektivt	43 323	45 779	11 063	11 628	11 192	11 292	11 667	11 770	11 461
Personlig konsum	1 264 031	1 284 228	322 888	304 469	316 254	326 988	336 517	316 781	319 708
Kollektivt konsum	155 870	159 179	39 376	39 668	38 873	40 125	40 512	42 943	42 353

Tabell 15. Hovedtall for konsum. Prosentvis volumendring fra samme periode året før

	2008	2009	08:4	09:1	09:2	09:3	09:4	10:1	10:2
Konsum i alt.	2,4	1,7	0,1	0,9	-1,2	2,7	4,1	4,5	2,0
Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner	1,6	0,2	-1,3	-2,4	-1,8	1,2	3,5	5,8	1,4
Konsum i husholdninger	1,5	0,0	-1,5	-2,6	-2,0	1,1	3,4	5,9	1,3
Konsum i ideelle organisasjoner.	3,8	3,4	2,3	1,1	2,5	3,6	6,4	3,6	3,2
Konsum i offentlig forvaltning.	4,1	4,7	3,2	7,7	0,2	6,0	5,2	2,3	3,1
Konsum i statsforvaltningen	3,4	4,9	3,0	7,7	0,8	5,2	6,1	1,3	1,7
Konsum i statsforvaltningen, individuelt.	8,5	8,6	8,3	11,4	4,3	8,9	9,8	-6,7	-6,3
Konsum i statsforvaltningen, kollektivt	-1,9	0,8	-2,3	3,4	-3,2	1,1	1,9	11,2	11,6
Konsum i statsforvaltningen, forsvar	2,8	0,5	4,3	4,5	-1,4	2,7	-3,5	-2,0	-6,5
Konsum i kommuneforvaltningen	4,9	4,6	3,3	7,7	-0,4	6,9	4,3	3,3	4,5
Konsum i kommuneforvaltningen, individuelt.	4,7	4,3	3,0	7,4	-0,7	6,6	4,1	3,8	5,0
Konsum i kommuneforvaltningen, kollektivt	6,0	5,7	4,7	8,8	0,6	8,0	5,5	1,2	2,4
Personlig konsum	2,7	1,6	0,2	0,4	-1,1	2,7	4,2	4,0	1,1
Kollektivt konsum	0,2	2,1	-0,5	4,9	-2,1	2,9	2,9	8,3	9,0

Tabell 16. Hovedtall for konsum. Prosentvis prisendring fra samme periode året før

	2008	2009	08:4	09:1	09:2	09:3	09:4	10:1	10:2
Konsum i alt.	4,3	2,9	5,3	4,4	4,0	2,6	0,7	2,2	1,5
Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner	3,6	2,5	4,4	3,5	3,7	2,4	0,6	2,5	1,8
Konsum i husholdninger	3,5	2,5	4,3	3,4	3,7	2,3	0,6	2,6	1,8
Konsum i ideelle organisasjoner.	5,2	3,6	7,2	5,7	4,7	3,3	0,7	1,4	1,6
Konsum i offentlig forvaltning.	5,8	3,5	7,1	5,9	4,5	2,9	0,8	1,8	1,1
Konsum i statsforvaltningen	5,5	3,5	7,1	6,1	4,6	2,9	0,4	1,5	1,4
Konsum i statsforvaltningen, individuelt.	5,2	4,7	7,3	7,4	5,8	4,1	1,6	0,6	0,5
Konsum i statsforvaltningen, kollektivt	5,8	2,0	6,9	4,7	3,1	1,4	-1,0	2,7	2,5
Konsum i statsforvaltningen, forsvar	4,8	3,5	7,7	6,7	5,2	2,5	-0,1	0,1	1,3
Konsum i kommuneforvaltningen	6,1	3,5	7,2	5,7	4,3	3,0	1,3	2,1	0,8
Konsum i kommuneforvaltningen, individuelt.	6,3	3,5	7,5	5,7	4,3	2,9	1,3	1,9	0,6
Konsum i kommuneforvaltningen, kollektivt	5,1	3,6	6,1	5,8	4,4	3,0	1,4	2,9	1,6
Personlig konsum	4,1	2,9	5,1	4,3	4,0	2,7	0,8	2,2	1,4
Kollektivt konsum	5,6	2,5	6,7	5,0	3,5	1,9	-0,3	2,7	2,2

Tabell 17. Konsum i husholdninger. Løpende priser. Millioner kroner

	2008	2009	08:4	09:1	09:2	09:3	09:4	10:1	10:2
Konsum i husholdninger	948 243	971 810	247 954	223 925	240 469	249 519	257 898	243 173	247 983
Matvarer og alkoholfrie drikkevarer	122 443	128 640	32 329	29 226	32 595	32 550	34 269	31 751	32 112
Alkoholdrikker og tobakk mv.	38 285	39 747	10 303	8 800	10 097	10 161	10 690	9 540	10 173
Klær og sko/tøy	50 967	54 053	15 069	10 995	13 646	13 486	15 926	11 433	13 447
Bolig, lys og brensel	178 140	183 695	47 973	48 232	44 040	43 576	47 846	53 142	47 494
Møbler og husholdningsartikler mv.	56 714	57 111	15 859	12 397	13 127	14 887	16 701	13 235	13 262
Helsepleie	26 011	27 838	6 842	6 584	6 902	6 982	7 369	7 013	7 184
Transport	134 018	127 186	31 071	26 970	32 111	33 976	34 129	32 223	35 794
Post- og teletjenester	25 792	25 625	6 763	6 277	6 148	6 342	6 857	6 237	6 139
Kultur og fritid	116 659	122 108	31 364	26 581	29 714	32 293	33 520	29 065	30 319
Utdanning	4 236	4 478	1 136	1 201	1 069	1 009	1 200	1 284	1 178
Hotell- og restauranttjenester	56 535	56 916	14 080	12 352	14 649	15 565	14 350	12 358	14 921
Andre varer og tjenester	104 414	111 013	28 848	26 249	27 743	27 643	29 378	27 451	28 811
Husholdningenes kjøp i utlandet	61 726	59 839	12 890	13 065	15 919	18 435	12 419	13 658	15 241
Utlendingers kjøp i Norge	-27 696	-26 437	-6 573	-5 003	-7 290	-7 387	-6 757	-5 216	-8 092
Varekonsum ¹	485 548	492 044	131 609	109 944	119 735	123 454	138 911	123 809	124 258
Tjenestekonsum ¹	428 665	446 365	110 029	105 919	112 105	115 016	113 325	110 922	116 576
Boligtjenester	140 874	147 297	35 922	36 058	36 714	37 233	37 292	37 629	38 125
Andre tjenester	287 791	299 068	74 106	69 861	75 392	77 783	76 032	73 293	78 451

1 Konsumet av varer og tjenester inkluderer utlendingers kjøp i Norge, men ikke husholdningenes kjøp i utlandet

Tabell 18. Konsum i husholdninger. Faste 2007-priser. Millioner kroner

	2008	2009	08:4	09:1	09:2	09:3	09:4	10:1	10:2
Konsum i husholdninger	916 348	916 510	234 984	212 233	226 084	235 213	242 980	224 656	229 042
Matvarer og alkoholfrie drikkevarer	117 480	118 383	30 670	27 214	29 921	29 781	31 468	29 222	29 394
Alkoholdrikker og tobakk mv.	36 827	36 435	9 813	8 116	9 269	9 295	9 757	8 413	8 945
Klær og sko/tøy	53 057	57 997	15 584	12 176	14 317	14 877	16 626	12 949	14 593
Bolig, lys og brensel	168 488	170 994	43 685	44 270	41 229	40 885	44 611	45 743	41 942
Møbler og husholdningsartikler mv.	54 993	53 583	15 168	11 702	12 204	14 005	15 672	12 494	12 378
Helsepleie	25 142	26 009	6 576	6 228	6 481	6 477	6 823	6 438	6 577
Transport	128 059	119 510	29 639	25 802	30 083	31 679	31 946	29 791	32 709
Post- og teletjenester	27 156	28 253	7 252	6 886	6 754	7 046	7 566	6 952	6 904
Kultur og fritid	115 319	117 633	30 808	25 924	28 594	30 912	32 202	27 574	28 470
Utdanning	4 118	4 176	1 073	1 134	1 006	939	1 097	1 174	1 077
Hotell- og restauranttjenester	53 825	52 166	13 178	11 462	13 474	14 261	12 969	11 095	13 253
Andre varer og tjenester	98 751	100 423	26 236	24 032	24 890	24 912	26 590	24 349	25 352
Husholdningenes kjøp i utlandet	59 632	55 602	11 562	12 042	14 663	17 004	11 893	13 249	14 781
Utlendingers kjøp i Norge	-26 498	-24 654	-6 258	-4 755	-6 799	-6 860	-6 240	-4 787	-7 333
Varekonsum ¹	470 808	469 721	125 768	105 259	113 943	118 276	132 244	114 734	115 787
Tjenestekonsum ¹	412 405	415 841	103 913	99 688	104 278	106 793	105 082	101 460	105 807
Boligtjenester	137 132	139 018	34 650	34 277	34 646	35 020	35 076	34 768	35 118
Andre tjenester	275 273	276 823	69 263	65 411	69 632	71 774	70 006	66 692	70 688

1 Konsumet av varer og tjenester inkluderer utlendingers kjøp i Norge, men ikke husholdningenes kjøp i utlandet

Tabell 19. Konsum i husholdninger. Prosentvis volumendring fra samme periode året før

	2008	2009	08:4	09:1	09:2	09:3	09:4	10:1	10:2
Konsum i husholdninger	1,5	0,0	-1,5	-2,6	-2,0	1,1	3,4	5,9	1,3
Matvarer og alkoholfrie drikkevarer	3,1	0,8	1,2	-1,3	0,8	0,8	2,6	7,4	-1,8
Alkoholdrikker og tobakk mv.	3,9	-1,1	2,9	-2,1	-2,4	0,8	-0,6	3,7	-3,5
Klær og sko/tøy	5,9	9,3	6,5	10,9	10,0	10,3	6,7	6,3	1,9
Bolig, lys og brensel	0,6	1,5	-0,0	1,9	0,5	1,3	2,1	3,3	1,7
Møbler og husholdningsartikler mv.	-0,0	-2,6	-4,0	-7,8	-7,8	0,7	3,3	6,8	1,4
Helsepleie	2,3	3,4	2,0	4,9	1,2	4,1	3,8	3,4	1,5
Transport	-4,3	-6,7	-10,7	-18,2	-13,3	-1,5	7,8	15,5	8,7
Post- og teletjenester	6,9	4,0	1,8	2,1	2,5	7,3	4,3	0,9	2,2
Kultur og fritid	1,3	2,0	-1,2	-0,5	0,8	2,8	4,5	6,4	-0,4
Utdanning	0,9	1,4	-1,8	7,3	-3,9	-0,1	2,2	3,5	7,1
Hotell- og restauranttjenester	1,6	-3,1	-2,2	-3,6	-4,3	-2,9	-1,6	-3,2	-1,6
Andre varer og tjenester	2,1	1,7	1,0	3,6	0,4	1,5	1,3	1,3	1,9
Husholdningenes kjøp i utlandet	6,3	-6,8	-5,7	-12,1	-8,0	-7,8	2,9	10,0	0,8
Utlendingers kjøp i Norge	-0,0	-7,0	-0,1	-10,0	-10,0	-7,3	-0,3	0,7	7,8
Varekonsum ¹	0,5	-0,2	-2,8	-4,6	-3,8	1,7	5,1	9,0	1,6
Tjenestekonsum ¹	1,9	0,8	0,9	0,6	0,3	1,3	1,1	1,8	1,5
Boligtjenester	1,4	1,4	1,3	1,5	1,3	1,4	1,2	1,4	1,4
Andre tjenester	2,1	0,6	0,7	0,1	-0,2	1,2	1,1	2,0	1,5

1 Konsumet av varer og tjenester inkluderer utlendingers kjøp i Norge, men ikke husholdningenes kjøp i utlandet

Tabell 20. Konsum i husholdninger. Prosentvis prisendring fra samme periode året før

	2008	2009	08:4	09:1	09:2	09:3	09:4	10:1	10:2
Konsum i husholdninger	3,5	2,5	4,3	3,4	3,7	2,3	0,6	2,6	1,8
Matvarer og alkoholfrie drikkevarer	4,2	4,3	5,0	5,3	4,9	3,7	3,3	1,2	0,3
Alkoholdrikker og tobakk mv.	4,0	4,9	4,7	5,4	5,5	4,5	4,3	4,6	4,4
Klær og sko/tøy	-3,9	-3,0	-5,9	-5,1	-3,9	-2,5	-0,9	-2,2	-3,3
Bolig, lys og brensel	5,7	1,6	6,0	3,3	4,6	1,2	-2,3	6,6	6,0
Møbler og husholdningsartikler mv.	3,1	3,4	3,5	4,4	4,3	3,1	1,9	-0,0	-0,4
Helsepleie	3,5	3,5	3,2	2,9	3,3	3,8	3,8	3,0	2,6
Transport	4,7	1,7	4,0	1,3	2,5	0,7	1,9	3,5	2,5
Post- og teletjenester	-5,0	-4,5	-2,7	-1,9	-3,7	-9,5	-2,8	-1,6	-2,3
Kultur og fritid	1,2	2,6	1,5	2,3	3,1	2,8	2,2	2,8	2,5
Utdanning	2,9	4,2	4,8	4,8	4,7	4,2	3,3	3,3	2,9
Hotell- og restauranttjenester	5,0	3,9	5,0	4,5	3,9	3,7	3,6	3,4	3,6
Andre varer og tjenester	5,7	4,5	9,0	6,3	6,0	6,1	0,5	3,2	2,0
Husholdningenes kjøp i utlandet	3,5	4,0	12,1	8,4	7,1	5,4	-6,3	-5,0	-5,0
Utlendingers kjøp i Norge	4,5	2,6	3,7	2,5	2,7	2,0	3,1	3,6	2,9
Varekonsum ¹	3,1	1,6	3,1	2,2	2,9	1,0	0,4	3,3	2,1
Tjenestekonsum ¹	3,9	3,3	4,9	4,0	4,0	3,3	1,8	2,9	2,5
Boligtjenester	2,7	3,1	2,9	3,5	3,4	3,1	2,6	2,9	2,4
Andre tjenester	4,5	3,3	6,0	4,3	4,2	3,4	1,5	2,9	2,5

1 Konsumet av varer og tjenester inkluderer utlendingers kjøp i Norge, men ikke husholdningenes kjøp i utlandet

Tabell 21. Bruttoinvestering i fast realkapital. Løpende priser. Millioner kroner

	2008	2009	08:4	09:1	09:2	09:3	09:4	10:1	10:2
Bruttoinvestering i fast realkapital i alt.									
	545 826	509 990	151 317	125 658	128 805	122 918	132 609	112 750	125 962
Bygg og anlegg	261 237	239 679	69 827	60 435	59 741	57 148	62 355	54 798	59 256
Oljeboring, oljeleting, olje- og gassrørledning	61 085	67 938	16 976	17 952	16 682	17 829	15 474	15 857	17 333
Oljeutvinningsplattformer, borerigger og moduler	58 721	61 880	15 632	15 068	16 427	16 352	14 032	12 281	14 182
Skip og båter	34 618	27 113	13 262	5 122	6 064	5 611	10 316	4 792	6 610
Transportmidler	15 005	12 580	3 292	3 034	3 906	2 881	2 760	3 494	3 295
Maskiner og utstyr	115 159	100 800	32 327	24 046	25 986	23 097	27 672	21 528	25 285
Jordbruk og skogbruk	8 246	6 566	1 849	1 131	2 019	1 953	1 462	1 058	1 927
Fiske, fangst og fiskeoppdrett	3 376	2 507	633	513	569	681	744	378	552
Utvinning av råolje og naturgass, inklusiv tjenester	126 215	135 989	35 026	34 323	34 379	35 528	31 760	29 024	32 921
Utvinning av råolje og naturgass	120 476	133 868	33 630	34 103	34 183	33 742	31 840	27 626	32 161
Tjenester tilknyttet olje- og gassutvinning	5 739	2 121	1 396	220	196	1 786	-80	1 398	761
Bergverksdrift	1 031	2 476	264	515	966	573	422	240	523
Industri	34 714	23 086	10 885	5 808	6 244	4 885	6 149	4 373	5 108
Nærings- og nytelsesmiddelindustri	6 056	5 407	2 081	1 246	1 538	1 279	1 344	1 354	2 005
Tekstil- og bekledningsindustri	206	170	38	57	51	21	41	39	53
Trelast- og trevareindustri	1 377	879	472	199	161	244	274	189	175
Treforedling	795	378	311	82	96	93	107	86	85
Forlag og grafisk industri	1 131	671	261	281	216	79	95	7	143
Oljeraffinering, kjemisk og mineralsk industri	6 342	4 323	2 212	1 143	1 242	1 066	872	759	898
Kjemiske råvarer	7 802	3 892	1 997	1 266	856	637	1 134	317	462
Metallindustri	2 767	1 608	844	351	442	330	485	267	325
Verkstedindustri	5 853	3 702	1 841	899	844	779	1 181	643	661
Bygging av skip og oljeplattformer	1 710	1 089	577	210	347	279	252	189	165
Møbelindustri og annen industri	676	967	248	73	452	78	364	525	136
Kraftforsyning	15 133	13 220	4 707	2 345	3 324	3 587	3 964	2 326	3 725
Vannforsyning	2 576	2 833	850	623	688	873	649	508	661
Bygge- og anleggsvirksomhet	9 924	8 942	2 362	2 411	2 370	2 089	2 072	2 085	2 380
Varehandel, reparasjon av kjøretøy mv.	18 567	15 884	5 175	4 251	3 588	3 639	4 406	3 158	2 853
Hotell- og restaurantvirksomhet	3 313	3 894	974	973	1 040	934	947	858	1 091
Rørtransport	1 761	528	196	32	80	265	151	255	245
Utenriks sjøfart	27 157	20 077	11 735	4 381	5 220	4 707	5 769	4 778	5 852
Transport ellers	22 895	23 755	5 775	5 571	6 727	5 818	5 640	6 874	7 248
Post og telekommunikasjon	7 996	5 668	1 829	1 654	1 381	1 314	1 318	1 190	1 003
Finansiell tjenesteyting	8 458	7 968	2 077	2 049	2 018	1 965	1 936	1 912	2 031
Boligtjenester (husholdninger)	93 493	77 459	22 812	21 420	19 160	17 899	18 980	18 862	18 500
Forretningsmessig tjenesteyting	74 184	67 226	19 640	19 060	16 988	14 972	16 206	15 999	16 614
Offentlig administrasjon og forsvar	39 175	43 560	10 325	8 180	10 301	9 736	15 343	7 438	10 920
Undervisning	14 242	17 114	4 348	3 384	3 319	5 061	5 349	3 874	3 200
Helse- og sosialtjenester	18 837	15 969	5 791	3 166	4 139	3 688	4 976	3 208	3 841
Andre sosiale og personlige tjenester	14 533	15 268	4 064	3 867	4 284	2 750	4 367	4 352	4 768
Fastlands-Norge	390 693	353 396	104 360	86 922	89 127	82 418	94 929	78 693	86 944
<hr/>									
Offentlig forvaltning	78 863	85 868	22 726	16 768	20 419	20 113	28 568	17 384	20 999
Statsforvaltningen	40 019	42 291	11 070	7 422	8 905	10 288	15 676	6 188	7 877
Sivil forvaltning	31 109	33 419	9 713	5 983	7 538	9 128	10 770	5 310	6 791
Forsvar	8 910	8 872	1 357	1 439	1 367	1 160	4 906	878	1 086
Kommuneforvaltningen	38 844	43 577	11 656	9 346	11 514	9 825	12 892	11 196	13 122

Tabell 22. Bruttoinvestering i fast realkapital. Faste 2007-priser. Millioner kroner

	2008	2009	08:4	09:1	09:2	09:3	09:4	10:1	10:2
Bruttoinvestering i fast realkapital i alt.									
	514 203	467 383	138 709	114 827	117 691	111 651	123 214	98 911	111 975
Bygg og anlegg	246 456	221 461	65 144	56 188	55 381	52 628	57 264	49 931	53 432
Oljeboring, oljeleting, olje- og gassrørledning	55 999	59 132	14 861	15 754	14 243	14 914	14 220	14 134	14 749
Oljeutvinningsplattformer, borerigger og moduler	55 494	56 855	14 378	13 913	14 973	14 960	13 008	10 639	11 470
Skip og båter	31 932	24 876	11 399	4 279	5 528	4 990	10 079	669	5 422
Transportmidler	13 510	10 489	2 845	2 475	3 371	2 423	2 220	2 940	2 792
Maskiner og utstyr	110 813	94 571	30 083	22 218	24 195	21 736	26 423	20 599	24 109
Jordbruk og skogbruk	7 828	6 098	1 719	1 045	1 874	1 811	1 368	985	1 777
Fiske, fangst og fiskeoppdrett	3 214	2 090	569	472	518	492	608	3	514
Utvinning av råolje og naturgass, inklusiv tjenester	117 377	121 437	31 399	30 804	30 335	31 036	29 262	25 223	27 438
Utvinning av råolje og naturgass	111 992	119 667	30 177	30 655	30 194	29 443	29 376	24 365	26 942
Tjenester tilknyttet olje- og gassutvinning	5 385	1 770	1 222	149	142	1 593	-113	858	497
Bergverksdrift	973	2 281	243	474	893	524	390	220	477
Industri	33 096	21 552	10 146	5 391	5 817	4 566	5 779	4 103	4 747
Nærings- og nytelsesmiddelindustri	5 772	5 057	1 940	1 160	1 433	1 196	1 268	1 270	1 867
Tekstil- og bekledningsindustri	197	158	36	53	47	19	38	36	49
Trelast- og trevareindustri	1 311	821	440	186	150	228	257	178	162
Treforedling	758	352	290	76	90	87	100	81	79
Forlag og grafisk industri	1 100	644	250	267	205	78	94	6	134
Oljeraffinering, kjemisk og mineralsk industri	6 015	4 014	2 060	1 061	1 154	990	808	703	827
Kjemiske råvarer	7 414	3 633	1 862	1 174	795	596	1 068	300	428
Metallindustri	2 645	1 503	786	325	411	309	458	253	306
Verkstedindustri	5 608	3 443	1 715	825	786	729	1 103	597	613
Bygging av skip og oljeplattformer	1 633	1 018	537	194	323	261	240	179	155
Møbelindustri og annen industri	643	909	231	70	422	73	344	501	126
Kraftforsyning	14 466	12 378	4 386	2 182	3 102	3 359	3 735	2 189	3 473
Vannforsyning	2 424	2 614	791	577	638	804	596	465	597
Bygge- og anleggsvirksomhet	9 353	8 240	2 175	2 210	2 186	1 931	1 912	1 916	2 180
Varehandel, reparasjon av kjøretøy mv.	17 744	14 809	4 805	3 920	3 337	3 404	4 147	2 979	2 695
Hotell- og restaurantvirksomhet	3 154	3 625	912	908	968	869	880	789	996
Rørtransport	1 773	564	195	34	85	282	162	258	223
Utenriks sjøfart	24 749	18 464	10 094	3 625	4 790	4 424	5 624	1 966	4 936
Transport ellers	21 942	21 681	5 352	5 141	6 155	5 234	5 152	5 967	6 590
Post og telekommunikasjon	7 712	5 323	1 711	1 539	1 292	1 239	1 253	1 127	945
Finansiell tjenesteyting	8 004	7 360	1 922	1 885	1 867	1 821	1 786	1 765	1 879
Boligtjenester (husholdninger)	88 270	71 597	21 286	19 918	17 764	16 485	17 431	17 184	16 679
Forretningsmessig tjenesteyting	70 048	61 961	18 184	17 549	15 686	13 773	14 953	14 420	15 062
Offentlig administrasjon og forsvar	37 093	40 681	9 640	7 513	9 522	8 994	14 653	6 849	9 978
Undervisning	13 469	15 830	4 039	3 138	3 078	4 675	4 940	3 574	2 927
Helse- og sosialtjenester	17 815	14 756	5 379	2 934	3 826	3 405	4 591	2 959	3 524
Andre sosiale og personlige tjenester	13 699	14 043	3 762	3 569	3 960	2 524	3 990	3 971	4 337
Fastlands-Norge	370 304	326 919	97 021	80 365	82 480	75 909	88 165	71 464	79 378
<hr/>									
Offentlig forvaltning	74 581	79 780	21 169	15 485	18 893	18 562	26 840	15 971	19 149
Statsforvaltningen	37 904	39 541	10 351	6 837	8 240	9 505	14 959	5 688	7 180
Sivil forvaltning	29 450	30 931	9 154	5 543	6 974	8 405	10 009	4 851	6 146
Forsvar	8 454	8 610	1 197	1 294	1 267	1 100	4 950	837	1 033
Kommuneforvaltningen	36 677	40 239	10 818	8 649	10 652	9 057	11 881	10 282	11 970

Tabell 23. Bruttoinvestering i fast realkapital.
Prosentvis volumendring fra samme periode året før

	2008	2009	08:4	09:1	09:2	09:3	09:4	10:1	10:2
Bruttoinvestering i fast realkapital i alt.	2,0	-9,1	-0,9	-6,7	-7,2	-11,2	-11,2	-13,9	-4,9
Bygg og anlegg	-0,2	-10,1	-2,0	-7,3	-8,7	-12,4	-12,1	-11,1	-3,5
Oljeboring, oljeleting, olje- og gassrørledning	3,3	5,6	5,7	31,7	8,8	-7,3	-4,3	-10,3	3,5
Oljeutvinningsplattformer, borerigger og modularer	14,7	2,5	-2,2	2,2	6,7	11,0	-9,5	-23,5	-23,4
Skip og båter	41,1	-22,1	39,0	-38,9	-9,7	-32,7	-11,6	-84,4	-1,9
Transportmidler	-49,4	-22,4	-60,5	-37,1	-11,2	-17,3	-22,0	18,8	-17,2
Maskiner og utstyr	5,6	-14,7	2,5	-14,2	-16,7	-15,7	-12,2	-7,3	-0,4
Jordbruk og skogbruk	5,2	-22,1	2,4	-22,4	-23,1	-22,1	-20,4	-5,8	-5,1
Fiske, fangst og fiskeoppdrett	102,5	-35,0	27,9	-63,4	-17,0	-32,7	6,9	-99,4	-0,7
Utvinning av råolje og naturgass, inklusiv tjenester	7,3	3,5	6,3	13,1	5,7	3,2	-6,8	-18,1	-9,6
Utvinning av råolje og naturgass	7,0	6,9	5,7	22,5	12,5	-1,7	-2,7	-20,5	-10,8
Tjenester tilknyttet olje- og gassutvinning	14,1	-67,1	23,1	-93,2	-92,3	476,1	250,4
Bergverksdrift	37,8	134,5	-25,4	98,9	262,7	113,1	61,0	-53,7	-46,5
Industri	9,3	-34,9	-2,0	-18,0	-29,9	-43,4	-43,0	-23,9	-18,4
Nærings- og nytelsesmiddelindustri	38,0	-12,4	37,1	-0,1	1,4	-4,8	-34,7	9,5	30,3
Tekstil- og bekledningsindustri	-31,2	-19,9	-59,2	-35,3	-13,0	-22,9	6,9	-32,0	2,9
Trelast- og trevareindustri	26,7	-37,4	47,2	-2,8	-55,6	-33,3	-41,7	-4,4	8,3
Treforedling	-31,4	-53,5	-6,6	-47,2	-43,0	-48,2	-65,4	6,8	-11,7
Forlag og grafisk industri	15,5	-41,4	-20,8	2,0	-31,2	-73,0	-62,3	-97,8	-34,5
Oljeraffinering, kjemisk og mineralsk industri	-7,7	-33,3	21,6	-9,8	-10,0	-33,8	-60,8	-33,8	-28,4
Kjemiske råvarer	140,6	-51,0	42,3	-11,6	-63,2	-71,1	-42,6	-74,4	-46,2
Metallindustri	15,5	-43,2	-7,1	-29,6	-44,9	-52,6	-41,7	-22,3	-25,5
Verkstedindustri	2,4	-38,6	-6,3	-36,3	-40,9	-42,5	-35,7	-27,6	-22,1
Bygging av skip og oljeplattformer	-64,4	-37,7	-73,4	-45,0	-7,8	-33,6	-55,3	-7,8	-52,0
Møbelindustri og annen industri	-16,3	41,3	0,5	-42,1	145,6	-39,2	48,8	619,7	-70,2
Kraftforsyning	14,7	-14,4	5,4	-12,1	-19,2	-10,7	-14,8	0,3	12,0
Vannforsyning	5,7	7,8	20,1	25,1	22,9	23,1	-24,7	-19,4	-6,4
Bygge- og anleggsvirksomhet	-14,6	-11,9	-18,4	-5,6	-15,7	-13,9	-12,1	-13,3	-0,3
Varehandel, reparasjon av kjøretøyer mv.	-4,4	-16,5	-12,9	-0,7	-30,4	-18,9	-13,7	-24,0	-19,2
Hotell- og restaurantvirksomhet	16,7	14,9	21,3	24,1	31,5	12,2	-3,5	-13,0	3,0
Rørtransport	-50,5	-68,2	-40,0	-92,1	-85,4	-50,1	-16,7	663,9	160,8
Utenriks sjøfart	60,3	-25,4	217,3	-36,9	-10,1	23,6	-44,3	-45,8	3,0
Transport ellers	16,6	-1,2	6,0	-15,5	13,5	2,9	-3,7	16,1	7,1
Post og telekommunikasjon	6,9	-31,0	3,3	-33,3	-32,6	-30,2	-26,8	-26,8	-26,8
Finansiell tjenesteyting	-3,3	-8,1	-5,2	-7,1	-9,0	-9,0	-7,1	-6,4	0,6
Boligtjenester (husholdninger)	-12,1	-18,9	-15,7	-16,0	-20,2	-21,5	-18,1	-13,7	-6,1
Forretningsmessig tjenesteyting	-7,3	-11,5	-12,2	-2,8	-9,3	-16,6	-17,8	-17,8	-4,0
Offentlig administrasjon og forsvar	12,2	9,7	-18,0	-0,7	16,3	-23,2	52,0	-8,8	4,8
Undervisning	-3,3	17,5	-7,2	2,1	11,7	29,8	22,3	13,9	-4,9
Helse- og sosialtjenester	-3,8	-17,2	-5,8	-23,7	-16,9	-14,5	-14,6	0,8	-7,9
Andre sosiale og personlige tjenester	8,5	2,5	-1,6	1,0	11,3	-11,3	6,1	11,3	9,5
Fastlands-Norge	-1,4	-11,7	-9,2	-10,3	-10,5	-17,1	-9,1	-11,1	-3,8

Offentlig forvaltning	4,7	7,0	-11,0	-2,8	10,4	-8,8	26,8	3,1	1,4
Statsforvaltningen	7,1	4,3	-21,7	-9,0	-0,2	-19,3	44,5	-16,8	-12,9
Sivil forvaltning	9,9	5,0	12,7	-10,5	0,5	17,3	9,3	-12,5	-11,9
Forsvar	-1,4	1,9	-76,5	-2,2	-4,0	-76,2	313,6	-35,3	-18,4
Kommuneforvaltningen	2,3	9,7	2,3	2,7	20,3	5,5	9,8	18,9	12,4

Tabell 24. Bruttoinvestering i fast realkapital.**Prosentvis prisendring fra samme periode året før**

	2008	2009	08:4	09:1	09:2	09:3	09:4	10:1	10:2
Bruttoinvestering i fast realkapital i alt.	6,1	2,8	7,8	5,6	3,9	3,6	-1,3	4,2	2,8
Bygg og anlegg	6,0	2,1	5,0	3,2	2,1	1,6	1,6	2,0	2,8
Oljeboring, oljeleting, olje- og gassrørledning	9,1	5,3	12,1	9,8	6,2	11,4	-4,7	-1,5	0,3
Oljeutvinningsplattformer, borerigger og moduler	5,8	2,9	7,5	4,9	4,2	3,3	-0,8	6,6	12,7
Skip og båter	8,4	0,5	17,3	18,9	7,4	3,4	-12,0	498,8	11,1
Transportmidler	11,1	8,0	15,4	10,8	4,7	10,4	7,5	-3,0	1,9
Maskiner og utstyr	3,9	2,6	7,7	5,9	5,0	2,8	-2,5	-3,4	-2,4
Jordbruk og skogbruk	5,3	2,2	6,8	4,3	3,2	2,1	-0,6	-0,7	0,6
Fiske,fangst og fiskeoppdrett	5,0	14,2	5,3	6,2	6,1	30,3	10,0	..	-2,4
Utvinning av råolje og naturgass, inklusiv tjenester	7,5	4,1	9,9	7,6	5,3	7,1	-2,7	3,3	5,9
Utvinning av råolje og naturgass.	7,6	4,0	9,7	7,4	5,0	7,3	-2,7	1,9	5,4
Tjenester tilknyttet olje- og gassutvinning.	6,6	12,4	14,9	43,9	32,2	-15,9	-37,9	10,3	10,9
Bergverksdrift	5,9	2,5	8,2	3,7	3,3	3,7	-0,7	0,6	1,1
Industri	4,9	2,1	7,0	4,5	3,6	2,3	-0,8	-1,1	0,2
Nærings- og nytelsesmiddelindustri	4,9	1,9	6,8	4,2	3,7	2,1	-1,2	-0,8	0,1
Tekstil- og bekledningsindustri	4,7	3,1	7,0	4,5	2,8	2,8	0,8	0,0	1,6
Trelast- og trevareindustri	5,1	1,9	6,3	3,7	3,3	2,4	-0,3	-0,9	0,7
Treforedling	4,9	2,1	7,3	5,6	4,0	2,7	-1,1	-1,8	-0,5
Forlag og grafisk industri	2,8	1,4	4,7	2,7	3,5	-1,5	-3,5	7,5	1,1
Oljeraffinering, kjemisk og mineralsk industri.	5,4	2,2	6,8	4,1	3,3	2,3	0,5	0,3	1,0
Kjemiske råvarer.	5,2	1,8	6,6	4,2	3,1	1,5	-1,1	-1,9	0,2
Metallindustri.	4,6	2,2	7,1	5,2	4,4	2,2	-1,5	-2,1	-1,3
Verkstedindustri	4,4	3,0	7,4	6,2	4,1	3,2	-0,3	-1,2	0,5
Bygging av skip og oljeplattformer.	4,7	2,2	7,5	5,3	4,4	2,9	-2,3	-2,7	-1,0
Møbelindustri og annen industri	5,0	1,3	6,8	0,4	3,4	3,4	-1,6	0,2	0,5
Kraftforsyning	4,6	2,1	6,9	4,7	3,9	2,5	-1,1	-1,1	0,1
Vannforsyning	6,3	2,0	5,6	3,8	2,1	1,6	1,4	1,1	2,7
Bygge- og anleggsvirksomhet	6,1	2,3	7,7	3,4	2,8	2,8	-0,2	-0,2	0,7
Varehandel, reparasjon av kjøretøyer mv.	4,6	2,5	7,5	5,2	4,0	2,7	-1,4	-2,3	-1,6
Hotell- og restaurantvirksomhet	5,0	2,3	5,5	3,5	3,2	2,3	0,8	1,4	1,9
Rørtransport	-0,7	-5,7	3,8	-2,7	-6,2	-6,0	-7,6	4,3	17,4
Utenriks sjøfart	9,7	-0,9	18,2	19,6	5,1	-7,0	-11,8	101,1	8,8
Transport ellers	4,3	5,0	5,7	4,7	5,5	8,5	1,4	6,3	0,6
Post og telekommunikasjon	3,7	2,7	6,1	4,9	4,2	2,6	-1,5	-1,8	-0,8
Finansiell tjenesteyting	5,7	2,5	7,2	3,5	3,1	2,9	0,2	-0,3	0,0
Boligtjenester (husholdninger)	5,9	2,1	4,9	3,2	2,1	1,6	1,6	2,1	2,8
Forretningsmessig tjenesteyting	5,9	2,4	6,4	4,5	3,0	2,1	0,3	2,2	1,9
Offentlig administrasjon og forsvar.	5,6	1,4	6,8	5,0	3,2	1,9	-2,2	-0,3	1,2
Undervisning	5,7	2,2	6,4	4,1	3,0	2,0	0,6	0,5	1,4
Helse- og sosialtjenester	5,7	2,3	6,1	4,0	3,2	2,1	0,7	0,5	0,7
Andre sosiale og personlige tjenester	6,1	2,5	6,4	3,5	2,7	2,6	1,3	1,1	1,6
Fastlands-Norge	5,5	2,5	6,2	4,2	3,2	2,7	0,1	1,8	1,4

Offentlig forvaltning	5,7	1,8	6,4	4,3	3,0	1,9	-0,9	0,5	1,5
Statsforvaltningen	5,6	1,3	6,5	4,8	3,1	1,9	-2,0	0,2	1,5
Sivil forvaltning	5,6	2,3	5,0	3,7	2,6	1,8	1,4	1,4	2,2
Forsvar	5,4	-2,2	14,1	9,4	6,0	0,1	-12,6	-5,7	-2,6
Kommuneforvaltningen	5,9	2,3	6,2	4,0	2,9	1,9	0,7	0,8	1,4

Tabell 25. Eksport. Løpende priser. Millioner kroner

	2008	2009	08:4	09:1	09:2	09:3	09:4	10:1	10:2
Eksport i alt	1 223 845	1 008 762	307 916	266 779	238 113	241 096	262 773	258 647	255 900
Varer	958 676	756 616	239 547	208 240	172 809	179 684	195 884	201 446	192 795
Råolje og naturgass	621 968	465 124	154 424	134 137	104 067	107 829	119 091	125 023	117 902
Skip, nybygde	5 930	8 067	1 294	3 190	2 260	933	1 684	1 033	533
Skip, eldre	5 916	2 654	1 571	1 420	423	453	358	2 428	496
Oljeplattformer og moduler, nye	1 548	2 242	373	295	469	845	633	312	597
Oljeplattformer, eldre	44	32	16	15	0	0	17	10	29
Oljevirksomhet, diverse varer	13	1	9	0	0	0	1	0	-
Fly og helikoptere	553	388	98	0	106	138	144	48	83
Tradisjonelle varer.	322 704	278 108	81 762	69 183	65 484	69 486	73 956	72 592	73 154
Produkter fra jordbruk, skogbruk og fiske.	17 378	21 236	5 025	4 510	5 337	5 487	5 901	5 675	6 451
Bergverksprodukter	6 162	4 124	1 796	604	555	1 567	1 398	620	990
Industriprodukter	292 719	248 342	72 962	63 132	58 836	61 166	65 207	65 646	65 451
Nærings- og nytelsesmidler.	26 284	27 984	9 152	7 207	5 782	5 910	9 085	7 902	6 504
Tekstiler, bekledningsvarer og skotøy	2 295	1 972	552	544	474	477	477	444	423
Trevarer	2 457	2 066	567	555	558	486	467	518	565
Treforedlingsprodukter	10 684	9 372	2 714	2 275	2 030	2 519	2 548	2 409	2 343
Grafiske produkter	453	508	163	145	120	121	122	103	98
Raffinerte oljeprodukter.	31 930	21 670	5 611	4 378	5 874	6 117	5 301	6 612	6 297
Kjemiske råvarer mv.	26 184	17 499	6 496	4 637	4 126	4 382	4 354	5 412	5 505
Kjemiske og mineraliske produkter	22 201	23 618	5 857	6 101	5 787	5 599	6 131	6 349	6 535
Metaller.	70 561	46 445	14 567	11 268	10 475	12 008	12 694	13 577	15 423
Verkstedprodukter	94 857	93 038	25 935	24 921	22 531	22 633	22 952	21 146	20 610
Andre industripprodukter.	4 813	4 170	1 348	1 101	1 079	914	1 076	1 174	1 148
Elektrisk kraft	6 445	4 407	1 980	936	756	1 265	1 450	651	262
Trad. varer utenom raffinerte oljeprodukter.	290 774	256 438	76 151	64 805	59 610	63 369	68 655	65 980	66 857
Tjenester	265 169	252 145	68 369	58 539	65 304	61 413	66 889	57 201	63 105
Bruttofrakter, utenriks sjøfart	92 587	72 768	22 203	18 000	17 951	19 598	17 219	16 914	17 181
Oljevirksomhet, diverse tjenester	412	396	111	106	95	94	101	106	91
Oljeboringstjenester mv.	24 234	26 320	6 903	6 822	6 999	5 274	7 225	6 027	7 089
Rørtransport	13 058	12 813	3 605	3 157	3 137	3 221	3 298	3 157	3 157
Reisetrafikk.	27 696	26 437	6 573	5 003	7 290	7 387	6 757	5 216	8 092
Andre tjenester.	107 182	113 411	28 974	25 451	29 832	25 839	32 289	25 781	27 495
Samferdsel.	19 833	19 139	5 658	4 505	4 706	5 081	4 847	4 384	4 841
Finans- og forretningsjenester	63 196	69 234	16 698	15 473	18 214	15 437	20 110	16 699	16 397
Tjenester ellers	24 153	25 038	6 618	5 473	6 912	5 321	7 332	4 698	6 257

Tabell 26. Eksport. Faste 2007-priser. Millioner kroner

	2008	2009	08:4	09:1	09:2	09:3	09:4	10:1	10:2
Eksport i alt	1 050 041	1 007 997	271 119	258 402	241 451	240 799	267 346	260 405	243 885
Varer	799 687	768 931	206 459	202 707	179 901	183 985	202 338	205 352	183 501
Råolje og naturgass	470 309	464 838	124 134	126 750	108 739	109 473	119 875	121 297	107 061
Skip, nybygde	5 628	7 575	1 184	2 968	2 114	885	1 608	979	497
Skip, eldre	6 481	4 700	1 997	1 897	788	1 130	885	6 589	1 660
Oljeplattformer og moduler, nye	1 482	2 098	351	278	435	794	591	281	501
Oljeplattformer, eldre	44	32	16	15	0	0	17	10	29
Oljevirksomhet, diverse varer	11	1	8	0	0	0	1	0	-
Fly og helikoptere	557	350	82	0	92	121	137	46	78
Tradisjonelle varer	315 175	289 338	78 687	70 799	67 733	71 582	79 224	76 151	73 676
Produkter fra jordbruk, skogbruk og fiske	17 122	18 842	4 932	4 210	4 318	4 666	5 648	4 745	4 607
Bergverksprodukter	4 775	3 573	1 301	599	559	1 252	1 162	663	1 000
Industriprodukter	289 810	263 985	71 572	65 450	62 352	64 722	71 461	70 469	67 919
Nærings- og nytelsesmidler	25 530	28 560	8 021	6 989	5 611	5 902	10 059	8 392	6 308
Tekstiler, bekledningsvarer og skotøy	2 219	1 930	501	570	456	462	441	458	441
Trevarer	2 695	2 258	629	608	612	520	519	566	602
Treforedlingsprodukter	10 459	8 687	2 413	2 010	1 880	2 320	2 478	2 355	2 336
Grafiske produkter	445	472	152	146	103	119	103	98	110
Raffinerte oljeprodukter	26 102	24 152	6 279	5 995	6 539	6 235	5 383	6 262	5 522
Kjemiske råvarer mv.	24 544	19 269	5 770	4 691	4 640	5 008	4 931	6 291	6 099
Kjemiske og mineraliske produkter	21 721	21 416	5 204	5 381	5 112	5 184	5 739	6 411	6 689
Metaller	79 029	66 656	17 899	15 794	15 759	16 957	18 146	17 944	18 620
Verkstedprodukter	92 412	86 825	23 501	22 294	20 657	21 189	22 685	20 580	20 135
Andre industripprodukter	4 654	3 760	1 203	973	983	827	977	1 110	1 057
Elektrisk kraft	3 468	2 938	882	540	505	941	953	275	149
Trad. varer utenom raffinerte oljeprodukter	289 073	265 186	72 408	64 804	61 194	65 347	73 840	69 888	68 154
Tjenester	250 353	239 066	64 659	55 694	61 550	56 814	65 007	55 053	60 384
Bruttofrakter, utenriks sjøfart	89 132	76 169	22 913	18 337	19 148	19 311	19 374	18 330	19 920
Oljevirksomhet, diverse tjenester	395	371	104	100	88	88	94	96	76
Oljeboringstjenester mv.	20 797	20 722	5 294	5 518	5 316	3 688	6 200	4 967	5 269
Rørtransport	11 594	11 979	3 176	3 344	2 715	2 690	3 230	3 438	2 949
Reisetrafikk	26 498	24 654	6 258	4 755	6 799	6 860	6 240	4 787	7 333
Andre tjenester	101 937	105 170	26 913	23 640	27 484	24 177	29 869	23 435	24 837
Samferdsel	18 949	18 203	5 167	4 187	4 428	5 035	4 552	4 008	4 485
Finans- og forretningsjenester	59 786	63 442	15 419	14 261	16 610	14 142	18 429	15 104	14 651
Tjenester ellers	23 202	23 526	6 327	5 192	6 446	4 999	6 889	4 324	5 701

Tabell 27. Eksport. Prosentvis volumendring fra samme periode året før

	2008	2009	08:4	09:1	09:2	09:3	09:4	10:1	10:2
Eksport i alt	1,0	-4,0	-0,3	-2,7	-9,6	-2,1	-1,4	0,8	1,0
Varer	0,6	-3,8	-0,2	-1,9	-10,0	-1,4	-2,0	1,3	2,0
Råolje og naturgass	-2,0	-1,2	2,4	0,7	-5,7	4,2	-3,4	-4,3	-1,5
Skip, nybygde	35,3	34,6	3,6	171,3	39,2	-51,7	35,9	-67,0	-76,5
Skip, eldre	9,5	-27,5	109,6	68,8	-30,3	-49,3	-55,7	247,3	110,8
Oljeplattformer og moduler, nye	-30,8	41,6	71,2	-0,2	29,9	53,5	68,3	1,0	15,2
Oljeplattformer, eldre	158,8	-27,3	700,0	275,0	6,3	-33,3	..
Oljevirksomhet, diverse varer	-91,7	-87,8
Fly og helikoptere	10,1	-37,2	-60,4	..	-75,0	19,2	66,0	..	-15,1
Tradisjonelle varer	4,2	-8,2	-5,4	-9,6	-16,6	-6,9	0,7	7,6	8,8
Produkter fra jordbruk, skogbruk og fiske	3,9	10,0	1,6	2,5	5,6	16,8	14,5	12,7	6,7
Bergverksprodukter	-2,6	-25,2	-16,8	-15,2	-33,5	-35,0	-10,6	10,6	79,0
Industriprodukter	4,3	-8,9	-6,1	-10,1	-17,4	-7,5	-0,2	7,7	8,9
Nærings- og nytelsesmidler	1,7	11,9	-4,6	3,3	1,4	13,3	25,4	20,1	12,4
Tekstiler, bekledningsvarer og skotøy	-12,5	-13,0	-19,9	-1,1	-25,9	-12,1	-12,0	-19,6	-3,3
Trevarer	-4,8	-16,2	-4,7	-17,7	-13,7	-16,0	-17,5	-6,8	-1,6
Treforedlingsprodukter	-3,4	-16,9	-8,5	-25,2	-30,9	-12,0	2,7	17,2	24,3
Grafiske produkter	10,1	6,0	38,8	54,1	14,6	10,1	-32,1	-32,8	7,1
Raffinerte oljeprodukter	-8,0	-7,5	-21,8	-18,6	2,8	2,3	-14,3	4,5	-15,6
Kjemiske råvarer mv.	14,5	-21,5	7,5	-18,8	-24,7	-26,7	-14,5	34,1	31,5
Kjemiske og mineraliske produkter	-2,4	-1,4	-9,7	-7,3	-12,9	6,9	10,3	19,1	30,8
Metaller	0,4	-15,7	-10,4	-23,2	-24,5	-13,9	1,4	13,6	18,2
Verkstedprodukter	14,8	-6,0	0,7	5,1	-18,6	-5,1	-3,5	-7,7	-2,5
Andre industriprodukter	-4,9	-19,2	-10,9	-18,0	-18,5	-21,8	-18,8	14,1	7,4
Elektrisk kraft	12,8	-15,3	69,6	-24,4	-38,7	-10,2	8,0	-49,1	-70,4
Trad. varer utenom raffinerte oljeprodukter	5,5	-8,3	-3,7	-8,7	-18,3	-7,7	2,0	7,8	11,4
Tjenester	2,3	-4,5	-0,5	-5,5	-8,6	-4,4	0,5	-1,2	-1,9
Bruttofrakter, utenriks sjøfart	0,2	-14,5	-2,0	-12,6	-18,0	-11,7	-15,4	-0,0	4,0
Oljevirksomhet, diverse tjenester	-2,7	-6,2	-0,4	-7,9	-5,3	-0,7	-9,8	-4,5	-13,3
Oljeboringstjenester mv.	0,7	-0,4	-19,8	17,2	-5,3	-28,8	17,1	-10,0	-0,9
Rørtransport	5,6	3,3	0,9	1,4	-3,3	16,3	1,7	2,8	8,6
Reisetrafikk	-0,0	-7,0	-0,1	-10,0	-10,0	-7,3	-0,3	0,7	7,8
Andre tjenester	4,9	3,2	5,4	-3,6	-1,5	7,0	11,0	-0,9	-9,6
Samferdsel	9,7	-3,9	-1,0	-6,1	2,2	0,9	-11,9	-4,3	1,3
Finans- og forretningsstjenester	1,4	6,1	7,6	-0,3	-3,0	9,2	19,5	5,9	-11,8
Tjenester ellers	10,8	1,4	5,8	-10,0	0,0	7,3	8,9	-16,7	-11,6

Tabell 28. Eksport. Prosentvis prisendring fra samme periode året før

	2008	2009	08:4	09:1	09:2	09:3	09:4	10:1	10:2
Eksport i alt	16,6	-14,1	7,6	-7,2	-17,2	-18,4	-13,5	-3,8	6,4
Varer	19,9	-17,9	8,6	-9,5	-22,4	-23,1	-16,6	-4,5	9,4
Råolje og naturgass	32,2	-24,3	9,9	-13,8	-31,9	-31,5	-20,1	-2,6	15,1
Skip, nybygde	5,4	1,1	9,4	5,2	3,0	-0,5	-4,2	-1,8	0,4
Skip, eldre	-8,7	-38,1	-27,4	-26,7	-43,1	-58,1	-48,6	-50,8	-44,4
Oljeplattformer og moduler, nye	4,5	2,3	5,2	3,7	3,5	1,8	0,8	4,7	10,5
Oljeplattformer, eldre	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	..
Oljevirksomhet, diverse varer	17,7	-7,7	-9,1
Fly og helikoptere	-0,8	11,8	23,0	..	21,3	15,7	-11,5	..	-7,7
Tradisjonelle varer.	2,4	-6,1	6,4	-1,2	-4,5	-8,1	-10,2	-2,4	2,7
Produkter fra jordbruk, skogbruk og fiske.	1,5	11,0	9,0	8,5	24,1	11,1	2,6	11,6	13,3
Bergverksprodukter	29,0	-10,6	35,4	1,9	-5,5	-13,4	-12,9	-7,2	-0,3
Industriprodukter	1,0	-6,9	4,6	-2,1	-6,4	-8,1	-10,5	-3,4	2,1
Nærings- og nytelsesmidler.	3,0	-4,8	18,5	8,6	6,5	-2,5	-20,8	-8,7	0,1
Tekstiler, bekledningsvarer og skotøy	3,4	-1,2	7,9	-3,2	3,7	-2,7	-1,8	1,6	-7,7
Trevarer	-8,8	0,3	-8,5	-0,6	-1,6	4,3	-0,1	0,2	2,9
Treforedlingsprodukter	2,2	5,6	14,4	14,6	10,8	7,6	-8,6	-9,6	-7,1
Grafiske produkter	1,8	5,8	4,9	-4,9	19,0	6,7	10,3	5,7	-23,7
Raffinerte oljeprodukter.	22,3	-26,7	-19,6	-37,0	-35,4	-33,1	10,2	44,6	27,0
Kjemiske råvarer mv.	6,7	-14,9	11,0	-7,7	-12,4	-17,4	-21,6	-13,0	1,5
Kjemiske og mineraliske produkter	2,2	7,9	11,6	15,7	15,0	7,2	-5,1	-12,6	-13,7
Metaller.	-10,7	-22,0	-9,4	-21,0	-29,0	-22,0	-14,0	6,1	24,6
Verkstedprodukter	2,6	4,4	13,2	12,5	9,9	5,2	-8,3	-8,1	-6,2
Andre industriprodukter.	3,4	7,3	10,8	13,5	11,1	7,3	-1,7	-6,5	-1,0
Elektrisk kraft	85,8	-19,3	38,8	18,2	7,5	-37,9	-32,2	36,7	17,1
Trad. varer utenom raffinerte oljeprodukter.	0,6	-3,9	9,2	2,9	-0,6	-5,0	-11,6	-5,6	0,7
Tjenester	5,9	-0,4	4,2	1,4	0,9	-1,0	-2,7	-1,1	-1,5
Bruttofrakter, utenriks sjøfart	3,9	-8,0	-4,0	-7,4	-8,1	-8,7	-8,3	-6,0	-8,0
Oljevirksomhet, diverse tjenester	4,3	2,4	5,1	3,7	3,5	1,8	0,8	4,7	10,5
Oljeboringstjenester mv.	16,5	9,0	25,7	18,2	10,1	30,1	-10,6	-1,9	2,2
Rørtransport	12,6	-5,0	16,8	2,0	7,0	-17,8	-10,0	-2,7	-7,4
Reisetrafikk.	4,5	2,6	3,7	2,5	2,7	2,0	3,1	3,6	2,9
Andre tjenester.	5,1	2,6	5,6	4,3	3,5	2,2	0,4	2,2	2,0
Samferdsel.	4,7	0,5	5,1	3,2	3,9	-1,2	-2,7	1,7	1,6
Finans- og forretningsstjenester	5,7	3,2	6,8	4,8	4,0	3,6	0,8	1,9	2,1
Tjenester ellers	4,1	2,2	3,5	3,5	2,2	1,3	1,8	3,1	2,4

Tabell 29. Import. Løpende priser. Millioner kroner

	2008	2009	08:4	09:1	09:2	09:3	09:4	10:1	10:2
Import i alt	742 780	656 293	192 301	157 395	163 103	170 264	165 532	160 851	175 570
Varer	518 429	440 769	135 967	109 858	108 205	107 536	115 170	110 243	121 594
Råolje og naturgass	4 273	4 589	1 593	486	656	1 803	1 644	906	2 117
Skip, nybygde og eldre	27 905	18 553	12 331	3 251	3 960	3 246	8 096	5 192	5 300
Oljeplattformer og moduler, nybygde og eldre	1 711	767	211	330	171	66	200	59	364
Oljevirksomhet, diverse varer	3 473	1 754	1 103	774	408	317	255	156	167
Fly og helikoptere	4 034	6 004	1 138	633	2 511	1 440	1 420	2 238	1 051
Tradisjonelle varer.	477 033	409 102	119 591	104 384	100 499	100 664	103 555	101 692	112 595
Produkter fra jordbruk, skogbruk og fiske.	13 024	12 025	3 535	3 476	2 895	2 462	3 192	3 195	3 285
Bergverksprodukter	7 274	4 468	2 333	1 514	945	998	1 011	1 495	1 569
Industriprodukter	455 502	390 824	113 249	98 769	96 092	97 030	98 933	95 399	105 783
Nærings- og nyttelsesmidler.	27 053	27 441	7 783	6 180	6 628	7 766	6 867	5 973	6 735
Tekstiler, bekledningsvarer og skoøy	24 332	23 553	5 622	6 851	4 713	7 035	4 954	6 252	4 840
Trevarer	10 386	8 357	2 366	1 964	2 073	2 129	2 191	2 132	2 461
Treforedlingsprodukter	7 664	7 591	2 021	1 938	1 829	1 849	1 975	1 839	1 793
Grafiske produkter	4 246	3 904	1 198	1 006	874	996	1 028	935	872
Raffinerte oljeprodukter.	30 737	23 733	6 352	6 665	5 722	5 776	5 570	6 156	7 993
Kjemiske råvarer mv.	19 343	16 680	5 051	4 410	4 249	3 917	4 104	4 517	5 149
Kjemiske og mineralske produkter	46 550	44 716	11 875	10 931	11 177	11 021	11 587	10 994	11 628
Metaller.	51 842	33 596	11 259	7 991	8 605	8 590	8 410	9 372	12 881
Verkstedprodukter	189 588	161 663	49 148	42 657	41 122	37 963	39 921	36 405	39 672
Andre industriprodukter.	17 813	16 534	5 111	4 073	3 789	3 897	4 775	3 999	3 954
Transportmidler mv. u. tilsv norsk prod.	25 948	23 056	5 463	4 103	5 311	6 091	7 551	6 825	7 805
Elektrisk kraft	1 233	1 785	474	625	567	174	419	1 603	1 958
Trad. varer utenom raffinerte oljeprodukter.	446 296	385 369	113 239	97 719	94 777	94 888	97 985	95 536	104 602
Tjenester.	224 351	215 524	56 334	47 537	54 898	62 728	50 362	50 608	53 976
Driftsutgifter utenom bunkers, skipsfart	43 215	33 916	11 611	8 323	7 911	10 357	7 325	9 072	7 163
Oljevirksomhet, diverse tjenester	13 000	18 209	3 831	3 874	4 773	3 778	5 784	3 313	5 359
Driftsutgifter utenom bunkers, oljeboring	4 296	5 299	1 807	1 079	1 335	1 265	1 620	1 124	1 363
Reisetrafikk.	82 122	79 611	17 149	17 382	21 179	24 527	16 523	17 920	20 482
Andre tjenester.	81 718	78 489	21 936	16 879	19 700	22 801	19 110	19 179	19 609
Samferdsel.	7 334	6 414	2 073	1 471	1 445	2 190	1 308	1 465	1 687
Finans- og forretningsjenester	52 902	51 781	13 879	10 209	12 938	15 614	13 021	13 249	13 500
Tjenester ellers	21 482	20 294	5 984	5 199	5 317	4 997	4 781	4 465	4 422

Tabell 30. Import. Faste 2007-priser. Millioner kroner

	2008	2009	08:4	09:1	09:2	09:3	09:4	10:1	10:2
Import i alt	720 923	638 407	182 118	149 446	158 357	164 834	165 770	159 144	175 088
Varer	498 962	428 656	128 568	103 065	104 734	105 995	114 862	110 223	120 995
Råolje og naturgass	3 722	4 893	1 731	634	787	1 855	1 618	843	1 894
Skip, nybygde og eldre	30 468	19 886	14 943	3 053	3 858	4 086	8 888	6 353	8 214
Oljeplattformer og moduler, nybygde og eldre	1 715	744	171	296	165	73	209	71	488
Oljevirksomhet, diverse varer	3 319	1 644	1 038	730	378	298	238	141	140
Fly og helikoptere	3 956	5 295	957	504	2 179	1 262	1 349	2 131	989
Tradisjonelle varer	455 782	396 194	109 729	97 848	97 367	98 420	102 559	100 684	109 270
Produkter fra jordbruk, skogbruk og fiske	11 687	10 718	2 880	2 870	2 490	2 245	3 113	2 954	2 922
Bergverksprodukter	4 714	2 968	1 139	790	641	762	776	1 241	1 099
Industriprodukter	438 542	381 119	105 451	93 738	93 772	95 264	98 345	95 669	103 890
Nærings- og nyttelsesmidler	24 537	24 646	6 580	5 237	5 891	7 159	6 359	5 522	6 067
Tekstiler, bekledningsvarer og skoøy	23 127	21 219	4 948	5 935	4 536	6 184	4 564	5 943	4 898
Trevarer	10 184	8 481	2 234	1 881	2 187	2 168	2 245	2 212	2 526
Treforedlingsprodukter	7 413	7 161	1 883	1 810	1 719	1 751	1 881	1 802	1 717
Grafiske produkter	4 281	3 979	1 145	1 008	910	979	1 081	967	918
Raffinerte oljeprodukter	23 350	25 321	6 145	7 890	6 200	5 743	5 488	5 809	6 849
Kjemiske råvarer mv	17 247	14 685	4 148	3 512	3 750	3 485	3 937	4 466	5 039
Kjemiske og mineralske produkter	44 370	40 822	10 304	9 707	10 142	10 117	10 856	10 543	11 184
Metaller	58 455	46 646	13 238	10 671	11 855	12 270	11 850	12 284	14 445
Verkstedprodukter	183 148	151 092	45 164	38 658	38 028	35 853	38 552	35 777	39 029
Andre industriprodukter	16 820	14 888	4 449	3 583	3 450	3 644	4 211	3 751	3 708
Transportmidler mv. u. tilsv norsk prod	25 610	22 180	5 213	3 846	5 103	5 910	7 320	6 592	7 510
Elektrisk kraft	839	1 389	259	450	464	150	325	821	1 359
Trad. varer utenom raffinerte oljeprodukter	432 432	370 873	103 584	89 958	91 168	92 677	97 071	94 875	102 421
Tjenester	221 961	209 751	53 550	46 381	53 622	58 839	50 908	48 921	54 093
Driftsutgifter utenom bunkers, skipsfart	48 283	41 262	12 412	9 933	10 373	10 461	10 495	9 929	10 791
Oljevirksomhet, diverse tjenester	12 445	17 028	3 606	3 656	4 422	3 551	5 399	2 986	4 494
Driftsutgifter utenom bunkers, oljeboring	3 941	4 699	1 593	968	1 169	1 086	1 476	1 008	1 173
Reisetrafikk	79 337	73 975	15 382	16 021	19 508	22 622	15 823	17 383	19 864
Andre tjenester	77 955	72 788	20 556	15 804	18 150	21 118	17 716	17 613	17 771
Samferdsel	7 413	6 700	2 133	1 517	1 500	2 313	1 370	1 525	1 793
Finans- og forretningsjenester	49 884	47 157	12 746	9 329	11 709	14 239	11 880	11 941	12 028
Tjenester ellers	20 658	18 931	5 676	4 958	4 941	4 566	4 465	4 147	3 950

Tabell 31. Import. Prosentvis volumendring fra samme periode året før

	2008	2009	08:4	09:1	09:2	09:3	09:4	10:1	10:2
Import i alt	4,3	-11,4	-1,2	-13,0	-14,0	-9,8	-9,0	6,5	10,6
Varer	3,2	-14,1	-2,0	-14,9	-17,9	-12,9	-10,7	6,9	15,5
Råolje og naturgass	-35,3	31,5	-3,2	-1,3	6,2	205,2	-6,6	33,1	140,7
Skip, nybygde og eldre	109,5	-34,7	179,4	-33,3	-9,4	-38,9	-40,5	108,1	112,9
Oljeplattformer og moduler, nybygde og eldre	32,2	-56,6	-81,9	38,1	-85,7	-58,7	22,6	-75,9	196,2
Oljevirksomhet, diverse varer	39,5	-50,5	119,3	27,1	-2,1	-77,4	-77,1	-80,7	-63,0
Fly og helikoptere	166,4	33,8	18,8	-54,5	108,1	49,7	41,0	322,7	-54,6
Tradisjonelle varer	-0,5	-13,1	-10,0	-14,1	-18,9	-12,2	-6,5	2,9	12,2
Produkter fra jordbruk, skogbruk og fiske	0,8	-8,3	-13,2	-6,6	-24,9	-7,3	8,1	2,9	17,4
Bergverksprodukter	-13,8	-37,0	-16,5	-36,2	-44,4	-35,7	-31,9	57,1	71,4
Industriprodukter	-0,3	-13,1	-9,7	-14,3	-18,7	-12,1	-6,7	2,1	10,8
Nærings- og nyttelsesmidler	3,1	0,4	1,0	-0,2	-4,9	9,9	-3,4	5,4	3,0
Tekstiler, bekledningsvarer og skoøy	-0,6	-8,2	-9,7	-7,4	-11,5	-7,0	-7,8	0,1	8,0
Trevarer	-9,7	-16,7	-24,0	-25,4	-26,0	-12,4	0,5	17,6	15,5
Treforedlingsprodukter	-1,4	-3,4	-5,6	-1,3	-8,5	-3,6	-0,1	-0,4	-0,1
Grafiske produkter	5,4	-7,1	-0,0	2,2	-14,4	-9,9	-5,6	-4,1	0,9
Raffinerte oljeprodukter	-12,2	8,4	-9,2	37,7	6,3	1,8	-10,7	-26,4	10,5
Kjemiske råvarer mv	1,5	-14,9	-3,0	-18,0	-18,8	-16,9	-5,1	27,2	34,4
Kjemiske og mineralske produkter	0,3	-8,0	-10,3	-11,4	-13,7	-10,9	5,4	8,6	10,3
Metaller	-0,9	-20,2	-10,9	-31,8	-21,6	-15,1	-10,5	15,1	21,8
Verkstedprodukter	3,8	-17,5	-6,3	-13,5	-22,5	-18,9	-14,6	-7,5	2,6
Andre industriprodukter	-1,1	-11,5	-9,7	-14,2	-15,4	-11,5	-5,3	4,7	7,5
Transportmidler mv. u. tilsv norsk prod	-13,4	-13,4	-36,8	-44,3	-33,2	1,0	40,4	71,4	47,2
Elektrisk kraft	-35,4	65,5	-30,6	88,2	97,5	41,2	25,6	82,5	192,9
Trad. varer utenom raffinerte oljeprodukter	0,2	-14,2	-10,0	-16,9	-20,2	-12,9	-6,3	5,5	12,3
Tjenester	6,8	-5,5	0,9	-8,5	-5,3	-3,7	-4,9	5,5	0,9
Driftsutgifter utenom bunkers, skipsfart	0,2	-14,5	-2,0	-12,6	-18,0	-11,7	-15,4	-0,0	4,0
Oljevirksomhet, diverse tjenester	2,5	36,8	-15,1	33,2	52,9	11,0	49,7	-18,3	1,6
Driftsutgifter utenom bunkers, oljeboring	17,0	19,3	35,8	35,3	80,6	10,3	-7,3	4,2	0,4
Reisetrafikk	8,7	-6,8	-3,5	-12,1	-8,0	-7,8	2,9	8,5	1,8
Andre tjenester	9,5	-6,6	7,8	-10,5	-5,5	2,9	-13,8	11,5	-2,1
Samferdsel	5,5	-9,6	17,2	-2,9	-9,9	12,8	-35,8	0,5	19,6
Finans- og forretningsjenester	10,5	-5,5	8,2	-19,3	-2,1	4,6	-6,8	28,0	2,7
Tjenester ellers	8,5	-8,4	3,9	9,5	-11,6	-6,1	-21,3	-16,3	-20,1

Tabell 32. Import. Prosentvis prisendring fra samme periode året før

	2008	2009	08:4	09:1	09:2	09:3	09:4	10:1	10:2
Import i alt	3,0	-0,2	5,6	4,8	1,6	-1,2	-5,4	-4,0	-2,6
Varer	3,9	-1,0	6,7	5,2	0,4	-3,9	-5,2	-6,2	-2,7
Råolje og naturgass	14,8	-18,3	-16,2	-37,2	-38,1	-34,1	10,4	40,1	34,0
Skip, nybygde og eldre	-8,4	1,9	-14,5	9,9	9,8	-25,7	10,4	-23,2	-37,1
Oljeplattformer og moduler, nybygde og eldre	-0,2	3,4	26,0	16,0	8,5	-16,7	-22,7	-25,9	-28,1
Oljevirksomhet, diverse varer	4,6	1,9	5,2	3,7	3,5	1,8	0,8	4,7	10,5
Fly og helikoptere	2,0	11,2	23,0	30,2	21,3	15,7	-11,5	-16,4	-7,7
Tradisjonelle varer	4,7	-1,3	10,0	5,2	0,1	-2,9	-7,4	-5,3	-0,2
Produkter fra jordbruk, skogbruk og fiske	11,4	0,7	23,8	13,7	8,7	-0,7	-16,5	-10,7	-3,3
Bergverksprodukter	54,3	-2,5	118,3	53,0	9,0	-15,3	-36,4	-37,2	-3,1
Industriprodukter	3,9	-1,3	8,5	4,4	-0,2	-2,6	-6,3	-5,4	-0,6
Nærings- og nyttelsesmidler	10,3	1,0	18,8	11,3	5,8	-0,8	-8,7	-8,3	-1,3
Tekstiler, bekledningsvarer og skotøy	5,2	5,5	11,3	13,9	6,8	4,6	-4,5	-8,9	-4,9
Trevarer	2,0	-3,4	3,3	1,9	-5,2	-2,1	-7,9	-7,7	2,8
Treforedlingsprodukter	3,4	2,5	6,7	4,6	4,1	4,0	-2,2	-4,7	-1,9
Grafiske produkter	-0,8	-1,1	7,6	-1,3	1,9	5,3	-9,1	-3,1	-1,1
Raffinerte oljeprodukter	31,6	-28,8	-8,0	-30,5	-38,4	-34,6	-1,8	25,4	26,4
Kjemiske råvarer mv	12,2	1,3	23,1	20,7	5,0	-2,8	-14,4	-19,5	-9,8
Kjemiske og mineralske produkter	4,9	4,4	15,8	12,0	9,3	4,8	-7,4	-7,4	-5,6
Metaller	-11,3	-18,8	-6,3	-15,1	-19,8	-22,8	-16,6	1,9	22,9
Verkstedprodukter	3,5	3,4	10,5	8,5	6,5	3,7	-4,8	-7,8	-6,0
Andre industriprodukter	5,9	4,9	12,5	11,5	4,6	5,8	-1,3	-6,2	-2,9
Transportmidler mv. u. tilsv norsk prod	1,3	2,6	5,3	5,7	3,9	2,9	-1,6	-2,9	-0,1
Elektrisk kraft	47,0	-12,5	27,6	7,5	15,3	-38,7	-29,6	40,5	17,9
Trad. varer utenom raffinerte oljeprodukter	3,2	0,7	11,2	8,2	3,2	-0,4	-7,7	-7,3	-1,8
Tjenester	1,1	1,7	3,1	4,1	4,4	4,0	-6,0	0,9	-2,5
Driftsutgifter utenom bunkers, skipsfart	-10,5	-8,2	-4,9	-4,3	-5,0	2,1	-25,4	9,0	-13,0
Oljevirksomhet, diverse tjenester	4,5	2,4	5,3	3,7	3,5	1,8	0,8	4,7	10,5
Driftsutgifter utenom bunkers, oljeboring	9,0	3,4	11,4	7,7	5,5	9,4	-3,2	-0,0	1,7
Reisetrafikk	3,5	4,0	12,1	8,4	7,1	5,4	-6,3	-5,0	-5,0
Andre tjenester	4,8	2,9	-0,2	3,9	3,5	3,2	1,1	1,9	1,7
Samferdsel	-1,1	-3,2	-2,5	-3,2	-3,2	-4,6	-1,8	-0,9	-2,3
Finans- og forretningsjenester	6,0	3,5	-1,7	5,5	4,5	3,9	0,7	1,4	1,6
Tjenester ellers	4,0	3,1	4,4	3,4	3,0	5,0	1,6	2,7	4,0

Tabell 33. Sysselsatte personer. Lønnstakere og selvstendige. 1000

	2008	2009	08:4	09:1	09:2	09:3	09:4	10:1	10:2
I alt	2 617,9	2 606,1	2 628,0	2 605,9	2 609,5	2 607,3	2 601,9	2 587,7	2 598,9
Jordbruk og skogbruk	59,0	57,9	59,2	56,1	56,8	60,4	58,3	55,5	55,8
Fiske,fangst og fiskeoppdrett.	14,2	13,9	14,7	13,2	14,2	13,5	14,5	13,3	14,9
Utvinning av råolje og naturgass, inklusiv tjenester	39,7	41,6	41,7	40,7	40,9	41,8	43,0	41,4	42,1
Utvinning av råolje og naturgass.	22,4	23,3	23,9	23,4	23,4	22,2	24,1	23,8	24,2
Tjenester tilknyttet olje- og gassutvinning.	17,2	18,3	17,8	17,3	17,5	19,6	19,0	17,6	17,9
Bergverksdrift	4,3	4,2	4,2	4,0	4,1	4,4	4,2	4,0	4,2
Industri	291,7	279,4	292,9	283,3	280,3	277,1	276,8	270,2	268,2
Nærings- og nytelsesmiddelindustri	51,0	49,9	51,8	49,8	49,1	50,4	50,3	49,6	48,6
Tekstil- og bekledningsindustri.	5,2	4,6	5,0	4,9	4,6	4,6	4,4	4,5	4,6
Trelast- og trevareindustri	16,6	15,1	16,7	15,5	14,9	14,9	15,0	14,2	14,1
Treforedling	5,9	5,6	5,6	5,7	5,8	5,4	5,6	5,4	5,7
Forlag og grafisk industri	27,8	26,5	27,5	27,5	26,7	25,9	26,0	25,3	26,0
Oljeraffinering, kjemisk og mineralsk industri	25,2	24,1	25,2	24,2	24,3	24,4	23,4	23,2	23,2
Kjemiske råvarer.	8,1	7,3	8,2	7,5	7,7	7,0	7,2	7,1	7,1
Metallindustri.	12,2	11,1	12,0	11,4	11,5	10,8	10,6	10,2	10,7
Verkstedindustri	87,3	84,5	88,3	85,8	85,0	83,0	84,2	82,5	81,1
Bygging av skip og oljeplattformer	40,1	39,5	40,9	39,3	39,2	39,7	39,9	37,7	36,7
Møbelindustri og annen industri	12,4	11,1	11,9	11,8	11,4	10,9	10,2	10,5	10,4
Kraftforsyning	10,8	11,0	8,9	11,7	11,9	11,5	9,0	11,8	12,2
Vannforsyning	1,8	1,9	1,5	2,0	1,9	2,1	1,6	2,0	1,8
Bygge- og anleggsvirksomhet	190,9	183,2	186,7	184,5	182,8	184,1	181,3	179,0	181,5
Varehandel, reparasjon av kjøretøyer mv.	379,0	371,8	380,6	370,1	375,6	373,1	368,6	363,2	364,8
Hotell- og restaurantvirksomhet	80,6	79,3	79,1	79,2	80,5	79,4	78,0	78,2	79,3
Rørtransport	0,6	0,7	0,7	0,7	0,6	0,6	0,7	0,7	0,6
Utenriks sjøfart	53,0	51,4	53,3	53,2	49,9	51,1	51,4	51,8	49,1
Transport ellers	120,3	117,5	120,9	118,2	116,7	117,8	117,3	116,3	116,4
Post og telekommunikasjon	36,7	34,6	37,3	35,3	33,6	33,7	35,8	33,1	32,9
Finansiell tjenesteyting	48,5	48,3	48,8	47,6	48,1	49,3	48,1	46,3	48,7
Boligtjenester (husholdninger)	1,4	1,4	1,4	1,4	1,3	1,4	1,4	1,3	1,4
Forretningsmessig tjenesteyting	322,1	318,3	324,9	321,0	323,8	314,8	313,5	314,0	316,3
Offentlig administrasjon og forsvar	159,0	162,9	159,7	163,5	163,2	162,0	162,7	165,3	165,7
Undervisning	189,1	191,8	191,4	190,8	193,6	189,3	193,6	193,0	197,0
Helse- og sosialtjenester	506,7	525,7	511,9	519,0	520,3	530,7	532,8	535,4	536,2
Andre sosiale og personlige tjenester	108,4	109,5	108,2	110,5	109,2	109,4	109,1	111,7	109,6
Fastlands-Norge	2 524,6	2 512,5	2 532,3	2 511,3	2 518,0	2 513,8	2 506,7	2 493,8	2 506,9

Offentlig forvaltning	756,9	780,6	764,9	774,4	777,5	781,3	789,1	792,3	795,8
Statsforvaltningen	267,3	274,3	267,9	275,9	271,0	273,3	276,8	278,7	275,2
Sivil forvaltning	240,4	247,0	240,6	248,8	243,5	246,1	249,5	251,0	247,6
Forsvar	26,9	27,3	27,3	27,1	27,6	27,2	27,3	27,7	27,6
Kommuneforvaltningen	489,5	506,3	497,0	498,5	506,4	508,0	512,3	513,6	520,6

Tabell 34. Sysselsatte personer. Lønnstakere og selvstendige.
Prosentvis endring fra samme periode året før

	2008	2009	08:4	09:1	09:2	09:3	09:4	10:1	10:2
I alt	3,2	-0,4	2,0	1,1	-0,4	-1,4	-1,0	-0,7	-0,4
Jordbruk og skogbruk	-1,8	-1,9	-2,3	-2,5	-2,4	-1,4	-1,4	-1,0	-1,6
Fiske,fangst og fiskeoppdrett	1,4	-2,4	-1,4	-4,3	-1,5	-2,3	-1,7	0,9	4,9
Utvinning av råolje og naturgass, inklusiv tjenester	3,5	4,9	5,5	7,1	6,5	3,4	3,1	1,7	3,0
Utvinning av råolje og naturgass	1,4	3,8	1,8	7,5	7,8	-0,3	0,6	1,6	3,4
Tjenester tilknyttet olje- og gassutvinning	6,4	6,5	10,8	6,4	4,8	8,0	6,4	1,8	2,4
Bergverksdrift	-1,7	-2,4	-5,2	-3,6	-5,5	0,4	-0,8	1,3	1,9
Industri	1,9	-4,2	0,5	-1,8	-3,9	-5,6	-5,5	-4,6	-4,3
Nærings- og nytelsesmiddelindustri	0,9	-2,0	0,5	-0,7	-2,4	-2,2	-2,7	-0,3	-1,0
Tekstil- og bekledningssindustri	-7,3	-10,4	-7,3	-7,9	-10,8	-11,9	-11,2	-7,5	-1,2
Trelast- og trevareindustri	-1,9	-8,8	-2,8	-6,8	-8,5	-9,9	-10,1	-8,7	-5,3
Treforedling	-6,5	-4,0	-9,3	-4,0	-4,0	-6,5	-1,2	-4,9	-1,9
Forlag og grafisk industri	-2,4	-4,7	-3,6	-4,1	-4,8	-4,6	-5,5	-7,9	-2,8
Oljeraffinering, kjemisk og mineralsk industri	2,8	-4,4	1,6	-2,7	-3,9	-3,8	-7,3	-4,1	-4,5
Kjemiske råvarer	-4,8	-9,8	-0,3	-4,8	-7,9	-13,9	-12,4	-5,6	-7,5
Metallindustri	3,2	-9,2	1,5	-3,8	-9,6	-12,1	-11,1	-10,6	-7,1
Verkstedindustri	5,0	-3,2	3,2	1,0	-2,5	-6,5	-4,5	-3,9	-4,6
Bygging av skip og oljeplattformer	5,2	-1,5	2,0	-1,1	-0,7	-1,8	-2,4	-3,9	-6,4
Møbelindustri og annen industri	-0,1	-10,5	-2,8	-7,4	-9,2	-11,6	-13,9	-10,6	-8,8
Kraftforsyning	-1,2	2,0	1,3	2,9	3,3	-0,1	2,0	0,7	2,4
Vannforsyning	9,0	5,6	-4,4	4,1	10,1	3,7	4,8	1,3	-4,1
Bygge- og anleggsvirksomhet	3,6	-4,0	-0,4	-3,8	-4,8	-4,6	-2,9	-3,0	-0,7
Varehandel, reparasjon av kjøretøyer mv.	4,1	-1,9	2,4	0,7	-1,2	-3,8	-3,2	-1,9	-2,9
Hotell- og restaurantvirksomhet	2,3	-1,7	0,7	-0,9	-1,6	-2,8	-1,4	-1,2	-1,5
Rørtransport	5,5	4,8	7,7	6,4	5,4	4,4	3,1	0,5	2,6
Utenriks sjøfart	6,1	-3,0	5,5	-0,5	-5,5	-2,6	-3,6	-2,5	-1,6
Transport ellers	3,0	-2,3	2,0	-0,6	-1,8	-3,8	-3,0	-1,5	-0,3
Post og telekommunikasjon	0,1	-5,9	-3,0	-5,7	-8,1	-5,6	-4,1	-6,2	-1,9
Finansiell tjenesteyting	2,2	-0,4	2,3	0,0	-0,2	-0,2	-1,3	-2,6	1,1
Boligtjenester (husholdninger)	0,1	-3,0	2,3	2,0	-3,3	-6,0	-4,5	-1,3	1,2
Forretningsmessig tjenesteyting	7,3	-1,2	5,3	1,6	0,2	-3,0	-3,5	-2,2	-2,3
Offentlig administrasjon og forsvar	1,5	2,4	0,9	5,0	1,4	1,5	1,9	1,1	1,5
Undervisning	2,0	1,4	2,1	2,4	1,2	1,0	1,2	1,2	1,7
Helse- og sosialtjenester	2,8	3,8	2,3	4,3	3,1	3,6	4,1	3,2	3,1
Andre sosiale og personlige tjenester	2,4	1,0	2,0	1,6	1,9	-0,1	0,8	1,1	0,4
Fastlands-Norge	3,1	-0,5	1,9	1,0	-0,4	-1,5	-1,0	-0,7	-0,4

Offentlig forvaltning	2,5	3,1	2,1	4,2	2,5	2,7	3,2	2,3	2,4
Statsforvaltningen	0,7	2,6	-0,3	4,9	0,4	1,8	3,3	1,0	1,6
Civil forvaltning	0,7	2,7	-0,6	5,0	0,8	1,4	3,7	0,9	1,7
Forsvar	0,7	1,5	2,4	4,0	-3,0	5,1	0,2	2,2	0,3
Kommuneforvaltningen	3,5	3,4	3,4	3,8	3,6	3,2	3,1	3,0	2,8

Tabell 35. Utførte timeverk. Lønnstakere og selvstendige. Millioner

	2008	2009	08:4	09:1	09:2	09:3	09:4	10:1	10:2
I alt	3 723,7	3 656,4	956,8	952,4	897,8	848,4	957,7	944,3	898,1
Jordbruk og skogbruk	115,7	112,1	28,6	27,7	27,6	28,7	28,1	27,4	27,0
Fiske,fangst og fiskeoppdrett	28,9	27,8	7,7	6,8	7,0	6,4	7,7	6,9	7,4
Utvinning av råolje og naturgass, inklusiv tjenester	67,0	70,0	18,2	17,7	16,8	16,4	19,1	18,1	17,6
Utvinning av råolje og naturgass	38,1	39,6	10,4	10,2	9,7	8,9	10,7	10,5	10,3
Tjenester tilknyttet olje- og gassutvinning	28,9	30,4	7,8	7,5	7,1	7,5	8,4	7,6	7,3
Bergverksdrift	7,4	7,0	1,9	1,7	1,7	1,7	1,8	1,7	1,8
Industri	461,4	431,2	119,4	113,5	106,5	97,7	113,5	109,3	103,5
Nærings- og nytelsesmiddelindustri	77,7	75,3	20,6	19,5	18,2	17,4	20,2	19,5	18,3
Tekstil- og bekledningsindustri	7,4	6,5	1,8	1,8	1,6	1,5	1,6	1,7	1,6
Trelast- og trevareindustri	25,4	22,2	6,6	5,9	5,3	5,1	5,9	5,5	5,2
Treforedling	9,2	8,8	2,3	2,3	2,3	1,9	2,3	2,2	2,3
Forlag og grafisk industri	41,0	38,2	10,5	10,3	9,6	8,5	9,9	9,5	9,3
Oljeraffinering, kjemisk og mineralsk industri	40,0	37,0	10,4	9,5	9,2	8,5	9,7	9,3	9,1
Kjemiske råvarer	13,2	11,5	3,5	3,0	2,9	2,5	3,0	2,9	2,8
Metallindustri	19,2	16,6	4,8	4,5	4,3	3,5	4,3	4,0	4,1
Verkstedindustri	142,8	134,4	37,0	35,4	33,2	30,3	35,5	34,5	32,2
Bygging av skip og oljeplattformer	66,7	64,3	17,4	16,8	15,6	14,8	17,1	16,1	14,8
Møbelindustri og annen industri	18,6	16,5	4,5	4,5	4,2	3,7	4,1	4,1	3,9
Kraftforsyning	17,9	18,0	3,8	5,0	4,7	4,4	3,9	5,0	4,9
Vannforsyning	2,7	2,8	0,6	0,8	0,7	0,7	0,6	0,8	0,7
Bygge- og anleggsvirksomhet	308,6	286,0	78,0	74,5	70,3	65,2	76,0	73,2	71,0
Varehandel, reparasjon av kjøretøyer mv.	511,8	501,8	130,2	129,5	124,2	117,7	130,5	126,7	121,4
Hotell- og restaurantvirksomhet	104,0	102,7	25,4	27,3	25,6	24,6	25,1	25,9	25,0
Rørtransport	1,1	1,1	0,3	0,3	0,3	0,2	0,3	0,3	0,3
Utenriks sjøfart	102,6	98,4	26,1	26,3	23,7	23,2	25,2	25,6	23,5
Transport ellers	200,1	192,9	51,3	49,9	47,2	45,6	50,2	49,4	47,5
Post og telekommunikasjon	52,4	48,7	13,7	12,8	11,6	11,1	13,2	12,1	11,5
Finansiell tjenesteyting	76,6	75,5	20,0	19,3	18,3	17,8	20,0	18,9	18,9
Boligtjenester (husholdninger)	1,8	1,8	0,5	0,5	0,4	0,4	0,5	0,5	0,4
Forretningsmessig tjenesteyting	460,9	455,4	118,1	120,0	112,1	105,6	117,7	117,8	109,6
Offentlig administrasjon og forsvar	246,3	248,6	64,2	64,3	60,5	57,4	66,4	65,3	62,3
Undervisning	254,2	258,9	69,7	71,5	64,1	52,3	71,0	73,1	65,4
Helse- og sosialtjenester	559,7	573,0	142,9	145,6	139,7	138,4	149,3	148,3	143,0
Andre sosiale og personlige tjenester	142,6	142,8	36,5	37,4	34,8	33,0	37,4	38,1	35,4
Fastlands-Norge	3 553,0	3 486,8	912,2	908,1	857,1	808,6	913,1	900,2	856,8

Offentlig forvaltning	936,2	955,7	244,9	249,0	233,6	218,9	254,2	253,3	238,2
Statsforvaltningen	393,4	398,1	101,5	102,5	96,7	93,4	105,5	103,2	99,3
Sivil forvaltning	345,1	350,8	88,8	90,6	85,1	82,4	92,7	91,4	87,6
Forsvar	48,3	47,3	12,7	11,9	11,6	11,0	12,8	11,8	11,7
Kommuneforvaltningen	542,7	557,6	143,5	146,5	136,9	125,5	148,8	150,1	138,9
Markedsrettet virksomhet	2 703,8	2 617,4	690,5	681,5	643,3	610,7	681,8	668,8	638,3
Ikke markedsrettet virksomhet	1 019,8	1 039,0	266,3	270,8	254,5	237,7	275,9	275,4	259,8

Tabell 36. Utførte timeverk. Lønnstakere og selvstendige.
Prosentvis endring fra samme periode året før

	2008	2009	08:4	09:1	09:2	09:3	09:4	10:1	10:2
I alt	3,5	-1,8	1,0	2,9	-7,9	-2,0	0,1	-0,9	0,0
Jordbruk og skogbruk	-2,0	-3,2	-2,9	-4,6	-4,0	-2,4	-1,7	-0,9	-2,3
Fiske,fangst og fiskeoppdrett	2,3	-3,8	-1,6	-2,9	-8,9	-3,1	-0,3	1,5	6,5
Utvinning av råolje og naturgass, inklusiv tjenester	5,2	4,5	6,6	11,0	-0,8	3,3	4,7	2,2	5,0
Utvinning av råolje og naturgass	3,5	3,9	3,6	11,3	1,6	0,2	2,8	2,6	5,8
Tjenester tilknyttet olje- og gassutvinning	7,5	5,2	10,9	10,6	-4,0	7,4	7,3	1,6	3,8
Bergverksdrift	-1,8	-5,8	-7,5	-3,7	-14,5	-1,9	-1,9	0,8	1,7
Industri	1,7	-6,6	-1,5	-1,0	-12,6	-7,4	-4,9	-3,7	-2,7
Nærings- og nytelsesmiddelindustri	1,2	-3,2	-0,2	2,0	-10,1	-2,4	-2,0	0,0	0,5
Tekstil- og bekledningssindustri	-7,3	-12,0	-8,0	-5,6	-18,3	-12,8	-11,0	-7,5	-0,2
Trelast- og trevareindustri	-2,7	-12,5	-4,8	-8,1	-18,9	-12,1	-10,7	-6,7	-2,8
Treforedling	-6,1	-5,0	-9,8	-2,8	-9,2	-7,1	-1,0	-5,0	-1,2
Forlag og grafisk industri	-2,3	-6,9	-4,6	-2,7	-12,6	-6,2	-5,7	-8,0	-2,2
Oljeraffinering, kjemisk og mineralsk industri	3,4	-7,6	1,4	-3,4	-13,3	-6,0	-7,2	-2,0	-1,7
Kjemiske råvarer	-4,8	-13,2	-1,5	-6,0	-17,3	-16,1	-13,1	-3,9	-4,9
Metallindustri	1,2	-13,6	-3,6	-5,5	-19,1	-18,6	-10,9	-10,1	-5,9
Verkstedindustri	4,8	-5,9	0,6	1,2	-12,1	-8,7	-3,9	-2,5	-2,8
Bygging av skip og oljeplattformer	3,5	-3,6	-1,6	0,4	-9,7	-3,1	-1,7	-4,2	-5,3
Møbelindustri og annen industri	0,0	-11,5	-6,5	-6,3	-17,4	-12,4	-9,5	-8,9	-6,3
Kraftforsyning	0,3	0,6	1,5	6,5	-5,7	-0,4	3,2	1,3	4,3
Vannforsyning	9,7	3,5	-4,5	6,2	0,8	1,9	5,5	2,0	-2,7
Bygge- og anleggsvirksomhet	3,9	-7,3	-2,2	-4,0	-14,9	-7,4	-2,6	-1,8	1,0
Varehandel, reparasjon av kjøretøyer mv.	4,5	-2,0	1,2	3,6	-8,0	-3,3	0,2	-2,2	-2,2
Hotell- og restaurantvirksomhet	2,4	-1,3	-0,5	3,4	-4,5	-3,1	-0,9	-5,3	-2,3
Rørtransport	6,0	4,2	7,2	11,3	-1,9	4,1	3,7	-0,5	3,5
Utenriks sjøfart	5,2	-4,1	3,8	0,0	-9,6	-3,2	-3,4	-2,5	-1,0
Transport ellers	3,6	-3,6	1,2	0,2	-7,6	-4,7	-2,3	-1,1	0,5
Post og telekommunikasjon	0,8	-7,0	-3,6	-3,5	-14,9	-6,2	-3,3	-5,7	-0,4
Finansiell tjenesteyting	2,9	-1,4	2,0	3,4	-8,6	-0,3	0,3	-2,2	3,2
Boligtjenester (husholdninger)	-0,0	-4,4	1,7	4,8	-11,5	-8,0	-2,5	-1,2	3,0
Forretningsmessig tjenesteyting	7,9	-1,2	4,7	5,3	-7,4	-2,0	-0,3	-1,8	-2,2
Offentlig administrasjon og forsvar	2,4	1,0	0,6	7,1	-7,6	1,4	3,5	1,5	3,1
Undervisning	2,3	1,8	2,5	10,7	-8,3	4,5	1,9	2,3	2,0
Helse- og sosialtjenester	2,9	2,4	1,2	4,2	-2,0	2,8	4,5	1,9	2,4
Andre sosiale og personlige tjenester	3,1	0,1	1,8	4,8	-6,6	-0,2	2,6	1,8	1,5
Fastlands-Norge	3,4	-1,9	0,8	2,8	-8,0	-2,1	0,1	-0,9	-0,0

Offentlig forvaltning	2,7	2,1	1,4	6,6	-4,7	3,0	3,8	1,7	2,0
Statsforvaltningen	1,5	1,2	-0,2	6,3	-6,5	1,5	3,9	0,6	2,6
Sivil forvaltning	1,5	1,6	-0,6	6,8	-5,5	1,2	4,4	0,9	2,9
Forsvar	1,7	-2,0	2,2	2,6	-13,2	3,6	0,8	-1,1	0,4
Kommuneforvaltningen	3,5	2,7	2,6	6,8	-3,4	4,2	3,7	2,4	1,5
Markedsrettet virksomhet	3,8	-3,2	0,8	1,6	-9,1	-3,8	-1,3	-1,9	-0,8
Ikke markedsrettet virksomhet	2,5	1,9	1,4	6,3	-4,9	2,8	3,6	1,7	2,1

Tabell 37. Lønnskostnader etter næring. Løpende priser. Millioner kroner

	2008	2009	08:4	09:1	09:2	09:3	09:4	10:1	10:2
Lønnskostnader i alt	1 079 378	1 112 101	275 972	274 528	275 439	279 599	282 535	282 029	281 540
Jordbruk og skogbruk	4 826	4 960	1 245	1 140	1 202	1 333	1 285	1 233	1 298
Fiske,fangst og fiskeoppdrett.	2 602	2 686	665	647	686	668	686	708	778
Utvinning av råolje og naturgass, inklusiv tjenester	39 615	45 146	10 358	11 502	10 863	11 460	11 322	11 842	11 657
Utvinning av råolje og naturgass.	24 605	28 121	6 505	7 433	6 912	6 777	6 999	7 487	7 429
Tjenester tilknyttet olje- og gassutvinning.	15 010	17 025	3 854	4 068	3 951	4 682	4 323	4 355	4 228
Bergverksdrift	2 353	2 382	588	539	590	650	603	570	625
Industri	144 153	142 297	36 504	35 204	36 027	35 278	35 789	35 468	35 747
Nærings- og nytelsesmiddelindustri	21 692	21 809	5 688	5 206	5 419	5 501	5 684	5 422	5 510
Tekstil- og bekledningsindustri.	1 881	1 759	450	459	463	428	410	454	486
Trelast- og trevareindustri	6 365	5 860	1 623	1 427	1 432	1 505	1 496	1 404	1 410
Treforedling	3 010	2 994	730	757	804	689	744	734	803
Forlag og grafisk industri	13 661	13 565	3 402	3 427	3 483	3 314	3 341	3 320	3 519
Oljeraffinering, kjemisk og mineralsk industri.	13 057	12 905	3 306	3 205	3 181	3 303	3 217	3 413	3 242
Kjemiske råvarer.	5 042	4 554	1 272	1 149	1 208	1 073	1 124	1 142	1 169
Metallindustri.	6 894	6 334	1 657	1 609	1 657	1 545	1 523	1 510	1 619
Verkstedindustri	45 200	44 795	11 438	11 105	11 391	10 965	11 334	11 357	11 274
Bygging av skip og oljeplattformer	22 616	23 383	5 831	5 699	5 897	5 872	5 916	5 635	5 682
Møbelindustri og annen industri	4 734	4 339	1 108	1 162	1 093	1 083	1 001	1 077	1 033
Kraftforsyning	7 460	8 049	1 509	2 149	2 223	2 060	1 617	2 270	2 371
Vannforsyning	816	904	179	228	219	258	198	243	221
Bygge- og anleggsvirksomhet	79 476	76 614	19 782	18 487	18 802	19 754	19 571	18 758	19 119
Varehandel, reparasjon av kjøretøy mv.	132 542	133 967	33 917	32 410	33 344	34 229	33 984	33 164	33 169
Hotell- og restaurantvirksomhet	22 632	22 835	5 677	5 486	5 757	5 835	5 758	5 707	5 892
Rørtransport	563	622	159	162	147	143	170	173	160
Utenriks sjøfart	18 125	18 063	4 557	4 739	4 365	4 458	4 501	4 743	4 406
Transport ellers	52 999	53 358	13 679	13 128	12 980	13 642	13 609	13 298	13 245
Post og telekommunikasjon	17 742	17 467	4 674	4 340	4 205	4 278	4 644	4 241	4 262
Finansiell tjenesteyting	37 619	36 541	9 513	8 435	9 145	9 563	9 398	8 643	9 788
Boligtjenester (husholdninger)	502	510	130	122	129	128	130	129	140
Forretningsmessig tjenesteyting	149 841	154 746	38 126	38 205	39 391	38 579	38 572	38 572	39 672
Offentlig administrasjon og forsvar.	78 182	83 360	19 910	20 905	20 009	21 205	21 242	21 575	21 036
Undervisning	82 902	88 834	22 495	23 454	21 749	20 018	23 613	24 525	22 392
Helse- og sosialtjenester	168 793	180 823	43 309	43 922	44 037	46 526	46 339	46 321	45 636
Andre sosiale og personlige tjenester	35 633	37 937	8 993	9 325	9 571	9 537	9 505	9 847	9 926
Fastlands-Norge	1 021 075	1 048 271	260 898	258 125	260 065	263 539	266 542	265 271	265 318

Offentlig forvaltning	305 513	327 477	79 482	82 112	79 174	81 403	84 788	85 834	81 926
Statsforvaltningen	133 109	141 847	33 700	35 629	34 184	36 092	35 942	36 936	35 994
Sivil forvaltning	120 106	128 280	30 197	32 276	30 958	32 760	32 286	33 560	32 653
Forsvar	13 003	13 567	3 503	3 353	3 226	3 333	3 655	3 376	3 341
Kommuneforvaltningen	172 404	185 630	45 782	46 483	44 990	45 311	48 846	48 898	45 932

Tabell 38. Lønn per normalårsverk etter næring for lønnstakere.**Prosentvis endring fra samme periode året før**

	2008	2009	08:4	09:1	09:2	09:3	09:4	10:1	10:2
I alt	6,0	3,6	6,4	4,5	3,9	3,0	2,9	3,8	2,8
Jordbruk og skogbruk	5,6	3,5	5,7	3,2	2,5	4,0	4,3	4,9	4,5
Fiske,fangst og fiskeoppdrett	5,5	3,0	5,1	2,4	3,1	3,0	3,4	4,0	3,6
Utvinning av råolje og naturgass, inklusiv tjenester	7,5	8,6	9,0	12,3	9,4	6,9	6,0	1,3	4,2
Utvinning av råolje og naturgass	8,2	10,1	10,0	15,2	10,6	7,9	6,9	-0,8	3,9
Tjenester tilknyttet olje- og gassutvinning	7,0	6,5	8,6	7,2	6,9	6,7	5,5	5,2	4,5
Bergverksdrift	3,7	3,4	3,2	2,9	4,0	3,3	3,2	4,3	3,7
Industri	5,5	3,4	5,0	3,2	3,8	3,4	3,3	4,6	2,9
Nærings- og nyttelsesmiddelindustri	4,9	2,8	5,3	2,9	2,9	2,5	3,1	4,8	2,8
Tekstil- og bekledningssindustri	6,0	3,4	5,6	4,9	4,3	2,8	1,5	6,5	5,1
Trelast- og trevareindustri	5,4	2,3	6,1	0,9	1,9	3,1	3,2	5,9	2,5
Treforedling	5,1	3,6	3,4	4,5	2,8	3,6	3,3	2,0	1,9
Forlag og grafisk industri	5,7	3,4	6,1	3,3	3,6	3,4	3,3	4,6	3,7
Oljeraffinering, kjemisk og mineralsk industri	5,7	4,7	5,4	4,4	4,8	4,8	4,8	8,3	4,2
Kjemiske råvarer	4,1	2,3	4,3	3,1	2,7	1,6	1,9	3,2	2,5
Metallindustri	6,3	3,3	5,3	2,9	3,8	3,0	3,4	2,8	3,0
Verkstedindustri	6,0	2,7	4,7	1,7	3,4	2,8	2,8	4,7	2,7
Bygging av skip og oljeplattformer	4,3	4,9	3,8	5,9	5,3	4,6	4,0	3,0	3,0
Møbelindustri og annen industri	4,8	3,4	4,4	2,9	4,1	4,1	2,4	3,7	3,3
Kraftforsyning	9,1	5,7	7,7	7,3	5,5	5,0	4,9	4,8	4,1
Vannforsyning	6,8	5,0	8,7	8,3	5,2	4,4	1,6	3,7	3,4
Bygge- og anleggsvirksomhet	6,4	1,8	6,3	1,8	1,6	1,5	2,0	4,7	2,1
Varehandel, reparasjon av kjøretøyer mv.	4,1	2,0	3,9	3,0	2,0	1,7	1,6	4,0	2,1
Hotell- og restaurantvirksomhet	4,0	2,7	3,9	3,1	2,6	2,5	2,9	5,3	3,9
Rørtransport	5,6	5,5	7,3	7,9	6,4	4,4	3,6	6,1	5,8
Utenriks sjøfart	3,1	2,8	3,2	4,0	2,3	2,3	2,4	2,7	2,5
Transport ellers	5,6	3,2	6,6	3,7	3,7	2,9	2,8	3,3	2,4
Post og telekommunikasjon	6,1	4,7	6,7	4,3	6,4	4,3	3,6	4,2	3,4
Finansiell tjenesteyting	9,7	-2,4	10,0	-7,5	-2,7	0,2	0,1	5,3	5,9
Boligtjenester (husholdninger)	5,9	4,8	7,0	4,2	7,8	2,9	4,6	7,2	7,2
Forretningsmessig tjenesteyting	6,5	4,0	6,5	4,3	4,0	3,8	4,1	3,3	3,3
Offentlig administrasjon og forsvar	6,8	4,8	7,9	7,9	5,1	3,8	2,8	3,0	2,9
Undervisning	5,7	4,4	6,8	7,1	5,3	2,7	2,9	3,3	1,4
Helse- og sosialtjenester	6,3	4,2	7,4	6,0	4,5	3,4	3,1	3,9	2,5
Andre sosiale og personlige tjenester	5,8	5,4	6,1	6,5	6,2	4,2	4,6	4,5	4,1
Fastlands-Norge	6,0	3,3	6,3	4,1	3,5	2,8	2,7	3,8	2,7

Offentlig forvaltning	6,3	4,4	7,5	6,9	4,8	3,3	3,0	3,5	2,2
Statsforvaltningen	6,5	4,5	7,8	7,2	4,5	3,5	3,2	3,5	3,6
Sivil forvaltning	6,5	4,5	7,9	7,0	4,2	3,8	3,4	3,6	3,5
Forsvar	7,0	3,6	7,9	8,2	5,4	1,4	-0,1	2,4	3,3
Kommuneforvaltningen	6,3	4,4	7,4	6,6	5,3	3,3	2,8	3,6	1,2

Makroøkonomiske hovedstørrelser 2000-2013

Regnskap og prognosenter. Prosentvis endring fra året før der ikke annet framgår

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008*	2009*	2010	2011	2012	2013	Prognosenter
Realøkonomi															
Konsum i husholdninger mv.	4,2	2,1	3,1	2,8	5,6	4,0	4,8	5,4	1,6	0,2	3,3	3,9	3,7	4,0	
Konsum i offentlig forvaltning	1,9	4,6	3,1	1,7	1,5	0,7	1,9	3,0	4,1	4,7	2,7	2,2	1,9	1,9	
Bruttoinvestering i fast realkapital	-3,5	-1,1	-1,1	0,2	10,2	13,3	11,7	12,5	2,0	-9,1	-5,5	4,0	4,4	5,1	
Utvinning og rørtransport	-22,9	-4,6	-5,4	15,9	10,2	18,8	4,3	6,3	5,1	5,7	-5,9	4,5	3,2	0,9	
Fastlands-Norge	-1,4	3,9	2,3	-3,6	9,3	12,7	11,9	15,7	-1,4	-11,7	-3,9	5,3	4,2	5,5	
Næringer	-0,4	2,5	4,0	-11,6	8,4	19,2	17,1	25,5	1,7	-15,4	-4,2	3,1	4,3	5,8	
Bolig	5,6	8,1	-0,7	1,9	16,3	10,8	4,1	2,9	-12,1	-18,9	-3,7	11,6	8,7	5,9	
Offentlig forvaltning	-11,2	2,7	1,7	10,4	2,5	1,3	11,6	9,6	4,7	7,0	-3,5	4,6	-0,4	4,6	
Etterspørsel fra Fastlands-Norge ¹	2,6	3,0	3,0	1,4	5,0	4,6	5,3	6,7	1,6	-1,1	1,8	3,7	3,3	3,7	
Lagerendring ²	1,2	-1,3	0,1	-0,2	1,2	0,4	0,0	-1,4	-1,6	-2,1	1,6	0,2	0,0	0,0	
Eksport	3,2	4,3	-0,3	-0,2	1,1	1,1	0,0	2,3	1,0	-4,0	1,0	1,9	1,5	1,7	
Råolje og naturgass	3,8	6,6	2,4	-0,6	-0,5	-5,0	-6,5	-2,4	-2,0	-1,2	-2,2	-1,3	-0,9	-1,0	
Tradisjonelle varer	3,3	1,8	0,6	2,9	3,4	5,0	6,2	8,5	4,2	-8,2	5,3	2,8	3,0	4,2	
Import	2,0	1,7	1,0	1,4	8,8	8,7	8,4	8,6	4,3	-11,4	6,8	5,4	4,4	4,8	
Tradisjonelle varer	2,5	4,5	3,0	5,2	10,9	8,1	11,5	8,2	-0,5	-13,1	7,8	6,8	5,3	6,2	
Bruttonasjonalprodukt	3,3	2,0	1,5	1,0	3,9	2,7	2,3	2,7	0,8	-1,4	1,0	2,4	2,2	2,5	
Fastlands-Norge	2,9	2,0	1,4	1,3	4,4	4,6	4,9	5,6	1,8	-1,4	1,5	2,9	2,8	3,3	
Industri og bergverk	-0,6	-0,5	-0,4	3,0	5,7	4,2	3,1	3,2	2,6	-5,9	0,8	2,3	1,4	3,7	
Arbeidsmarked															
Utførte timeverk i Fastlands-Norge	-0,7	-1,6	-0,9	-2,1	1,7	1,4	3,1	4,3	3,4	-1,9	-0,4	0,9	1,1	1,6	
Sysselsatte personer	0,6	0,4	0,4	-1,0	0,5	1,2	3,6	4,1	3,2	-0,4	-0,6	0,8	1,4	2,2	
Arbeidstilbud ³	0,7	0,5	0,7	-0,1	0,3	0,7	2,0	2,5	3,4	0,0	0,1	1,1	1,5	1,6	
Yrkesandel (nivå) ³	72,5	72,5	72,5	71,9	71,6	71,4	72,0	72,7	74,0	72,8	71,8	71,6	71,8	72,1	
Arbeidsledighetsrate (nivå) ³	3,4	3,6	3,9	4,5	4,5	4,6	3,4	2,5	2,6	3,2	3,6	3,7	3,8	3,4	
Priser og lønninger															
Årlønn	4,4	4,8	5,7	4,5	3,5	3,3	4,1	5,4	6,3	4,2	3,5	3,4	3,7	4,7	
Konsumprisindeksen (KPI)	3,1	3,0	1,3	2,5	0,4	1,6	2,3	0,8	3,8	2,1	2,5	1,5	2,1	2,5	
KPI-JAE ⁴	..	2,6	2,3	1,1	0,3	1,0	0,8	1,4	2,6	2,6	1,4	1,4	2,0	2,4	
Eksportpris tradisjonelle varer	11,8	-1,8	-9,1	-0,9	8,5	4,1	11,4	2,7	2,4	-6,1	3,0	5,3	5,1	4,3	
Importpris tradisjonelle varer	6,5	-1,6	-7,2	-0,4	4,0	0,5	4,0	4,1	4,7	-1,3	-0,4	1,3	1,4	2,2	
Boligpris ⁵	15,7	7,0	5,0	1,7	7,7	9,5	13,7	12,6	-1,1	1,9	8,6	5,3	5,1	5,5	
Inntekter, renter og valuta															
Husholdningenes realdisponibele inntekt	3,4	-0,3	8,0	4,4	3,6	7,6	-6,5	6,3	3,4	4,6	3,0	2,9	3,1	3,4	
Husholdningenes sparerate (nivå)	4,3	3,1	8,4	9,1	7,4	10,2	0,1	1,5	3,7	7,5	7,0	6,0	5,5	5,0	
Pengemarkedsrente (nivå)	6,8	7,2	6,9	4,1	2,0	2,2	3,1	5,0	6,2	2,5	2,5	2,8	3,6	4,6	
Utlånsrente, banker (nivå) ⁶	8,0	8,8	8,4	6,5	4,2	3,9	4,3	5,7	7,3	4,9	4,6	4,8	5,2	6,0	
Realrente etter skatt (nivå)	2,7	3,3	4,8	2,2	2,5	1,3	0,7	3,3	1,5	1,4	0,8	1,9	1,6	1,8	
Importveid kronekurs (44 land) ⁷	2,9	-3,1	-8,5	1,3	3,0	-3,9	0,7	-1,8	0,0	3,3	-4,2	0,4	0,2	0,9	
NOK per euro (nivå)	8,1	8,1	7,5	8,0	8,4	8,0	8,1	8,0	8,2	8,7	8,0	7,9	7,9	8,0	
Utenriksøkonomi															
Driftsbalansen, mrd. kroner	222,4	247,5	192,3	195,9	221,6	316,6	372,1	320,5	449,1	311,8	350,4	367,1	396,3	426,8	
Driftsbalansen i prosent av BNP	15,0	16,1	12,6	12,3	12,7	16,3	17,2	14,1	17,8	13,1	14,0	14,0	14,3	14,4	
Utlandet															
Eksportmarkedsindikator	11,7	0,8	1,2	4,5	6,9	6,1	8,8	7,9	1,4	-8,9	6,4	4,5	4,7	6,0	
Konsumpris euro-området	2,1	2,3	2,3	2,1	2,1	2,2	2,2	2,2	3,3	0,3	1,7	1,6	1,7	1,9	
Pengemarkedsrente, euro (nivå)	4,4	4,2	3,3	2,3	2,1	2,2	3,1	4,3	4,6	1,2	0,6	0,9	1,6	2,4	
Råoljepris i kroner (nivå) ⁸	251	223	198	201	255	355	423	422	536	388	475	499	543	584	

¹ Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner + konsum i offentlig forvaltning + bruttoinvesteringer i fast kapital i Fastlands-Norge.

² Endring i lagerendring i prosent av BNP. ³ Ifølge AKU. ⁴ KPI justert for avgiftsandringer og uten energivarier. ⁵ Brudd i serien i 2004. ⁶ Gjennomsnitt for året.

⁷ Positivt fortegn innebefatter depresiering. ⁸ Gjennomsnittlig spotpris Brent Blend.

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Informasjon t.o.m. 1. september er benyttet.